

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

ORMAN KAYNAĞINDAN REKREASYONEL AMAÇLI YARARLANMANIN
EKONOMİK DEĞERİNİN TAHMİN EDİLMESİ VE BU DEĞER ÜZERİNDE ETKİLİ
OLAN DEĞİŞKENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
(Doğu Akdeniz ve Doğu Karadeniz Bölgesi Orman İçi Dinlenme Yerleri Örneği)

127543

Orm. Yük. Müh. Mehmet PAK

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“Doktor”
Ünvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 24/12/2002
Tezin Savunma Tarihi : 24/01/2003

127543

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mustafa Fehmi TÜRKER

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Kâmil YAZICI

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hakkı YAVUZ

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Emin Zeki BAŞKENT

Jüri Üyesi : Prof. Dr. A.Uçkun GERAY

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Yusuf AYVAZ

Trabzon 2003

ÖNSÖZ

“Orman Kaynağından Rekreatif Amaçlı Yararlanmanın Ekonomik Değerinin Tahmin Edilmesi ve Bu Değer Üzerinde Etkili Olan Değişkenler Üzerine Bir Araştırma (Doğu Akdeniz ve Doğu Karadeniz Bölgesi Orman İçi Dinlenme Yerleri Örneği)” adlı bu çalışma, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Orman Ekonomisi Programında doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

Öncelikle, ülkemiz ormancılığı açısından son derece önemli ve yeni olduğuna inandığım bu konuda bana çalışma fırsatı veren, çalışmalarım esnasında bana yol gösteren ve katkılarıyla araştırmanın içeriğine zenginlik kazandıran, ayrıca akademik çalışma disiplini kazanmama en büyük katkıyı sağlayan Sayın Hocam Prof. Dr. Mustafa Fehmi TÜRKER'e teşekkürlerimi sunarım.

Doktora tez yeterlik sınavında ve tez izleme komitesinde görev alarak çalışmalarımı yönlendiren KTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğretim üyesi hocam Sayın Prof. Dr. Kamil YAZICI ile aynı zamanda araştırmanın istatistiksel analizlerinin yapılmasında görüşlerine başvurduğum ve yararlandığım KTÜ Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü öğretim üyelerinden hocam Sayın Prof. Dr. Hakkı YAVUZ'a şükranlarımı sunmak isterim.

Ayrıca, fikir düzeyinde katkılarını gördüğüm İ.Ü. Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü, Ormancılık Ekonomisi Anabilim Dalı öğretim üyeleri hocam Sayın Prof. Dr. A. Uçkun GERAY ve hocam Sayın Prof. Dr. Ahmet TÜRKER, Milli Produktivite Merkezi'nde uzman olarak çalışan Doç.Dr.Yücel ÇAĞLAR, İngiltere'deki Ulster Üniversitesi öğretim üyesi Sayın Dr. Erhun KULA ve Bradford Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Peter HOPKINSON, ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü öğretim üyesi Sayın Doç. Dr. İsmet DAŞDEMİR ve Peyzaj Mimarlığı Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Sümer GÜLEZ'e teşekkürlerimi sunarım.

Anket çalışmaları sırasında bana yardımcı olan çalışma arkadaşlarım Arş.Gör. Atakan ÖZTÜRK, Arş. Gör. İdris DURUSOY, Orman Mühendisi Emin TIRYAKI ve Arş. Gör. Fatih TONGUÇ'a ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

Anket çalışmaları sırasında özellikle Torul – Soğuksu ve Limni ÖİDY'leri için araç temini konusunda yardımlarını esirgemeyen Torul Orman İşletme Müdürü Orman Mühendisi Sayın Turgut BALIK'a ve ayrıca bu çalışmaya ekonomik destek sağlayan KTÜ Araştırma Fonu'na da teşekkürlerimi sunmak isterim.

Çalışmanın özellikle rekreatif hizmet üretimi amaçlı orman işletmeciliği olmak üzere, ülkemiz ormancılığına, bilim dünyasına ve ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Mehmet PAK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	X
SUMMARY	XI
ŞEKİLLER DİZİNİ	XII
TABLolar DİZİNİ	XIII
SEMBOLLER DİZİNİ	XVI
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş	1
1.2. Kavramsal Çerçeve	6
1.2.1. Rekreasyon Kavramı	6
1.2.2. Rekreasyonun Sınıflandırılması	7
1.2.3. Orman İçi Rekreasyonu	7
1.3. Orman Kaynağından Rekreasyon Amaçlı Yararlanma	8
1.3.1. Dünyada ve Ülkemizde Durum	8
1.3.2. Ülkemizde Rekreasyonel Hizmet Üretim Amaçlı Orman İşletmeciliği	10
1.4. Rekreasyon Amaçlı Yararlanma İçin Ekonomik Değer Tahmin Edilmesi	12
1.4.1. Seyahat Maliyeti Yöntemi	15
1.4.1.1. Yöntemin Temel İlkeleri	15
1.4.1.2. Seyahat Maliyeti Yönteminin Uygulama Şekilleri	17
1.4.1.2.1. Bölgesel Seyahat Maliyeti Yöntemi	17
1.4.1.3.2. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi	21
1.4.1.4. Toplam Seyahat Maliyetinin Hesaplanması	23
1.4.1.4.1. Ulaşım Giderlerinin Hesaplanması	24
1.4.1.4.2. Rekreasyonel Etkinlik İçin Harcanan Zamanın Fırsat Maliyeti	24
1.4.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi	26
1.4.2.1. Yöntemin Temel İlkeleri	27
1.4.2.2. Yöntemin Uygulama Aşamaları	27
1.4.2.2.1. Kuramsal Pazar Oluşturulması	28

1.4.2.2.2. Verilerin Toplanması (Anket Çalışması).....	28
1.4.2.2.3. Ortalama Ödeme Eğilimi Değerlerinin Belirlenmesi	29
1.4.2.2.4. Ödeme Eğilimi Değer Fonksiyonunun Tahmin Edilmesi	30
1.4.2.2.5. Toplam Değerlerin Hesaplanması	30
1.5. Literatür Özeti.....	31
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR	44
2.1. Materyal	44
2.2. Araştırmada Kullanılan Yöntemler	44
2.2.1. Araştırma Alanlarının Belirlenmesi	45
2.2.2. Anket Formlarının Hazırlanması.....	46
2.2.3. Örnek Büyüklüğünün Belirlenmesi	47
2.2.4. Anket Çalışmalarının Gerçekleştirilmesi	49
2.2.5. Anket Verilerinin Bilgisayar Ortamına Aktarılması	50
2.2.6. Analizlerin Yapılması	51
2.2.6.1. Araştırmada Kullanılan İstatistiksel Yöntemler	51
2.2.6.1.1. Yüzde Analizi	52
2.2.6.1.2. Regresyon Analizi.....	52
2.2.6.1.2.1. Basit Regresyon Analizi	52
2.2.6.1.2.2. Çoklu Regresyon Analizi	52
2.2.6.1.3. Tek Yönlü Varyans Analizi	53
2.2.6.1.4. Khi-Kare Analizi.....	54
2.2.6.2. Rekreatif Yararlanma Değerinin Hesaplanması	55
2.2.6.2.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yönteminin Uygulanması.....	56
2.2.6.2.1.1. Değişkenlerin Belirlenmesi ve Tanımlanması	56
2.2.6.2.1.2. Talep Fonksiyonunun Belirlenmesi	64
2.2.6.2.1.3. Bireysel ve Toplam Tüketici Rantının Hesaplanması.....	65
2.2.6.2.1.4. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenlerin Belirlenmesi	66
2.2.6.2.2. Koşullu Değerlendirme Yönteminin Uygulanması	68
2.2.6.2.2.1. Kuramsal Pazarın Oluşturulması	68
2.2.6.2.2.2. Verilerin Toplanması.....	69
2.2.6.2.2.3. Ortalama Ödeme Eğilimi Değerlerinin Hesaplanması.....	69
2.2.6.2.2.4. Ödeme Eğilimi Değer Fonksiyonunun Tahmin Edilmesi	70
2.2.6.2.2.5. Toplam Ödeme Eğilimlerinin Hesaplanması	71

2.2.6.2.2.6. Giriş Ücreti Ödeme Eğilimlerini Etkileyen Değişkenlerin İncelenmesi.....	72
2.2.7. Orman İçi Dinlenme Yerlerinin Karşılaştırılması.....	72
2. 3. Araştırma Alanlarının Tanıtımı	73
2.3.1. Kahramanmaraş Milli Park ve Av-Yaban Hayatı Baş Mühendisliğindeki Orman İçi Dinlenme Yerleri	73
2.3.1.1. Kapıçam Orman İçi Dinlenme Yeri.....	74
2.3.1.2. Başkonuş Orman İçi Dinlenme Yeri.....	75
2.3.1.3. Dülükbaba Orman İçi Dinlenme Yeri.....	75
2.3.2. Trabzon Milli Park ve Av-Yaban Hayatı Baş Mühendisliğindeki Orman İçi Dinlenme Yerleri	76
2.3.2.1. Çamburnu Orman İçi Dinlenme Yeri.....	77
2.3.2.2. Kayabaşı Orman İçi Dinlenme Yeri	78
2.3.2.3. Sazalan Orman İçi Dinlenme Yeri.....	79
2.3.2.4. Soğuksu Orman İçi Dinlenme Yeri	80
3. BULGULAR.....	81
3.1. Ziyaretçilerin Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	81
3.1.1. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Geldikleri Yerleşim Yerleri	81
3.1.2. Ziyaretçilerin Kullandıkları Ulaşım Araçları	83
3.1.3. Ziyaretçilerin Orman İçi Dinlenme Yerlerinde Bulunma Amacı	83
3.1.4. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Bir Yılda Yaptıkları Ziyaret Sayısı.....	84
3.1.5. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Alanı Ziyaret İçin Tercih Ettikleri Gün.....	85
3.1.6. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Hareket Noktaları ve Gidecekleri Yerler	86
3.1.7. Orman İçi Dinlenme Yerlerinde Kalınan Süreye İlişkin Bulgular	87
3.1.8. Alternatif Rekreasyon Alanlarının Varlığına İlişkin Bulgular	88
3.1.9. Ziyaretçilerin Orman İçi Dinlenme Yerlerini Tercih Nedenleri.....	89
3.1.10. Ziyaretçi Gruplarındaki Birey Sayısı.....	90
3.1.11. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Cinsiyetleri	91
3.1.12. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Medeni Halleri	92
3.1.13. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Öğrenim Düzeyleri.....	93
3.1.14. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Yaşları.....	94
3.1.15. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Birlikte Yaşadıkları Birey Sayısı.....	94
3.1.16. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Yaşadıkları Konut Tipi	96
3.1.17. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Çalışma Şekli ve Yaptıkları İş Türü	97

3.1.18. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Aylık Hanehalkı Gelir Düzeyi.....	98
3.1.19. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Otomobil Sahipliliği.....	100
3.2. Orman Kaynağından Rekreatyon Amaçlı Yararlanma Değeri Bulguları	100
3.2.1. Kayabaşı Orman İçi Dinlenme Yeri İlişkin Bulgular	101
3.2.1.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları.....	101
3.2.1.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları.....	102
3.2.1.1.2. Kayabaşı Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreatyon Talep Eğrisi	102
3.2.1.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler	103
3.2.1.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları	104
3.2.1.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları.....	104
3.2.1.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler	106
3.2.2. Çamburnu Orman İçi Dinlenme Yeri İlişkin Bulgular	107
3.2.2.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları.....	107
3.2.2.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları.....	109
3.2.2.1.2. Çamburnu Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreatyon Talep Eğrisi	109
3.2.2.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler	110
3.2.2.2 Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları	111
3.2.2.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları.....	111
3.2.2.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler	113
3.2.3. Sazalan Orman İçi Dinlenme Yeri İlişkin Bulgular	114
3.2.3.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları.....	114
3.2.3.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları.....	115
3.2.3.1.2. Sazalan Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreatyon Talep Eğrisi	116
3.2.3.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler	117
3.2.3.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları	118
3.2.3.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları.....	118
3.2.3.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler	120
3.2.4. Soğuksu Orman İçi Dinlenme Yeri İlişkin Bulgular	121
3.2.4.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları.....	121
3.2.4.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları.....	122
3.2.4.1.2. Soğuksu Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreatyon Talep Eğrisi	123
3.2.4.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler	123
3.2.4.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları	124

3.2.4.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları.....	124
3.2.4.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler	126
3.2.5. Kapıçam Orman İçi Dinlenme Yeri İlişkin Bulgular.....	127
3.2.5.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları.....	127
3.2.5.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları	128
3.2.5.1.2. Kapıçam Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreasyon Talep Eğrisi	129
3.2.5.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler	130
3.2.5.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları	131
3.2.5.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları.....	131
3.2.5.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler	133
3.2.6. Başkonuş Orman İçi Dinlenme Yeri İlişkin Bulgular.....	134
3.2.6.1. Bireysel Seyahat Maliyet Yöntemi Bulguları.....	134
3.2.6.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları	135
3.2.6.1.2. Başkonuş Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreasyon Talep Eğrisi	136
3.2.6.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler	137
3.2.6.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları	138
3.2.6.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları.....	138
3.2.6.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler	140
3.2.7. Dülük Baba Orman İçi Dinlenme Yeri İlişkin Bulgular.....	141
3.2.7.1. Bireysel Seyahat Maliyet Yöntemi Bulguları.....	141
3.2.7.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları	142
3.2.7.1.2. Dülük Baba Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreasyon Talep Eğrisi	143
3.2.7.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler	144
3.2.7.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları	144
3.2.7.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları.....	144
3.2.7.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler	146
3.3. Orman İçi Dinlenme Yerlerinin Rekreasyonel Yararlanma Değerlerine İlişkin Karşılaştırmalı Bulgular	148
3.3.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulgularının Karşılaştırılması	148
3.3.1.1. Tüketici Rantı Değerlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	148
3.3.1.2. Rekreasyon Talebini Etkileyen Değişkenlerin Karşılaştırılması.....	150
3.3.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulgularının Karşılaştırılması	152
3.3.2.1. Ödeme Eğilimi Değerlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguları	152

3.3.2.2. Giriş Ücreti Ödeme Eğilimini Etkileyen Değişkenlerin Karşılaştırılması	157
4. TARTIŞMA	157
4.1. Ziyaretçilerin Özelliklerine İlişkin Bulgularının Değerlendirilmesi	157
4.1.1. Ziyaretçilerin Geldikleri Yerleşim Yerlerine İlişkin Değerlendirme.....	157
4.1.2. Ziyaretçilerin Kullandıkları Ulaşım Araçlarına İlişkin Değerlendirme	162
4.1.3. Ziyaretçilerin Temel Amaçlarına İlişkin Değerlendirme	163
4.1.4. Ziyaretçilerin Yıllık Ziyaret Sayısına İlişkin Değerlendirme	165
4.1.5. Ziyaretçilerin Orman İçi Dinlenme Yerlerini Ziyaret İçin Tercih Ettikleri Güne ilişkin Değerlendirme	168
4.1.6. Ziyaret İçin Hareket Edilen ve Ziyaret Sonrası Gidilecek Yerlere İlişkin Değerlendirme.....	169
4.1.7. Orman İçi Dinlenme Yerlerinde Kalma Süresine İlişkin Değerlendirme	171
4.1.8. Alternatif Rekreasyon Alanlarının Varlığına İlişkin Değerlendirme.....	172
4.1.9. Ziyaretçilerin Tercih Nedenlerine İlişkin Değerlendirme	174
4.1.10. Ziyaretçi Gruplarındaki Birey Sayısına İlişkin Değerlendirme.....	175
4.1.11. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Cinsiyetlerine İlişkin Değerlendirme	176
4.1.12. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Medeni Hallerine İlişkin Değerlendirme.....	177
4.1.13. Ziyaretçilerin Öğrenim Düzeylerine İlişkin Değerlendirme	178
4.1.14. Ziyaretçilerin Yaşlarına İlişkin Değerlendirme	180
4.1.15. Ziyaretçilerin Ailelerindeki Birey Sayısına İlişkin Değerlendirme	181
4.1.16. Ziyaretçilerin Yaşadıkları Konut Tipine İlişkin Değerlendirme	183
4.1.17. Ziyaretçilerin Çalışma Şekli ve Yaptıkları İşlere İlişkin Değerlendirme.....	184
4.1.18. Ziyaretçilerin Aylık Hanehalkı Gelir Düzeyine İlişkin Değerlendirme	185
4.1.19. Ziyaretçilerin Otomobil Sahipliliğine İlişkin Değerlendirme	188
4.2. Rekreasyonel Yararlanma Değeri Bulgularına İlişkin Değerlendirmeler	190
4.2.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulgularına İlişkin Değerlendirme	190
4.2.1.1. Tüketici Rantı Değerlerine İlişkin Değerlendirme.....	190
4.2.1.2. Rekreasyon Talebini Etkileyen Değişkenlere İlişkin Değerlendirme	193
4.2.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulgularına İlişki Değerlendirmeler	203
4.2.2.1. Giriş Ücreti Ödeme Eğilimi Değerlerine İlişkin Değerlendirme.....	204
4.2.2.2. Ziyaretçilerin Ödeme Eğilimini Etkileyen Değişkenlerin Değerlendirilmesi.	213
4.3. Rekreasyonel Yararlanma Değeri Bulgularının Karşılaştırılması	223

4.3.1. Orman İçi Dinlenme Yerlerinin Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları Açısından Karşılaştırılması	223
4.3.1.1. Tüketici Rantı Değerlerine İlişkin Bulguların Karşılaştırılması	223
4.3.1.2. Rekreasyon Talebini Etkileyen Değişkenlerin Karşılaştırılması	224
4.3.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulgularının Karşılaştırılması	226
4.3.2.1. Giriş Ücreti Ödeme Eğilimi Değerlerinin Karşılaştırılması.....	226
4.3.2.2. Ziyaretçilerin Orman İçi Dinlenme Yerlerine Giriş Ücreti Ödeme Eğilimini Etkileyen Değişkenlerin Karşılaştırılması	232
5. SONUÇLAR	233
5.1. Ziyaretçilerin Özelliklerine İlişkin Sonuçlar.....	233
5.2. Rekreasyonel Yararlanma Değerlerine İlişkin Sonuçlar	236
6. ÖNERİLER.....	238
6.1. Rekreasyonel Hizmet Üretimi Amaçlı Orman Kaynakları İşletmeciliğine İlişkin Öneriler	238
6.2. Parasal Değeri Güç İfade Edilen Orman Kaynağından Sağlanan Ürün ve Hizmetlerin Ekonomik Değerlerinin Belirlenmesine İlişkin Öneriler.....	244
6.3. Araştırmada Kullanılan Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Öneriler.....	245
6.4. Araştırma Konusunun Kapsamına İlişkin Öneriler.....	247
7. KAYNAKLAR.....	248
8. EKLER.....	260
ÖZGEÇMİŞ	274

ÖZET

Bu çalışma, araştırma alanı olarak seçilen Orman Bakanlığı Doğu Karadeniz ve Doğu Akdeniz Bakanlık Bölge Müdürlüklerine bağlı Trabzon ve Kahramanmaraş Milli Parklar ve Av - Yaban Hayatı Baş Mühendisliklerinin yönetim ve denetimi altında yer alan toplam 7 Orman İçi Dinlenme Yerinden (OİDY) rekreasyonel amaçlarla yararlanmanın ekonomik değerinin belirlenmesi, elde edilen rekreasyonel yararlanma değerlerinin karşılaştırılması, OİDY'lerinin rekreasyonel yararlanma talebini ve kullanıcıların OİDY'lere giriş ücreti ödeme eğilimlerini etkileyen değişkenlerin incelenmesi ve son olarak OİDY'lere gelen ziyaretçilerin sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özellikleri arasında fark olup olmadığının irdelenmesi amaçlarıyla ele alınmıştır.

Söz konusu amaçları gerçekleştirmek için seçilen OİDY'lerde anket çalışmaları tamamlanmış ve çalışmanın veri tabanı oluşturulmuştur. Daha sonra, Seyahat Maliyet Yöntemi ve Koşullu Değerlendirme Yöntemleri için gerekli istatistiksel analizler yapılmış ve OİDY'ler için rekreasyonel yararlanma değerleri (Tüketici rantı ve Ödeme eğilimi) ve OİDY'lerin rekreasyon taleplerini ve ziyaretçilerin buralara giriş ücreti ödeme eğilimlerini etkileyen değişkenler belirlenmiştir.

Yapılan analizler sonunda, araştırma konusu 7 Orman İçi Dinlenme Yeri için, Seyahat Maliyeti Yöntemine göre, hektar başına 1 285 859 404 TL (Soğuksu) ile 14 218 009 497 TL (Dülükbaba) arasında değişen tüketici rantı değerleri ve Koşullu Değerlendirme Yöntemine göre de, Orman İçi Dinlenme Yerlerinin mevcut durumları için, yine hektar başına 49 653 800 TL (Çamburnu) ile 1 032 465 000 TL (Dülükbaba) arasında değişen ödeme eğilimi değerleri tahmin edilmiştir. Ayrıca, her bir OİDY için ayrı ayrı olmak üzere, ziyaretçilerin yıllık ziyaret sayılarını ve OİDY'lere giriş ücreti ödeme eğilimlerini etkileyen değişkenler tespit edilmiştir.

Son olarak, elde edilen bulgular çerçevesinde ülkemizde ekonomik değeri para ile ifade edilemeyen orman ürün ve hizmetlerinin değerlerinin belirlenmesi, bu amaçla kullanılan yöntemlerin uygulanması ve rekreasyonel amaçlı orman işletmeciliği konularına ilişkin değerlendirmeler yapılmış ve bütün bu alanlarda çalışma yapan araştırmacı ve uygulamacılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Orman Kaynağı, Orman Ürün ve Hizmetleri, Orman İçi Dinlenme Yeri, Rekreasyon Amaçlı Yararlanma Değeri, Seyahat Maliyeti Yöntemi, Koşullu Değerlendirme Yöntemi

SUMMARY

A Study on the Estimation of Economic Value of Recreational Benefit from Forest Resources and Effective Variables on the Estimated Value (East Mediterranean and East Black Sea Region Forest Recreation Sites Sample)

This study has been undertaken with the aims of determining the recreational use value of 7 forest recreation sites (FRS) controlled by Trabzon and Kahramanmaraş National Parks and Hunting – Wildlife Head Offices, comparing the recreational use values, examining effective factors on the recreational demands of forest recreation sites and willingness to pay entrance fee to the forest recreation sites, and lastly, investigating the socio-economic, cultural and demographic characteristics of visitors to compare the forest recreation sites.

After completing preliminary works to achieve all these objectives, a survey was conducted in the selected FRSs. Then, the data was entered into the computer using SPSS 10.0 statistical program to create a database for the statistical analysis. After that, the recreational use values (consumer surplus and willingness to pay) for the FRSs were calculated by doing necessary statistical analysis for Travel Cost and Contingent Valuation Methods, and the effective variables on the recreational demands of the FRSs and the willingness to pay of visitors to enter to the FRSs were determined.

As a result of the study, according to Travel Cost Method the annual consumer surplus values per hectare varying between 1 285 859 404 TL (Soğuksu) and 14 218 009 497 TL (Dülükbaba) were estimated for 7 forest recreation sites and annual willingness to pay values varying between 49 653 800 TL (Çamburnu) and 1 032 465 000 (Dülükbaba) TL for the current situation of 7 forest recreation sites were calculated by using Contingent Valuation Method. In addition, for each FRS, effective variables on the number of visits made by visitors in a year and on the willingness to pay entrance fee to the FRS were determined.

In conclusion, according to the results obtained from the study, some proposals were suggested for researchers and forestry practitioners about the forest management for recreational purpose, determination of economic values for the non-market forest products and services, applicability of the results calculated by using Travel Cost Method and Contingent Valuation Method.

Keywords: Forest Resources, Forest Products and Services, Forest Recreation Sites, Recreational Use Value, Travel Cost Method, Contingent Valuation Method

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Ziyaretçilerin geldiği yerleşim yerlerinin bölgelere ayrılması	18
Şekil 2. Rekreasyon etkinliğinin tamamı için talep eğrisi	20
Şekil 3. Bir rekreasyon alanı için Bireysel SMY talep eğrisi	22
Şekil 4. Kahramanmaraş MPBM'deki OİDY'lerin harita üzerinde dağılımı	74
Şekil 5. Kapıçam OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler	74
Şekil 6. Başkonuş OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler	75
Şekil 7. Dülükbaba OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler	76
Şekil 8. Trabzon MPBM'deki OİDY'lerin harita üzerinde dağılımı	77
Şekil 9. Çamburnu OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler	78
Şekil 10. Kayabaşı OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler	79
Şekil 11. Sazalanı OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler	80
Şekil 12. Soğuksu OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler	81
Şekil 13. Hipotetik olarak geliştirilen Kayabaşı OİDY talep eğrisi	103
Şekil 14. Kayabaşı OİDY'nin alternatif durumlarına ilişkin ÖDE değerlerinin değişimi	106
Şekil 15. Hipotetik olarak geliştirilen Çamburnu OİDY talep eğrisi	110
Şekil 16. Çamburnu OİDY'nin alternatif durumlarına ait ÖDE değerlerinin değişimi	113
Şekil 17. Hipotetik olarak geliştirilen Sazalan OİDY talep eğrisi	117
Şekil 18. Sazalan OİDY'nin alternatif durumlarına ilişkin ÖDE değerlerinin değişimi	120
Şekil 19. Hipotetik olarak geliştirilen Soğuksu OİDY talep eğrisi	123
Şekil 20. Soğuksu OİDY'nin alternatif durumlarına ilişkin ÖDE değerlerinin değişimi	126
Şekil 21. Hipotetik olarak geliştirilen Kapıçam OİDY talep eğrisi	130
Şekil 22. Kapıçam OİDY'nin alternatif durumlarına ait ÖDE değerlerinin değişimi	133
Şekil 23. Hipotetik olarak geliştirilen Başkonuş OİDY talep eğrisi	137
Şekil 24. Başkonuş OİDY'nin alternatif durumlarına ait ÖDE değerlerinin değişimi	140
Şekil 25. Hipotetik olarak geliştirilen Dülükbaba OİDY talep eğrisi	143
Şekil 26. Dülükbaba OİDY'nin alternatif durumlarına ait ÖDE değerlerinin değişimi	146
Şekil 27. OİDY'lere ilişkin BTR değerleri	149
Şekil 28. OİDY'lere ilişkin yıllık TTR değerleri	149
Şekil 29. OİDY'lere ilişkin hektar başına TTR değerleri	150
Şekil 30. OİDY'lere ilişkin OÖDE değerleri	155
Şekil 31. OİDY'lere ilişkin yıllık TÖDE değerleri	156
Şekil 32. OİDY'lere ilişkin hektar başına TÖDE değerleri	157

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Bölgesel SMY'nde TR tahminleri (Bateman, 1993)	20
Tablo 2. Ülkemizde rekreasyon potansiyel ve talebi konusunda yapılan çalışmalar	31
Tablo 3. OİDY'leri için hipotetik olarak geliştirilen durumlar ve açıklamaları	47
Tablo 4. Araştırma alanı OİDY'lere ilişkin ziyaretçi ve örnek büyüklüğü verileri	48
Tablo 5. OİDY'de yapılan anket çalışma tarihleri, anketör sayısı ve anket sayıları	50
Tablo 6. OİDY'lerde yapılan ve değerlendirmeye alınan anket sayıları	51
Tablo 7. Ankete katılan ziyaretçilerin YYT'ye göre dağılımı	81
Tablo 8. Ziyaretçilerin yaşadıkları yerleşim yerinde bulunma nedenleri	82
Tablo 9. Ankete katılanların kullandıkları ulaşım aracına göre dağılımı	83
Tablo 10. Ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'lerde bulunma amacına göre dağılımı	84
Tablo 11. Ziyaretçilerin bir yılda yaptıkları ziyaret sayısına göre dağılımı	84
Tablo 12. Ziyaretçilerin ziyaret için tercih ettikleri güne göre dağılımı	85
Tablo 13. Ankete katılan ziyaretçilerin hareket ettikleri yere göre dağılımı	86
Tablo 14. Ziyaretçilerin geziden sonra gitmeyi planladıkları yere göre dağılımı	87
Tablo 15. Ankete katılan ziyaretçilerin alanda kalma sürelerine göre dağılımı	87
Tablo 16. Ziyaretçilerin alternatif rekreasyon alanlarına sahip olup olmadıkları	88
Tablo 17. Ankete katılan ziyaretçilerin alanı tercih nedenlerine göre dağılımı	89
Tablo 18. Ziyaretçilerin beraberindeki büyük birey sayısına göre dağılımı	90
Tablo 19. Ziyaretçilerin beraberindeki çocuk sayısına göre dağılımı	91
Tablo 20. Ankete katılan ziyaretçilerin cinsiyetlerine göre dağılımı	92
Tablo 21. Ankete katılan ziyaretçilerin medeni hallerine göre dağılımı	92
Tablo 22. Ankete katılan ziyaretçilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı	93
Tablo 23. Ankete katılan ziyaretçilerin yaş durumlarına göre dağılımı	94
Tablo 24. Ziyaretçilerin birlikte yaşadıkları büyük birey sayısına göre dağılımı	94
Tablo 25. Ziyaretçilerin sahip oldukları çocuk sayısına göre dağılımı	95
Tablo 26. Ankete katılan ziyaretçilerin yaşadıkları konut tipine göre dağılımı	96
Tablo 27. Ankete katılan ziyaretçilerin çalışma şekline göre dağılımı	97
Tablo 28. Ankete katılan ziyaretçilerin halihazırda yaptıkları iş türüne göre dağılımı	97
Tablo 29a. Ziyaretçilerin aylık hanehalkı gelir gruplarına göre dağılımı	98
Tablo 29b. Ziyaretçilerin aylık hanehalkı gelir gruplarına göre dağılımı	99

Tablo 30. Ankete katılan ziyaretçilerin otomobil sahipliğine göre dağılımı	100
Tablo 31. Kayabaşı OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları.....	101
Tablo 32. Kayabaşı OİDY'ye ait TR değerleri	102
Tablo 33. Kayabaşı OİDY'ye ilişkin OÖDE değerleri	104
Tablo 34. Kayabaşı OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri	105
Tablo 35. Kayabaşı OİDY'ye ait regresyon analizi bulguları	106
Tablo 36. Çamburnu OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları.....	108
Tablo 37: Çamburnu OİDY'ye ait TR değerleri	109
Tablo 38. Çamburnu OİDY'ye ilişkin OÖDE değerleri.....	111
Tablo 39. Çamburnu OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri	112
Tablo 40. Çamburnu OİDY'ye ait regresyon analizi bulguları	114
Tablo 41. Sazalan OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları	114
Tablo 42. Sazalan OİDY'ye ait TR değerleri	116
Tablo 43. Sazalan OİDY'ye ilişkin OÖDE değerleri.....	118
Tablo 44. Sazalan OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri.....	119
Tablo 45. Sazalan OİDY'ye ait regresyon analizi bulguları.....	120
Tablo 46. Soğuksu OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları.....	121
Tablo 47. Soğuksu OİDY'ye ait TR değerleri	122
Tablo 48. Soğuksu OİDY'ye ilişkin OÖDE değerleri	124
Tablo 49. Soğuksu OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri	125
Tablo 50. Soğuksu OİDY'ye ait regresyon analizi bulguları	127
Tablo 51: Kıpçam OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları	128
Tablo 52. Kıpçam OİDY'ye ait TR değerleri	129
Tablo 53. Kıpçam OİDY'ye ilişkin OÖDE değerleri.....	131
Tablo 54. Kıpçam OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri.....	132
Tablo 55. Kıpçam OİDY'ye ait regresyon analizi bulguları.....	133
Tablo 56. Başkonuş OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları	135
Tablo 57. Başkonuş OİDY'ye ait TR değerleri	136
Tablo 58. Başkonuş OİDY'ye ilişkin OÖDE değerleri.....	138
Tablo 59. Başkonuş OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri.....	139
Tablo 60. Başkonuş OİDY'ye ait regresyon analizi bulguları.....	140
Tablo 61. Dülükbaba OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları	142
Tablo 62. Dülükbaba OİDY'ye ait TR değerleri	142

Tablo 63. Dülükbaba OİDY'ye ilişkin OÖDE değerleri	145
Tablo 64. Dülükbaba OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri.....	145
Tablo 65. Dülükbaba OİDY'ye ait regresyon analizi bulguları.....	147
Tablo 66. Bireysel SMY'ye göre elde edilen rekreasyonel yararlanma değerleri	148
Tablo 67. OİDY'lerin rekreasyonel taleplerini etkileyen değişkenler	150
Tablo 68. OİDY'lere giriş ücreti ÖDE olmayan ziyaretçilerin gerekçeleri.....	152
Tablo 69. OİDY'ler için KDY'ye göre elde edilen ÖDE Değerleri	153
Tablo 70. Ziyaretçilerin OİDY'lere giriş ücreti ÖDE'lerini etkileyen değişkenler	158
Ek Tablo 1a. Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı	271
Ek Tablo 1b. Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı..	271
Ek Tablo 1c. Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı ...	271
Ek Tablo 1d. Sazalan OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı	272
Ek Tablo 1e. Kapıçam OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı ..	272
Ek Tablo 1f. Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı..	273
Ek Tablo 1g. Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı	273

SEMBOLLER DİZİNİ

AHG	: Ankete Katılanların Aylık Hanehalkı Geliri
AKC	: Ankete Katılanların Cinsiyeti
AKMH	: Ankete Katılanların Medeni Hali
AKÖD	: Ankete Katılanların Öğrenim Düzeyi
AKS	: Alanda Kalınan Süre
AKY	: Ankete Katılanların Yaşı
AKYKT	: Ankete Katılanların Yaşadıkları Konut Tipi
ARA	: Alternatif Rekreasyon Alanı
AYKD	: Alanın Yarısının Kapatıldığı Durum
AZFM	: Alanda Harcanan Zamanın Fırsat Maliyeti
BTR	: Bireysel Tüketici Rantı
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
DAB	: Doğu Akdeniz Bölgesi
DHAR	: Diğer Harcamalar
DKB	: Doğu Karadeniz Bölgesi
GD 1	: Gelişmiş Durum 1
GD 2	: Gelişmiş Durum 2
HBTÖDE	: Hektar Başına Toplam Ödeme Eğilimi
KAE	: Kabul eğilimi
KDY	: Koşullu Değerlendirme Yöntemi
MD	: Mevcut Durum
MEDFOREX	: Mediteranean Forest Externalities
MPBM	: Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Baş Mühendisliği
MPGM	: Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü
NOAA	: National Oceanic and Atmospheric Administration
OAP	: Ormancılık Ana Planı
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
OIDY	: Orman İçi Dinlenme Yeri

OÖDE	: Ortalama Ödeme Eğilimi
OTOS	: Otomobil Sahipliliği
ÖDE	: Ödeme Eğilimi
ÖİKR	: Özel İhtisas komisyonu Raporu
SMY	: Seyahat Maliyeti Yöntemi
TED	: Toplam Ekonomik Değer
TÖDE	: Toplam Ödeme Eğilimi
TR	: Tüketici Rantı
TRYD	: Toplam Rekreatif Yararlanma Değeri
TSM	: Toplam Seyahat Maliyeti
TTR	: Toplam Tüketici Rantı
TUG	: Toplam Ulaşım Gideri
Vd.	: Ve diğerleri
YYN	: Yerleşim Yeri Niteliği
YYT	: Yerleşim Yeri Türü
YYU	: Yerleşim Yeri Uzaklığı
YZFM	: Yolculukta Harcanan Zamanın Fırsat Maliyeti
YZS	: Yıllık Ziyaret Sayısı
ZGBS	: Ziyaretçi Grubundaki Birey Sayısı

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Orman kaynakları, dünya üzerinde toplam 3,87 milyar hektar bir alana sahip olup, toplam dünya alanının yaklaşık %30'unu kaplamaktadır (FAO, 2001). Ülkemizde ise, 20,7 milyon hektar orman alanı bulunmakta olup, ülke alanımızın %26,6'sını teşkil etmektedir (DPT, 2001).

Dünya alanının 1/3'ünü ve ülkemiz genel alanının yaklaşık 1/4'ünü kaplayan ormanlar ve bu alanlar içerisinde yer alan orman kaynaklarından geçmişten bugüne değin çeşitli şekillerde faydalanılmıştır ve faydalanılmaya da devam edilmektedir. Orman kaynağından her bir faydalanma şeklinin önemi, önceliği ve kapsamı, sosyal, ekonomik ve kültürel değişkenlere bağlı olarak bölgeden bölgeye değişmektedir. Ancak, genel olarak ülkemiz ormanlarının görmekte olduğu fonksiyonları da göz önünde bulundurarak, ülkemiz için orman kaynaklarından faydalanma şekillerini; odun hammaddesi faydalanması, odun dışı bitkisel ürünler yönünden faydalanma, hayvansal ürünler yönünden faydalanma, hizmet üretimi, otlama konusunda faydalanma, turizm yönünden faydalanma, orman kaynaklarının ekonomiye katkıları ve kolektif faydalar (Geray, 1998) olarak özetlemek mümkündür.

Öte yandan, orman kaynaklarının yararları, ulusal ve küresel yararlar olarak iki ana grup altında toplanmaktadır. Ulusal yararların başında odun hammaddesi üretimi gelmektedir. Ülkemizde, belki de gelişmekte olan ülkelerin tamamında, bu tür yararlanma ilk sırayı almaktadır. Nitekim, son zamanlara kadar ülkemiz orman kaynakları genel olarak odun hammaddesi üretimi eksenli olarak planlanmış ve işletilmeye çalışılmıştır. Halbuki, orman kaynağının ulusal yararları kapsamında ele alınması gereken odun-dışı orman ürünleri, av ve yaban hayatı, havza koruma işlevi ve rekreasyonel yararlanma gibi diğer faydaları da söz konusu olmaktadır. Diğer yandan, orman kaynağının küresel ölçekte; karbon depolaması, gen kaynağı oluşturması ve koruma bölgelerine sahip olması dolayısıyla sağladığı yararlar da bulunmaktadır (Topak, 1999). Ancak, ne yazık ki, odun üretimi dışındaki ulusal yararlar gibi, küresel yararların da ülkemiz orman işletmeciliğinde çok fazla dikkate alındığını söyleyebilmek oldukça güçtür.

Özellikle 20.Yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan hızlı nüfus artışı, teknolojik gelişmeler, bireylerin gelir düzeylerinin artması ve eğitim düzeylerinin yükselmesi, toplumların değer yargılarındaki değişim gibi nedenlerden dolayı, en önemli doğal kaynaklardan biri olarak kabul edilen orman kaynaklarına yönelik taleplerin nitel ve nicel olarak değiştiği görülmektedir. Bu kapsamda, orman kaynağının ürettiği odun hammaddesi dışında kalan, daha çok hizmet ya da koruma yönü ağır basan, su kalitesini iyileştirme, karbon tutma, toprak koruma, yaban hayatını ve biyolojik çeşitliliği koruma, rekreasyon fırsatları sağlama ve estetik gibi işlevlerine olan talebin artması ve bu yöndeki bilinçlenmeler, *çok yönlü faydalanma* ilkesinin ormancılığa girmesine neden olmuştur. Ortaya çıkan bu gelişmeler neticesinde ormancılığın kapsamında değişiklikler oluşmuş ve toplumun taleplerini dikkate alan ve çok yönlü faydalanmayı amaçlayan ormancılık anlayışı gündeme gelmiştir. Geray'a (1989) göre, uygarlığın bir gereği olarak, toplumun refahı doğrultusunda doğaya bilinçli müdahale etmeyi temel alan bu anlayış, çağdaş ormancılık anlayışı olarak şekillenmiştir.

Günümüzde ormancılığın çağdaş çerçevesi, boyutları ve kapsamı dikkate alındığında *ormancılık*; orman kaynaklarından topluma sürekli ve optimal olarak mal ve hizmet sunmak amacıyla *biyolojik, teknik, ekonomik, yönetsel, sosyal ve kültürel* çalışmaların tümünü kapsayan *çok yönlü ve sürdürülebilir* bir etkinlik (Özdönmez vd., 1996; Geray, 1989; Daşdemir, 1996; Türker, 2000) olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, ormancılığın temel amacı, orman kaynaklarında bulunabilecek potansiyel yararları toplumun hizmetine sunmaktır. İnsan müdahalesinden uzak kalmış bâkir ormanlar bu yararları yetişme ortamı koşullarına bağlı biçimde, doğal bir işlem olarak üretmektedirler. Ancak, ormanın sahip olduğu potansiyel yararlardan bazıları, doğal koşullara müdahale edilmeksizin sağlanamamaktadır. Örneğin; ormandaki ağaçların gövdelerinde bulunan odun, o haliyle insan için bir değer ifade etmemektedir. Bu potansiyel faydadan yararlanmak isteyen insan, ağaçları kesmek ve kullanabileceği kısımları ormandan çıkarmak zorundadır (Özdönmez vd., 1996). Yani, orman kaynağının bünyesinde barındırdığı potansiyel faydaların kullanılabilir duruma gelebilmesi için, bazı işlemlerin yapılması gerekmektedir. Bu işlemler bütününe, bilimsel anlamda ormancılık faaliyetleri denilmektedir.

Öte yandan, en önemli doğal kaynaklardan biri olan ormanlar, çok farklı ürün ve hizmetleri toplumun kullanımına sunmasına rağmen, ülkemiz koşullarında bu ürün ve hizmetlerin çok az bir kısmının ekonomik değeri parasal olarak ifade edilebilmektedir.

Nitekim, halihazırda ülkemizde odun hammaddesi üretimi eksenli bir orman işletmeciliği anlayışı hakim olduğundan, sadece odun kökenli ürünlere ve kısmen de odun dışı bitkisel ürünlere önem verilmekte ve bilançolara bu ürünlerle ilgili parasal değerler yansıtılmaktadır. Dolayısıyla, ülkemiz ormancılığının ulusal ekonomi içerisindeki payı %0.5 gibi çok küçük rakamlarla ifade edilmektedir (Türker, 1999). Orman kaynağının sunduğu tüm ürün ve hizmetlerden, diğer ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de çok yoğun olarak faydalanılmasına rağmen, özellikle ülkemizde, insanların söz konusu kaynaktan elde ettiği odun kökenli ürünler ve bazı bitkisel ürünler dışındaki ürün ve hizmetlerin ekonomik değerlerinin parasal olarak ifade edilmesi yönünde çok ciddi girişimlerin olduğunu söylemek mümkün değildir. Oysa, ormanların geleneksel ürünleri dışında kalan bu önemli fonksiyonlarının ekonomik değerlerinin belirlenerek bilançolara yansıtılması durumunda, bu rakamın çok daha büyük değerlere ulaşacağı bir gerçektir (Türker vd., 2002). Nitekim, kayıtlara yansımayan özel sektör odun üretimi ve gizli yakacak odun üretimlerinin de hesaplara katılması sonucunda, %0.5'lik rakamın %1.76'lara yükseldiği belirtilmektedir (Çakır, 1984).

Doğal ve çevresel kaynaklar çok çeşitli fonksiyonlara sahip olduklarından aşırı derecede yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bu noktada, kaynakların ve toplumun yararlanmasına sunulan ürün ve hizmetlerin sürekliliği önem kazanmaktadır. Nitekim, son yıllarda sürdürülebilir kalkınma kavramı, çevresel kaliteyi kabul edilebilir bir seviyede tutma ve tabiat varlıklarını koruma ihtiyacını vurgulayan bir kavram olarak dikkat çekmektedir. Ancak, geleneksel ekonomi bakış açısına göre, sürdürülebilirlik düşüncesinin özünde, pazar başarısızlığı ve kaynakların uygun olarak değerlendirilmesi vasıtasıyla bu başarısızlığın giderilmesi durumu söz konusudur. Ulaşılabilecek bu sonuçla istenen şey, bireylerin tercih değerlerine bağlı olarak gerçekleştirilen fiyat düzeltmeleriyle, çevresel kaynakların etkili bir şekilde tahsisini sağlayan bir strateji oluşturulmasıdır (Bateman, Turner, 1993). ABD ile gelişmiş ve gelişmekte olan diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, çok yavaş da olsa, ülkemizde de doğal ya da çevresel kaynakların sunduğu ve ekonomik değerleri parasal olarak ifade edilemeyen ürün ve hizmetlerin önemi ve söz konusu ürün ve hizmetler için kişilerin tercih değerlerine bağlı olarak, ekonomik değer belirleme yönünde bazı gelişmelerin olduğu görülmektedir.

Bu gelişmeler kapsamında, orman kaynaklarının odun üretimi işlevi dışında kalan diğer fonksiyonları için ölçüt ve göstergeler belirlemek amacıyla, 1995 yılında Şili'de

Avustralya, Kanada, Çin, Japonya, Kore, Yeni Zelanda, Rusya ve Amerika gibi ülkelerin katıldığı uluslararası toplantıda hazırlanan Santiago Bildirgesi'nde, hukukî açıdan bağlayıcı olmayan 6 adet değerlendirme ölçütü ve bunlara paralel olarak 67 adet de gösterge ortaya konulmuştur. Ormanların mevcut yapısı ve işlevleri, çevre ve sosyo-ekonomik mal ve hizmetlerle ilgili fayda ve değerleri içerisine alan göstergelerden biri de, çok yönlü sosyo-ekonomik hizmetlerin, toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirilmesi ve uzun süreli sürdürülebilir işletimidir. Bu göstergenin rekreasyon amaçlı orman işletmeciliği ile ilgili ölçütleri de şu şekilde sıralanmaktadır (Başkent et al., 2000):

- Rekreasyon ve turizm değeri,
- Genel ormanlık alana oranla turizm ve rekreasyonel amaçla işletilen orman alanı,
- Nüfusa ve orman alanına oranla turizm ve rekreasyon tesisleri (tür ve miktarları),
- Nüfusa ve orman alanına oranla turizm ve rekreasyon amaçlı ziyaretçi gün sayısı.

Dünyada meydana gelen bu gelişmeler paralelinde, ülkemizde de aynı yönde bazı adımların atıldığını görmek mümkündür. Nitekim, ülkemizde faaliyet gösteren diğer tüm sektörler için olduğu gibi, ormancılık sektörü için de makro planda amaç, hedef ve politikaların tespit edildiği Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP) kapsamında hazırlanan ve 2001 – 2005 yıllarını kapsayan 8.BYKP'ında, "*Ormanlar, ekosistem yaklaşımı dahilinde, devamlılık, çok amaçlı yararlanma, katılımcılık, uzmanlaşma, biyolojik çeşitlilik ile su ve yaban hayatının korunması ve toplumsal istikrarın geliştirilmesi ilkeleri doğrultusunda; yetiştirme muhiti şartları, sektörler arası bağımlılık, verim gücü ve taşıma kapasitesi, orman sağlığı ve peyzajı, ekoturizm, verimlilik, kirlenme, yangın-böcek-heyelan-kar-çığ-sel-don ve kuraklık gerçekleri dikkate alınarak işletilecek, korunacak ve geliştirilecektir*" (DPT, 2000) şeklindeki temel amaçla, orman kaynağının odun üretimi dışındaki işlevlerinin önemi de vurgulanmaktadır.

Nitekim, söz konusu ülkelerde ve son zamanlarda ülkemizde meydana gelen bu gelişmeler çerçevesinde, odun hammaddesi üretimi eksenli orman işletmeciliği anlayışının, işletme amaçları kapsamında geri planlarda ele alınmaya başlandığı, kaynağın korunması ve diğer fonksiyonlarıyla birlikte sürdürülebilir bir orman işletmeciliği anlayışının Toplam Ekonomik Değer yaklaşımı yardımıyla öne çıkarılmaya çalışıldığı görülmektedir (Bann vd., 2001; Türker vd., 2001). Orman kaynaklarının bu işlevlerinin ortaya koydukları ürün ve hizmetler, genellikle bir pazar ortamında alınıp-satılmadığı için parasal olarak ifade edilmesi çok zor olmaktadır. Ancak, bu ürün ve hizmetlerin belirgin bir fiyatlarının

olmaması, ekonomik değere sahip olmadıkları anlamına gelmemektedir. Bu nedenle ekonomistler, bir malın ekonomik değeri ile finanssal değeri, kullanım değeri ile mübadele değeri, etkinlik değeri ile harcama değeri arasında ayırım yapmışlardır (Kaya, 2002).

Özetle, gerek ülkemizde ve gerekse dünya ölçeğinde orman kaynağının odun üretimi işlevi dışındaki işlevleri de artık gündeme getirilmekte ve bu işlevlerin, kaynağın planlanmasında ve işletilmesinde belirleyici unsurlar haline getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ancak, orman kaynağından etkin olarak çok yönlü faydalanmayı sağlayabilmek amacıyla, bu kaynaklardan topluma sağlanan tüm faydalar için ekonomik ölçütlerin geliştirilmesi ve bu sayede söz konusu bu işlevlerin ekonomik değerlerinin para ile ifade edilmesi gerekmektedir.

Orman kaynağının odun üretimi dışında olan ve bu çalışmaya konu edilen işlevlerden bir tanesi de, rekreasyonel hizmet üretimidir. Orman kaynaklarının rekreasyonel amaçlarla kullanımına olan talebin, hızlı nüfus artışı ve kentleşme, insanların gelir düzeylerinin ve boş zamanlarının artması gibi çeşitli değişkenlere bağlı olarak zaman içerisinde artması nedeniyle, orman kaynaklarının rekreasyonel hizmet üretimi fonksiyonu, orman kaynağının sahip olduğu fonksiyonların en önemlilerinden biri haline gelmiştir.

Bu çalışmayla, araştırma alanı olarak seçilen Orman Bakanlığı Doğu Karadeniz ve Doğu Akdeniz Bakanlık Bölge Müdürlüklerine bağlı Trabzon ve Kahramanmaraş Milli Parlar ve Av - Yaban Hayatı Baş Mühendisliklerinin (MPBM) yönetim ve denetimi altında yer alan toplam 7 Orman İçi Dinlenme Yeri (OİDY)'nden rekreasyonel amaçlarla yararlanmanın ekonomik değerinin belirlenmesi, elde edilen rekreasyonel yararlanma değerlerinin karşılaştırılması, OİDY'lerinin rekreasyonel yararlanma talebini ve kullanıcıların OİDY'lere giriş ücreti ödeme eğilimlerini etkileyen değişkenlerin incelenmesi ve son olarak OİDY'lere gelen ziyaretçilerin sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özellikleri arasında fark olup olmadığının irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Söz konusu amaçları gerçekleştirmek için, araştırma altı aşamada ele alınmıştır. İlk aşamada, konuya ilişkin olarak kapsamlı bir literatür incelemesi yapılmıştır. İkinci aşamada, elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırmanın temel materyali olan anket formları geliştirilmiştir. Üçüncü aşamada, hazırlanan anket formları araştırma alanı olarak seçilen OİDY'lerde uygulanmış ve araştırma için gerekli veriler elde edilmiştir. Bir sonraki aşamada, elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak araştırmanın veri tabanı oluşturulmuştur. Araştırmanın beşinci aşamasında, SMY ve KDY için gerekli olan

istatistiksel analizler yapılarak bulgular elde edilmiştir. Son aşamada ise, elde edilen bulgular, rekreasyonel hizmet üretim amaçlı orman işletmeciliği açısından değerlendirilmiş ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda makro ve mikro düzeyde öneriler geliştirilmiştir.

1.2. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde, rekreasyon ve orman rekreasyonuna ilişkin olarak çeşitli tanımlamalar ve sınıflandırmalar aşağıdaki alt başlıklar halinde verilmiştir.

1.2.1. Rekreasyon Kavramı

Bayraktar (1975) çok geniş bir anlamı olan “Rekreasyon” sözcüğünün, Latince’de tekrar anlamına gelen “Re” ve yaratma anlamındaki “Create” sözcüklerinden türemiş olduğunu ve bir şeyin yeniden yaratılması veya yeniden kazanılması anlamına geldiğini ifade etmektedir (Güleç, 1983). Rekreasyon kelimesinin sözcük anlamı ise, Wurman vd., (1972)’ne göre, bireyin kendi yetenek ve olanaklarıyla kendi kendini tazelemesi ya da yenilemesi biçiminde tanımlanmaktadır. Bir başka ifade ile, Torkildsen (1974) rekreasyonu yeniden canlanma, güç kazanma ereğiyle belirli bir zaman dilimi içinde gerçekleştirilen bireysel bir eylem olarak ifade edilmektedir (Akesen, 1984).

Kısaca açıklanan bu temel bilgilerden sonra, rekreasyon; Var (1987) tarafından “kişilerin günlük yaşamlarında, zorunlu olarak kullandığı zamanı dışındaki serbest ve boş zamanlarında yıpranan ruh ve vücutlarını eski zindeliğine kavuşturmak üzere, kendi isteği ile yaptığı, para ve ödül kazanma amaçlarından uzak, kişilerin sosyal, kültürel, ekonomik ve fizyolojik özelliklerinden etkilenen, kişisel veya toplumsal olarak gerçekleştirilen, eylem ya da eylemlerdir” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu tanıma göre, geçim sağlamak, para kazanmak için yapılan eylemler rekreasyon sayılmamaktadır. Örneğin, profesyonel olarak futbol oynamak ve benzeri eylemler rekreasyon olarak değerlendirilmemektedir. Çünkü, rekreasyon, yıpranan, yorulan ruhsal ve fiziksel yapımızın yenilenmesi ve geleceğe ait çalışmalar için hazırlanmasıdır. Dolayısıyla, profesyonel eylemler bunun dışında kalmaktadır (Uzun, 1990).

1.2.2. Rekreasyonun Sınıflandırılması

Rekreasyon sayılan eylemler yaşa, kişilere, zaman ve mekana göre değişiklikler gösterebilir. Bu nedenle; çeşitliliği çok fazla olan rekreasyonel eylem ve katılımların kişiye bağlı yön ve karakteri önemlidir. Nitekim, kızlar ve erkekler farklı rekreasyonel eylemlere yönelmektedir (Uzun, 1990).

Rekreasyonu, bireyi fiziksel ve düşünsel yönden canlandırmayı amaçlayan etkinlikler bütünü şeklinde tanımlayan Gülez (1983), söz konusu rekreasyon etkinliklerini değişik yönlerden sınıflandırmaktadır. Etkinlik çeşidine göre yapılan sınıflandırmada, rekreasyonel etkinlikler; aktif (su sporları ve sert zemin oyunları gibi) ve pasif (manzara seyretme, piknik yapma, gezinti gibi) etkinlikler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

Bir diğer sınıflandırma da, rekreasyon mekânının bulunduğu yere göre yapılmakta ve kentsel ve kırsal rekreasyon olarak ikiye ayrılmaktadır. Benzer şekilde, rekreasyon mekânının temel yapısal özelliğine göre de, kapalıyer ve açık hava rekreasyonu olarak ayrılmaktadır.

Son bir sınıflandırma da, serbest zamanlara göre yapılmaktadır. Buna göre; gün içindeki serbest zamanlarda yapılan Günlük Rekreasyon, hafta sonları yapılan Hafta sonu Rekreasyonu ve yıllık tatillerde yapılan Yıllık Rekreasyon şeklinde sınıflandırılmaktadır.

1.2.3. Orman İçi Rekreasyonu

Orman içi rekreasyon, ormanlık sahalarda kullanıcıların çeşitli doğal çevre etkinliklerinde bulunabildiği bir açık hava rekreasyonu şekli olarak tanımlanmaktadır. Orman içi rekreasyonda, doğal ya da yapay olarak tesis edilen bir orman ekosistemi içinde insan-doğa etkileşimi esas olmaktadır (Gülez, 1983; Hasdemir, 1989). Bu etkileşim, orman ekosisteminin korunmasının gerekliliğinin anlaşılmasına, yani sürdürülebilirliğinin sağlanmasına, insanların da daha dinamik ve sağlıklı bir yapı kazanmasına katkıda bulunmaktadır.

Orman içi rekreasyonu, rekreasyon sınıflandırması kapsamında ele alındığında; rekreasyon mekânının bulunduğu yer itibarıyla, kırsal; mekânın temel yapısal özelliği açısından da açık hava rekreasyonu grupları içerisinde yer almaktadır. Orman içi rekreasyon etkinlik yönünden ise, hem aktif hem de pasif etkinlikleri içermektedir. Diğer taraftan, orman içi rekreasyon, serbest zamana göre yapılan sınıflandırmada ise, tüm

gruplara girebilmektedir (Güleç, 1983).

Açık hava ve kırsal rekreasyona ilişkin aranılan doğal koşullar en uygun biçimde orman ve çevresinde yer almakta, rekreasyonun kişiye verebileceği değerler, ormanın doğal ortamı içinde en yüksek boyutlara ulaşmaktadır (Pehlivanoğlu, 1976). O halde orman alanları insanların eğlenme ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılama noktasında, en önemli bir doğal kaynaktır.

1.3. Orman Kaynağından Rekreasyon Amaçlı Yararlanma

Yukarıda kısaca verilen temel bilgilerden sonra, orman kaynağından rekreasyonel amaçlarla yararlanmanın ülkemiz ve diğer gelişmiş ülkeler açısından irdelenmesinde yarar görülmektedir.

1.3.1. Dünyada ve Ülkemizde Durum

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren, güncel anlamıyla ilk kez ABD’de ortaya çıkan “orman içi rekreasyon” anlayışı, özel fakat oldukça yaygın, aynı zamanda çok bilinen bir rekreasyon tipi olarak, çeşitli açık hava etkinlikleri içinde, kendine önemli bir yer bulmuştur. Bir başka deyişle, ormanda yapılan rekreasyon etkinlikleri; kitlesel hareketliliğe dönmüş, kendine özgü nitelikler taşıyan, bu anlamda kitleleri, öteki açık hava çevresi rekreasyon etkinliklerinden çok daha fazla kendisine çekebilen bir etkinlikler bileşkesidir. Çünkü ormanlar, bilindiği üzere, doğal kaynakları topluca sunabilen en elverişli “rekreasyonel yaşam çevresi” konumundadır. Bu haliyle ormanlar, rekreasyon açısından gerekli temel koşulların tümüne sahiptir (Pehlivanoğlu, 1986).

Gelişmiş ülkelerde normal yaşamdan soyutlanmayan rekreasyonun, ülkemizde de artık bilinçli bir şekilde sürdürülmekte olduğu gözlenmektedir. Özellikle büyük kentlerin bunaltıcı ortamından kurtulup, kent dışındaki kırsal alanlarda doğa ile baş başa kalma arzusunun ülkemizde de gittikçe artan bir özlem haline gelmeye başladığı (Güleç, 1990) görülmektedir. Halbuki 1970’li yıllarda ülkemiz insanların %70’inin tarımla uğraştığı ve bu tür talepleri henüz çok az iken, her tarafı milli park yapmanın da mantık dışı olduğu ve insanların mutluluğu içindir diye, güzel tabiat kompozisyonlarını çevirip, işletme dışı bırakmak için henüz erken olduğu görüşü savunularak (Geray 1972), o günkü toplumun, orman kaynağından rekreasyonel amaçlarla yararlanma yönünde fazla bir talebinin

olmadığı belirtilmektedir. Ancak, aradan geçen yaklaşık 30 yıl gibi bir süre sonunda, o düşünce sahipleri bu gün için “kentleşme, sanayileşme, turizm ve nüfus artışına paralel olarak büyük talepler ortaya çıkmıştır” (Geray, 1998) ifadesiyle de, toplumun artık orman kaynağından rekreasyonel amaçlarla yararlanma talebinde bulunduğunu belirtmektedir.

Daha açık bir ifade ile, giderek artan nüfusun, yoğunlaşan kent ortamında ortaya çıkardığı bunalımlar, teknolojinin neden olduğu ruhsal yorgunluklar ve aşırı kirlenme ile, gün geçtikçe azalan insan-doğa ilişkisi, açık alan ihtiyaçlarının artmasına neden olmaktadır (Yıldızcı, 1990). Diğer yandan, bireylerin ruhsal ve bedensel gereksinimleri ile hiçbir biçimde uyumlu olmayan yoğun yerleşim bölgelerindeki olumsuz yaşam koşullarına itilmeleri, bunun yanı sıra, motorlu taşıt araçlarının artması, insanların gelir düzeylerinin yükselmesi, boş zamanın artması ve toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi gibi etkenler de, bireylerin rekreasyonel eylemlere ve dolayısıyla da ormanların egemen olduğu kırsal alanlara yönelmesine ivme kazandırmaktadır (Akesen, 1978; Gülez, 1980).

Ülkemizde toplumun ormanlardan rekreasyonel amaçlarla yararlanma talebini en iyi bir şekilde karşılayabileceği düşünülen orman alanları, Orman Bakanlığı tarafından, 1956 yılından beri OİDY adıyla, piknik ve kamp alanları olarak tesis ve tefrik edilmektedir. OİDY’ler içerdikleri kaynak değerleri, ziyaretçi potansiyelleri ve kullanım amaçlarına göre, A, B ve C tipi olmak üzere üç ayrı kategoride tesis ve tefrik edilmekteyken, 1997 yılında alınan bir kararla C tipi OİDY’lerin Orman Genel Müdürlüğü (OGM)’ne devredilmesiyle, artık sadece A ve B tipi OİDY’ler, rekreasyonel amaçlarla kullanılmaktadır (Anonim, 1997a). Öte yandan, ülkemizde 1958 yılından bu yana ilân edilen 32 adet Milli Park ve 15 adet Tabiat Parkı da asıl tahsis amaçları rekreasyonel hizmet üretimi olmasa da, rekreasyonel amaçla kullanılabilir (DPT, 2001).

Ülkemizde toplumun orman kaynağından rekreasyonel amaçlı yararlanma talebini karşılamak amacıyla, 1956 yılında İstanbul’da “Belgrad Ormanı” adıyla anılan ilk OİDY ile başlayan tefrik ve tesis çalışmaları neticesinde, 1999 yılına kadar toplam 414 OİDY tesis edilmiştir. Ancak, 13.05.1997 tarihli Bakanlık oluru ile, bu 414 OİDY’ inden C tipi OİDY olan 181 adedinin yönetimi, personel, araç-gereç ve ödenek yetersizliği ve yerleşim yerlerinden uzak olmaları ve bu alanlara giriş ücreti alınmayışı gibi nedenlerden dolayı “Orman İçi Tatbikat Alanı” olarak kullanılmak üzere OGM’ye devredilmiştir¹. Bu

¹ Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğüne 16.12.1996 tarih ve MPG.OİDYKD-05/618-3242 sayılı yazısı gereği bu işlem yapılmıştır.

nedenle, söz konusu tarihten itibaren ülkemizin değişik bölgelerinde 44'ü A ve 189'u B tipi olmak üzere, toplam 233 adet OİDY tefrik ve tesis edilmiş durumdadır. Söz konusu OİDY'lerin kapladığı alan toplam 9307 ha olup, toplam ülke orman alanının sadece %0,045'ini oluşturmaktadır (DPT, 2001). Bu oranın diğer gelişmiş ülkelerde çok daha yüksek olduğu bilinmektedir. Nitekim, İsveç'te toplam ülke alanının yaklaşık %60'ı ormanla kaplı olup, bu alanın da %1'lik bir kısmının kent ormanı olarak tanımlandığı ve bu tür alanların diğer orman alanlarından 250 kat daha fazla rekreasyonel amaçlarla kullanıldığı ifade edilmektedir (Hörnsten, Fredman, 2000). İngiltere'de ise Ormancılık Komisyonu, İngiliz halkının rekreasyonel hizmet talebini karşılamak amacıyla, 1930 yılından itibaren ulusal parklar tesis etmektedir. Bu gün itibariyle, 1 milyon hektardan fazla orman alanından, odun eksenli ürünler yanında, çok yönlü faydalanma ilkesi doğrultusunda rekreasyonel amaçlarla da faydalanılmaktadır. İngiltere'nin toplam 2 406 000 ha orman alanına sahip olduğu düşünüldüğünde, neredeyse toplam orman alanının yarısı rekreasyonel amaçlarla kullanılmaktadır (Forestry Commission Internet Sayfası; Aldhous, 1997). Bir diğer Avrupa ülkesi olan Almanya'da ise, ormanlık alanların %2'si rekreasyon amaçlı yararlanma için tahsis edilmiştir (DPT, 1995).

Öte yandan, MPGM'nin yönetim ve denetiminde kalan 233 adet OİDY sayısının 8. BYKP dönemi sonunda 260 adede ve toplam sahanın da 11 000 ha'lık bir alana çıkarılması hedeflenmektedir. Böylece toplam orman alanının %0,05'i OİDY olarak tahsis edilmiş olacaktır. Ayrıca, plan dönemi içerisinde mevcut sahaların hizmet seviyelerinin ve kalitelerinin artırılması da hedefler arasına alınmıştır (DPT, 2001).

Uzun dönem de ise, 2001 – 2023 yılları arasında 7 430 ha.'lık alanda 117 adet yeni OİDY'nin ayrılıp tescil edilerek, OİDY'lerin sayısının 350'ye, toplam alanlarının da 17000 ha.'a çıkarılması hedeflenmektedir. Böylece toplam orman alanının %0,082'si OİDY olarak tahsis edilmiş olacaktır. Yine uzun dönem içinde OİDY'lere gelen ziyaretçi sayısının 5 500 000 kişi artacağı ve toplam 12 500 000 kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir (DPT, 2001).

1.3.2. Ülkemizde Rekreasyonel Hizmet Üretim Amaçlı Orman İşletmeciliği

OGM, mülkiyeti altında bulunan ormanlardan çok yönlü kullanım anlayışı içinde halka hizmet verirken, önce bu alanlara ulaşımı sağlamakta, sınırlarını ve girişleri güvenlik ve denetim altına almakta, kullanım amacına uygun olarak idare binaları, işçi barınakları,

depo garaj, yönetici, bekçi evleri, alışveriş üniteleri, gazinolar, büfeler, otoparklar, çeşitli sosyal tesisler, manzara seyir terasları, piknik üniteleri (masa, ocak, çöp kutusu, çeşme vb), yaya, atlı gezi yolları, sıhhi tesisler (tuvalet, duş, bulaşık, çamaşır yıkama yerleri) çocuk oyun alanları, spor tesisleri, plaj tesisleri, kamp olanakları, bungalovlar getirmekte, bu tesislerin temizliğini, bakımını, disiplinini üstlenmekte, kısaca ormanında halkı ağırlamakta, dinlendirmekte, eğlendirmekte ve ziyaretçilerin tüm sorumluluğunu üstlenmektedir. OGM tüm bu gayretleri, uzun yıllar halka hizmet etme amacına yönelik olarak amatör bir zihniyet içinde sürdürmeye çalışmıştır. İlk kez 1970 yılında başlatılan ve daha sonra 1975 yılında Devlet Orman İşletmesi (DOİ) ve Döner Sermaye Yönetmenliğinin Ek 5. Maddesinin uygulanmasına ilişkin yönetmelikle, yeniden düzenlenen OİDY'lerden giriş ücreti alınmasının; dinlenme alanlarını yönetim giderlerine katkıda bulunması yanı sıra, ziyaretçi sayısının çeşitli amaçlarla denetimi, yeni kurulacak alanlar için düzenli ziyaretçi istatistiklerine olanak vermesi ve kaynak oluşturması bakımından vazgeçilmez yararlar oluşturacağı düşünülmüştür (Aslanboğa, 1993).

Ülkemizde toplumun rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tesis edilen OİDY'lerinin işletilmesiyle ilgili yönetmelik, 1975 yılında yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yönetmelik, OİDY'lerinde yürütülmesi gereken hizmetlerin, genellikle orman idaresi tarafından yapılması gerektiği noktasından hareketle düzenlenmiştir. Ancak 1975 yılından bu yana toplumdaki değişime paralel olarak, Orman İdaresi kuruluşlarında da iş hacminin ve çeşidinin genişlemiş olması, bazı iş kollarının özel sektöre yaptırılmasının daha ekonomik olacağı düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Daha sonra, 1990'lı yıllarda görülen nakit darboğazı, ormancılıkla ilgili faaliyetlerde de kendini hissettirmiş ve yapılması gerekli yatırımlar yapılamamış veya geciktirilmiştir. Orman İdaresi, ilk tedbir olarak; Milli Parklar ve Orman İçi Dinlenme Yerlerinde, 1990 yılında 4423 sayılı tamimle "Yap – İşlet – Devret" modelini uygulamaya sokmuştur (Lüle vd., 1993).

Yapılan bu değişikliğe rağmen, 1998 yılına kadar OİDY'lerinde, genellikle orman idaresi ile özel sektör iç içe çalışmakta, sözcüğüne, alanda yer alan büfelerin işletilmesi özel sektör tarafından yapılırken, alanın temizliği, korunma-denetim, güvenlik ve girişlerin denetimi, orman idaresi tarafından sağlanmıştır. Aynı alanda yürütülen hizmetlerin iki ayırdan yapılmasının ekonomik olmayacağı, işletmelerin daha etkin ve verimli ormancılık hizmetlerinde kullanılabileceği elemanları piknik alanlarında hizmet vermek durumunda kalmış olması gibi nedenlerle, OİDY'lerinin işletilmesi hizmetlerinin tamamının A ve B

tipi OİDY'lerinde özel sektör tarafından yapılmasının uygun olacağı düşüncesiyle, 1998 yılından itibaren Maliye Bakanlığında alınan izin doğrultusunda, OİDY'lerinin 10 yıl süre ile özel sektör tarafından işletilebilmelerine yönelik ihaleler yapılmıştır. Ülke genelinde gerçekleştirilen bu ihaleler neticesinde, 1998 yılı içerisinde mevcut OİDY'lerinin ¼'ü ihale edilebilmiştir (DPT, 2001). Ancak, daha sonraki yıllarda ortaya çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle, 2000 yılından itibaren 10 yıl olan kiralama süresi 3 yıla indirilmiş ve her yıl anlaşmanın karşılıklı olarak yeniden gözden geçirilmesi ve yeni şartlar dikkate alınarak yenilenmesi karara bağlanmıştır (Anonim, 2001a).

1.4. Rekreasyon Amaçlı Yararlanma İçin Ekonomik Değer Tahmin Edilmesi

Doğal kaynakların ekonomik değerinin tahmin edilmesinde temel amaç, var olan kaynakların rasyonel kullanımıyla sağlanacak faydanın değerinin belirlenmesidir. Bu işlem, çevre unsurlarının mevcut ve gelecekteki faydalarını göz önüne alan ve çevrenin rasyonel kullanımına yönelik politik kararların alınmasında yol gösterici bir rol üstlenmektedir.

Akgüngör'e (1997) göre ise, doğal kaynak varlığının sağladığı fayda akımlarının ve çevre kalitesinin değerinin para ile ölçülmesinin önemi, iki neden ile açıklanabilmektedir: Birinci neden, ekonomik büyüme ve kalkınmayı hedefleyen projelerin oluşturduğu *sosyal faydanın* ölçülmesi ile ilgilidir. Kalkınma projelerinin sosyal fayda-masraf analizi yapılırken, proje ile sağlanan sosyal fayda, bu projenin gerçekleştirilmesi için katlanılan sosyal maliyet ile karşılaştırılmaktadır. Sosyal maliyet unsurlarının içinde ise, projenin çevre ve doğal kaynak varlığına yapacağı olası zararın da hesaba katılması gerekli görülmektedir. İkinci neden ise, (Ahmad vd., 1989) doğal kaynakların ve çevre ile ilgili varlıkların sağladığı faydaların, ülkelerin büyüme hızının bir ölçüsü olan milli gelir hesaplarında yansıtılması konusudur. Milli gelir hesapları, ülkenin ekonomik büyüme süreci hakkında karar alıcılara önemli bilgiler sağlamaktadır. Politika alternatiflerini değerlendiren kişileri yönlendiren çoğu veri, milli gelir hesaplarında bulunmaktadır. Ancak pek çok ülke, milli gelir hesaplarında çevre ve doğal kaynakların sunduğu faya akımlarının parasal değerini yansıtmamaktadır. Ülkelerin doğal kaynak varlıkları ile sağlanan ekonomik katma değer arasındaki bağ göz önüne alınmadan yapılan milli gelir hesaplamaları, ekonomik büyüme ile ilgili eksik ya da yanlış göstergeler oluşturabilmektedir. Oysa, kalkınmada sürdürülebilirliğin sağlanması ve ekonomik

büyümenin doğru olarak belirlenmesi için çevre ve doğal kaynak varlığından sağlanan fayda akımının parasal değerinin milli gelir hesaplarında göz önünde bulundurulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Özellikle orman gibi doğal kaynakların toplumun kullanımına sundukları pazarda alınıp-satılmayan ürün ve hizmetlerin parasal değerleri, bu kapsamda önem arz etmektedir. Nitekim, Strange vd., (1999)'e göre, rasyonel çok yönlü orman işletmeciliğinin planlanmasında, pazar-dışı çevresel çıktılarının değerlendirilmesinin bir gereklilik olduğu, ormanın çok yönlü üretim fonksiyonunun en çoklanmasında odun kökenli ürünlerin faydaları ve maliyetleriyle ilgili bilgiler yanında, pazar-dışı değerlere de gereksinim olduğu, fakat çoğu durumlarda orman işletmecisinin optimal ya da tatmin edici çözümü tam anlamıyla tanımlayabilmesi için, pazar-dışı değerler hakkındaki gerekli bilgi yeterli olmamaktadır.

Diğer yandan, birden fazla fayda sağlayan ormanların idare süresinin tayininde de, söz konusu fonksiyonların parasal değerlerinin belirlenmesi çok önem arz etmektedir. Yani, idare süresine karar verirken ormanın sağladığı tüm yararları hesaba katarak karar vermek daha gerçekçi olmaktadır. Birden çok faydayı hesaba katarak karar vermenin üstün yanı, tek bir faydanın en çoklanması değil, yaratılan toplam faydanın en çoklanmasını temel almasıdır (Türker, 2001). Burada idare süresinin tayininde hesaba katılması gereken en önemli yararlarından birinin rekreasyon amaçlı yararlanma olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu durumda, rekreasyonel yararlanma ile elde edilecek faydanın parasal değerinin bilinmesinde de yarar olacaktır. Çünkü, yapılacak analizlerde söz konusu parasal değerler de dikkate alınacaktır.

Dolayısıyla, ormanların idare süresinin belirlenmesinde, orman kaynağının sahip olduğu yararlar ve toplumsal talepler dikkate alınarak belirlenen işletme amaçları ve söz konusu yararların ekonomik değerleri önemli kriterler olarak dikkat çekmektedir. Örneğin, herhangi bir orman alanının odun eksenli ürün üretimi yanında rekreasyonel amaçla da işletilmesi planlanıyorsa, idare süresinin daha uzun olması gerekebilir.

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde açıklanan gerekçelerden yola çıkarak, orman kaynağının sunduğu ve parasal değeri çok açık bir şekilde ifade edilemeyen ürün ve hizmetlerin envanterinin ve ekonomik değerlerinin belirlenmesi amacıyla, Akdeniz ülkelerini kapsayan, MEDFOREX adlı uluslararası bir proje yürütülmektedir (MEDFOREX, 2002). Söz konusu projede, orman ürün ve hizmetlerden biri olan orman kaynağından rekreasyonel amaçla yararlanmanın ekonomik değerinin belirlenmesi de aynı gerekçelerle

gündeme getirilen bir olgudur.

Nitekim, McConnell (1985)'e göre, açık alan rekreasyon talebinin ölçülmesine olan gereksinimi, kaynakların uzun vadeli kullanım planlaması için duyulan bir ihtiyaç olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmalar sonucu, hem rekreasyon kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı için planlar yapılabilmekte, hem de söz konusu rekreasyon alanlarının oluşturulabilmesi için istenecek ödenek miktarları belirlenebilmektedir (Ortaçeşme vd., 1999).

Öte yandan, açık alan rekreasyonuna yönelik ekonomik analiz çalışmaları ormanlar, nehirler, kanyonlar veya koylar gibi rekreasyon imkânı veren alanların kullanımı üzerinde yoğunlaşmaktadır (Ortaçeşme vd., 1997).

Orman kaynağının rekreasyonel amaçlarla yararlanma gibi parasal değerinin ölçülmesi zor olan ürün ve hizmetler için ekonomik değer takdir etme amaçlı yöntem önerileri, 1950'li yıllarda yapılmış olmasına rağmen, uygulamalar 1970'lerin ilk yıllarına kadar çok yavaş gelişme göstermiştir (Smith, 1993; Hanley vd., 1998). Görüldüğü gibi, ekonomik değeri parasal olarak ifade edilemeyen ürün ve hizmetlerin parasal değerlerinin belirlenmesi amacıyla ortaya atılan yöntemler ve onların uygulamalarına ilişkin hızlı gelişme, son 30 yıl içinde gerçekleşmiştir.

Geliştirilen bu yöntemler, doğrudan ve dolaylı değer belirleme yöntemleri olmak üzere iki grupta toplanmaktadır (Hanley vd., 1997; Adamowicz, 1995).

Doğrudan değer belirleme yaklaşımı, potansiyel bir pazar varsayımından kaçınmakta ve karşılıklı görüşme ve anket yoluyla bireylerin çevresel mal ve hizmetlere yönelik tercihlerini ifade etmelerini sağlamaktadır. Doğrudan yöntemlerden en yaygın kullanılanı, Koşullu Değerlendirme Yöntemi (Contingent Valuation Method)' dir.

Dolaylı yöntemler ise, ekonomik göstergelerin seyrini izleyerek bunların değişik çevresel unsurlar bakımından ifade ettiği değeri belirleme esasına dayanmaktadır. Smith (1993)'e göre ise, bu yaklaşım tüketici tercihlerine dayanmaktadır. Bu yöntemlerden en sık kullanılanlar ise, Seyahat Maliyeti Yöntemi (Travel Cost Method) ve Hedonik Fiyatlandırma Yöntemi (Hedonic Pricing Method)' dir.

Çevresel ya da doğal kaynaklardan rekreasyon amaçlı yararlanmanın ekonomik değerinin tahmin edilmesi amacıyla geliştirilen söz konusu yöntemlerden çok yaygın olarak kullanılan ve bu araştırmada da kullanılacak olanların temel prensipleri ve uygulama şekilleriyle ilgili temel bilgiler alt başlıklar halinde aşağıda verilmektedir.

1.4.1. Seyahat Maliyeti Yöntemi

Seyahat Maliyeti Yöntemi (SMY), pazarlarda alınıp-satılmayan mal ve hizmetler için parasal değer tahmin etmek amacıyla kullanılan en eski bir yöntemdir. Bu yöntem, ekonomist Harold Hotelling'in 1947 yılında Amerika Bileşik Devletleri Park Servisine gönderdiği bir mektuptan esinlenerek ortaya atılmış ve Wood ve Trice (1958) ile Clawson ve Knetsch (1966) gibi diğer ekonomistler tarafından geliştirilmiş ve literatüre kazandırılmıştır. Bu nedenle, ilk zamanlar Clawson-Knetsch yaklaşımı olarak adlandırılan yöntem, eksik yönleri de tamamlanarak, SMY halini almıştır (Hanley, Spash 1992).

Temelde bir rekreasyonel talep tahmini veya rekreasyonel yararlanma değeri belirleme yöntemi olan SMY, orman kaynakları işletmeciliğinde farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Bunlar (Rosenthal vd., 1984; Willis, Benson, 1989);

- mevcut rekreasyon alanlarında gerçekleştirilen orman gezileri, rekreasyon amaçlı balık avcılığı ve normal avcılık gibi rekreasyonel etkinlik türüne göre net ekonomik değerler belirlemek,
- orman kaynaklarının tahsisinde isabetli kararlarının verilmesine katkıda bulunacak veri teminini gerçekleştirmek ve,
- fiili olarak alınmakta olan giriş ücreti ve avlanma izinleri gibi kullanım ücretleri ile rekreasyon alanlarının kullanımı arasındaki ilişkileri ortaya koymak

olarak sıralanabilmektedir.

SMY, Amerika ve İngiltere'deki çeşitli kamu ve özel kuruluşlar tarafından yukarıda belirtilen amaçlarla kullanılmaktadır (Willis, Benson, 1989).

1.4.1.1. Yöntemin Temel İlkeleri

SMY, çevresel ya da doğal kaynaklar tarafından sağlanan ve parasal değeri kolayca ifade edilemeyen mal ve hizmetlere, ilgili pazardaki tüketim hareketini inceleyerek bir değer tahmin etmek amacıyla kullanılan yöntemdir. Yöntem, özellikle çevresel kaynağın sunduğu hizmetlerin tüketimi için yapılan masrafları, onların bedeli olarak kabul etmektedir. Örneğin, orman kaynağından rekreasyonel amaçlarla yararlanma için yapılan tüketim masrafları; *rekreasyon alanına ulaşım masrafları, alana giriş ücretleri, alan içinde yapılan harcamalar ve tüketim için gerekli olan temel gereçler için yapılan harcamaları* içermektedir. SMY, doğal veya çevresel kaynağı fiili olarak kullanmayan bireylerin tayin

edecekleri değerleri tahmin edememektedir (Hanley vd., 1997; Bateman, 1993; Georgiou vd., 1997; Kula, 1994).

SMY, pazar fiyatlarının geçerli olmadığı zaman belli bir bölge için oluşacak rekreasyonel yararlanma talebini tahmin etmek için kullanılmaktadır. Bu yöntem için temel veri, ziyaretçilerin rekreasyon alanına belirli bir dönemde yaptıkları ziyaret sayısı ile rekreasyon alanına yapılan gezi süresince yapılan harcamalardan oluşmaktadır. Söz konusu verileri elde etmek için, alanı ziyaret edenlerin geldikleri yerleşim yerlerini ve rekreasyon alanına olan uzaklıklarını belirlemek üzere yüz yüze görüşme ya da posta yolu ile bir anketin yapılması gerekmektedir (McConnell, 1985). Nitekim, rekreasyon talep analizlerinin çoğunluğu için veri, rekreasyon alanında yapılan anketlerle elde edilmektedir (Bowker vd., 1996). Eğer anketler posta yoluyla yapılırsa, anket formlarının araştırma alanı olarak seçilen rekreasyon alanının özellikleri ile ilgili tanıtıcı bilgileri de içermesi gerekmektedir. Çünkü bu bilgiler, SMY'nin temel verilerini oluşturmaktadır.

Özetle SMY, belirli bir rekreasyon alanında, o alan ve alanın bedeli için mevcut talebi tespit ederek, alanın rekreasyonel yararlanma değerini tahmin etmeyi hedeflemektedir. Buradaki varsayım; bir rekreasyon gezisi için harcanan zamanın fırsat maliyetinin ve ulaşım giderlerinin, o gezinin dolaylı fiyatı, yani seyahat maliyeti olduğunu kabul etmekte ve talep fonksiyonları, seyahat maliyetleri ile yapılan ziyaret sayısı arasında tahmin edilmektedir (Whitehead vd., 2000). Yani, kabul edilen varsayım, alana olan talep ile yapılan harcamalar arasındaki ilişkinin bir seyahat – üretim fonksiyonu tanımlanabileceğinden oluşmaktadır. Bu fonksiyon aşağıdaki gibi ifade edilebilmektedir (Bateman, 1993).

$$V = f(C, X) \quad [1]$$

Burada;

V : Bir rekreasyon alanına belirli bir dönemde yapılan ziyaret sayısını,

C : Seyahat maliyetini,

X : V 'yi yeterli oranda açıklayacak olan diğer sosyo-ekonomik değişkenleri ifade etmektedir.

1.4.1.2. Seyahat Maliyeti Yönteminin Uygulama Şekilleri

SMY, bağımlı değişken olan ziyaret sayısının (V) tanımlanmasına göre; Bölgesel Seyahat Maliyeti Yöntemi (Bölgesel SMY) ve Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi

(Bireysel SMY) olmak üzere iki farklı şekilde uygulanmaktadır (Bateman, 1993).

1.4.1.2.1. Bölgesel Seyahat Maliyeti Yöntemi

Bu yöntemde öncelikle ziyaretçiler geldikleri yerleşim yerleri dikkate alınarak bölgelere (zonlara) ayrılmaktadır. Her bir bölgeden rekreasyon alanına gelen ziyaret sayısının toplamının o bölgenin toplam nüfusuna oranı, bağımlı değişken olarak kabul edilmektedir. Bu durumda eşitlik aşağıdaki gibi değişmektedir (Bateman, 1993):

$$V_{hj} / N_h = f(C_h, X_h) \quad [2]$$

Burada;

V_{hj} : h bölgesinden j rekreasyon alanına belirli bir dönemde (1 yılda) yapılan toplam ziyaret sayısını, (h : Bölge sayısı 1,2,3,..... h),

N_h : h bölgesinin toplam nüfusunu,

C_{hj} : h bölgesinden j rekreasyon alanına yapılan bir ziyaretin bir kişi için ortalama seyahat maliyetini (j : Rekreasyon alanı)

X_h : h bölgesiyle ilgili diğer açıklayıcı sosyo-ekonomik özellikleri

ifade etmektedir.

Bölgesel SMY'nin doğru olarak uygulanabilmesi için, aşağıdaki aşamalara uyulması gerektiği ifade edilmektedir (Bateman vd., 1992; Bateman, 1993; Loureiro, 1994):

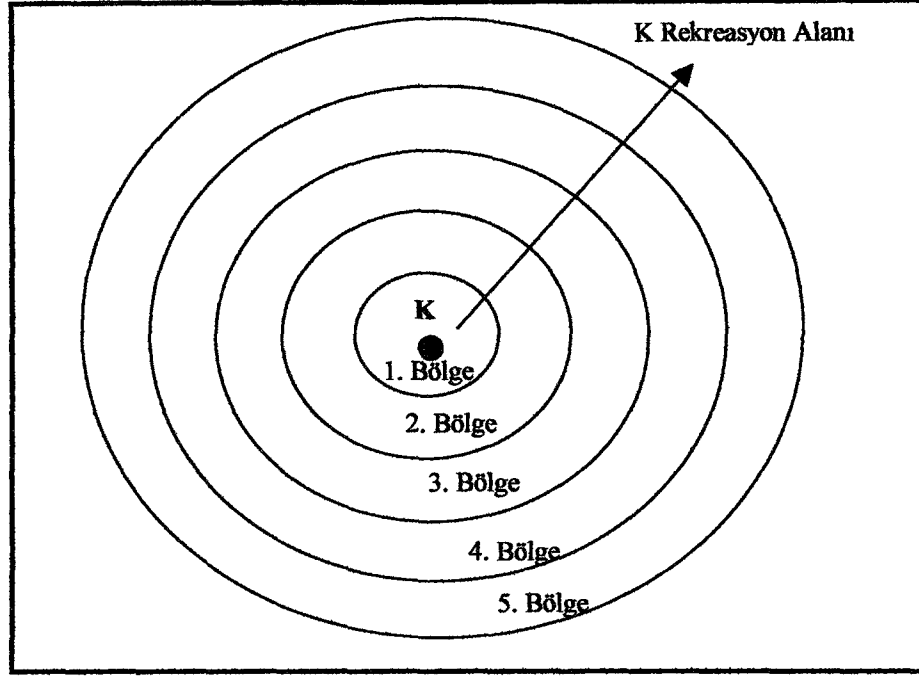
1. Yerinde anket yapılarak, birey başına yapılan ziyaret sayısı ve katedilen mesafeye ilişkin veriler elde edilmelidir.

2. Ziyaretçilerin yola çıktıkları farklı noktalar uzaklıklarına, dolayısıyla seyahat maliyetlerine göre alt bölgelere bölünerek, (Tablo 1, Sütun 1 ve Şekil 1) her bir bölgeden yapılan ziyaretlerin toplam sayısı saptanmalıdır (Tablo 1, Sütun 2).

3. Bir bölgeden kişi başına yapılan ziyaret sayısı, anket yapılan kişinin ziyaretlerinin ilgili bölgeye kaydedilmesi ile hesaplanmalıdır (Tablo 1, Sütun 3).

4. Her bölgedeki kişi başına ortalama ziyaret oranı (Tablo 1, Sütun 4), her bir bölgedeki kişi başına ziyaretlerinin sayısının (Tablo 1, Sütun 3), ilgili bölgede yaşayanların toplam nüfusuna veya hanehalkı sayısına, (Tablo 1, Sütun 2) bölünmesi ile bulunmalı ve bu oran çoğu zaman tam sayı olup ve genellikle 1'den küçük olmamalıdır.

5. Her bölgenin ortalama seyahat maliyeti (Tablo 1, Sütun 5), ziyaretçinin hareket noktası ve ziyaret edilen alan arasındaki mesafeye bakılarak hesaplanmaktadır.

Şekil 1. Ziyaretçilerin geldiği yerleşim yerlerinin bölgelere ayrılması

6. Daha sonra bir ziyaretin bölgesel ortalama seyahat maliyeti ile, bu bölgeden hanehalkı başına yapılan ziyaretlerin ortalama sayısının karşılaştırılması ile oluşan noktaların birleştirilmesi sonucu, talep eğrisi elde edilmektedir. Bu eğri, sadece alanda harcanan zamanın fırsat maliyetinden ziyade, tüm rekreasyon deneyimi için talebi tahmin etmektedir. Hipotetik olarak geliştirilen örnekte, bu talep tamamen seyahat maliyeti ile açıklanmakta ve talep eğrisi, aşağıdaki eşitlikte verilen (muhtemel olmayan) doğrusal fonksiyon tipine sahip olmaktadır.

$$V_{hj} / N_h = 1.3 - 0.3 C_h \quad [3]$$

Formülde, V_{hj} / N_h her bir bölgeden ziyaret oranı (hanehalkı başına ortalama ziyaret sayısı),

C_h her bir bölgeden yapılan ziyaretin ortalama seyahat maliyetini ifade etmektedir. Şekil 2, bu özel rekreasyon etkinliğinin tamamının talep eğrisini göstermektedir. Bu talep eğrisinin tahmini, bütün bölgelerdeki (zonlardaki) hanehalklarının aynı seyahat maliyetlerine benzer şekilde tepki göstermesi varsayımını gerektirmektedir. Yani, hanehalklarının tamamı aynı seyahat maliyeti ile karşı karşıya kaldıklarında aynı sayıda ziyarette bulunacaklardır.

Tablo 1. Bölgesel SMY'nde TR tahminleri (Bateman, 1993)

Bölge No (h)	Bölgenin Nüfusu ¹ (N _h)	Bölgeden Yapılan Ziyaret Sayısı ² (V _h)	Bölgeden Yapılan Başına Yıllık Ziyaret Sayısı ³ (V _h /N _h)	Kişi Başına Bir Ziyaretin Ortalama Seyahat Maliyeti (Sterlin) ⁴ (C _h)	Kişi Başına Yıllık Toplam Tüketici Rantı (Sterlin)	Kişi Başına Bir Ziyaretin Tüketici Rantı (Sterlin)	Toplam Tüketici Rantı (Sterlin)
1	2	3	4	5	6	7	8
1	10 000	12 500	1.25	0.16	2.60	2.08	26 040
2	30 000	30 000	1.00	1.00	1.67	1.67	50 100
3	10 000	7 500	0.75	1.83	0.94	1.25	9 400
4	5 000	2 500	0.50	2.66	0.42	0.84	2 100
5	10 000	2 500	0.25	3.50	0.10	0.40	1 000
Tüm Rekreasyon Uygulamasının Toplam Yıllık Tüketici rantı							
							88 640

Notlar: Bütün rakamlar iki basamak yuvarlanmıştır. Gezi ücreti fonksiyonu: $V_h/N_h = 1.3 - 0.3 C_h$

1. Nüfus kayıtlarından

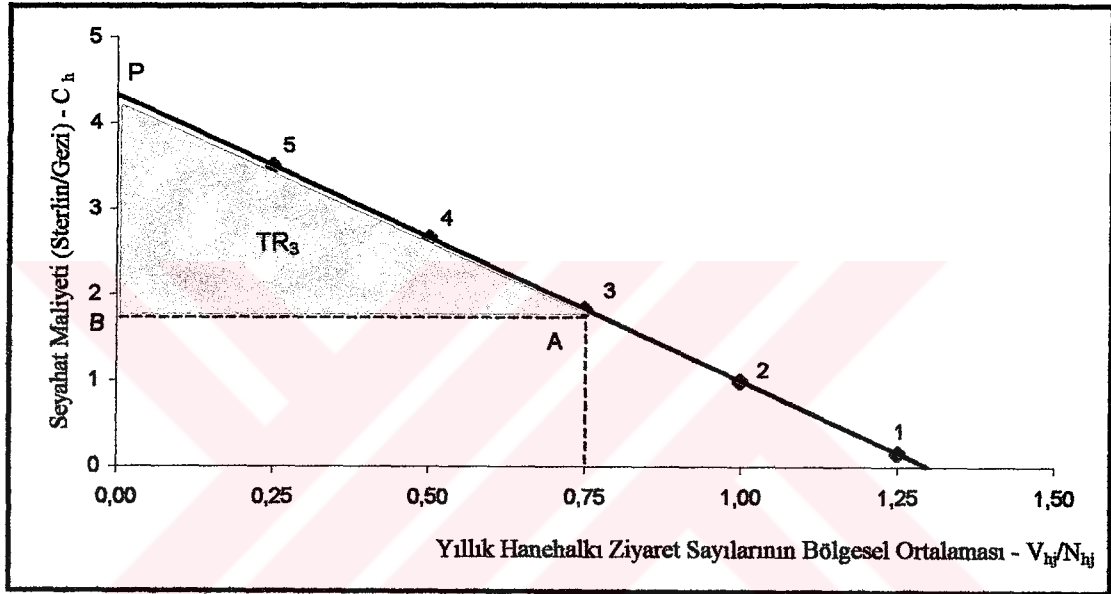
2. Gözlem yoluyla; Turizm oranlarına ilişkin mevcut bilgilere göre örnek verilerden ekstrapolasyon yaparak elde edilen yıllık toplamlar

3. Sütun 4 = Sütun 3 / Sütun 2

4. Bölge uzaklığına bağlı olarak hesaplanır ya da anket yoluyla belirlenir.

7. Her bölgede, alana yapılan bütün ziyaretler için hanehalkı tüketici rantı (Tablo 1, sütun 6), ilgili bölgeden olan ziyaretlerin masrafı ve ziyaret oranının sıfır (0) değerine ulaştığı masraf arasındaki talep eğrisinin (eşitlik 6) entegralinin alınmasıyla hesaplanmaktadır. Örneğin 3. bölgedeki hanehalkları rekreasyon alanına yaptıkları ziyaretlerin tamamı için Şekil 3'deki *ABP* alanına eşit tüketici rantına sahip olacaklardır. Burada, B notası, ziyaretçilerin fiili olarak ödedikleri seyahat maliyetini göstermektedir.

Örneğin 3. Bölge için $TR_3 = \int_{C_h=B}^P (1.3 - 0.3C_h) . dC_h$ olarak hesaplanmaktadır.

Şekil 2. Rekreasyon etkinliğinin tamamı için talep eğrisi

8. Her bir bölgede gerçekleştirilen tüm rekreasyon faaliyetinin yıllık TTR değerini hesaplayabilmek için, ilk olarak, kişi başına yıllık TTR değeri elde edilmektedir. Daha sonra, her bölgeye ilişkin olarak elde edilen yıllık TTR değeri, bir yıl içerisinde aynı bölgeden yapılan ortalama ziyaret sayısına bölünerek, kişi başına tek bir ziyaretin tüketici rantı değeri elde edilmektedir (Tablo 1, Sütun 7). Son olarak, elde edilen kişi başına tüketici rantı değeri ile, bir yıl içerisinde aynı bölgeden yapılan toplam ziyaret sayısı (Tablo 1, Sütun 3) çarpılarak, yıllık TTR değeri elde edilmektedir (Tablo 1, Sütun 8).

9. Her bölgedeki yıllık TR değerleri toplanarak, alana ziyaretle elde edilen rekreasyon faaliyetinin tümünün Yıllık TTR değeri (Sütun 8'in) elde edilmektedir.

1.4.1.3.2. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi

Belirli bir zaman diliminde (örneğin 1 yıl) her bir ziyaretçinin belirli bir rekreasyon alanına yaptığı gezilerin sayısını bağımlı değişken olarak tanımlayan *Seyahat Maliyeti Yöntemi* şeklindedir. Masraflar, doğrudan ve dolaylı (harcanan zaman) olarak yapılan bütün harcamaları içine almaktadır. Bu durumda yukarıdaki eşitlik aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Bateman, 1993).

$$V_{ij} = f(C_{ij}, X_i) \quad [4]$$

Burada;

V_{ij} : i şahsının j rekreasyon alanına belirli bir dönemde yaptığı ziyaret sayısı,

C_{ij} : i şahsının j rekreasyon alanını yaptığı ziyaretin seyahat maliyetini,

X_i : i şahsının ziyaretlerini belirleyen diğer sosyo-ekonomik değişkenleri

i : Kişi sayısını ($i = 1, 2, 3, \dots$)

j : Rekreasyon alanını

ifade etmektedir.

Bireysel SMY, kavramsal olarak Bölgesel SMY'ye benzer olmasına rağmen, bu yöntemde seyahat maliyeti – ziyaret ilişkisi tamamen bireysel gözlemlere dayanmaktadır (Bowker vd., 1998). Yani, Bireysel SMY'nde bölge ortalamaları yerine, bireysel veriler kullanılmaktadır. Ziyaretçilere ilişkin verilerin birleştirilmesine gerek bulunmamaktadır. Bu nedenle, yapılacak anket sayısı, Bölgesel SMY'ye göre çok daha az olmaktadır.

Bireysel SMY'de, talepler bireysel olarak hesaplandıktan sonra, toplam talebi bulmak için toplanmaktadır. Tüketici rantı ortalamaları, entegralle hesaplanmakta ve ziyaretçilerin ya da tüketicilerin refahını temsil etmektedir. Bireysel SMY, daha ayrıntılı bir şekilde aşağıdaki gibi formüle edilmektedir (Willis, Garrod, 1991; Bateman, 1993):

$$V_{ij} = f(C_{ij}, M_i, F_i, N_i, P_{ij}, E_{ij}, L_{ij}, A_i, Y_i, e_{ij}) \quad [5]$$

Burada;

V_{ij} : i şahsının j rekreasyon alanına belirli bir dönemde yaptığı ziyaret sayısını,

C_{ij} : i şahsının j rekreasyon alanını yaptığı ziyaretin toplam maliyetini,
(zamanın değeri dahil),

M_i : i ziyaretçisinin herhangi bir çevre derneğine üye olması durumunda 1,

aksi halde 0 değeri alan yapay değişken,

F_i : i şahsının ilgili alana alternatif bir alan göstermesi durumunda 1, aksi halde 0 değeri alan yapay değişkeni,

N_i : i şahsına eşlik eden grubun büyüklüğü (Kişi sayısı),

P_{ij} : i şahsının j alanına ziyareti o günlük seyahatinin tek amacı olması durumunda 1, aksi halde 0 değeri alan yapay değişkeni,

E_{ij} : i şahsının j alanına ziyaretle elde ettiği memnuniyetin derecesi,

L_{ij} : i şahsının j alanında harcadığı toplam zamani (saat olarak),

A_i : i şahsının yaşını,

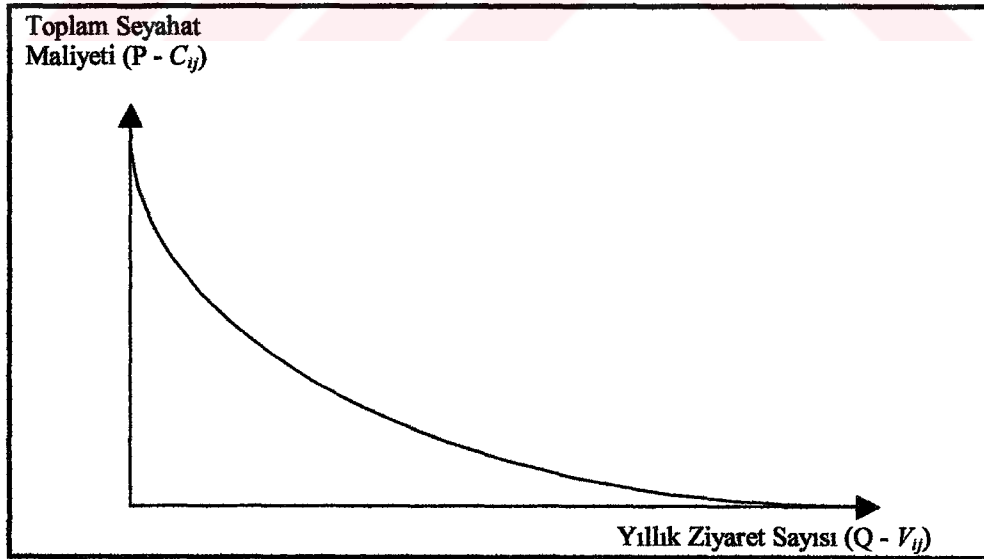
Y_i : i şahsının gelirini,

e_{ij} : Hata payını

ifade etmektedir.

Rekreasyon alanı için talep eğrisi, Şekil 3'de gösterildiği gibi TSM (C_{ij}) ile YZS (C_{ij}) ilişkisi ile tanımlanacaktır. Bu talep eğrisinin altındaki alanın entegralinin alınmasıyla Bireysel Tüketici Rantı (BTR) hesaplanır. Alanın toplam tüketici rantı (TTR) ise, BTR ile alanı bir yıl içerisinde yapılan ziyaret sayısı (N_j) çarpılarak elde edilmektedir.

$$TTR = N_j \times \int f(C_{ij}, X_i) \times dC_{ij} \quad [6]$$

Şekil 3. Bir rekreasyon alanı için Bireysel SMY talep eğrisi

Formüldeki N_j , bir yıl içerisinde j rekreasyon alanına yapılan bireysel ziyaretlerin sayısını ifade etmektedir. C_{ij} ve X_i değişkenleri ise 5 nolu eşitlikte tanımlandığı gibidir (Bateman, 1993) .

Tüketici rantının aldığı değer, tercih edilen fonksiyon tipine bağlı olarak değişmektedir. Tüketici rantının ifade ettiği refahın ölçümü, talep parametrelerinin değişimi ile ilgilidir. Bu nedenle, talepteki değişim, fonksiyon tipine göre farklı sonuç vermektedir (Adamowicz, 1988). SMY uygulamalarında talep fonksiyonunun belirlenmesi amacıyla yapılan regresyon analizlerinde, en yaygın olarak kullanılan fonksiyon tipleri, Doğrusal (Linear) ve Yarı-logaritmik (Semi-log) fonksiyon tipleri olmaktadır (Ortaçesme vd., 1999; Hanley, 1989).

BTR değerinin yıllık ziyaret sayısı (V_{ij}) ile toplam seyahat maliyeti (C_{ij}) arasında yapılacak regresyon analizindeki C_{ij} 'nin ilişki katsayısı kullanılarak, seçilen fonksiyon tipine² göre;

$$\text{Doğrusal Fonksiyon tipi için } (V_{ij} = a + bC_{ij} + e) \quad \rightarrow \quad TR = \frac{-q^2}{2b} \quad [7]$$

$$\text{Yarı Logaritmik Fonksiyon Tipi için } (\ln V_{ij} = a + bC_{ij} + e) \quad \rightarrow \quad TR = -\frac{q}{b} \quad [8]$$

şeklinde hesaplanabilmektedir. Formüllerdeki q daha önce V_{ij} olarak ifade edilen bir kişinin bir yıl içerisinde söz konusu rekreasyon alanını, rekreasyonel amaçlarla ziyaret etme sayısını, b ise, eşitliklerdeki C_{ij} (Toplam Seyahat Maliyeti) değişkeninin belirtme katsayısını ifade etmektedir (Willis, Garrod, 1990).

1.4.1.4. Toplam Seyahat Maliyetinin Hesaplanması

Toplam seyahatin maliyeti (TSM), rekreasyon faaliyeti için yapılan tüm harcamalardan oluşmaktadır. Genel olarak bu harcamalar, ulaşım giderleri ve harcanan zamanın fırsat maliyeti kalemlerinden oluşmaktadır.

² Daha önceki çalışmalarda genellikle Doğrusal ve Yarı Logaritmik (Bağımlı) fonksiyon tiplerinin iyi sonuç vermesi ve çok fazla tercih edilmelerinden dolayı, sadece bu iki fonksiyon tipine ait TR hesaplama şekli gösterilmiştir.

1.4.1.4.1. Ulaşım Giderlerinin Hesaplanması

Ulaşım giderlerinin hesaplanmasında değişik yöntemler kullanılmaktadır. Bateman (1993), seyahat maliyetinin belirlenmesinde kullanılabilir üç yöntemi aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- 1) Sadece yakıt giderleri dikkate alınarak marjinal maliyetler hesaplanabilmektedir.
- 2) Yakıt giderlerine; sigorta gideri, aşınma payı ve bakım giderleri gibi sabit harcamaların eklenmesiyle hesaplama yapılabilmektedir.
- 3) Anket yapılan bireylerin ifade ettikleri harcamalar kullanılabilir. Ancak, bu bilginin güvenilirliği, harcamaların bireysel olarak algılanmasına ve sorulan sorunun tüketici tarafından doğru yorumlanmasına bağlı olmaktadır.

Rekreasyon alanına ulaşım, yapılacak faaliyetin özelliğine uygun malzeme alımı, yiyecek-içecek ve konaklama giderleri gibi bir dizi diğer harcamaları da gündeme getirebilmektedir. Hesaplama esas alınacak harcamaların çeşidi, araştırmacının sorumluluğundadır. Bu noktada, tüketici rantı değerlerinin, kullanılan harcama tiplerine bağlı olacağı unutulmamalıdır. Nitekim, Willis ve Garrod (1991), yaptıkları bir çok çalışmada, sadece yakıt giderleri göz önüne alınarak elde edilen TR değeri ile yakıt ve diğer ulaşım giderleri esas alınarak hesaplanan TR değeri arasında, 2-3 kat fark olduğunu ortaya koymuşlardır. İngiltere’de Willis ve Benson (1988) tarafından yapılan bir çalışmada seyahat maliyetlerinin hesabında, Kraliyet Otomobil Kulübü’nün yılda 10 000 mil yol, 1300 – 1600 cc motor hacmi ve galon başına 1.65 Sterlin verileri kullanılmıştır.

1.4.1.4.2. Rekreasyonel Etkinlik İçin Harcanan Zamanın Fırsat Maliyeti

Rekreasyon etkinliklerinin hemen hemen hepsi için özellikle ulaşım için harcanan zamanın fırsat maliyeti, ulaşım harcamaları kadar önemli olmaktadır (Cesario, Knetsch, 1970; Walsh, 1986; McConnel, 1979). Rekreasyon amaçlı etkinliklerde iki farklı zaman diliminden söz etmek gerekmektedir (Bateman, 1993). Bunlar; hareket noktasından rekreasyon alanına ulaşım için geçen zaman ve rekreasyon alanındaki etkinlikler için harcanan zaman olmaktadır.

Genel olarak zaman için değer tayin edilirken, fırsat maliyeti kavramından hareket edilmektedir. Fırsat maliyeti, *mevcut çeşitli alternatifler arasından bir tanesi seçilmekle, vazgeçilen öteki alternatifler dolayısıyla uğranılan kayıplar* (Seyidoğlu, 1992) şeklinde

tanımlanmaktadır.

TSM'nin diğeri bir bileşeni de rekreasyon alanına ulaşım için harcanan zamanın ve rekreasyon alanında rekreasyonel aktivitede bulunmak için kullanılan zamanın fırsat maliyeti olmaktadır. Walsh (1986)'a göre, bir bireyin bir rekreasyon alanına yapacağı ziyaretin ulaşım ve rekreasyon zamanının maliyeti, bireyin ulaşım ve rekreasyon için vazgeçtiği çalışma ya da serbest zaman etkinliklerinin fırsat maliyetinden oluşmaktadır. Wilman (1980) fırsat maliyetinin sadece rekreasyon zamanının maliyetini belirlemek için iyi bir ölçüt olduğunu, seyahat süresinin maliyetini ölçmek için ise, anket yapmak gerektiğini, çünkü bireylerin seyahatten bazı faydalar elde edebileceklerini ve seyahat zamanı değerinin, seyahat süresince elde edilen faydalar ile bu sürenin fırsat maliyeti arasındaki fark olarak ifade edilebileceğini, sözkonusu farkın da bireylerin seyahat zamanını azaltmak için sahip oldukları ödeme eğilimiyle ölçülebileceğini ifade etmektedir (Kaya, 2002).

Seyahat ve rekreasyon zamanının fırsat maliyetinin hesaplanmasında çok farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Fakat, genel kabul gören yaklaşıma göre, rekreasyon ve seyahat zamanının fırsat maliyeti, çalışma zamanı değişken olanlar için rekreasyon etkinliği ve seyahat için vazgeçilen gelire eşit olmaktadır. Çalışma zamanları belirli olmayanlar için ise, fırsat maliyeti sıfır ile ücret oranı arasında değişmektedir. Bu durumdaki ziyaretçiler, eğer rekreasyon alanını ziyaret etmek için başka bir rekreasyon etkinliğinden vazgeçmemişlerse, fırsat maliyeti sıfır, vazgeçmişlerse ve yapacakları alternatif etkinlik çalışma zamanındaki kazançlarından vazgeçebilecek kadar değerli ise, fırsat maliyeti ücret oranı olarak alınmaktadır (Walsh, 1986).

Özetle, gerçekleştirilen rekreasyonel etkinliklerin ekonomik değerinin belirlenmesi amacıyla yapılan SMY uygulamalarında en yaygın uygulama, bireyin aylık gelirinin belirli bir oranının, bir zaman dilimi için fırsat maliyeti olarak kabul edilmesidir. Örneğin, Willis ve Benson (1988), Willis ve Garrod (1991) yaptıkları çalışmalarda, çalışma dışı (boş) zamanın ekonomik değerinin belirlenmesinde, Ulaştırma Bakanlığı tarafından tespit edilen ve toplam kazancın %43'ünü ortalama standart bir değer kabul eden yaklaşımı kullanmışlardır. Cesario (1976) ise, rekreasyon zamanının fırsat maliyetinin hesabında bireyin gelirinin saatlik ücretinin 1/3'ünün dikkate alınmasını önermektedir (Hanley, 1992).

Buraya kadar yapılan açıklamaları formüle etmek gerekirse, belirli bir j rekreasyon alanı için toplam seyahat maliyeti (C_{hj}), birkaç değişkene bağlı olarak aşağıdaki gibi

hesaplanabilmektedir (Bateman, 1993).

$$Chj = (PTC \times Dhj) + (PTThj \times TThj) + (PSTj \times STj) \quad [9]$$

Burada;

C_{hj} : h bölgesinden j rekreasyon alanına kişi başına bir ziyaretin toplam maliyeti,

PTC : kilometre başına yapılan parasal harcamayı (yakıt vs.),

D_{hj} : h bölgesinden j alanına kadar olan uzaklığı (km),

PTT_{hj} : h bölgesinden j alanına ulaşıncaya kadar harcanan zamanın her bir saati için fırsat maliyetini (Bu, gezinin başlangıç bölgesine ve gidilecek yere göre değişebilir),

TT_{hj} : h bölgesinden j alanına ulaşım süresini (saat),

PST_j : j alanında harcanan zamanın her bir saatinin fırsat maliyetini (Bu değer, belki alana göre değişecektir, ama bölgeye göre değişmez),

ST_j : Her gezide j rekreasyon alanında kalma süresini (saat olarak)

ifade etmektedir.

1.4.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi

Koşullu Değerlendirme Yöntemi (KDY), piyasada alınıp-satılmayan varlıkların bir çoğu için ekonomik değerler tahmin edilmesine imkân sağlamaktadır (Kula,1994; Bishop vd., 1995). Bu yöntem, ilk olarak 1963 yılında Davis tarafından ortaya atılmış olup, 1970 ve 1980'li yıllarda özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde hem teoride hem de uygulamada meydana gelen gelişmelerden sonra, bu gün artık doğal kaynak ekonomistleri tarafından geniş oranda rağbet görmektedir (Hanley, Spash, 1992).

KDY, çok değişik alanlarda kullanılabilmesi yanında, ormancılık alanında da çok farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Örneğin, Avustralya'da henüz koruma altına alınmamış ulusal devlet ormanlarının korunmasının değerini (Lockwood vd., 1993), İskoçya'nın orta kesimlerinde yer alan Queen Elizabeth Orman Parkı'nın rekreasyonel yararlanma değerini (Hanley, 1989) ve yine Avusturalya'da Centennial Park isimli bir şehir parkının rekreasyonel yararlanma değerini (Lockwood vd., 1995) tahmin etmek için kullanılmıştır.

Benzer şekilde, son yıllarda İngiltere'de KDY ile ormanda bir günlük rekreasyonel yararlanmanın ekonomik değerini (Willis, Benson, 1989; Hanley, 1989; Willis,1991);

ormansızlaşmaya bağlı refah kayıplarının (hem aktif kullanıcıların hem de pasif kullanıcıların) değerlerini (Hanley ve Craig, 1991); karbon tutma faydalarını tahmin etmek (Anderson, 1990) gibi, ormancılığın odun-dışı yönlerinin değerlendirmesine atfedilen önemli araştırmaların yapıldığını ifade etmek mümkündür. Nitekim, Mannesto vd., (1991) KDY'nin gittikçe artan bir şekilde piyasada alınıp-satılmayan doğal kaynakların değerlendirilmesinde tavsiye edilen bir yöntem olduğunu ve sadece üniversite ekonomistleri tarafından değil, aynı zamanda eyalet ve federal acente personeli tarafından da yaygın bir şekilde kullanıldığını belirtmektedir (Hanley, Ruffel, 1993).

1.4.2.1. Yöntemin Temel İlkeleri

KDY, temelde bir anket yöntemi olup; gerekli veriler, araştırmaya konu olan çevresel kaynağı kullanan veya kullanmayan bir grup insanla yapılan anket sonucu elde edilmektedir. Yöntemin uygulamasında, piyasada alınıp-satılmayan herhangi bir çevresel mal veya hizmet için farazi bir piyasa oluşturularak, söz konusu mal veya hizmetlerden insanların elde edecekleri faydalar, bir senaryo ile anket için seçilen kişilere sunulmakta ve insanların bu mal veya hizmetin kullanımından veya tüketilmesinden elde ettikleri fayda karşılığında ne kadar ücret ödemek istedikleri öğrenilmektedir (Carson, 2000; McConnel, 1985; Bateman, Turner, 1993).

Geliştirilen senaryo ile elde edilen ödeme eğilimi (ÖDE), ekonomik anlamda kişilerin yaptığı özverinin bir ölçüsü olmaktadır. Bu, aynı zamanda bireyin gelirinin bir kısmından veya bazı mal veya hizmetlerden, başka mal ve hizmetlerden faydalanma adına vazgeçebilmesi anlamına gelmektedir. İnsanların bireysel ÖDE, bu yöntemin temel verisi olmaktadır (Bateman, 1993; Hanley, 1989; Hanley vd., 1997; Bishop vd., 1995).

1.4.2.2. Yöntemin Uygulama Aşamaları

Hanley vd. (1997)'ye göre, herhangi bir KDY uygulaması beş safhaya ayrılabilir. Bunlar; kuramsal bir pazar (piyasa) oluşturulması, verilerin toplanması, ortalama ödeme eğilimi (ÖDE) ve/veya kabul eğilimi (KAE) değerlerinin belirlenmesi, ÖDE değer fonksiyonunun tahmin edilmesi ve toplam değerlerin hesaplanması aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaları, aşağıdaki gibi daha ayrıntılı bir şekilde vermekte yarar görülmektedir.

1.4.2.2.1. Kuramsal Pazar Oluşturulması

Bu aşamanın ilk adımı, kuramsal olarak bir piyasa oluşturulmasıdır. Burada, parasal değeri tahmin edilmek istenen mal veya hizmet için, hipotetik bir piyasa oluşturulmaktadır. Bu senaryoda, halihazırda zorunlu olarak bir bedel alınmayan söz konusu mal veya hizmet için bireylerin bedel ödeme nedeni ortaya konmaktadır. Bu amaçla deneklere iki temel form sunulmaktadır. Bunlar (Hanley vd., 1997);

- kazanılacak bir rahatlık için ne kadar ücret ödemek isteyecekleri (ÖDE) veya
- kaybedilecek bir rahatlığın telafisi için katlanılacak tazminat miktarından (KAE)

oluşmaktadır

Daha sonra, yapılacak ödemenin şekli ve ödeme aracının açıklanması gerekmektedir. Kabul edilebilecek ödeme araçları; *emlak vergileri, gelir vergisi, daha fazla vergi, ilgili gönüllü kuruluşlara bağış, giriş ücreti* şeklinde sıralanmaktadır.

Araştırma aracı olan anket formları, bir değişiklik olduğunda bütün tüketicilerin ücret ödeyip ödemeyeceği ve bu ücretin nasıl tespit edileceğini de açıklamalıdır. Temel araştırma yapılmadan önce, anket formları ön testten geçirilmelidir. Bu pilot çalışmadan önce, genellikle küçük bir grup kullanılarak, onların ankete tepkilerini belirlemek gerekmektedir.

1.4.2.2.2. Verilerin Toplanması (Anket Çalışması)

Anket sorularına cevaplar elde etmek için, çevresel kaynağı kullananlarla sadece yüz – yüze, kullanmayanlarla ise, evden eve dolaşarak, mektup veya telefonla görüşme yapmak gerekmektedir. Telefon görüşmeleri, telefon üzerinden ürün hakkında bilgi aktarmak, kısmen sınırlı dikkat süresi nedeniyle zor olabileceği için belki de en az tercih edilen yöntem olmaktadır. Posta ile yapılan görüşmeler sık sık kullanılmaktadır, fakat bunda da potansiyel cevapsız önyargı ve genellikle düşük cevaplama oranlarının sıkıntısı ortaya çıkmaktadır. İyi eğitilmiş anketörlerle yapılan görüşmeler, ayrıntılı soru ve cevaplar için en geniş içerik sunmaktadırlar. Ancak, görüşmecinin önyargısı üzerinde bir denetim yapılması gerekmektedir. Yani, görüşmecinin önyargısı bir sorun olabilmektedir. National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA) Formu kendi KDY çalışmalarında yüz-yüze görüşmeleri tercih etmektedir (Hanley vd., 1997).

Bu yöntemin uygulanmasının bu aşamasında, bireylerden, meydana gelen çevresel gelişme için (veya alternatif olarak meydana gelen bir çevresel kalitedeki kötüleşmeyi önlemek için) en yüksek ÖDE'lerini ifade etmeleri istenmektedir. Diğer taraftan, çevresel kalitede herhangi bir gelişme olmaksızın yaşamak veya çevresel kalitenin kötüleşmesine katlanmak için bireylerin en düşük KAE de sorulabilmektedir. ÖDE örnek olarak alınırsa, bu veriler birkaç yolla elde edilebilmektedir. Bunlar aşağıda kısaca açıklanmıştır.

- **Değer – Fiyat Teklif Oyunu (Bidding game) olarak:** Her defasında miktarı belirli oranda artırarak, en yüksek ÖDE bulununcaya kadar deneklere ödeme miktarları önerilmektedir.

- **Kapalı uçlu referandum olarak:** Burada, X TL ödemek ister misiniz? şeklinde tek bir ödeme önerilmektedir. ÖDE'leri "Evet" veya "Hayır" yanıtlarıyla belirlenmektedir. Bu tür cevaplar, genellikle ikili seçim (dichotomous choice - DC) olarak bilinmektedir. Bunların analiz edilmesi, diğer yöntemlerden daha karmaşık olmakta ve bu tür cevaplar, logit analiz gibi ikili cevap tekniği kullanılarak analiz edilmektedir.

- **Ödeme kartı olarak:** Belirli bir gelir grubundaki deneklerin kamu tarafından sağlanan diğer hizmetlere yapılan başka bir örnek harcamayı da gösteren bir kart üzerinde bir dizi değerler sunulmaktadır. Bu, deneklerin yanıtlarını ayarlamalarına yardım etmektedir.

- **Açık uçlu soru olarak:** Herhangi bir değer önermeksizin, bireylerin en yüksek ÖDE'lerini ifade etmeleri istenmektedir. Özellikle söz konusu mal veya hizmetin ticareti ile ilgili bir tecrübesi olmayan denekler, bu tip soruları cevaplamayı diğerlerine nazaran genellikle zor bulunmaktadır.

1.4.2.2.3. Ortalama Ödeme Eğilimi Değerlerinin Belirlenmesi

Eğer açık uçlu soru, değer fiyat teklif oyunu veya ödeme kartı yaklaşımları kullanıldıysa, o zaman, örnek ortalama ya da medyan ÖDE veya KAE'nin hesaplanması doğru olmaktadır. KDY'nde, ortalama ÖDE'nin, nispeten yüksek değerlerin bir kaçı tarafından etkilenmesine rağmen, medyan ÖDE'den fazla olması mümkün olmaktadır (bu, örnek ÖDE'nin dağılımının çarpıtılmasıdır). Eğer ikili seçim (dichotomous choice - DC) yöntemi kullanılırsa, o zaman ortalama ÖDE/KAE'nin hesaplanması daha zor olmaktadır. Bu aşamada, ÖDE'de bulunmayanlar (protesto yanıtlar) genellikle hesaplamalarda ihmal edilmektedir (Hanley vd., 1997).

1.4.2.2.4. Ödeme Eğilimi Değer Fonksiyonunun Tahmin Edilmesi

ÖDE/KAE değerlerini belirleyen etkenleri incelemek, toplam değerlerin hesaplanmasında (beşinci aşama) ve KDY'nin geçerliliğinin değerlendirilmesinde yararlı olmaktadır. ÖDE/KAE miktarları bağımlı değişken olarak ve deneklere ilişkin bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler de bağımsız değişken olarak ele alınmak suretiyle açık uçlu KDY formatı için, değer tekliflerini araştırmak amacıyla, teklif eğrisi tahmin edilebilmektedir. Diğer yandan, sürekli soru formatı için genellikle Ordinary Least Square (OLS) karar teknikleri kullanılmaktadır. Genel olarak, KDY çalışmalarında geliştirilen ÖDE eğrisinin fonksiyonu aşağıda gösterildiği gibidir (Hanley, 1990; Hanley vd., 1997)

$$\text{ÖDE} = f(Q, Y, S, X, E) \quad [10]$$

Formülde, bireyin ödeme eğilimlerini (ÖDE), yapılan gezi sayısını (Q), bireyin gelir durumunu (Y), eğitim gibi diğer sosyal değişkenleri (S) ve diğer sosyo-ekonomik değişkenleri (X) kapsamaktadır. Aynı zamanda, bu senaryolara, söz konusu alanın çevresel kalite parametresi (E) de dahil edilebilmektedir

1.4.2.2.5. Toplam Değerlerin Hesaplanması

Bu aşamada elde edilen ortalama ÖDE'lerden hareketle, toplam ÖDE değeri ortaya konulmaktadır. Bu işlem, hanehalkı ile bireysel veri arasında hareket etmek ve ilgili toplumu seçmek gibi bazı kararlar vermeyi zorunlu kılmaktadır. Hanley vd. (1997) alınması gereken kararları şu şekilde sıralamaktadır: (1) Öncelikle ilgili toplumun seçilmesi gerekmektedir. Bu karar, örnekleme çatısının oluşturulması sırasında verilmelidir. Burada amaç, seçilen örneklemin tamamının faydalanmasının mı, yoksa onların içinden daha küçük bir grubun faydalanmasının mı, oluşacak eylem tarafından önemli derecede etkileneceğini tespit etmektir. (2) Alınması gereken ikinci karar, örneklem ortalamasının, toplam nüfusun ortalamasına taşınması konusundadır. Bu konuda değişik alternatifler teklif edilmektedir. Bunlardan biri, örneklem ortalamasının ana kütle içindeki hanehalkı sayısı ile çarpılmasıdır. (3) Bu kapsamda alınması gereken son karar, toplam değeri belirlenmesi gereken faydaların, zaman periyodunun seçimidir. Bu seçim, KDY çalışmasındaki kuramsal düzenlemeye bağlı olacaktır. Eğer zamanla oluşan çevresel faydaların bugünkü değeri ile ilgileniliyorsa, o zaman, elde edilen faydaların değerinin normal olarak iskonto edilmesi gerekecektir.

1.5. Literatür Özeti

Çalışmanın başlangıcından bu yana incelenmekte olan orman kaynağından rekreasyonel amaçlarla yararlanmanın ekonomik değerinin belirlenmesine ilişkin gelişmeler; kitaplar, tezler, projeler ve süreli yayınlarda yayınlanan makaleler incelenmek suretiyle takip edilmiştir. Ayrıca, internet üzerinden kullanıma açılan çeşitli veritabanları da araştırmayı zenginleştirici bilgiler kapsamında takip edilmeye çalışılmıştır. Böylece araştırmannın güncelliği ve daha geniş bir literatür desteğinin sağlanması hedeflenmiştir.

Öte yandan, gelişmiş Avrupa ülkelerinde ve ABD’de ekonomik değeri parasal olarak ifade edilemeyen ya da pazarda alımp satılamayan ürün ve hizmetlerin ekonomik değerlerinin belirlenmesine ilişkin olarak yapılmış çalışmalara çok sık bir şekilde rastlanmaktadır. Ancak, yapılan incelemelerde ülkemizde şu ana kadar konu ile ilgili olarak yapılmış olan çalışmaların, genellikle rekreasyon potansiyelinin ve talep değerinin belirlenmesine yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, ülkemizde yapılan çalışmaları ayrıntılı bir şekilde vermek yerine, bu çalışmanın konusu ile bire bir örtüşmediklerinden, sadece adlarıyla vermenin yararlı olacağı düşünülerek, söz konusu çalışmalar Tablo 2’de özet olarak verilmiştir.

Tablo 2. Ülkemizde rekreasyon potansiyel ve talebi konusunda yapılan çalışmalar

Araştırmacı	Yıl	Çalışmanın Adı
Gülez, S	1980	Doğu Karadeniz Kıyı Şeridinde Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi
Akesen, A	1983	Fethiye Yöresinde Rekreasyon Amacı ile Kullanılan Bazı Orman Alanlarında Rekreasyonel Talep Değerinin Belirlenmesi Üzerine Araştırmalar
Koçer, S	1987	Arazi Kullanımında Turizm ve Orman İşletmeciliğinin Karşılaştırılması
Er, M	1990	Açık Hava Rekreasyonu Planlamanın Kavramsal ve Teknik Yönden İncelenmesi
Gönen, R	1992	Belgrad Ormanlarına Yönelik Rekreasyon Talebinin Analizi ve Planlama İlişkileri
Nabavi, S.Z	1994	İstanbul’daki Rekreasyon Alanlarında Kullanıcı (Ziyaretçi) Özelliklerinin Belirlenmesi
Mumcuoğlu, N	1996	Alemdağ İşletmesine Yönelik Rekreasyon Talebinin Analizi ve Planlama İlkeleri
Çağlayan, A.Y	1999	Belgrad Ormanlarında Rekreasyon Talep Özelliklerinin Saptanması

SMY ve KDY yardımıyla doğal ya da çevresel kaynaklardan rekreasyonel amaçlarla yararlanmanın ekonomik değerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmalara ilişkin yerli ve yabancı literatür özeti aşağıda verilmiştir.

SMY ve KDY yöntemlerinin aynı amaçlarla ilk olarak uygulandığı ülkelerden biri olan İngiltere’de, Willis ve Benson tarafından 1988 yılında üç doğa rezervinde doğa

korumanın kullanıcılar açısından fayda ve maliyet analizini yapmak amacıyla, Bölgesel SMY kullanılmıştır. Çalışmada, 1986 yılında söz konusu koruma alanlarını ziyaret eden insanlarla Mayıs – Eylül arasında hafta sonu ve hafta içi yapılan anket çalışmalarında elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

Bu çalışmada, modele dahil edilecek değişkenlerin belirlenmesinden sonra, Derwent Ings ve Upper Teesdale doğa rezerv alanları için yarı logaritmik, Skipwith Common için ise tam logaritmik fonksiyon tipleri uygulanmıştır. Daha sonra, kişi başına tüketici rantları elde edilmiş ve bulunan bu değerler bir yıl içerisinde alanları ziyaret edenlerin sayısı ile çarpılarak, her bir koruma alanı için toplam tüketici rantı değerleri tespit edilmiş ve toplam değerlerin de alan büyüklüklerine bölünmesi suretiyle hektar başına değerler elde edilmiştir. Bu değerler; Derwent Ings için 23 Sterlin; Skipwith Common için 65 Sterlin ve Upper Teesdale için de 32 Sterlin olarak gerçekleşmiştir.

Fayda/Maliyet analizi yapmak amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen faydaların hesaplanmasından sonra, maliyetlerin hesaplanması da gerektiği için, alanları korumanın maliyeti için finanssal ve sosyal maliyet olmak üzere iki tür maliyet hesabı dikkate alınmıştır. Sonuçta, hektar başına maliyetler de Derwent Ings için 153 Sterlin, Skipwith Common için 80 sterlin ve Upper Teesdale için 154 Sterlin şeklinde hesaplanmıştır.

Daha sonra yapılan fayda/maliyet analizinde, alanı ziyaretle elde edilen faydaların (tüketici rantlarının) ilgili alanları korumak için yapılan harcamaların çok gerisinde kaldığı ortaya konmuştur.

Hanley (1989), İskoçya'nın orta kesimlerinde yer alan Kraliçe Elizabeth Orman Parkı'nın Achray Orman alanı kullanıcılarının elde ettikleri rekreasyonel faydaların değerini (kırsal rekreasyon faydalarını) tahmin etmek amacıyla, SMY ve KDY yöntemlerini kullanmış ve sonuçları karşılaştırmıştır. Gerekli veriler, ziyaretçilerle yüz yüze yapılan ve kendilerinin otomobil içerisinde doldurdukları anketlerden elde edilmiştir. Bu araştırmada toplam 1148 anket formu doldurulmuştur.

Araştırmada, KDY için temel veri özelliği taşıyan ÖDE'yi tespit etmek için, ziyaretçilere *“Varsayın ki devlet, Kraliçe Elizabeth Parkı'nı özel bir orman şirketine satmayı düşünüyor. Bu gerçekleşirse, bundan sonra bu alanı rekreasyonel amaçla ziyaret yapmak mümkün olmayacaktır. Bu durumu önlemenin tek yolu, Parka girişin ücretli hale getirilmesi olsaydı, her ziyaretiniz için kişi başına ne kadar ücret ödemeye razı olurduunuz? ...”* şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya toplam 990 kişi cevap vermiş olup, TSM

ortalama 1,25 Sterlin olarak hesaplanmıştır. Bu değerin de yıllık ziyaretçi sayısı olan 145 000 ile çarpılması sonucu, yıllık TTR 181 250 Sterlin olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışmada bölgesel SMY uygulanmış olup, yapılan anket çalışmasında sadece araştırma konusu parkı ziyaret etmek için gelen ziyaretçiler dikkate alınmış ve bu durumda ancak 319 anket formu dikkate alınmıştır. Seyahat maliyeti bağımsız değişkeninin hesaplanmasında, sadece kullanılan aracın yakıt (en yüksek akaryakıt) gideri dikkate alınmıştır. Quadratic (ikinci dereceden), yarı logaritmik (bağımlı ve bağımsız değişken) ve tam logaritmik fonksiyon tipleri için regresyon analizleri yapılmış ve her bir fonksiyon tipi için ayrı ayrı tüketici rantı değerleri hesaplanmıştır. Bu değerler, uygulanan fonksiyon tiplerine göre, sırasıyla; 0.32, 0.56, 1.7 ve 15.13 Sterlin olarak elde edilmiştir.

Elde edilen değerlerden de görüldüğü gibi, TR değerlerinde fonksiyon tipi seçimine bağlı olarak, büyük bir fark bulunmaktadır. Hanley, Strong (1983)'un quadratic (ikinci dereceden) ve yarı logaritmik (bağımsız değişken) fonksiyon tiplerinin uygulamasında, araştırmacıların çok sık olarak sorunlarla karşılaştıklarını ifade ettiklerini belirtmektedir. Bu nedenle, bu iki fonksiyon tipinden elde edilen sonuçlar dikkate alınmamıştır. Geriye kalan iki fonksiyon tipinden de yarı logaritmik (bağımlı) fonksiyon tipinin, en iyi tüketici rantı tahminini sağladığı düşünülmüş ve ona göre elde edilen tüketici rantı değeri olan gezi başına 1.70 Sterlin dikkate alınarak, Achray Ormanı için yıllık toplam 160 744 Sterlin'lik bir tüketici rantı değeri hesaplanmıştır.

Daha sonra, elde edilen sonuçlar çalışmanın amacı doğrultusunda karşılaştırılmış olup, her iki yöntemle göre tahmin edilen sonuçlar, yıllık toplam değerler kapsamında ele alındığında birbirine yakın değerler olduğu görülmüştür.

Adamowicz vd., (1989) yaptıkları bir çalışmayla, SMY uygulamalarında kullanılan fonksiyon tiplerine göre, elde edilen tüketici rantı değerlerini karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Bu amaçla doğrusal, yarı logaritmik, tam logaritmik ve doğrusal logaritmik fonksiyon tiplerini test etmişlerdir. Çalışma için gerekli verileri, Kanada'nın Alberta Eyaleti'ndeki Rocky Dağlarında avcılık yapan 132 kişiye posta yoluyla gönderdikleri anket formlarıyla elde etmişlerdir. Bütün SMY çalışmalarında olduğu gibi, bu çalışmada da, bağımlı değişken olarak, bir av mevsimi boyunca alana yapılan ziyaret sayısı kullanılmıştır.

Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, doğrusal ve yarı logaritmik fonksiyon tipleri, fiyat değişmelerinin t ve F testleri yönünden anlamlı sonuç vermiş olmasına karşın, tam

logaritmik ve doğrusal logaritmik fonksiyon tiplerinin anlamlı sonuç vermediği görülmüştür. Ayrıca, en uygun fonksiyon tipinin seçiminde kullanılan yöntemlerden biri olan Box-Cox formu ve bu formun En Yüksek Olabilirlik (EYO) tekniğiyle hesaplanmasının, yarı logaritmik fonksiyon tipini desteklediği ortaya konulmuştur.

İngiltere'deki dört botanik bahçesindeki rekreasyonel kullanımdan sağlanan faydaları tespit etmek için, Garrod vd. (1991), Bireysel SMY'yi kullanmışlardır. Araştırma için gerekli veriler, farklı zamanlarda söz konusu 4 farklı botanik bahçesinde yapılan anketlerle sağlanmıştır. Bu çalışmada, bağımlı değişken olarak, geriye doğru geçen son 12 ay içerisinde ankete katılan ziyaretçilerin yaptığı ziyaret sayısı kullanılmıştır. Seyahatin maliyeti, ziyaretçilerin herhangi bir alternatif rekreasyon alanı bilip-bilmediği, ziyaretten elde edilen memnuniyet derecesi, grup içindeki büyük birey ve çocuk sayısı, ziyaretin süresi ve yaş durumu gibi değişkenler ise, bağımsız değişken olarak kullanılmıştır.

Çalışmada, TR değerini hesaplamak için, yarı logaritmik ve doğrusal fonksiyon tipleri kullanılmıştır. Hesaplamalarda, kesik regresyon ile En Küçük Kareler (EKK) yöntemi tercih edilmiştir. Kesik regresyonla elde edilen tüketici rantı değeri, EKK ile elde edilenden daha küçük çıkmıştır. Benzer şekilde, doğrusal fonksiyon tipiyle elde edilen sonuçlar, yarı logaritmik fonksiyon tipine nazaran daha düşük çıkmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar incelendiğinde, ziyaret başına tüketici rantı değerleri sırasıyla, her bir botanik bahçesi için; 0.91, 2.24, 0.35 ve 0.26 sterlin olarak hesaplanmıştır.

Marinelli vd. (1990) İtalya'nın Tuscany kentindeki bir tabiat parkının rekreasyon değerini tahmin etmek amacıyla, SMY'yi kullanmıştır. Çalışmada, seyahat maliyeti değişkeni, rekreasyonel etkinlikler için harcanan zamanın değeri dahil ve hariç olmak üzere iki şekilde hesaplanmıştır. Bu nedenle, iki farklı tüketici rantı değeri elde edilmiştir. Zamanın değeri hariç tutularak yapılan hesaplamada tüketici rantı değeri 4.282 milyon İtalyan Lireti olarak hesaplanmıştır. Zamanın değeri dahil edilerek yapılan hesaplamada ise, bu rakamın 9 katı daha fazla bir tüketici rantı değeri elde edilmiştir (Ortaçesme vd., 1999).

Willis ve Garrod (1991) 1988 yılında, İngiltere Ormancılık Komisyonu için 6 farklı orman rekreasyon alanında yapılan anket verilerini kullanarak, orman rekreasyonunun değerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla, SMY ve KDY kullanılmış olup, bölgesel ve bireysel SMY'lerine göre sonuçlar elde edilmiş ve bu sonuçlar karşılaştırılmış ve yapılan hesaplamaların doğruluk dereceleri araştırılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, her yönteme göre elde edilen bulgular karşılaştırıldığında; bölgesel SMY'ye göre elde edilen değerlerin, diğer iki yöntemle elde edilen değerlerden yüksek çıktığı, bireysel SMY ile KDY sonuçlarının birbirine yakın değerler aldığı tespit edilmiştir. Araştırmacılar, elde ettikleri bu sonuçlara göre, SMY uygulamalarında, en doğru tüketici rantının hesaplanmasında, bireysel SMY'nin bölgesel SMY'ine göre, daha isabetli sonuçlar verdiği sonucuna varmışlardır.

Damigos ve Kaliampakos (2001) yaptıkları çalışmada, Bireysel SMY'i, terkedilmiş bir taş ocağı alanı kapsamında uygulamışlardır. Yapılan analizde, kullanılabilir hale getirilmiş alanın önemli bir ekonomik değer oluşturabileceği ve rehabilitasyon çalışmalarının önemi vurgulanmıştır.

Araştırma için gerekli olan veriler, Ocak ayının seçilen (hafta içi ve hafta sonu) bazı günlerinde, sabah saat 10.00 ile akşam saat 18.00 arasında yapılan anketlerle elde edilmiştir. Elde edilen bilgiler, seyahat süresi ve maliyetini ve diğer bazı sosyo-ekonomik özellikleri içermektedir.

Bu çalışmada; seyahat masrafları, seyahat süresi, ikame alanlar, ulaşım aracı, yaş grupları, hanehalkı geliri, meslek ve hanehalkı büyüklüğü gibi değişkenler regresyon analizine dahil edilmiştir. Bireylerin bir ay içerisinde alana yaptıkları ziyaret, bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir. Söz konusu bağımsız değişkenlerden bazıları da, kukla değişken olarak tanımlanarak modele dahil edilmiştir.

Bu çalışmada, terkedilmiş bir taş ocağı olan P. Viaropolus'da gerçekleştirilen bir araştırmayı alan çalışması şeklinde ele alınarak, SMY tanıtılmaktadır. Çalışmada elde edilen tahminler, söz konusu araştırma alanının hemen yanında bulunan dinlenme yerinin rekreasyon faydalarının, araştırma alanının rehabilitasyonundan sonraki bütün alanın en düşük değerini ifade edeceği varsayımına dayandırılmaktadır. Tahmin edilen değerler, aynı zamanda Athens sakinlerinin birkaç saat eğlenme ve dinlenmeden zevk almak için katlanacakları ödeme eğilimlerinin bir ölçüsünü vermektedir.

Araştırma sonunda, gerçek seyahat maliyeti ve tüketici rantı (net fayda) değerlerinin sırasıyla; 100 – 500 Yunanistan Drahmisi ve 207 – 331 Yunanistan Drahmisi arasında olduğu belirlenmiş ve bu değerlere göre de yıllık rekreasyon değeri de 60 000 000 ve 440 000 000 GRD olarak hesaplanan bu rekreasyon faydalarının anlamlı olduğu ve taş ocağının rehabilitasyonu hakkında sadece bir finanssal tartışma ortaya çıkardığı ifade edilmektedir.

Öte yandan, bir diğer çalışmada, Shammin (1999) Dhaka Hayvanat Bahçesi'nin hizmetleri için ÖDE'yi belirlemek amacıyla, SMY kullanılmıştır. Yılda 3-4 milyon insanın, hayvanat bahçesini eğlenmek ve eğitim amacıyla ziyaret ettiği ifade edilmektedir.

Söz konusu hayvanat bahçesini ziyaret eden insanlar ve onların harcamaları hakkında bilgi toplamak için anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Ziyaretçilerin hareket noktalarını, katettikleri mesafeleri, temsil edilen gelir gruplarını ve seyahat harcamalarını ortaya çıkarmak için veriler analiz edilmiştir. Örnek verilerden yola çıkarak, her bir ziyaretçinin bireysel ödeme eğilimleri hesaplanmıştır.

Bu çalışmanın, insanların Dhaka Hayvanat Bahçesi'ne attettikleri değer hakkında ilginç bilgiler ortaya çıkardığı ifade edilmektedir: Şöyle ki, her bir ziyaret için giriş ücreti 5.00 Taka düzeyinde kalırken, insanların ÖDE'leri 300.64 Taka olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam giriş ücretinin yaklaşık 60 katından daha fazladır. Bu durum, hükümet planlamacıları için, bu alanın bakımı ve geliştirilmesi ile ilgili olarak, daha fazla bir öncelik vermeleri için ekonomik bir gerekçe oluşturmaktadır.

Riera vd. (1994) İspanya'nın Catalunya Bölgesindeki Pallars Sobira tabiat Parkı'nın rekreasyonel kullanım değerini tahmin etmek için SMY'yi kullanmıştır. Yöntemin temel değişkeni olan seyahat maliyetinin hesaplanmasında iki farklı yöntemden yararlanılmış ve sonuçları karşılaştırmıştır. Bu yöntemlerden birincisinde, ulaşım harcamaları ve maaş katsayısının %25'i olarak kabul edilen seyahat süresi esas alınmıştır. İkinci yaklaşımda ise, aracın amortisman giderleri ve seyahat süresi (maaş katsayısının %75'i olarak kabul edilen) kullanılmıştır. Araştırma sonunda, parka ilişkin tüketici rantı değerleri 758 ve 1138 İspanyol Pesetası olarak hesaplanmıştır (Ortaçesme vd., 1999).

Douglas ve Taylor (1999), bir açık hava rekreasyon alanındaki pazarda alınıp-satılmayan faydaları tahmin etmek için, SMY'nin deneysel ve teorik temellerini tartışan bir araştırma yapmışlardır. Yazarlara göre, geleneksel SMY, yorumlaması kolay olan sonuçları sağlamak ve kullanmak için basit bir yöntemdir. Bununla beraber, bu yöntem, ziyaretçilerin bir açık hava rekreasyon alanına gezi yapma amacı için mal ve hizmetler satın aldıkları durumlardaki gerçek davranışlarını açıklamamaktadır. Ziyaretçilerin deneysel davranışıyla daha uyumlu olan alternatif bir model vardır. Bu model, çok mal (multi-commodity) veya toplam masraflar SMY modeli olarak adlandırılmaktadır. Toplam harcamalar modeli, bir açık hava rekreasyon alanına yapılan ziyaretlerle sağlanan, pazarda alınıp-satılmayan faydaların değerini tahmin etmek için de kullanılabilir.

Araştırmacılar, bu yöntemi Trinity nehrinin ziyaretçilerinden elde edilen verilere uygulayarak, rekreasyon etkinliklerinden elde edilen faydalara karşılık olarak, faydalanan insanların yaptıkları bağışlardan yıllık 406 milyon \$ gelir elde edildiğini ifade etmişlerdir.

Holgen vd. (2000), "Farklı Silvikültürel Sistemlerden Meydana Gelen Boreal Orman Meşcere Tiplerinin ve Peyzajlarının Rekreasyon Değerleri: Ekonomik Bir Analiz" adlı çalışmalarında, dört farklı silvikültürel sistemden meydana gelen boreal orman peyzajı içerisindeki değişik meşcere tiplerinin rekreasyon değerini, ekonomik açıdan tahmin etmek için, KDY'yi kullanmışlardır.

Bu araştırmada verilerin toplanması amacıyla, yüz-yüze anket yöntemi yerine, anket formunu posta ile gönderme yöntemi uygulanmıştır. Sistematik rasgele örnekleme ile, yaşları 17 ile 74 arasında değişen ilçedeki 2000 bireye anketler gönderilmiştir. İlçedeki bu yaş gruplarındaki toplam nüfus, 179 000 olarak ifade edilmektedir. Gönderilen 2000 anket formlarının %62'si, yani 1245 tanesi cevaplanarak tekrar geri gönderilmiştir.

Çalışma sonunda, büyük saha siper sisteminin en yüksek, tıraşlama kesim sisteminin en düşük rekreasyon değere sahip orman peyzajı oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçların, silvikültürel strateji seçiminin ekonomik olarak verimli bir şekilde tomruk ve orman rekreasyon değerleri üretme açısından çok önemli olduğu anlamına geldiği ifade edilmektedir.

Whitehead vd., (2000)'inin yaptıkları "Gösterilen ve açıklanan davranış verileriyle kalite iyileştirmelerinin rekreasyon faydalarını ölçmek" adlı araştırmada, konuyla ilgili haliçin (nehrin denizle birleştiği geniş ve açık yer) niteliğini iyileştirmeyle ilgili bir politikaya dayanan geziler için aktivitelere katılmayan insanlar da dahil, genel nüfus içerisinde bir örnek grubu incelemişlerdir. Daha yüksek kalite nedeniyle, oluşan yeni katılımcıları dikkate alan rekreasyonel talep modellerinin tahmin edildiğini ve TTR değerini elde etmek için bu talep modellerinin kullanıldığını ifade etmektedirler.

Scarpa vd. (2000), rekreasyon için ödeme eğiliminde, orman niteliklerinin önemini, İrlanda ormanlarında bir KDY çalışmasıyla incelemişlerdir. Bu çalışmada, açık hava rekreasyonu amacıyla ormanlara giriş için belirlenmiş ÖDE değerlerini belirleyen etkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, 27 İrlanda ormanında aynı zamanda aynı anket formu ile, KDY çalışması sonucunda farklı tercih cevapları elde edilmiştir.

Bu araştırmayla, parametre tahminlerinin önemi ve büyüklüğü, incelenen modeller gözönüne alındığında güvenilir olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, koşullu değerlendirme

yöntemlerinde, değer tahminlerinin teorik olarak önemli orman nitelikleriyle tutarlı ilişkiler sergilediği hipotezini desteklediği bulgusunu ortaya çıkarmıştır.

Fleischer ve Tsur (2000) tarafından ele alınan “Tarımsal Peyzajın Rekreasyon Değerinin Ölçümü” adlı bir araştırmada İsrail’deki Hula ve Jezreel adlı iki vadinin rekreasyonel kullanım değerini ölçmek amacıyla, SMY ve KDY birleştirilerek kullanılmıştır. Araştırma sonunda Hula vadisi için kişi başına toplam 925 ABD doları ve Jezreel için ise, 514 ABD dolarına karşılık gelen tüketici rantı değerleri elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuçların yine kişi başına değer olarak, Hula için 167 ABD doları ve Jezreel için ise, 49 ABD dolarına karşılık gelen bölümünün tarımsal peyzajdan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu değerler yıllık toplam değerlere dönüştürüldüğünde, Hula için 82 milyon ABD doları ve Jezreel için ise, 37 milyon ABD doları gibi yıllık toplam tüketici rantı değerleri elde edilmiştir.

Diğer yandan, Hula ve Jezreel vadilerinde geleneksel tarım uygulamalarından elde edilen net gelirler de sırasıyla, 13 milyon ve 12 milyon ABD doları şeklinde ortaya konulmaktadır. Farklı iki bölgede gerçekleştirilen bu uygulama ile elde edilen sonuçlar, çiftçiliğin geleneksel getirileri ile karşılaştırıldığında, tarımsal peyzaj için oldukça tatmin edici bir sonuç ortaya çıkardığı görülmüştür.

Ward (2000) Fraser Adasındaki rekreasyon ve turizmin ekonomik değerinin ölçümü ile ilgili yaptığı çalışmada, SMY’yi kullanmıştır. Ward bu çalışmayla, Turizm Araştırma Bürosu tarafından alan üzerinde yapılan gözlemler sonucu elde edilen veriler yerine, ziyaretçi kökenli verilerin uygulanabilirliğini test etmeyi amaçlamıştır. Sonuçta, bu çalışma Fraser adasının turizm ve rekreasyonel yararlanma değeri, Turizm Araştırma Bürosu’nun ziyaretçi istatistiklerine göre yıllık 34.5 milyon dolar iken, araştırmada elde edilen sonuca göre ise, yıllık 30 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Araştırmacı, bu birbirine yakın iki sonucu dikkate alarak bazı uyarılarla birlikte, Turizm Araştırma Bürosu verilerinin, diğer koruma alanlarının turizm ve rekreasyonel yararlanma değerlerini tahmin etmek için kullanılabileceğini önermektedir.

Lockwood ve Tracy (1995) “Bir Şehir Parkının Pazardışı Ekonomik Değerinin Belirlenmesi” adlı çalışmalarında Avustralya’nın Sydney kentinde bulunan Centennial Parkı özel örneğinde rekreasyonel yararlanma değerini hesaplamak için SMY ve KDY’yi kullanmışlardır. Araştırma için toplam 1155 adet anket formu alan üzerinde bulunan ziyaretçilere dağıtılmış olup, bunların sadece 598 tanesi denekler tarafından doldurularak

tekrar geri gönderilmiştir. Dolayısıyla anketlerin geri dönme oranı %52 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, parkı fiili olarak kullanmayan 250 kişiye de, anket formu posta yoluyla gönderilmiş, bu anketlerin de sadece 105 adedi analizlerde kullanılabilir bulunmuştur. Söz konusu anketlerden elde edilen verilere çoklu regresyon analizi uygulanarak, SMY ve KDY için gerekli bulgular elde edilmiştir. Araştırma sonunda, parkın pazar dışı ekonomik değeri yıllık 23 ve 33 milyon Avustralya Doları arasında tahmin edilmiştir.

Scarpa (1999) tarafından doktora düzeyinde yapılan “Wisconsin ve İrlanda’daki Uygulamalarla Ormanların Rehabilitasyon Değerinin Tayin Edilmesi” adlı diğer bir araştırmada, ormanların rahatlatma fonksiyonunun değerlendirilmesi amaçlanmış ve bu amaçla seyahat maliyeti ve koşullu değerlendirme yöntemleri karşılaştırılarak uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, genel olarak orman rekreasyonunun seyahat maliyeti değerlendirmesinin, koşullu değerlendirme yöntemiyle belirlenen değerlerden 3-4 kat daha yüksek olduğu ifade edilmektedir.

Bateman vd. (1996), SMY uygulamalarında rekreasyon alanı ile yerleşim yerleri arasındaki mesafelerin Coğrafik Bilgi Sistemi (CBS) yardımıyla ölçülmesinin avantajlarını, yaptıkları “Seyahat Maliyeti Yöntemindeki Ölçüm Sonuçları: Coğrafi Bilgi Sistemi Yaklaşımı” adlı çalışmayla ortaya koymuşlardır. Söz konusu çalışmada, normal olarak ziyaretçilerin verdikleri cevaplara veya harita üzerinde yapılan ölçümlerle belirlenen seyahat mesafesinin CBS kullanılarak daha hassas bir şekilde ölçülebilme imkânlarını araştırmışlardır. Bu amaçla, yaptıkları araştırmada Bireysel SMY’yi kullanmışlar ve Mart – Nisan 1993 döneminde Lynford Stag Ormanını ziyaret eden 351 kişiye yüz yüze anket uygulamışlardır. Çalışma sonunda hem bireylerin verdiği cevaplar, hem de CBS’den elde edilen değerler kullanılarak, TR değerleri hesaplanmıştır. Buna göre, BTR değerleri CBS ile 3.95 Sterlin, ziyaretçilerin verdikleri cevaplara göre ise 4.53 Sterlin olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar dikkate alındığında, her iki yöntemden elde edilen sonuçlar arasında önemli bir fark olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Ortaçesme vd., (1999), Dobbs (1993)’un çalışmasında, Bireysel SMY uygulamalarında örnek kitlenin seçiminde karşılaşılan sorunların çözümünü irdelediğini belirtmektedir. Buna göre, Bireysel SMY uygulamalarında karşılaşılan sorunlardan biri olan “kesikli değer alma” sorunu, daha açık bir ifade ile, anket uygulanan örnek kitle içerisinde rekreasyon alanını az ziyaret eden insanların daha az temsil edilme sorununun

araştırma verilerinin rekreasyon alanında yüz-yüze görüşme yöntemiyle yapılan anket verilerine dayandırıldığı durumlarda ortaya çıktığını ifade ettiğini belirtmektedir. Bunun nedeninin de, yapılan anketlerin rekreasyon alanını en az bir kez ziyaret etmiş olan insanlara ait verileri içermesi ve dolayısıyla alanı tercih etmeyen insanların ihmal edilmesi olduğu belirtilmektedir. Bu sorunun giderilmesinin ise, Smith ve Desvousges SMY'si olarak da adlandırılan, yarı logaritmik fonksiyon tipine En Yüksek Olabilirlik (EYO) hesaplayıcısının uygulanmasıyla giderilebileceği ifade edilmektedir. Fakat bu uygulamanın örnek kitle seçim sorununu gideremediği belirtilerek, rekreasyon alanında yapılan anket çalışmalarında, alanı sık ziyaret edenlerin daha az ziyaret edenlere göre, örnek kitlede yer alma olasılığının daha fazla olması nedeniyle, örnek kitlede sık ziyaret edenlerin daha fazla temsil edilmiş olmasının, talep hesaplayıcılarının ve ona bağlı olarak elde edilen TR değerlerinin doğruluğunun tartışılır duruma getirdiği ifade edilmektedir.

Dobbs bir orman içi rekreasyon alanından elde ettiği 436 anketin verilerine söz konusu yöntemde kullanılan formül ve geliştirilen yeni bir yöntem uygulamıştır. Çalışmada sadece özel otomobili ile gelenler dikkate alınmıştır. Her iki formülü kullanarak, iki farklı tüketici rantı hesaplamıştır. Elde edilen tüketici rantı sonuçlarına göre, modele giren değişkenlerin katsayılarının birbirine çok yakın değerler olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, rekreasyon alanını daha sık ziyaret edenlerin örnek kitle içerisinde daha fazla temsil edilmesinin tüketici rantı değerlerinde önemli sapmalara neden olmayacağı sonucuna varmıştır (Ortaçeşme vd., 1999).

Loureiro (1994)'ya atfen Ortaçeşme (1999), İspanya'nın Aragon Bölgesi'ndeki Moncayo Dağı Tabiat Parkı'nın rekreasyonel yararlanma değerini belirlemek amacıyla bireysel SMY'inin uygulandığını belirtmektedir. Söz konusu çalışmada, 1993-1994 yılları arasında yüz-yüze görüşme yöntemiyle elde edilen 427 anket verisi kullanılmıştır. Ancak, anketlerin belirlenen kriterlere göre elenmesi sonucu, sadece 94 adet anket ekonomik analizde kullanılmıştır.

Yukarıdaki paragrafta tanıtılan çalışmada, tüketici rantının tahmin edilmesi için yapılan regresyon analizinde yarı logaritmik fonksiyon tipi; hesaplamalarda ise, En Küçük Kareler (EKK) yöntemi kullanılmıştır. Bu yolla, ziyaret başına tüketici rantı değeri 4951 İspanyol Pesetası olarak bulunmuştur. Elde edilen bu rakamla, Tabiat Parkını bir yıl içerisinde ziyaret eden toplam insan sayısı (140 000) çarpıldığında, yıllık 693.1 milyon Peseta'lık bir tüketici rantı ya da rekreasyonel yararlanma değeri elde edilmiştir.

Nillesen (2002) “Seyahat Maliyeti Yaklaşımı: Bellenden Ker Ulusal Parkı’na Bir Uygulama” adını taşıyan yüksek lisans düzeyinde yaptığı çalışmada, Avustralya’nın kuzeyinde yer alan Bellenden Ker Ulusal Parkı için bir değer tahmin etmek amacıyla SMY’yi uygulanmıştır. Yöntemin temel varsayımı, bir gezinin değeri için onun yerine geçebilecek vekil bir değer olarak, ancak özel olarak seçilmiş bir alanı ziyaret etmek için maruz kalınan seyahat maliyetinden başka bir şey olmamaktadır. Ancak, Wet Tropikler için bu varsayım çoğu kez insanların gidilecek yerleri birleştirme eğiliminde olması ve çoğu insanın söz konusu alandan uzak bir mesafede yaşaması nedeniyle geçersiz olmaktadır. O durumda, bir gezinin toplam maliyetini, sadece özel seçilmiş bir alanı ziyaret etmek için ödenen ücret olarak yorumlamak doğru olmayacaktır. Bu çalışma, çok amaçlı ve çok konaklama yeri olan gezilerin değerlerini belirlemek için çok kriterli karar vermede yaygın olarak kullanılan bir yöntemi benimsemiştir. Benimsenen yaklaşımın, tamamen ekonomik teoriye dayanan ve çok yönlü gezileri dikkate alan daha önceki çalışmaların ilerisinde olduğu ifade edilmektedir.

Parkı ziyaret etme sayısı ile, maruz kalınan seyahat maliyeti arasındaki ilişkiyi tahmin etmek için EKK hesaplama yöntemiyle birlikte regresyon analizi uygulanmıştır. Bu çalışmada, turizm gelişmesini artırmanın yanında, alanın korunması için gerekçe sağlayabilen bir “rekreasyonel yararlanma değeri” elde etmek için talep tahminleri ve tüketici rantı değerleri hesaplanmıştır. Bu çalışmada uygulanan model, alan için yıllık 915454 AUS\$ tüketici rantı değeri ortaya çıkarmıştır.

Balkan ve Khan (1988) avlanma kalitesindeki değişmelerin, bu rekreasyon etkinliğinin ekonomik değerini etkileyip etkilemediğini tespit etmek amacıyla yaptıkları ve “Geyik Avlanma Kalitesindeki Değişimlerin Değeri: Bir Seyahat Maliyeti Yaklaşımı” adını taşıyan araştırmada Bireysel SMY’yi kullanmışlardır. Bu çalışmada, ABD Balıkçılık ve Yaban Hayatı Servisinin 1980 yılına ait 7516 anketinin verileri kullanılmıştır.

Tüketici rantının hesaplanmasında yarı logaritmik fonksiyon tipi ve eşitliklerin hesaplanmasında ise, hem EKK hem de EYO teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen TR değerleri (EKK yöntemiyle 1063 ABD doları, EYO yöntemi ile 1043 ABD doları) arasında önemli bir farkın olmadığı tespit edilmiştir.

O’Neill ve Davis (1991) “Kuzey İrlanda’da Rekreasyonel Avlanma İçin Alternatif Talep Tanımlamaları” adını taşıyan çalışmalarında üç farklı talep tanımlamasını karşılaştırmak üzere, Kuzey İrlanda’daki balık avcılığı faaliyetine SMY’yi uygulamışlardır.

Alternatif talep tanımlamaları için ziyaret ve ziyaretçi sayısı olarak bireysel ziyaretler ve bölgesel ziyaret oranları kullanılarak fonksiyonlar tahmin edilmiştir. Bireysel ziyaretleri kullanan yaklaşım, istatistiksel anlamda daha fazla tatmin edici bulunmuştur.

Özetle, adı geçen araştırmada, eşitliğin bağımlı değişkeni, üç farklı şekilde tanımlanmıştır: Bunlar, 1) Bir birey tarafından bir yıl boyunca belirli bir alana yapılan rekreasyon amaçlı ziyaret sayısı, 2) Belirli bir bölgeden bir yıl boyunca yapılan toplam ziyaret sayısının o bölgenin nüfusuna bölünmesi ile elde edilen ziyaret katsayısı, 3) Belirli bir bölgeden gelen ziyaretçi sayısının o bölgenin nüfusuna bölünmesi ile elde edilen değer. Kullanılan bağımsız değişkenler ise; seyahat harcamaları, seyahat süresi, gelir miktarı, çalışma alanına olan uzaklık ve ziyaretçilerin en yakın alternatif alana ulaşmak için kat etmeleri gereken mesafe olarak belirlenmiştir.

Elde edilen verilere dört fonksiyon tipi uygulanmış ve tam logaritmik (double-log) fonksiyon tipi, tahmin edilen parametreler için en yüksek t ve R² değeri vermiştir. İncelenen üç talep tanımlaması için elde edilen tüketici rantı değerleri, sırasıyla 9.1, 22.21 ve 10.6 İngiliz Sterlini olarak hesaplanmıştır.

Anex (1995) "Hanehalkı Zararlı Atıklarını Elden Çıkarma Hizmetlerini Değerlendirmenin Seyahat Maliyeti Yöntemi ile Yapılması" ismini taşıyan araştırmasında, Washington'un King County'ndeki ailelerin zararlı atıklarının toplanması ve elden çıkarılması hizmetleri için bir talep modeli ve TR değeri tahmini geliştirmek için Bölgesel SMY'yi kullanmıştır. Elde edilen TR değeri, daha önce yapılmış KDY çalışmasında elde edilen TR ile karşılaştırılmıştır. SMY ile elde edilen TR tahminin (\$ 95 396), daha önce yapılan KDY ile elde edilen TR tahmininden (\$47 400 – \$72 500) daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan, SMY ile elde edilen sonucun, 1993 yılındaki ailelerin zararlı atıkların toplanmasının maliyetinden (\$1.6 milyon) çok az olduğu da ortaya çıkarılmıştır.

Ortaçesme vd. (1999) "Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkının Ekonomik Değerinin Saptanması" adlı araştırmalarında Kurşunlu Şelalesinin rekreasyonel yararlanma değerini belirlemek amacıyla, Bireysel SMY ve KDY'yi kullanmışlardır. Ancak, KDY'ye ilişkin verileri elde etmeye yönelik olarak sordukları sorulara cevap alamadıkları için sadece SMY'ye göre sonuçlar elde etmişlerdir. Bu sonuçlara göre, TSM olarak, 53 648 TL hesaplanmıştır. Kurşunlu Şelalesini yılda yaklaşık 400 bin kişinin ziyaret ettiği ve dolayısıyla yıllık toplam tüketici rantının 1999 yılı için 21 459 200 000 TL olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu rakam, aynı yıl tabiat parkının işletilmesi için yapılan toplam 25

25 060 930 000 TL'lik giderle karşılaştırılarak fayda/maliyet analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizde, Parkın rekreasyonel kullanımdan sağlanan sosyal faydanın, bu alan için yapılan masrafları karşılamada yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Ancak bu noktada, SMY ile belirlenen bu değerin, sadece alanın rekreasyonel kullanımından kaynaklandığı, bunun yanında Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı'nın varolma, tercih ve miras değerleri gibi alanın kullanımına bağlı olmayan değerlerinin de olduğu unutulmamalıdır.

Burada özetlenen çalışmalar topluca değerlendirildiğinde, SMY ve KDY yöntemlerinin çok farklı amaçlarla ve farklı alanlarda kullanıldığı görülmekle birlikte, temelde herhangi bir doğal kaynaktan elde edilen, fakat ekonomik değeri para ile ifade edilemeyen fayda akımlarının parasal değerlerinin tahmin edildiği ve elde edilen değerlerin de fayda/maliyet analizleri ve bazı karşılaştırmalar için kullanıldığı görülmektedir.

Orman kaynağından rekreasyon amaçlı yararlanmanın ekonomik değerinin tahmin edilmesini amaçlayan bu çalışmada da, literatür özeti kısmında kısaca verilen çalışmalarda çok yaygın olarak yararlanıldığı görülen SMY ve KDY'lerinin uygulanmasının uygun olacağı görülmektedir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Materyal

Araştırma alanı olarak seçilen, Orman Bakanlığı Doğu Karadeniz Bakanlık Bölge Müdürlüğü'ne bağlı Trabzon Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Baş Mühendisliği ve Doğu Akdeniz Bakanlık Bölge Müdürlüğü'ne bağlı Kahramanmaraş Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Baş Mühendisliği denetimi altındaki toplam 7 OİDY'de rekreasyonel etkinliklerde bulunmak amacıyla ziyaret eden insanlarla yüz-yüze yapılan anket çalışmalarında, ziyaretçilerin sosyo-ekonomik özelliklerine ilişkin bilgileri elde etmek amacıyla uygulanan anket formlarından elde edilen veriler; araştırmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Ayrıca, araştırmaya konu edilen OİDY'lerin denetiminden sorumlu Trabzon ve Kahramanmaraş Milli Parklar Baş Mühendisliklerin OİDY tanıtım dosyaları ve muhasebe kayıtları, bu araştırmada materyal olarak kullanılmıştır.

Diğer yandan, OİDY'lerin yerleşim yerlerine uzaklıklarını standardize etmek için de çalışma bölgesini de içeren ve yol ağını gösteren haritalar (Anonim, 1997b), TrKarayolları adlı bilgisayar paket programı ve Karayolları Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı özellikle il ve bağlı ilçeler arasındaki uzaklıkları gösteren İnternet Sayfasından da, yerleşim yeri – OİDY uzaklıklarını denetlemek amacıyla, seyahat maliyetinin hesaplanmasında anket çalışmalarının yapıldığı dönemlere ilişkin olarak ihtiyaç duyulan akaryakıt (benzin) fiyatlarını tespit etmek için de Petrol Ofisi internet sayfasından yararlanılmıştır.

2.2. Araştırmada Kullanılan Yöntemler

Orman kaynağından rekreasyon amaçlı yararlanmanın ekonomik değerini tahmin etmek, araştırma alanı olarak seçilen OİDY'lerin rekreasyon talepleri üzerinde etkili olan değişkenleri ve OİDY ziyaretçilerinin sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özelliklerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada, izlenen yöntemler alt başlıklar halinde aşağıda açıklanmıştır.

2.2.1. Araştırma Alanlarının Belirlenmesi

Toplumun rekreasyonel yararlanma talebini doğrudan karşılayan, rekreasyonel hizmet üreten *orman içi dinlenme yerleri*, orman kaynaklarımızın aşırı kullanım baskısından korunması, açık hava rekreasyonunda arz-talep dengesinin kurulması ve denetiminin sağlanabilmesi amacıyla kullanıma açılmaktadır (Özdönmez vd., 1996). OİDY'ler yanında, biyolojik çeşitlilik alanları, tabiatı koruma alanları, milli parklar ve tabiat parkları da gözlem yapma, yürüyüş, rekreasyon gibi etkinliklere belli ölçüde açılabilmesine rağmen, bu alanlar insan müdahalesinin olabildiğince kısıtlandığı alanlardır (Geray, 1998).

Dolayısıyla, toplumun rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tefrik ve tesis edilen ve insanların rekreasyonel etkinliklerini rahatlıkla yapabildiği yegane alanların OİDY'ler olduğu anlaşılmaktadır. İşte bu nedenlerle, orman kaynaklarından rekreasyonel amaçlarla yararlanmanın ekonomik değerini belirlemeyi hedefleyen bu araştırmanın OİDY'lerde yapılmasının daha uygun olacağı düşüncesinden hareketle, araştırma farklı iki bölgede bulunan OİDY'lerde gerçekleştirilmiştir.

Bölge düzeyinde ise, Doğu Akdeniz Bölgesi (DAB) ve Doğu Karadeniz Bölgesi (DKB), Baş Mühendislik düzeyinde de Trabzon ve Kahramanmaraş Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Başmühendislikleri seçilmiştir. Yapılan bu seçimin gerekçelerini;

- zaman ve ekonomik imkân kısıtları nedeniyle çalışmanın bütün OİDY'lerde gerçekleştirilmesinin çok zor olması,
- araştırmacının mensubu olduğu fakültenin Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'ne bağlı olması,
- KSÜ Orman Fakültesi yöneticilerinin üniversitenin bulunduğu bölgenin sorunlarıyla ilgili çalışmaların yapılmasını önermesi,
- yine araştırmacının doktora öğrenimi süresince kadrosunun geçici olarak Trabzon ilinde bulunan KTÜ Orman Fakültesi'ne aktarılmış olması,
- her iki bölgede bulunan OİDY'lere gerek ulaşımın kolay olması ve gerekse de bölgenin iyi tanınması,
- araştırma sonunda elde edilecek sonuçların bölgeler düzeyinde karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıkların ortaya konulmak istenmesi,
- yöre OİDY ve DOİ yöneticilerinin yakından tanınıyor olması,
- DKB için seçilen 3 OİDY'nin Trabzon ili sınırları içerisinde kalıyor olması,
- Karadeniz ve Karadeniz ardı illere (Gümüşhane), bu OİDY'lerin hizmet vermesi,

- Bölgede (DKB), hem deniz kenarı ve hem orman sınırında OİDY'lerin bulunmasının, araştırma sonuçlarında zenginliği artırabileceği düşüncesi şeklinde sıralamak mümkündür.

Araştırma alanı bölge ve Baş Mühendislik düzeyinde belirlendikten sonra, araştırmaya konu edilecek olan OİDY'lerin belirlenmesinde de OİDY'lerinin nitelikleri dikkate alınmış ve bu amaçla MPGM'nin tasnifi esas alınmış ve her iki bölgedeki OİDY'lerinin tamamının, kent merkezlerinin yakın çevresinde, yüksek ziyaretçi potansiyeli bulunan ve gününbirlik olarak kullanım imkânı olan sahalar (DPT, 1995) şeklinde tanımlanan B tipi OİDY olması ve bu araştırma için de uygun olması nedenleriyle, aktif olarak işletilen OİDY'lerinin tamamı araştırma kapsamına alınmıştır.

Araştırma kapsamına alınan OİDY'ler, DKB Trabzon MPBM'nde Çamburnu, Kayabaşı, Sazalan, Limni ve Soğuksu; DAB Kahramanmaraş MPBM'nde ise Kıpçam, Başkonuş ve Dülükbaba'dır. Bu OİDY'lerine ilişkin olarak; özellikle ulaşım şekilleri ve bunların yerleşim merkezlerine olan uzaklıkları, alanlarının büyüklükleri, yıllık ziyaretçi sayısı tahminleri ve ziyaretçi tipleri, işletme şekilleri gibi bilgiler, 2.3.(Araştırma Alanının Tanıtımı) başlığı altında ayrıntılı olarak verilmiştir.

2.2.2. Anket Formlarının Hazırlanması

Bu araştırmada uygulanmak üzere hazırlanan anket formlarının, çeşitli ülkelerde benzer amaçla ele alınan çalışmalar incelenerek (Hanley, 1989; Christensen, 1985; Whitehead, 1997; Ortaçşme vd., 1999), ülkemiz ve özellikle de araştırma bölgelerinin ve OİDY'lerinin özelliklerine göre düzenlenmiştir. Ayrıca, ankette yer alan soruların, ankete katılanlar tarafından kolayca anlaşılmasını sağlamak amacıyla, bazı sorular için açıklayıcı da kartlar hazırlanmıştır (Ek 1 ve Ek 2).

Anket formu, içerik bakımından üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, ziyaretçinin ilgili OİDY ve bu alana ilişkin olarak daha önce yaptığı gezilerle ilgili bilgileri içeren 18 soru bulunmaktadır. Bu bölümde yer alan sorular, SMY'de tüketici rantının hesaplanması için kullanılacak olan değişkenleri de içermektedir.

İkinci bölümde ise, KDY'nin temel değişkeni olan ÖDE'yle ilgili olarak geliştirilen senaryolara ve ilgili sorulara yer verilmektedir. Bu bölümde yer alan dört adet sorunun temel amacı, ziyaretçilerin OİDY'lerine en yüksek giriş ücreti ÖDE'yi tespit etmektir. Bu amaçla, OİDY'lerle ilgili olarak hipotetik olarak geliştirilen Tablo 3'teki alternatifleri de

içeren beş farklı senaryo geliştirilmiştir (Ek1). Anketin bu bölümünde, ÖDE’de olmayan ziyaretçilerin ÖDE’de olmama gerekçeleri de irdelenmektedir.

Tablo 3. OİDY’leri için hipotetik olarak geliştirilen durumlar ve açıklamaları

ALTERNATİF DURUMLAR	AÇIKLAMA
Mevcut Durum	OİDY’lerin Mevcut Durumunun Korunması
Gelişmiş Durum 1	OİDY’lerdeki rekreasyonel etkinliklere yönelik Piknik Masası, Tuvalet, Kamelya vb. imkânların sayılarının 2 katına kadar artırılması
Gelişmiş Durum 2	Orman İçi Dinlenme Yerlerinde izin verilen rekreasyonel etkinliklerin sayılarının alanın özelliğine göre artırılması
Alanın Yarısının Kapatılması	Odun kökenli ürün işletmeciliği amacıyla, OİDY’lerin yarısının rekreasyonel amaçlı yararlanmaya kapatılması
Alanın Kapatılması	Odun kökenli ürün işletmeciliği amacıyla, OİDY’lerin tamamının rekreasyonel amaçlı yararlanmaya kapatılması

Anket formunun son, yani üçüncü bölümünde ise, her iki yöntemdeki bağımlı değişkenleri etkilediği varsayılan bağımsız değişkenlerle ilgili sorular yer almaktadır. Bu bölümde, deneklerin demografik, ekonomik ve sosyal özellikleriyle ilgili toplam on (10) soru bulunmaktadır.

2.2.3. Örnek Büyüklüğünün Belirlenmesi

Orman Bakanlığı, DKB Bakanlık Bölge Müdürlüğü’ne bağlı Trabzon Milli Parklar Baş Mühendisliği ve DAB Bakanlık Bölge Müdürlüğü’ne bağlı Kahramanmaraş Milli Parklar Baş Mühendisliği yönetim ve denetimi altındaki toplam 7 adet OİDY’yi bir yıl içerisinde ziyaret eden ziyaretçi grupları³, bu araştırmanın ana kütlelerini oluşturmaktadır.

Araştırmaya 7 ayrı OİDY’den her biri için aynı yöntem kullanılarak, %95 güven düzeyi ve %10 hata kabul oranı ile, aşağıdaki formülden yararlanmak suretiyle örnek büyüklükleri hesaplanmıştır (Karasar, 1991; Şencan, 1993).

$$n = \frac{Z^2 \times N \times p \times q}{N \times D^2 + Z^2 \times p \times q} \quad [11]$$

Burada;

n : Örnek büyüklüğünü,

N : Ana kütleli,

³ Anketlerin ziyaretçi gruplarını temsil eden bir kişi ile yapılmış olmasından dolayı, örnek büyüklüklerinin belirlenmesinde ziyaretçi grupları esas alınmıştır.

Z : Belirlenen güven düzeyine göre normal dağılım tablosundan alınan Z değerini, (%95 güven düzeyi için 1.96)

D : Hata kabul oranını,

p : Ana kütle içerisinde ölçülmek istenen özelliğin bulunma oranını,

q : Ölçülmek istenen özelliğin ana kütle içerisinde bulunmama oranını

ifade etmektedir.

Araştırmaya konu edilen OİDY'lerden, Kahramanmaraş MPBM yönetim ve denetimindeki Kapıçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'lerine ait ziyaretçi kayıtlarının elde edilmiş olmasına karşın, DKB Trabzon MPBM yönetim ve denetimindeki Kayabaşı, Çamburnu, Sazalan ve Soğuksu OİDY'lerine ait ziyaretçi kayıtları olmadığından, ziyaretçi sayılarına ilişkin kesin veriler elde edilememiştir. Ancak, söz konusu OİDY'lerin yönetim ve denetiminden sorumlu Başmühendislik çalışanlarının gözlemlerine dayalı olarak, bu alanlar için tahmini yıllık ziyaretçi sayıları elde edilebilmiş ve bu veriler hesaplamalarda kullanılmıştır.

Her iki başmühendisliğe ait OİDY'lere ilişkin olarak elde edilen yıllık ziyaretçi sayıları, ortalama ziyaretçi grubu büyüklükleri, ana kütleler ve bunlara bağlı olarak yukarıdaki formül kullanılarak hesaplanan örnek büyüklükleri, yüz-yüze yapılan anket çalışmasında soruların yanlış algılanabilme ihtimalini de hesaba katmak suretiyle, %10 artırılarak elde edilen sonuçlar Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Araştırma alanı OİDY'lere ilişkin ziyaretçi ve örnek büyüklüğü verileri

Orman İçi Dinlenme Yeri	Yıllık Ziyaretçi Sayısı	Ortalama Ziyaretçi Grubu Büyüklüğü	Ziyaretçi Grubu Sayısı (N)	Örnek Büyüklüğü (n)
Kapıçam	30 000	5,86	5 120	68
Başkonuş	7 500	5,49	1 500	65
Dülükbaba	420 000	5,55	75 675	68
Çamburnu	3 000	5,14	585	63
Kayabaşı	20 000	4,93	4 056	68
Sazalan	3 000	4,32	695	63
Soğuksu	2 000	5,48	365	61
TOPLAM				456

Örnek büyüklüğünün belirlenmesinde önemli bir değişken olan, araştırmada aranan unsurun, ana kütle içerisinde bulunma ve bulunmama oranları (p ve q), genellikle araştırma öncesi konuyla ilgili herhangi bir fikir ileri sürülemediği durumlarda %50 - %50

olarak alınarak, en yüksek düzeyde bir örnek büyüklüğü elde edilmektedir (Yavuz, 2000). Bu araştırmada, rekreasyonel eylemlerde bulunmak üzere, OİDY'leri ziyaret eden insanların bu alanlara giriş ücreti ödeme eğilimlerinin olup olmadığının tespit edilmesi temel hedefler arasında olmaktadır. Dolayısıyla, incelenmek istenen temel unsurlardan biri, ziyaretçilerin ödeme eğilimlerinin olup olmadığıdır. OİDY'lerde ziyaretçilerle yapılan ön çalışmalarda, OİDY'lerini ziyaret eden insanların %80 oranında bu alanlara giriş ücreti ÖDE'de olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla, örnek büyüklüğünün hesaplanmasında p değeri %80 ve q değeri de %20 kabul edilerek, her bir OİDY için ayrı ayrı örnek büyüklüğü hesaplanmış ve %10 arttırılmış olarak Tablo 4'de verilmiştir.

2.2.4. Anket Çalışmalarının Gerçekleştirilmesi

Anket çalışmalarında karşılaşılabilecek muhtemel sorunlar dikkate alınarak, anketörler uygulama öncesi anket içeriği ve uygulanması konusunda bilgilendirildikten sonra, anket çalışmalarına başlanmıştır. Ayrıca, bütün bunlara ek olarak, herhangi bir problemle karşılaşıldığında yararlanılmak üzere, bir anket uygulama yönergesi hazırlanmış (Ek 3) ve anketörlere dağıtılmıştır.

Öncelikle, hazırlanan anket formlarının uygulanabilirliğini denetlemek ve uygulama yapmak amacıyla, bütün OİDY'ler incelenmiş ve daha sonra ön uygulamalara göre, anket formlarında gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra, anketler son haliyle OİDY'lerde uygulanmaya başlanmıştır.

Anket çalışmaları, araştırmacının kendisi ve araştırma görevlisi çalışma arkadaşları tarafından OİDY'ler paylaşılarak, mümkün olduğu kadarıyla her bir OİDY'de sürekli aynı kişi ya da kişilerin anket yapması sağlanarak gerçekleştirilmiştir. DAB'de 3 OİDY'de 1998 yılı Haziran-Eylül döneminde toplam 664 adet, DKB'de 5 OİDY'de ise 2001 yılı Haziran-Eylül döneminde toplam 380 adet anket yapılmış olup, anket çalışmalarına ilişkin bilgiler Tablo 5'de özetlenmiştir.

DKB Trabzon MPBM'deki 5 OİDY'den biri olan Gümüşhane ilinin Torul ilçesi sınırları içerisinde yer alan Limni OİDY, 1999 yılında tesis edilmiş ve alana ulaşım için yapılmakta olan stabilize yol henüz tamamlanmamıştır. Halihazırda mevcut olan ulaşım yolu ise, çok kötü denebilecek niteliktedir. Bu nedenle yoğun bir ziyaretçi akımı olmamaktadır. Bütün bunlara rağmen, bu alana 4 hafta sonu anket yapmak üzere gidilmiş olmasına karşın, sadece 9 ziyaretçi ile anket yapılabilmektedir. Bu nedenle, Torul Orman

İşletme Müdürlüğü yöneticilerinin de düşünceleri doğrultusunda, Limni OİDY’de gerekli sayıda anket yapmanın çok zor olacağı kanaatine varılmış ve alanda yürütülen anket çalışması yarıda bırakılmıştır. Diğer 4 OİDY’de, yukarıda ifade edilen tarihler arasında, toplam 380 ziyaretçi ile anket yapılmıştır.

Tablo 5. OİDY’de yapılan anket çalışma tarihleri, anketör sayısı ve anket sayıları

Orman İçi Dinlenme Yeri	Anket Çalışması Tarihi	Anketör Sayısı	Anket Sayısı
Kayabaşı (Trabzon)	01/07 – 07/10/2001	2	130
Çamburnu (Trabzon)	24/06 – 22/09/2001	1	111
Soğuksu (Torul-Gümüşhane)	22/07 – 08/09/2001	1-2	73
Sazalan (Tonya-Trabzon)	11/08 – 23/09/2001	1	66
Kapıçam (K.Maraş)	04/07 – 09/08/1998	3	212
Başkonuş (K.Maraş)	05/07 – 16/08/1998	4	288
Dülük Baba (Gaziantep)	23/08 – 30/08/1998	3-4	164
TOPLAM		17	1044

2001 yılı Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında Çamburnu, Kayabaşı, Sazalan ve Soğuksu ile 1998 yılının aynı aylarında da Kapıçam, Başkonuş ve Dülük Baba OİDY’lerinde yapılan anket çalışmalarına ilişkin; tarih, anketör sayısı ve uygulanan anket sayısı bilgileri Tablo 5’de gösterilmektedir.

Anket çalışmaları, genellikle ziyaretçi yoğunluğunun fazla olduğu Cumartesi ve Pazar günleri gerçekleştirilmiştir. Fakat, Sazalan OİDY’nin Kadırga ve Erikbeli gibi yaylalara giden yollar üzerinde bulunması ve haftasonunu geçirmek amacıyla söz konusu yaylalara Cuma gününden giden insanların uğradıkları bir OİDY olması nedeniyle, hafta içi özellikle Cuma günü de az sayıda da olsa anket yapılabilmektedir.

2.2.5. Anket Verilerinin Bilgisayar Ortamına Aktarılması

Bu çalışmanın temel veri kaynağını oluşturan anket formlarındaki soruların cevaplarından elde edilen verilerin; isimsel, sıralı ve aralıklı değişken (Özdamar, 1999) niteliğinde olması nedeniyle, 1, 2, 3, ... şeklindeki kodlarla SPSS 10.0 for Windows paket programı kullanılarak, bilgisayar ortamına aktarılmış ve böylece araştırmanın istatistiksel analizlerini yapmak amacıyla gerekli veri tabanı oluşturulmuştur.

Verilerin büyük bir bölümünün nominal ve sıra sayıları niteliğinde olması nedeniyle, bilgisayara aktarımında farklı kodlama sisteminin kullanılması zorunlu olmuştur. Nitekim, ikili nominal değişkenlerde, eğer değişken düzeyleri “var - yok” ya da “evet - hayır”

şeklinde ise, “var ya da “evet”leri, yani olumlu yanıtları 1 ile, “yok” ya da “hayır”ları, yani olumsuz yanıtları 0 ile kodlamak uygun olmaktadır (Özdamar, 1999).

2.2.6. Analizlerin Yapılması

Orman kaynağından rekreasyon amaçlı yararlanmanın ekonomik değerine ilişkin bulguları tayin etmek amacıyla, iki farklı analiz yapılmıştır. Bunlardan biri, OİDY’lerin ziyaretçilerine ilişkin bazı sosyal, kültürel, ekonomik ve demografik özelliklerle ilgili büyüklüklerin dağılımının ifade edildiği yüzde analizleridir. Diğeri ise, araştırmanın temel amacı olan orman kaynağından rekreasyon amaçlı yararlanmanın ekonomik değerini tahmin etmek amacıyla kullanılan SMY ve KDY’lerine ilişkin olarak yapılması gereken iktisadi analizlerdir.

Bu analizlerde iki ayrı bölgede ve 7 farklı OİDY’de yapılan toplam 1044 anket gözden geçirilmiş ve 910 anket değerlendirmeye alınmıştır. Uygulanan ve değerlendirmeye alınan anketlerin OİDY’lere göre dağılımı, Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. OİDY’lerde yapılan ve değerlendirmeye alınan anket sayıları

Orman İçi Dinlenme Yeri	Anket Sayısı	Analize Katılan Anket Sayısı
Kayabaşı (Trabzon)	130	130
Çamburnu (Trabzon)	111	111
Soğuksu (Tonya)	73	73
Sazalan (Trabzon)	66	66
Kapıçam (K.Maraş)	212	194
Başkonuş (K.Maraş)	288	175
Dülükbaba (Gaziantep)	164	161
TOPLAM	1044	910

2.2.6.1. Araştırmada Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Araştırmanın amacına ulaşmak için OİDY’lerde gerçekleştirilen anket çalışmasıyla elde edilen verilerin analizi aşamasında kullanılan; regresyon, varyans ve Khi-kare analizlerine ilişkin temel bilgiler, aşağıda alt başlıklar halinde verilmiştir.

2.2.6.1.1. Yüzde Analizi

Araştırma alanı olarak seçilen OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçilerinin yaptıkları ziyaretlere ve ziyaretçilerin öğrenim durumu, aylık hanehalkı geliri, yaşı, otomobil sahipliği, yaşadıkları konut tipi gibi sosyal, ekonomik ve demografik özelliklerine ilişkin bilgiler, SPSS 10.0 paket programı yardımıyla frekans analizi yapılarak, örnek büyüklüğü içerisinde bulunma sayısı ve yüzde oran şeklinde sonuçlar elde edilmiş ve gerçekleşen bulgular çalışmanın 3.bölümünde verilmiştir.

2.2.6.1.2. Regresyon Analizi

Regresyon analizi, en çok kullanılan istatistiksel tekniklerden biridir. Bu analizde, bağımlı bir değişken (Y) ile bir ya da birden çok bağımsız değişken (X_1, X_2, \dots, X_k) arasındaki ilişkinin matematiksel modeli belirlenmekte ve bu modelin ölçülen verilere uygun olup olmadığı denetlenmektedir (Yavuz 2000). Regresyon analizi bağımsız değişken sayısına göre, basit ve çoklu regresyon olarak iki farklı şekilde uygulanmaktadır.

2.2.6.1.2.1. Basit Regresyon Analizi

Basit doğrusal regresyon analizi, Y bağımlı değişkeninin tek bir bağımsız (açıklayıcı) değişken X ile arasındaki ilişkinin doğrusal fonksiyonla ifade edilmesine dayanmaktadır. Tek bağımsız değişkenli regresyon modeli, aşağıdaki gibi gösterilmektedir (Yavuz 2000; Orhunbilge, 1996).

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \varepsilon \quad [12]$$

Bu çalışmada, basit regresyon analizi, SMY'de kişi başına bir ziyaretin TR değerini hesaplamak için ziyaretçilerin bir yıl içerisinde gerçekleştirdikleri ziyaret sayısı (YZS) ile tek bir ziyaretin maliyeti (TSM) arasındaki ilişkiyi ve dolayısıyla OİDY'nin talep fonksiyonunu belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

2.2.6.1.2.2. Çoklu Regresyon Analizi

Özellikle ekonomi ve işletmecilik alanlarında, herhangi bir ekonomik değişkeni tek bir bağımsız değişkenle açıklamak mümkün değildir. Birçok ekonomik değişken bir araya gelerek bir değişkeni etkileyebildikleri gibi, kendi aralarında da birbirini etkilemektedirler. Bu nedenle, tek bağımsız değişkenli regresyon analizi yapmak mümkün değildir. Birden

fazla bağımsız değişkenli regresyon analizine, “Çoklu Regresyon Analizi” adı verilmektedir (Orhunbilge, 1996; Köseoğlu, Yamak, 2001).

Teorik olarak, bağımlı değişkeni açıklayabilecek çok sayıda bağımsız değişken düşünülebilir. Ancak, uygulamada, 1 ya da 2, bazen 3, bağımsız değişken, bağımlı değişkendeki değişimin (varyansın) büyük bir kısmını açıklamaktadır. Belirleme katsayısının 0.80 dolayında olması yeterli kabul edilmektedir. k sayıda bağımsız değişkenin olduğu doğrusal regresyon modeli, aşağıdaki gibi yazılabilir (Ünver vd., 1999; Köseoğlu, Yamak, 2001).

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_k X_k + \varepsilon \quad [13]$$

Bu modeldeki Y , X_1 , ..., X_k gözlenebilen değerler $\beta_0, \beta_1, \dots, \beta_k$ bilinmeyen parametrelerdir.

Burada, gözlenebilen değerler için katsayılar tahmin edilmektedir. Tahmin edilen bağımsız değişken katsayısı pozitif ise, söz konusu bağımsız değişkenin (X) bağımlı değişkeni doğru yönde etkilediği, negatif ise, ters yönde etkilediği anlaşılacaktır. Bağımsız değişkenlerden birinin bağımlı değişkeni ne kadar etkilediği sorusuna ise, değişken katsayısının büyüklüğü kadar cevap verilir (Köseoğlu, Yamak, 2001).

Orman kaynağından rekreasyonel amaçlarla yararlanmanın ekonomik değerini tahmin etmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, SMY'ine göre, ziyaretçilerin rekreasyon taleplerini etkileyen ve aynı zamanda KDY'de de ziyaretçilerin ÖDE değerlerini etkileyen değişkenleri tespit etmek amacıyla çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır.

2.2.6.1.3. Tek Yönlü Varyans Analizi

İkiden fazla örnekten elde edilen ortalamaların birbirinden farklı olup olmadığını bulmak için kullanılan bu temel yöntem, istatistikçi Fischer tarafından 1918 –1924 yılları arasında deneme alanlarında uygulanmış, daha sonraları da bir çok bilim alanında kullanılmaya başlanmıştır (Batu, 1995). Kısaca belirtmek gerekirse, varyans analizinin amacı, bağımlı değişkendeki varyansın kaynağını araştırmaktır. Bir başka ifade ile, tek faktör analizinde, bir faktörün bağımlı değişken üzerinde etkili olup olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılır (Ünver vd., 1999).

Varyans analizi (SPSS 10.0) paket programı yardımıyla yapıldığında, sonuçların yorumlanmasında elde edilen önem düzeyi değeri ile seçilen önem düzeyi değeri

karşılaştırılmaktadır. Bu çalışmada, 0.05 önem düzeyi seçilmiş olup, analiz sonucu elde edilen önem düzeyi değeri, bu değerle karşılaştırılmıştır. Analiz sonucu elde edilen önem düzeyi değerinin 0.05'e eşit ya da küçük olması durumunda, seçilen bağımlı değişkenin incelenen değişkenlere göre, değiştiği ya da farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır (Özdamar, 1999).

Bu çalışmada, ziyaretçilerin ÖDE değerleri açısından OİDY'lerin karşılaştırılması amacıyla, tek yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır.

2.2.6.1.4. Khi-Kare Analizi

Her ikisi de sınıflama ya da biri sınıflama diğeri sıralama düzeyinde ölçülen değişkenler arası ilişkiyi veren parametrelerin çoğu, χ^2 ölçüsüne bağlı olarak tanımlanır (Ünver vd., 1999). Bu çalışmada, sınıfsal (kategorik) nitelikteki değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını ya da birbirinden bağımsız olup olmadıklarını incelemek amacıyla *Khi-kare* yöntemi yardımıyla *Bağımsızlık Testi* 'nden yararlanılmıştır. .

Yöntemin ilk aşamasında, değişkenler belirli sınıflara ayrılarak çapraz tablolar oluşturulmakta ve bu tablolardaki her bir göz (hücre) için gözlenen frekanslar belirlenmektedir. İkinci aşamada ise, aşağıda ifade edilen hipotezlerden H_0 hipotezinin doğru olduğu varsayımı altında, aşağıda verilen formül yardımı ile, *Khi-Kare* istatistiği hesaplanmaktadır (Siegel vd., 1988; Sokal vd., 1995).

H_0 : İki kategorik değişken arasında bir ilişki yoktur.

H_1 : İki kategorik değişken arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$$\chi^2 = \frac{\sum_{i=1}^k (f_i - f'_i)^2}{f'_i} \quad [14]$$

Formülde, k çapraz tablonun hücre sayısını, f_i her bir hücrenin gözlenen frekansını, f'_i de her bir hücrenin sıfır hipotezinin doğru olduğu varsayımı altında, beklenen frekans değerlerini göstermektedir.

Yöntemin üçüncü aşamasında, $(n-1) (m-1)$ serbestlik derecesi ve α önem düzeyine bağlı olarak, χ^2 kritik değeri, ilgili χ^2 tablosundan alınarak [$(\chi^2_{(n-1) (m-1), \alpha})$ burada n çapraz tablonun satır sayısını, m sütun sayısını göstermektedir.], hesapla elde edilen χ^2 değeri ile karşılaştırılmaktadır.

Yapılan karşılaştırmada, $\chi^2_{\text{Hesap}} \geq \chi^2_{\text{Tablo}}$ ise, iki kategorik değişkenin birbirinden bağımsız olduğunu ifade eden H_0 hipotezi reddedilerek, değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

Khi-Kare yönteminin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, χ^2 dağılımının küçük frekanslardan olumsuz etkilendiği ve bu durumda simetrik özelliği bozularak, güvenilir olmayan sonuçlar vermesi (Everitt, 1977) olup, bu sorunun giderilmesi için, çapraz tablolardaki hiçbir hücrenin beklenen frekans değerinin 12'den az, hücre sayısının %20'sinden daha fazla sayıdaki hücrelerine ilişkin gözlenen frekans değerinin 5'den küçük olmaması önerilmekte, eğer varsa satır ya da sütunların birleştirilmesi yoluna gidilmesi önerilmektedir (Yavuz, 2000).

Bu çalışmada, ankete katılan ziyaretçilerin sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özellikleri açısından OİDY'lerini karşılaştırmak amacıyla, Khi-kare analizi kullanılmıştır. Diğer istatistiksel analizlerde olduğu gibi, SPSS 10.0 Paket programından yararlanılmış ve önem düzeyi $\alpha = 0,05$ olarak seçilmiştir. Bu nedenle, sonuçların yorumlanmasında kritik χ^2 değerleri yerine, bu değerlere ilişkin önem düzeyi değerleri dikkate alınmıştır. Şöyle ki, analiz sonucu elde edilen önem düzey değeri, seçilen önem düzeyine ($\alpha = 0,05$) eşit ya da ondan küçükse, iki kategorik değişken arasında bir ilişki olmadığını ifade eden, H_0 hipotezi reddedilerek, incelenen iki kategorik değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ifade eden H_1 hipotezi kabul edilmektedir (Özdamar, 1999).

2.2.6.2. Rekreatif Yararlanma Değerinin Hesaplanması

Orman kaynağından rekreatif amaçla yararlanmanın ekonomik değeri, bu amaçla geliştirilen ve çalışmanın birinci bölümünde teorik yapıları ayrıntılı bir şekilde açıklanan SMY ve KDY yöntemleri yardımıyla belirlenmiştir. Her bir yöntem için takip edilen yöntem ve yapılan analizler alt başlıklar halinde irdelenmiştir.

2.2.6.2.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yönteminin Uygulanması

Birinci bölümde ayrıntılı bir şekilde açıklandığı gibi, SMY bağımlı değişkenin tanımlanmasına göre, Bölgesel ve Bireysel SMY şeklinde uygulanmaktadır. Bu çalışmada, örnek alan olarak seçilen OİDY'lerin ziyaretçi kitlelerinin geldikleri yerleşim yerleri, OİDY'lere uzaklıkları bakımından çok fazla farklılık göstermediğinden ve daha az veri ile

anamlı sonuçların elde edilebilmesi nedeniyle, Bireysel SMY uygulanmıştır. Nitekim, Willis ve Garrod (1991)'e göre, Bireysel SMY daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Çünkü bireysel yararlanma değerindeki değişimler; bireylerin seyahat maliyeti, gelir düzeyi, eğitim düzeyi ve diğer özelliklerindeki farklılıklar tarafından açıklanmaktadır. Yani, Bireysel SMY'de ankete katılan ziyaretçilere ait bireysel veriler kullanılmaktadır.

Bowker vd. (1998) de, son zamanlarda istatistiksel yeterlilik bireysel davranış modellemedeki teorik uyum, keyfi bölge tanımlamasından sakınılması ve zonlardaki nüfus arasındaki farklılığın artması gibi nedenlerden dolayı, Bireysel SMY'nin Bölgesel SMY'nden daha fazla tercih edildiğini belirtmektedir.

2.2.6.2.1.1. Değişkenlerin Belirlenmesi ve Tanımlanması

Hem SMY'nin hem de KDY'inin temeli, rekreasyon alanlarını ziyaret eden insanların sosyal, ekonomik, demografik ve kültürel özelliklerine dayandığından, ziyaretçilerin söz konusu özelliklerine ilişkin değişkenlerin nasıl tespit edildiğinin açıklanmasında yarar bulunmaktadır.

Çalışma, iki farklı bölgedeki ÖİDY'lerinde ve farklı zamanlarda, aynı amaca yönelik olarak gerçekleştirilen iki ayrı anket çalışmasına dayanmaktadır. Dolayısıyla, uygulanan her iki anketin içeriğinde, bazı farklılıklar bulunmaktadır. DKB'de uygulanan anket formunda, bazı sorular bölgenin özelliğine göre yeniden gözden geçirilmiş olup, bir kısmı değiştirilmiş veya ankete yeni bazı sorular ilâve edilmiştir. Özellikle, ÖİDY'lerine ilişkin talep fonksiyonlarının bağımsız değişkenlerinin elde edilmesi için gerekli olan, ziyaretçilerin yaşadıkları konut tipi, otomobil sahipliği gibi bazı sorular, DKB, Trabzon MPBM'ne bağlı ÖİDY'lerde uygulanan anket formunun ziyaretçilerin özellikleriyle ilgili son bölüme eklenmiştir.

SMY ve KDY'de kullanılmak üzere, yapılacak basit ve çoklu regresyon ile diğer analizlere katılacak olan bağımlı ve bağımsız değişkenlerin tanımlanması ve elde edilmesine ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir:

Yıllık Ziyaret Sayısı [YZS]: Ziyaretçilerin rekreasyon alanlarına, rekreasyonel etkinliklerde bulunmak amacıyla belirli bir dönemde, örneğin bir yıl içerisinde yaptıkları ziyaret sayısı olup, daha önce *Vij* şeklinde ifade edilen bu değişken Bireysel SMY'nin "*bağımlı değişkeni*" olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada, her bir ÖİDY için YZS bağımlı değişkenine ilişkin olarak, "*Öncelikli amacınız şehir hayatından uzaklaşarak*

dinlenmek ve eğlenmek olmak üzere, geçen bir yıl boyunca bu OİDY'ye kaç kez geldiniz? şeklindeki soru ile ankete katılanların bir yıl içerisinde söz konusu OİDY'ye yaptıkları ziyaret sayısı tespit edilmiştir.

Yerleşim Yeri Türü [YYT]: YYT değişkeninin verileri, anket formunun ilk sorusunda *"Bu gün bu Orman İçin Dinlenme Yerini görmek için nereden geldiniz?"* şeklinde sorulan bir soru ile elde edilmiştir. Bu değişken, ülkemiz ve özellikle de DKB açısından anlamlı olabileceği varsayımıyla, modele bağımsız değişken olarak katılmıştır. Araştırmaya konu edilen OİDY'lere ilişkin rekreasyonel yararlanma talebinin, kırsal kesim olarak ifade edilen köy ve belde gibi küçük yerleşim yerlerinden mi, yoksa il ve ilçelerden mi kaynaklandığını incelemek ve bu değişkenin ankete katılanların rekreasyonel amaçlarla bir yıl içerisinde OİDY'lere yaptıkları ziyaret sayısı ile ilişkisinin olup olmadığını denetlemek amacıyla, YYT değişkeni analize dahil edilmiştir.

Yerleşim Yeri Niteliği [YYN]: Bu değişkeni tespit etmek için ankete katılan ziyaretçilere *"Geldiğiniz yer kendi memleketiniz mi? Değilse ne amaçla burada bulunuyorsunuz?"* şeklinde bir soru sorulmuş ve cevaplar alınmıştır. Ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'ye gelmek amacıyla hareket ettikleri yerleşim yerinde bulunma gerekçelerinin, talep fonksiyonunun bağımlı değişkeni olan TSM üzerinde etkili olabileceği düşüncesiyle, bu değişken modele katılmıştır.

Yerleşim Yeri Uzaklığı [YYU]: Ankete katılan ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yeri ile OİDY arasındaki mesafe, *"Geldiğiniz yerden buraya kadar olan uzaklığı ve süreyi tahmin edebilir misiniz?"* şeklindeki soru ile bizzat kendilerinden öğrenilmeye çalışılmıştır. Ancak, ikamet edilen yerleşim yeri uzaklığına ilişkin olarak verilen eksik ya da fazla mesafe değerleri, bölgeye ilişkin olarak hazırlanmış ve yol ağı gösteren haritalar, bilgisayar paket programı ve Karayolları Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı özellikle il ve bağlı ilçeler arasındaki uzaklıkları gösteren internet sayfasındaki bir program yardımıyla denetlenmiş ve bu şekilde bazı düzeltmeler de yapılmıştır.

Toplam Seyahat Maliyeti [TSM]: SMY'yi uygulamasının *"en önemli bağımsız değişkeni"* (belirleyici değişkeni), ziyaretçilerin ulaşım için yaptıkları harcamalar, ulaşım için harcanan zamanın ve rekreasyon alanında harcanan zamanın fırsat maliyetlerinin toplamı şeklinde ifade edilen TSM'dir. Birinci bölümün ilgili kısmında C_{ij} ile gösterilen ve teorik olarak açıklanan bu değişken, farklı şekillerde hesaplanmakta ve modele katılmaktadır. Bu çalışmada, ankete katılan ziyaretçilerin ifade ettikleri ulaşım (yakıt)

giderlerinin gerçeği tam olarak yansıtamayacağı endişesiyle, yerleşim yeri ile OİDY arasındaki mesafeler ve birim (kilometre başına) yakıt gideri⁴, yolculukta ve OİDY’de harcanan zamanın fırsat maliyeti dikkate alınarak, 7 OİDY’nde gerçekleştirilen bu çalışmada, TSM ve YZS arasında anlamlı ilişki gösteren regresyon analizi sonuçlarını elde edebilmek için 6 farklı TSM değişkeni hesaplanmıştır. Çünkü, tek bir TSM değişkeni ile bütün OİDY’lere ilişkin YZS değişkeni arasında anlamlı ilişki tespit edilememiştir. Marinelli vd. (1990) tarafından gerçekleştirilen çalışmada yapıldığı gibi, rekreasyonel etkinlikler için harcanan zamanın fırsat maliyetinin dikkate alındığı ve alınmadığı, ziyaretçi grubu için topluca ve gruptaki her birey için ayrı ayrı olmak üzere 6 adet TSM değişkeni tanımlanarak bu olumsuzluk kısmen ortadan kaldırılmıştır.

Bu çalışmada TSM değişkeninin hesaplanmasında üç alt bileşen dikkate alınmıştır. Bu bileşenler ve hesaplanma yöntemleri, birinci bölümde verilen teorik bilgiler çerçevesinde geliştirilen formüller yardımıyla aşağıda kısaca açıklanmıştır:

Toplam Ulaşım Gideri (TUG): Ulaşım giderinin hesaplanmasında, özel otomobil dışındaki ulaşım araçlarını kullanan ziyaretçilerin ulaşım için ödedikleri ücretler, doğrudan veri olarak dikkate alınmıştır. Yakıt gideri hesaplaması, sadece kendi özel otomobilini kullanarak rekreasyon alanına giden ziyaretçiler için yapılmıştır. Bu hesaplamada da, anket çalışmaları iki farklı bölgede ve farklı zamanlarda yapıldığından, her bir bölge için ilgili döneme ait ortalama normal benzin fiyatı kullanılarak, ziyaretçi grubu ve kişi başına TUG olmak üzere, iki farklı TUG değeri aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır.⁵

$$TUG_G = YU_{ij} \times KBYG \text{ [Grup için]} \quad [15]$$

$$TUG_B = \frac{TUG_G}{ZGBS} \quad \text{[Bir kişi için]} \quad [16]$$

⁴ Birim (TL/Km) yakıt giderinin hesaplanmasında, Ortaçesme ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen ve Tübitak tarafından desteklenen araştırma projesinde kullanılan yöntemden yararlanılmıştır. TÜBİTAK’ın araştırma projelerine yakıt gideri desteği olarak belirlediği, 100 km için 12 litre normal benzin değeri, veri olarak kabul edilmiş ve anket çalışmalarının yapıldığı zaman dilimindeki ortalama normal benzin fiyatı dikkate alınarak, km başına yakıt gideri hesaplanmıştır.

⁵ Yakıt birim fiyatı olarak, Kahramanmaraş bölgesi ve anket çalışmalarının yapıldığı Haziran – Ekim 1998 dönemi için ortalama normal benzin fiyatı 185 000 TL (Petrol Ofisi İnternet Sayfası) olarak alınmış ve birim yakıt gideri (TL/Km) 22 200 TL olarak, Trabzon bölgesi ve yine anket çalışmalarının yapıldığı Haziran – Ekim 2001 dönemi için ortalama normal benzin fiyatı 1 075 000 TL olarak alınmış ve birim yakıt gideri 129 000 TL/km olarak hesaplanmıştır.

Formüllerde,

- TUG_G : *i* yerleşim yerinden *j* OİDY'ye grup için toplam ulaşım giderini,
 TUG_B : *i* yerleşim yerinden *j* OİDY'ye kişi başına toplam ulaşım giderini,
 YYU_{ij} : *i* yerleşim yerinden *j* OİDY'ye uzaklığı (km),
 KBYG : Kilometre başına yakıt giderini (TL/Km),
 ZGBS : Ziyaretçi grubundaki birey sayısını

ifade etmektedir.

Yolculukta Harcanan Zamanın Fırsat Maliyeti [YFM] ve Rekreasyon Alanında Harcanan Zamanın Fırsat Maliyeti [AFM]: Talep edilen açık hava rekreasyonun değerinin belirlenmesinde seyahat maliyetinin kendisi kadar, ulaşım için gerekli zamanın ekonomik değerinin de önemli olduğu, yapılan araştırmalarda genel kabul görmektedir (McConnel, 1979). Fakat, Rekreasyon alanına ulaşım için harcanan zamanın fırsat maliyetinin, TSM'ye katılması konusunda genel bir anlaşma olmasına rağmen, ulaşım zamanının maliyeti deneysel bir sır olarak kalmaktadır (Randall, 1994). Yani, zamanın fırsat maliyetinin nasıl hesaplanacağı konusunda, henüz çok belirgin bir uzlaşma söz konusu değildir. Ancak, konuya ilişkin çok farklı yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Bu yaklaşımlardan bazıları bu araştırmanın genel bilgiler bölümünde verildiğinden, burada tekrar edilmemiştir.

Bu çalışmada, zamanın fırsat maliyetinin hesaplanmasında Cesario (1976)'nın saatlik ücret oranlarının 1/3'ünün esas alınması önerisi kabul edilmiştir. Bu hesaplama yöntemi için gerekli olan 1 saatlik ücretin belirlenmesi amacıyla, öncelikle ankete katılan ziyaretçilerin aylık hanehalkı gelirlerinin ve 1 saatlik ücretin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla, anket formunun üçüncü bölüm 9. sorudaki gelir gruplarının basamak ortaları ve bir aylık çalışma saati olarak ta 240 saat⁶ dikkate alınarak, ziyaretçi grubu ve kişi başına olmak üzere, önce bir saatlik ücret aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır.

$$BZD_G = \frac{AHG_b}{240} \text{ [Grup için]} \quad [17]$$

$$BZD_B = \frac{BZD_G}{ZGBS} \text{ [Bir kişi için]} \quad [18]$$

⁶ 240 saat, ankete katılan ziyaretçilerin günde 8 saat ve ayda 30 gün çalıştıkları kabul edilerek bir aylık çalışma saati olarak belirlenmiştir.

Formüllerde;

BZD_G : Ziyaretçi grubunun harcadığı birim zamanın değerini (TL/Saat/Grup),

BZD_B : Ziyaretçinin harcadığı birim zamanın değerini (TL/Saat/Kişi),

AHG_b : b bireyinin aylık hanehalkı gelirini (TL),

$ZGBS$: b ziyaretçi grubundaki birey sayısını,

ifade etmektedir.

Daha sonra da yolculukta ve rekreasyon alanında harcanan zamana bağlı olarak, her ikisi için grup ve kişi başına zamanın fırsat maliyeti değerleri, birinci bölümde verilen teorik bilgiler doğrultusunda geliştirilen aşağıdaki formüller yardımıyla hesaplanmıştır.

a) Yolculukta harcanan zamanın fırsat maliyeti için kullanılan formüller,

$$YZFM_G = YHZ_{ij} \times BZD_{ij} \quad [\text{Grup için}] \quad [19]$$

$$YZFM_B = \frac{YZFM_G}{ZGBS} \quad [\text{Bir kişi için}] \quad [20]$$

Formüllerde;

$YZFM_G$: i yerleşim yerinden j OİDY'e ulaşım için yolculukta harcanan zamanın grup için toplam fırsat maliyetini (TL/Grup)

$YZFM_B$: i yerleşim yerinden j OİDY'e ulaşım için yolculukta harcanan zamanın grup için toplam fırsat maliyetini (TL/Kişi)

YHZ_{ij} : i yerleşim yerinden j OİDY'e ulaşım için yolculukta harcanan zamanı (saat)

BZD_{ij} : i yerleşim yerinden j OİDY'e ulaşım için yolculukta harcanan birim zamanın fırsat maliyeti değerini (TL)

$ZGBS$: Ziyaretçi grubundaki birey sayısını

ifade etmektedir.

b) Alanda (OİDY'de) harcanan zamanın fırsat maliyeti için kullanılan formüller,

$$AZFM_G = AHZ_{ij} \times BZD_{ij} \quad [\text{Grup için}] \quad [21]$$

$$AZFM_B = \frac{AZFM_G}{ZGBS} \quad [\text{Bir kişi için}] \quad [22]$$

Formüllerde;

- AZFM_G : j OİDY'nde harcanan zamanın grup için toplam fırsat maliyetini,
 AZFM_B : j OİDY'nde harcanan zamanın kişi başına toplam fırsat maliyetini,
 AHZ_{ij} : j OİDY'nde harcanan zamanı (saat)
 BZD_{ij} : j OİDY'nde harcanan birim zamanın fırsat maliyetini (TL/Saat)
 ZGBS : Ziyaretçi grubundaki birey sayısını

ifade etmektedir.

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde nasıl hesaplandığı açıklanan değişkenler yardımıyla, regresyon analizinde kullanılmak üzere, 6 farklı TSM değişkeni hesaplanmıştır. Bunlar;

- TSM1:** Sadece yakıt tüketimine dayalı olarak geliştirilen ve ziyaretçi grubu için hesaplanan bir değişkendir. [TSM1 = TUG_G]
- TSM2:** Yakıt tüketimine dayalı olarak hesaplanan TSM1 değişkeninin veya TUG_G bileşeninin ziyaretçi grubundaki birey sayısına bölünmesiyle elde edilen bir değişkendir. [TSM2 = TUG_G / ZGBS = TUG_B]
- TSM3:** Yakıt giderine dayalı olarak ziyaretçi grubu için hesaplanan TUG_G (15 nolu eşitlik) ve yine ziyaretçi grubu için hesaplanan yolculukta harcanan zamanın fırsat maliyeti YZFM_G (19 nolu eşitlik) bileşenleri dikkate alınarak geliştirilen bir değişkendir. [TSM3 = TUG_G + YZFM_G]
- TSM4:** Ziyaretçi grubu için geliştirilen ve TUG_G (15 nolu eşitlik), YZFM_G (19 nolu eşitlik) ve AZFM_G (21 nolu eşitlik) bileşenlerinden oluşan bir değişkendir. [TSM4 = TUG_G + YZFM_G + AZFM_G]
- TSM5:** Ziyaretçi grubundaki her bir birey için hesaplanan TUG_B (16 nolu eşitlik) ve YZFM_B (20 nolu eşitlik) bileşenlerinden oluşan bir değişkendir. [TSM5 = TUG_B + YZFM_B]
- TSM6:** Benzer şekilde, ziyaretçi grubundaki her bir birey için hesaplanan TUG_B, YZFM_B ve AZFM_B (22 nolu eşitlik) bileşenlerinden oluşan bir değişkendir. [TSM6 = TUG_B + YZFM_B + AZFM_B]

Diğer Harcamalar [DHAR]: Ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'lere ulaşım için yaptıkları harcamaların dışında, gün boyu rekreasyon alanında yaptıkları diğer harcamaların miktarının da analizlere katılmasında fayda olacağı düşüncesiyle, söz konusu harcamaların miktarı ziyaretçilere sorulmuş ve yaklaşık değerler elde edilmiştir.

Alternatif Rekreasyon Alanları [ARA]: Ankete katılan ziyaretçilerin rekreasyonel aktivitelerde bulunmak amacıyla gittikleri alternatif rekreasyon alanlarının olup olmadığını tespit etmek amacıyla kendilerine, “Yaşadığınız il/ilçede bulunan bu tür başka alanlara gider misiniz?” şeklinde soru yöneltilmiştir.

Ziyaretçi Grubundaki Birey Sayısı [ZGBS]: Ziyaretçilerin grubunda bulunan birey sayılarının, bir yıl içerisinde OİDY'lere yapacakları ziyaret sayısı üzerinde etkili olacağı düşüncesiyle, grup içerisindeki büyük ve küçük birey sayısı, “Sizinle beraber olan kaç kişi var?” şeklindeki soru ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ankete Katılanların Cinsiyeti [AKC]: Ankete katılan ziyaretçilerin cinsiyetlerinin, bir yıl içerisinde OİDY'lere yaptıkları ziyaret sayısı ve bu alanlara giriş ücreti, ÖDE üzerinde etkili olabileceği düşüncesiyle, görüşme esnasında anket formlarının ilgili bölümü işaretlenerek elde edilmiştir.

Ankete Katılan Ziyaretçinin Medeni Hali [AKMH]: Ankete katılan ziyaretçilerin, bir yıl içerisindeki ziyaret sayılarının, evli ya da bekar olmalarına göre değişip değişmediğini incelemek amacıyla, ziyaretçilerin medeni hallerine ilişkin veriler, “Medeni haliniz nedir?” şeklindeki soru ile elde edilmeye çalışılmıştır.

Ankete Katılanların Öğrenim Durumları [AKÖD]: Ankete katılan ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayıları ile öğrenim durumları arasında bir ilişki olabileceği varsayımından hareketle, kendilerine “Eğitim durumunuz nedir?” şeklinde soru sorarak, ankete katılan deneklerin eğitim düzeyleri tespit edilmiştir.

Ankete Katılanların Yaşları [AKY]: Bu kapsamda yapılan daha önceki çalışmalarda da görüldüğü gibi, insanların yaşları ile rekreasyon alanlarına eğlenmek ve dinlenmek amacıyla gitme sayılarının ilişkili olabileceği varsayımından hareketle, ankete katılanların yaşlarını tespit etmek için, “Hangi yaş grubundasınız?” şeklindeki soru sorulmuş ve deneklerin hangi yaş grubunda oldukları tespit edilmiştir. Aralıklı değişkenler şeklinde elde edilen bu veriler, küçükten büyüğe doğru 1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 7 şeklindeki sayılarla kodlanarak sıralı değişkenler haline dönüştürülmüştür.

Ankete Katılanların Aylık Toplam Hanehalkı Geliri [AHG]: Ziyaretçilerin bir yıl içerisinde OİDY'lere yaptıkları ziyaret sayılarının, aylık gelirleriyle ilişkili olacağı düşüncesiyle, ankete katılan ziyaretçilerin toplam hanehalkı gelirleri, “Aylık hanehalkı geliriniz aşağıdaki gelir gruplarından hangisine dahil edilebilir?” şeklindeki bir soru ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu konuda deneklerin gelirlerini tam olarak ifade etmelerini

sağlamak için, yapılan anket çalışmasının sadece bilimsel amaçlı olduğu, anket üzerinde de isim belirtilmediği için doğru cevap vermelerinin kendileri açısından herhangi bir sakınca oluşturmayacağı ifade edilmiştir. Soruda da ifade edildiği gibi, cevaplar gelir grupları şeklinde oluşturulmuş, ancak kodlu değişkenlerin sayısının fazla olacağı endişesiyle, basamak ortalarından oluşan ikinci bir AHG değişkeni oluşturulmuştur.

Ankete Katılanların Yaşadıkları Konut Tipi [AKYKT]: İnsanların yaşadıkları konutlarla, yerleşim alanları dışında herhangi bir rekreasyon alanında eğlenme ve dinlenme sıklığının ilişkili olacağı varsayımı ile, bu değişken modele katılmış olup, gerekli veriyi toplamak için ankete katılan ziyaretçilere, “*Ne tür bir evde oturuyorsunuz?*” şeklindeki soru sorulmuştur. Elde edilen cevaplar tek katlı – müstakil (1), çok katlı – apartman (2) şeklinde kodlanmıştır.

Ankete Katılanların Otomobil Sahipliliği [OTOS]: Bir ziyaretçi grubunun herhangi bir rekreasyon alanına bir yıl içerisinde yaptığı ziyaret sayısı ile o gruba ait bir otomobilin olup olmasının, özellikle ülkemiz koşullarında ilişkili olabileceği düşüncesiyle, ankete katılan ziyaretçilere, “*Otomobiliniz var mı?*” diye sorarak, gruba ait bir özel otomobil olup olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen cevaplar, yok (0) ve var (1) şeklinde kodlanarak modele katılmıştır.

Ankete katılan ziyaretçilerinin kendileri ve yaptıkları ziyaretlere ilişkin olarak elde edilen ve yukarıda ayrıntılı bir şekilde tanımlanan bu değişkenler kullanılarak, bundan sonraki aşama olan her bir OİDY için talep fonksiyonunun belirlenmesi gerçekleştirilmiştir.

2.2.6.2.1.2. Talep Fonksiyonunun Belirlenmesi

OİDY'lere ilişkin talep fonksiyonlarının belirlenmesi amacıyla, öncelikle OİDY'lerin yararlanma talebini ifade eden, her bir ziyaretçinin bir yıl içerisinde OİDY'ye yaptığı YZS bağımlı; ziyaretçilere göre fahhık gösterdiği ve söz konusu ziyaret sayısındaki değişimi açıkladığı düşünülen ziyaretçilere ait diğer sosyo-ekonomik, demografik ve kültürel değişkenlerin ise bağımsız değişken olarak ele alındığı çoklu regresyon analizinin yapılması ve elde edilen sonuçlar dikkate alınarak talep fonksiyonunun belirlenmesi gerekmektedir (Bateman, 1993).

Bu çalışmada, 7 ayrı OİDY'nin rekreasyon amaçlı yararlanma talep fonksiyonunun belirlenmesi gerektiğinden ve bu amaçla yapılacak çoklu regresyon analizinde her bir OİDY

için farklı bağımsız değişkenlerin modele girebileceği düşüncesinden hareketle, elde edilecek sonuçlarda bir bütünlük olması açısından, OİDY talep fonksiyonunu belirlemek için YZS bağımlı değişkeni ile TSM bağımsız değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak (Ünver vd., 1999) amacıyla, YZS ile TSM arasında basit regresyon analizi yapılmıştır.

Gerçekleştirilen basit regresyon analizine; yukarıda açıklanan TSM değişkenlerinden, Kahramanmaraş MPBM'deki OİDY'lere ulaşım için harcanan zamanın fırsat maliyetinin dahil edildiği ve kişi başına tek bir ziyaretin TSM'yi ifade eden TSM5 ve Trabzon MPBM'deki OİDY'lere ulaşım için ve OİDY'de harcanan zamanın fırsat maliyetinin dahil edildiği ve kişi başına tek bir ziyaretin TSM'yi ifade eden TSM6 değişkenlerinin modele anlamlı olarak katıldığı için bağımsız değişken olarak dahil edilmiştir. Bu çalışmada, çeşitli fonksiyon testleri yapılmış ve önceki çalışmaların ışığında hesaplayıcı olarak yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilmiştir. Bu yolla, araştırma kapsamında yer alan 7 ayrı OİDY'nin her biri için, aşağıda gösterildiği gibi talep fonksiyonu oluşturulmuştur.

$$\ln YZS = \beta_0 - \beta_1 TSM \quad [23]$$

Daha sonra, her bir OİDY için elde edilen talep fonksiyonundaki TSM değişkeni yerine hipotetik olarak değerler verilmek suretiyle, yine her bir OİDY için rekreasyon talep eğrisi oluşturulmuştur. Aynı zamanda, her bir OİDY için elde edilen talep fonksiyonu denkleminin sağ tarafında yer alan TSM değişkeninin belirtme katsayısı olan β_1 yardımıyla da, bireysel tüketici değeri hesaplanmıştır.

2.2.6.2.1.3. Bireysel ve Toplam Tüketici Rantının Hesaplanması

Bireysel SMY'de, herhangi bir rekreasyon alanından rekreasyonel amaçlarla yararlanma değerini ifade eden bireysel ya da ziyaret başına TR'nin hesaplanması amacıyla, alana ilişkin olarak talep fonksiyonunun belirlenmesi ve en uygun fonksiyon tipinin seçilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, sadece bağımlı değişken YZS ile bağımsız değişken TSM arasında regresyon analizi yapılmıştır. Daha sonra F ve t değerleri bakımından en uygun sonuç veren yarı-logaritmik (bağımlı) fonksiyon tipine (Willis ve Garrod., 1991; Hanley, 1989) göre elde edilen regresyon sonuçları yardımıyla ve aşağıdaki formül kullanılarak her bir ziyaret için, BTR hesaplanmıştır (Willis, 1990; Bhat vd., 1996; Damigos ve Kaliampakos, 2001).

$$BTR = -\frac{1}{\beta_{TSM}} \quad [24]$$

Formüldeki; BTR : Bireysel tüketici rantını,
 β_{TSM} : Talep fonksiyonunun eğimini (seyahat harcamalarını)

ifade etmektedir.

Araştırma alanlarından biri olan Kahramanmaraş MPBM'ye bağlı Kapıçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'lerdeki anket çalışmalarının 1998 yılında yapılması nedeniyle, söz konusu OİDY'ler için hesaplanan OÖDE değerleri, o yılın değerlerini göstermektedir. Söz konusu OÖDE değerleri, 1998 yılının ilgili dönemindeki ortalama Amerikan doları karşılığı dikkate alınarak, bugünkü TL karşılığı değerlere dönüştürülmüştür⁷.

Bir sonraki aşama, elde edilen ziyaret başına tüketici rantı değeri ile yıllık toplam ziyaret sayısı çarpılmak suretiyle, OİDY'nin rekreasyonel amaçlarla yararlanma değerini ifade eden Toplam Tüketici Rantı (TTR) değeri elde edilmiştir.

$$TTR = BTR \times YZS \quad [25]$$

Formülde;

TTR : Toplam Tüketici Rantı değerini (TL/Yıl),
 BTR : Bireysel Tüketici Rantı değerini (TL/Ziyaret),
 YZS : Yıllık Ziyaret Sayısını,

ifade etmektedir.

Son olarak, bu çalışmada, elde edilen TTR değerleri, her bir OİDY'nin kapladığı alanın büyüklüğüne bölünerek, hektar başına tüketici rantı değeri elde edilmiştir.

Bu çalışmada, Bireysel SMY yardımıyla elde edilen tüketici rantı değerleri, orman kaynağından rekreasyon amaçlı yararlanma değeri olarak ele alınmaktadır.

2.2.6.2.1.4. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenlerin Belirlenmesi

İnsanların rekreasyon alanlarına yaptıkları ziyaretlerin sayısı, seyahat maliyeti dışında; söz konusu alanın özellikleri, alternatif alanların varlığı, insanların gelir düzeyleri

⁷ 1998 yılı Haziran-Ekim dönemi ABD dolarının ortalama TL karşılığı 274 090 olarak tespit edilmiştir. 1998 yılı dolar değerlerinin bugünkü TL değerlerine çevrilmesinde ise 1 \$ = 1 250 000 olarak kabul edilmiştir (Anonim, 2001b).

ve potansiyel ziyaretçilerin diğer sosyo-ekonomik özellikleri tarafından etkilenmektedir (Bateman vd., 2000). Diğer bir ifade ile, çok yaygın olarak uygulanan Bireysel SMY'nde, bireysel kullanım oranlarındaki farklılıklar, kişilerin seyahat maliyeti, gelir düzeyi, öğrenim düzeyi ve diğer sosyo-ekonomik özelliklerindeki değişimle açıklanmaktadır (Willis vd., 1991). Bu çalışmada, ankete katılan ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayılarının, ziyaretçilerin sosyal, ekonomik, demografik ve kültürel özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla, yukarıda açıklanan değişkenler kullanılarak çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Ancak, araştırma iki farklı bölgede yer alan OİDY'lere ilişkin olarak yapıldığından ve DKB'deki OİDY'lerde uygulanan anket formlarına birkaç değişken daha ilâve edildiğinden, talep fonksiyonlarında yer verilen bağımsız değişkenler farklılık göstermektedir.

Şöyle ki; DAB Kahramanmaraş MP AYHBM sınırları içerisinde yer alan 3 OİDY için eşitlik [26]'deki bağımsız değişkenler modele katılırken, DKB Trabzon MP AYHBM sınırları içerisinde yer alan 4 OİDY için eşitlik [27]'de gösterilen bağımsız değişkenlere yer verilmiştir. Diğer bir deyişle, DAB'daki araştırmaya konu Kapıçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'lerinin talep fonksiyonlarında, AKYKT ve OTOS bağımsız değişkenleri yer almamaktadır.

$$YZS = f(YYT_b, YYU_{bx}, TSM_{bx}, ARA_b, AKÖD_b, AKY_b, AHG_b, ZGBS_b, AKC_b) \quad [26]$$

$$YZS = f(YYT_b, YYU_{bx}, TSM_{bx}, ARA_b, AKÖD_b, AKY_b, AHG_b, ZGBS_b, AKC_b, AKMH_b, AKYKT_b, OTOS_b) \quad [27]$$

Formülde;

YZS_b : b bireyinin x OİDY'ye bir yıl içerisinde yaptığı ziyaret sayısını,

YYT_b : b bireyinin ikamet ettiği yerleşim yeri türünü (1 Köy, 2 Belde,.....)

YYU_{bx} : x OİDY'nin b bireyinin yaşadığı yerleşim yerine uzaklığını,

TSM_{bx} : b bireyinin x OİDY'yi ziyaretinde yaptığı harcamalarını,

ARA_b : b bireyinin x OİDY'ye alternatif bir alan göstermesi durumunda (1), aksi durumda (0) değeri alan kukla değişkeni,

$AKÖD_b$: b bireyinin öğrenim durumunu,

AKY_b : b bireyinin yaşını,

AHG_b : b bireyinin hanehalkı gelirini,

$ZGBS_b$: Ziyaretçi grubundaki kişi birey sayısını,

AKC : Ankete katılan ziyaretçinin cinsiyetini,

AKMH : Ankete katılan ziyaretçinin medeni halini,

AKYKT_b: *b* bireyinin yaşadığı konut tipini,

OTOS_b : *b* bireyinin otomobil sahibi olup olmadığını (otomobil sahibi ise 1, değilse 0)

ifade temektedir.

Daha önce yapılmış ve bireysel SMY uygulanmış olan bütün çalışmalarda olduğu gibi, bu çalışmada da, *b* bireyinin belirli bir dönemde (bir yıl içerisinde), *x* OİDY'ye yaptığı ziyaret sayısı bağımlı değişken olarak; *b* bireyinin öğrenim durumu, yaşı, aylık hanehalkı geliri, yaşadığı YYT ve konut tipi, ziyaretçi grubundaki birey sayısı, otomobil sahibi olup-olmaması gibi değişkenler de bağımsız değişken olarak OİDY talep fonksiyonu modeline katılmıştır.

Yukarıdaki değişkenler kullanılarak, her bir OİDY için doğrusal ve yarı logaritmik fonksiyon tipleri denenerek çoklu regresyon analizleri yapılmıştır. OİDY'lerin ve ziyaretçilerin özelliklerinin farklı olması nedeniyle, %95 düzeyinde anlamlı bulunan modellere her bir OİDY için farklı değişkenler katılabilmektedir. Sonuçta, her bir OİDY için %95 düzeyinde anlamlı sonuç veren yarı logaritmik fonksiyon tipi kullanılarak yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları dikkate alınmış ve değerlendirmeler bu sonuçlara göre yapılmıştır. Regresyon analizi sonucunda elde edilen R^2 değeri, modelin bağımlı değişkenindeki değişimi açıklama oranını ifade etmektedir. Elde edilen modellerin R^2 değeri yönünden %15 ile %50 arasında sonuçlar verdiği görülmüştür. Walsh (1986) rekreasyon talebinin tahmin edilmesi çalışmalarında, bu değerlerin %50'den fazla olmasının beklendiğini ve %5 – 15 arasındaki R^2 değerlerinin çok düşük olduğu ve elde edilen modelin rekreasyon talebini açıklamadığını ve bazı önemli bağımsız değişkenlerin de modele katılması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu çalışmada, aynı amaçla yapılan daha önceki yerli ve yabancı araştırmalarda kullanılan değişkenlere ilâveten, özellikle DKB'de ziyaretçilerin yaşadıkları yerleşim yerinin türü (Köy/Belde/İlçe/Şehir), ikamet ettikleri konutun tipi (tek katlı veya çok katlı olması) ve otomobil sahipliği gibi değişkenler de analizlere katılmıştır.

2.2.6.2.2. Koşullu Değerlendirme Yönteminin Uygulanması

Orman kaynağından rekreasyon amacıyla yararlanmanın ekonomik değerinin tahmin edilmesi amacıyla uygulanan KDY'ye ilişkin ayrıntılı bilgi, çalışmanın genel bilgiler

bölümünün 1.4.2 nolu başlığı altında verilmiştir. Yönteme ilişkin bu çalışmadaki uygulama aşamaları, kısaca aşağıdaki gibi gerçekleştirilmiştir:

2.2.6.2.2.1. Kuramsal Pazarın Oluşturulması

Bu araştırmada KDY'nin ilk aşaması olarak, araştırma alanı olarak seçilen 7 OİDY için, her bir OİDY'nin kendi özelliği de dikkate alınarak kuramsal pazar oluşturulmuştur. Burada temel hedef, OİDY'lerin mevcut halleri için rekreasyonel yararlanma değerini belirlemek olmasına rağmen, OİDY'lerin muhtemel durumları için de ekonomik değerler tahmin edebilmek amacıyla, OİDY'nin kendi özelliklerine göre geliştirilen ve 2.2.2 başlığı altında açıklanan alternatif durumları içeren ve ikişer seçenekten⁸ (Hanley vd., 1993) oluşan yaklaşık 10 senaryo hazırlanmıştır.

Yapılan ön anket uygulamasında, ankete katılanların çok sayıda senaryo ve soruya sağlıklı cevaplar vermekte zorlandıkları görülmüştür. Bu nedenle, söz konusu senaryolardan, anlaşılır ve kolay cevap verilebilen 5 senaryo ankete katılanlara sunulmuştur. Anket çalışmalarında deneklere sunulan senaryolar ve içerdikleri seçenekler, Ek 1'deki anket formunun ikinci bölümünde ve Ek 2'deki gösteri kartları bölümünde ayrıntılı bir şekilde görülmektedir.

Senaryolarda, rekreasyon alanını kullanan ve ankete katılan ziyaretçilerden, en yüksek giriş ücreti ÖDE'lerini ifade etmeleri istenmiştir. Diğer bir deyişle, bu çalışmada veri biçimi olarak ÖDE, ödeme aracı olarak da *giriş ücreti* tercih edilmiştir.

2.2.6.2.2.2. Verilerin Toplanması

Yöntemin temel verisi olan ÖDE'leri, araştırma alanı olarak seçilen 7 OİDY'de rekreasyonel amaçlarla alanlar üzerinde bulunan ziyaretçilerle yüz-yüze yapılan görüşmeler sonucu elde edilmiştir. Yani, bu araştırmada veri toplama tekniği olarak, National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA) Formu tarafından da kabul gören, yüz-yüze görüşme yöntemi tercih edilmiştir (Hanley vd., 1997).

⁸ Hanley ve Ruffel (1993) ormanın özelliklerini değerlendirmek için yaptıkları KDY çalışmasında, ankete katılanlara ormanın özelliklerine ilişkin bir çift fotoğraf göstermiş ve onlardan birini seçmelerini istemiştir. Daha sonra da seçtikleri özelliği taşıyan orman alanını gezmek için en yüksek ne kadar ücret ödemek istediklerini sormuştur.

Ankete katılanların en yüksek ÖDE'lerini tespit etmek için, fiyat teklif oyunu (bidding game) yöntemi kullanılmıştır. Fiyat başlangıç noktası olarak, anket çalışmasının yapıldığı yıl için geçerli olmak üzere, MPGM tarafından tespit edilen ve uygulanmak üzere taşra teşkilatlarına gönderilen giriş ücreti tarifelerinin çalışma bölgesi ortalamaları alınmış olup, her defasında başlangıç fiyat teklifi iki kat artırılmak üzere iki kez sorulmuştur. En sonunda açık uçlu bir soru ile, en yüksek ÖDE'leri tespit edilmiştir.

2.2.6.2.2.3. Ortalama Ödeme Eğilimi Değerlerinin Hesaplanması

KDY'ye göre, araştırma konusu her OİDY ve ona ilişkin olarak geliştirilen 5 farklı durumdan 4'ü için OÖDE değeri hesaplanmıştır. Yani, OİDY'lerin tamamının kapatılması durumu, değerlendirme dışında bırakılmıştır. Çünkü, söz konusu durumda OİDY'lerde rekreasyonel kullanım olmayacağı için herhangi bir giriş ücretinden de söz etmek mümkün olmamaktadır.

Alanın tamamının kapatılması durumu dışındaki diğer 4 alternatif durum için ortalama ödeme eğilimi (OÖDE) değerlerinin hesaplanmasında, her bir durumun, iki seçenek halinde düzenlenen senaryolarda farklı sayılarda yer alması nedeniyle, her senaryodaki tercih sayıları ve ÖDE değerleri dikkate alınmıştır. Özetle, her bir OİDY'nin 4 farklı durumu için OÖDE değerleri, birinci bölümde verilen teorik bilgiler doğrultusunda geliştirilen aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır⁹.

$$OÖDE_d = \frac{\sum_{b=1}^n ÖDE_{bd}}{n} \quad [28]$$

Formülde,

$OÖDE_d$: OİDY'nin d durumu için Ortalama Ödeme Eğilimini,

$ÖDE_{bd}$: b bireyinin x OİDY'ye en yüksek giriş ücreti Ödeme Eğilimini,

n : OİDY'yi tercih eden ziyaretçilerin sayısını,

ifade etmektedir.

Araştırma alanlarından biri olan Kahramanmaraş MPBM'ye bağlı Kapıçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'leri için elde edilen OÖDE değerleri, SMY'nde elde edilen

⁹ Ankete katılan ziyaretçilere takdim edilen ve OİDY'lerinin beş farklı durumunu kapsayan senaryoların hepsine birden sıfır (0) ödeme eğiliminde olan, yani giriş ücreti ödeme eğiliminde olmayan ziyaretçilere ait veriler, yöntem gereği söz konusu ziyaretçilerin ÖDE teklifini protesto ettikleri düşüncesiyle hesaplamaya katılmamıştır.

bireysel tüketici rantı değerlerinin güncelleştirilmesinde yararlanılan yöntem kullanılarak, 2001 yılı değerlerine dönüştürülmüştür.

2.2.6.2.2.4. Ödeme Eğilimi Değer Fonksiyonunun Tahmin Edilmesi

ÖDE değer fonksiyonunun belirlenmesi amacıyla, KDY'nin bağımlı değişkeni olan ÖDE değeri ile, bu değeri etkilediği düşünülen (ziyaretçilerin sosyo-ekonomik, kültürel, ve demografik özellikleriyle ilgili) bağımsız değişkenler arasında çoklu regresyon analizi yapılmış ve analize aşağıdaki fonksiyonda yer alan değişkenler katılmıştır. Bu araştırma, DKB ve DAB olmak üzere iki ayrı bölgede gerçekleştirildiğinden ve DKB'de uygulanan anket formuna yeni sorular ilâve edildiğinden, her iki bölgede yer alan ÖİDY'ler için iki ayrı fonksiyon geliştirilmiştir.

$$\text{ÖDE} = f(\text{YZS}_{bx}, \text{YYT}_b, \text{YYU}_{bx}, \text{TSM}_{bx}, \text{DHAR}_b, \text{ARA}_b, \text{AKÖD}_b, \text{AKY}_b, \text{AHG}_b, \text{ZGBS}_b) \quad [29]$$

$$\text{ÖDE} = f(\text{YZS}_{bx}, \text{YYT}_b, \text{YYU}_{bx}, \text{TSM}_{bx}, \text{DHAR}_b, \text{ARA}_b, \text{AKÖD}_b, \text{AKY}_b, \text{AHG}_b, \text{ZGBS}_b, \text{AKYKT}_b, \text{OTOS}_b) \quad [30]$$

Formülde;

YZS_{bx} : b bireyinin x ÖİDY'ye bir yıl içerisinde yaptığı ziyaret sayısını,

YYT_b : b bireyinin ikamet ettiği yerleşim yeri türünü,

YYU_{bx} : x ÖİDY'nin b bireyinin yaşadığı yerleşim yerine uzaklığı,

TSM_{bx} : b bireyinin x ÖİDY'yi ziyaretinde yaptığı harcamaları,

DHAR : b bireyinin x ÖİDY'yi ziyaretinde yaptığı seyahat harcamaları dışındaki diğer harcamalarını,

ARA_b : b bireyinin x ÖİDY'ye alternatif bir alan göstermesi durumunda (1), aksi durumda (0) değeri alan kukla değişkeni,

AKÖD_b : b bireyinin öğrenim durumunu,

AKY_b : b bireyinin yaşını,

AHG_b : b bireyinin hanehalkı gelirini,

ZGBS_b : b bireyinin ziyaretçi grubundaki birey sayısını,

AKYKT_b : b bireyinin yaşadığı konut tipini,

OTOS_b : b bireyinin otomobil sahibi olup olmadığını (otomobil sahibi ise 1, değilse 0)

göstermektedir.

Yukarıdaki eşitlikte ifade edilen bağımsız değişkenler, anlamlı bir şekilde modele girme bakımından, ÖİDY'lere göre farklılık göstermiştir. Çünkü, hem ÖİDY'lerin hem de

ziyaretçilerinin özellikleri birbirinden farklıdır. Bu nedenle, her bir OİDY’de farklı bağımsız değişken ya da değişkenler modele girebilmiştir. Ayrıca, tercih edilen fonksiyon tipi açısından da OİDY’ler arasında farklılık ortaya çıkmıştır. Şöyle ki, Kapıçam OİDY dışındaki bütün OİDY’ler için 0.05 önem düzeyinde en yüksek R² değeri vermesi nedeniyle, doğrusal fonksiyon tipi tercih edilirken, yine aynı nedenle Kapıçam OİDY için yarı-logaritmik fonksiyon tipi tercih edilmiştir.

2.2.6.2.2.5. Toplam Ödeme Eğilimlerinin Hesaplanması

Yöntemin üçüncü aşamasında elde edilen, OİDY’nin hipotetik olarak geliştirilen her bir durumu için belirlenen OÖDE ile, bir yıl içerisinde alanı ziyaret eden ziyaretçilerin sayısının çarpılması sonucu da, OİDY’nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden Toplam Ödeme Eğilimi (TÖDE) elde edilmiştir.

$$TÖDE = OÖDE \times YZS \quad [31]$$

Formülde,

TÖDE : Toplam ödeme eğilimini,

OÖDE : OİDY’nin her bir durumu için ortalama ÖDE’yi,

YZS : Yıllık ziyaret sayısını

ifade etmektedir.

Daha sonra da elde edilen bu değerler, OİDY’lerin kapladığı alana bölünerek, her bir OİDY için hektar başına yararlanma değerleri tespit edilmiştir.

$$HBTÖDE = \frac{TÖDE}{AB} \quad [32]$$

Formüldeki, HBTÖDE, hektar başına yıllık toplam ödeme eğilimini; TÖDE, yıllık toplam ödeme eğilimini ve AB, alanın büyüklüğünü göstermektedir. Bu yöntemle elde edilen ÖDE değerleri, orman kaynağından rekreasyonel yararlanma değerini ifade etmektedir.

2.2.6.2.2.6. Giriş Ücreti Ödeme Eğilimlerini Etkileyen Değişkenlerin İncelenmesi

OİDY’lerinden rekreasyonel amaçlarla yararlanan ziyaretçilerin alana giriş ücreti ödeme eğilim değerleri üzerinde etkili olduğu kabul edilen bazı değişkenler bulunmaktadır.

Bu deęişkenlerin űlkelere ve toplumların sosyo-kűltűrel yapılarına gűre farklılıklar gűsterdięi gűrűlmektedir.

Nitekim, yapılan çalıřmalarda bireylerin bir yıl içerisinde alana yaptıkları ziyaretlerin sayısı; hanehalkı gelirleri, gidebilecekleri alternatif rekreasyon alanlarının varlıęı, űęrenim dűzeyleri ve ailedeki birey sayılarıyla anlamlı iliřiklerin olduęu tespit edilmiřtir (Hanley, 1989; Bateman, 1993; Bhat vd., 1996; Damigos vd., 2001). Bu nedenle, arařtırmanın gerçekleřtirildięi bűlgelerde yařayan insanların OİDY'leri rekreasyonel faaliyetlerde bulunmak amacıyla kullanma karřılıęında alana giriř űcreti űDE'de olup olmadıklarını ve bu űdeme eęilim miktarlarını etkiledięi dűřnűlen deęiřkenler, iliřki dűzeyleri ve yűnleri; KDY'nin dűrdűncű ařamasında, űDE deęer fonksiyonunu belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizleriyle ortaya konulmuřtur.

2.2.7. Orman İçi Dinlenme Yerlerinin Karşılaştırılması

Arařtırmaya konu edilen 7 OİDY arasında, ziyaretçilerin sosyo-ekonomik, kűltűrel ve demografik űzellikleri Khi-kare yűntemiyle; yine bu OİDY'lere giriř űcreti űdeme eęilimleri yűnűnden de farklılık olup olmadıęı Tek Faktűr Varyans Analizi yardımıyla karřılařtırılmıřtır. Elde edilen bulgular, dięer bir deyiřle, OİDY'leri arındaki farklılıklar ya da benzerlikler, nedenleriyle birlikte 4.bűlűmde tartiřılmıřtır.

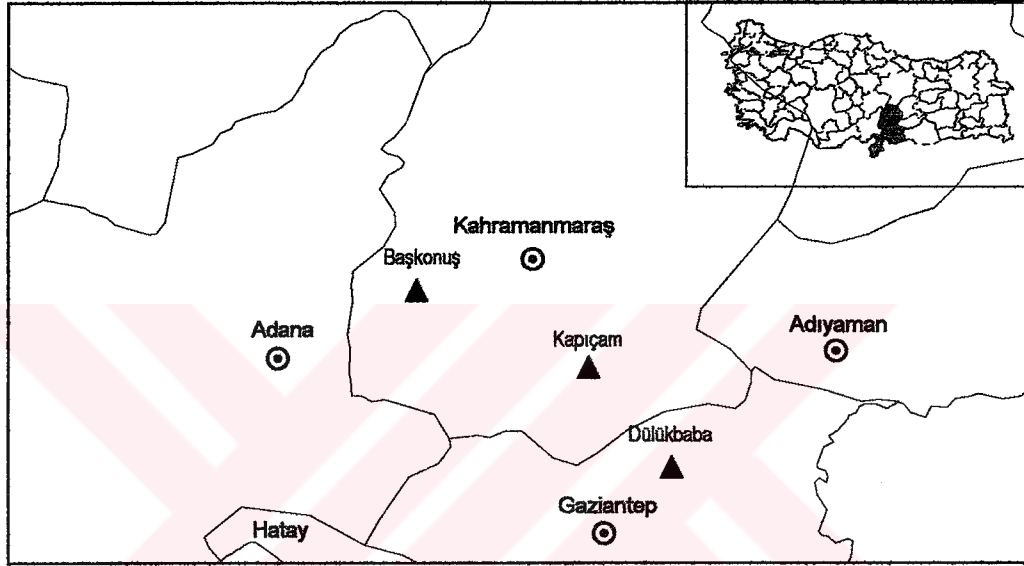
2. 3. Araştırma Alanlarının Tanıtımı

Orman kaynağından rekreasyonel amaçlarla yararlanmanın ekonomik değerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, iki farklı bűlge araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Bu bűlgeler ve daha alt dűzeyde de arařtırmaya konu edilen OİDY'leri, Akdeniz Bűlgesi'nin doęu bűlűműnde faaliyet gűsteren Orman Bakanlıęı Doęu Akdeniz Bakanlık Bűlge Műdűrlűęű Kahramanmarař MPBM ile Karadeniz Bűlgesinin doęu bűlűműnde faaliyet gűsteren Orman Bakanlıęı Doęu Karadeniz Bakanlık Bűlge Műdűrlűęű Trabzon MPBM'nin yűnetim ve denetimi altındaki B tipi OİDY'lerden oluřmaktadır. Arařtırmaya konu edilen OİDY'lere iliřkin genel bilgiler, ařaęıda alt bařlıklar halinde űzetlenmiřtir.

2.3.1. Kahramanmaraş Milli Park ve Av-Yaban Hayatı Baş Mühendisliğindeki Orman İçi Dinlenme Yerleri

Kahramanmaraş MPBM, merkezi Adana'da bulunan Orman Bakanlığı Doğu Akdeniz Bakanlık Bölge Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyette bulunmaktadır. İlgili Baş Mühendisliği görev alanı, Kahramanmaraş başta olmak üzere; Gaziantep, Kilis ve Hatay illerinden oluşmaktadır.

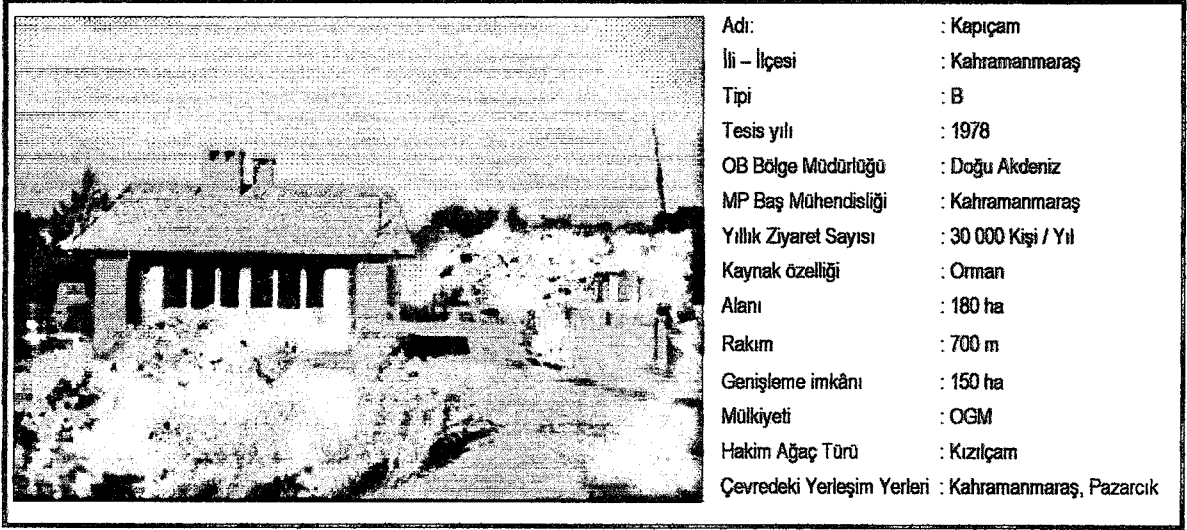

Şekil 4. Kahramanmaraş MPBM'deki OİDY'lerin harita üzerinde dağılımı

Araştırma alanı olarak seçilen Kahramanmaraş MPBM yönetimindeki OİDY'ler, Kahramanmaraş'ta Kapiçam ve Başkonuş; Gaziantep'te ise, Dülükbaba'dan oluşmaktadır (Şekil 4). Her üç OİDY de, özel şirket tarafından işletilmektedir. Söz konusu OİDY'lere ilişkin ayrıntılı bilgiler aşağıda alt başlıklar halinde verilmiştir.

2.3.1.1. Kapiçam Orman İçi Dinlenme Yeri

Kapiçam OİDY, Kahramanmaraş ili ve bağlı ilçelerde yaşayan insanların rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamak ve düzenli bir ortamda piknik yapmalarını sağlamak amacıyla, 1978 yılında B Tipi OİDY olarak, 180 ha alanda tesis edilmiştir (Türkleş, 2001). Kapiçam OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgi Şekil 5'de verilmiştir.

Şekil 5. Kapıçam OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler

Kahramanmaraş - Gaziantep karayolu üzerinde ve Kahramanmaraş'a 13 km mesafede yer alan Kapıçam OİDY, şehre çok yakın olmasına rağmen, ziyaretçiler ulaşım için toplu taşıma araçları yerine, özel otolarını kullanmaktadırlar (Anonim, 1998).

Kapıçam OİDY, bölgedeki yüksek sıcaklıklar (35°C ve üzeri) nedeniyle Haziran – Ağustos dönemi yerine, ortalama sıcaklığın daha düşük olduğu Mart, Nisan, Mayıs ayları ile Eylül-Kasım arasında rekreasyonel etkinliklere daha uygun olmaktadır (Türkleş, 2001).

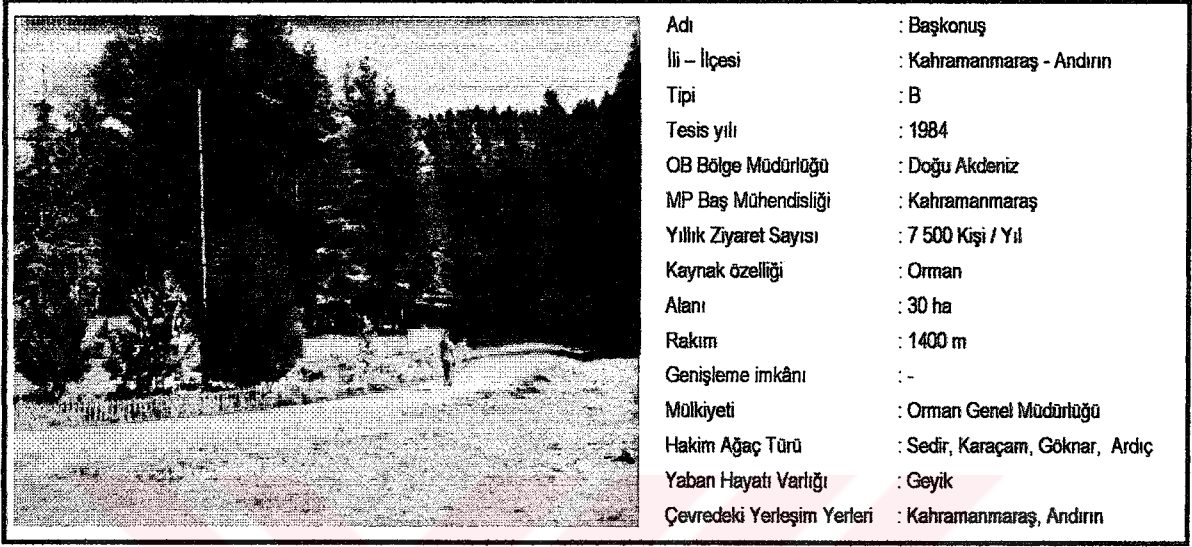
Kapıçam OİDY'de ağaç türü olarak kızılçam hakim olup, yoğun kullanım nedeniyle, alt flora tamamen kaybolmuştur. OİDY içerisinde 5000 m^2 büyüklüğünde ve 150'ye yakın yerli ve yabancı ağaç türünün bulunduğu bir arboratum olması da, OİDY'ye değişik özellik kazandırmaktadır (Anonim, 1998).

2.3.1.2. Başkonuş Orman İçi Dinlenme Yeri

Başkonuş OİDY, çevresinde bulunan yerleşim yerlerindeki insanların rekreasyonel taleplerini karşılamak amacıyla, 1984 yılında B tipi OİDY olarak, 30 ha alanda tesis edilmiştir. Başkonuş OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler Şekil 6'da verilmiştir.

Kahramanmaraş - Andırın karayolu üzerinde ve Kahramanmaraş'a 50 km mesafede bulunan Başkonuş OİDY, yayla niteliğindeki ender yerlerden biri olup, ziyaretçilere geceleme imkânı da sunmaktadır (Anonim, 1998). Öte yandan, Başkonuş OİDY'de, doğal hayatta nesli azalmış yaban hayvanlarından biri olan geyiği üreterek tekrar doğaya kazandırmayı amaçlayan geyik üretme istasyonu bulunmaktadır. Bu üretme istasyonu,

OİDY'ye farklı bir özellik kazandırmaktadır. Zira, ziyaretçiler doğada göremediği geyiği OİDY'de topluca bir arada görebilmesi, çocuklar başta olmak üzere birçok kişinin alanı ziyarette tercih sebebi olmaktadır (Türkleş, 2001).

Şekil 6. Başkonuş OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler

2.3.1.3. Dülükbaba Orman İçi Dinlenme Yeri

Dülükbaba OİDY, Gaziantep ili ve çevresindeki yerleşim yerlerinde yaşayan insanların rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamak ve orman halk ilişkilerini olumlu yönde geliştirmek amacıyla, 1963 yılında B Tipi olarak 200 ha alanda tesis edilmiştir. Dülükbaba OİDY'nin tesisi ile, halkın denetimsiz olarak ormanlarda ateş yakması yerine, denetim altında ateş yakarak rekreasyon ihtiyaçlarını karşılaması sağlanmıştır (Türkleş, 2001).

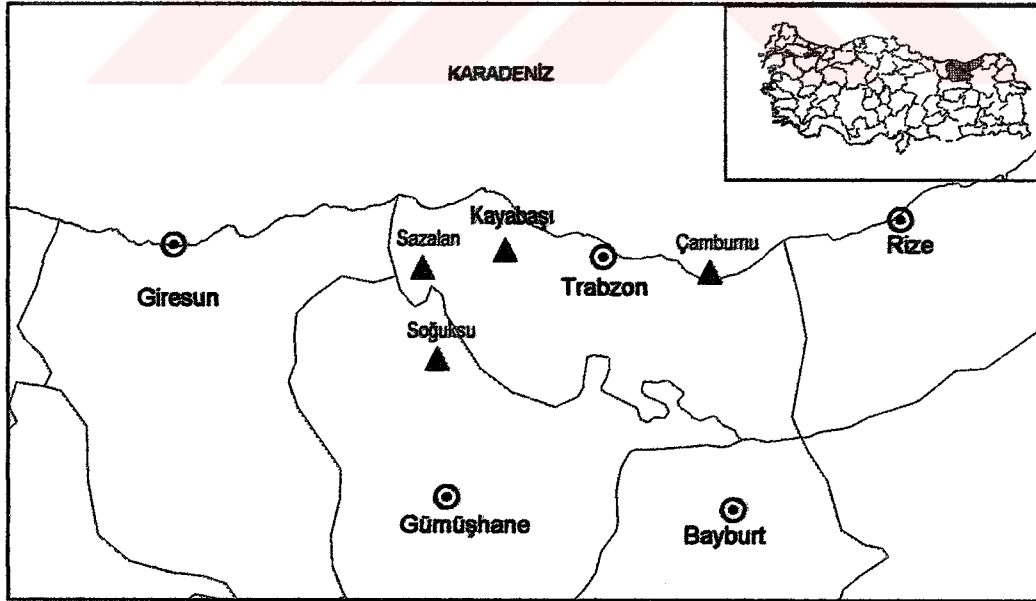
Gaziantep - Adana E-24 karayolu üzerinde olup, Gaziantep çıkışında yer alan Dülükbaba OİDY, Gaziantep ve çevresinde alternatifi olmayan, ancak kuruluş aşamasında halkın her türlü isteklerine cevap verebilecek şekilde tesis ve yapılarla donatılmıştır (Anonim, 1998). Öte yandan, Dülükbaba OİDY tipik mikro iklimi, tarihi kalıntıları, zengin yaban hayatı gibi rekreasyon ve estetik kaynak değerleri yanında, Güneydoğu yöresinde orman olma özelliğinden gelen bilimsel önemi ile, yöre halkının manzara bütünlüğü açısından yeterli büyüklükte tek dinlenme yeridir (Türkleş, 2001). Dülükbaba OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7. Dülükbaba OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler

2.3.2. Trabzon Milli Park ve Av-Yaban Hayatı Baş Mühendisliğindeki Orman İçi Dinlenme Yerleri

Trabzon MPBM, aynı ilde bulunan Orman Bakanlığı Doğu Karadeniz Bakanlık Bölge Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyette bulunmaktadır. Söz konusu başmühendisliğin görev alanı Trabzon, Rize, Bayburt ve Gümüşhane'den oluşmaktadır.

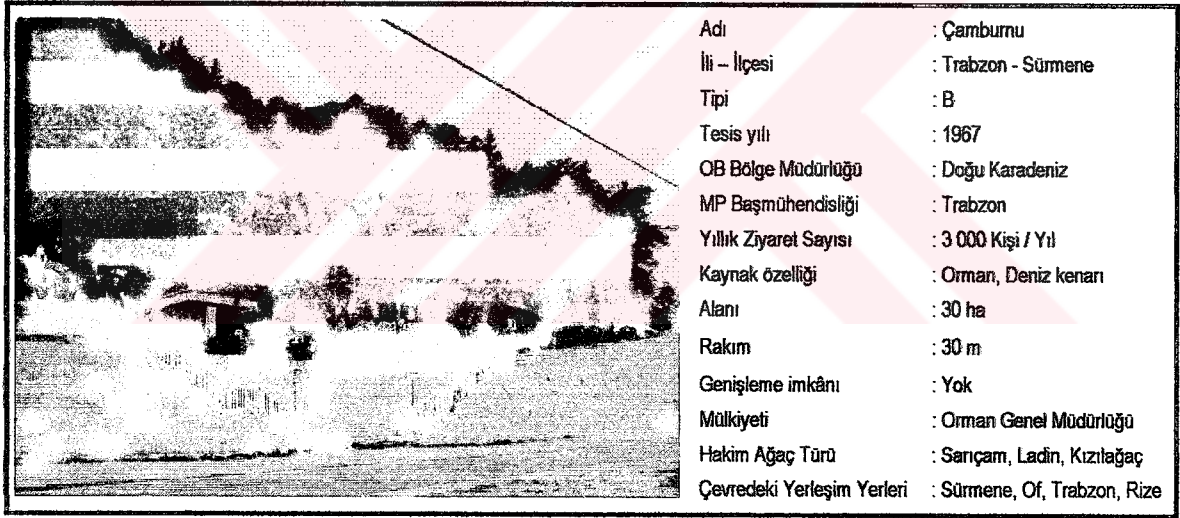

Şekil 8. Trabzon MPBM'deki OİDY'lerin harita üzerinde dağılımı

Trabzon MPBM denetimindeki OİDY'lerden Çamburnu, Kayabaşı ve Sazalan özel şirketler ya da müstecir adı verilen özel işletmeciler tarafından işletilmektedir. Soğuksu ve araştırma kapsamı dışına çıkarılan Limni OİDY ise, üzerindeki imkânların yetersizliği ve ulaşım yolunun çok bozuk olması nedeniyle, henüz tam anlamıyla işletilememektedir. Söz konusu OİDY'ler Şekil 8'de harita üzerinde gösterilmiş ve ayrıntılı bilgiler aşağıda alt başlıklar halinde verilmiştir.

2.3.2.1. Çamburnu Orman İçi Dinlenme Yeri

Çamburnu OİDY, Trabzon ve Rize illeriyle bu illere bağlı yerleşim birimlerinde yaşayan insanların rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, 1967 yılında B tipi OİDY olarak, 30 ha alanda tesis edilmiştir (Anonim, 2001a). Çamburnu OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler Şekil 9'da verilmiştir.

Şekil 9. Çamburnu OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler

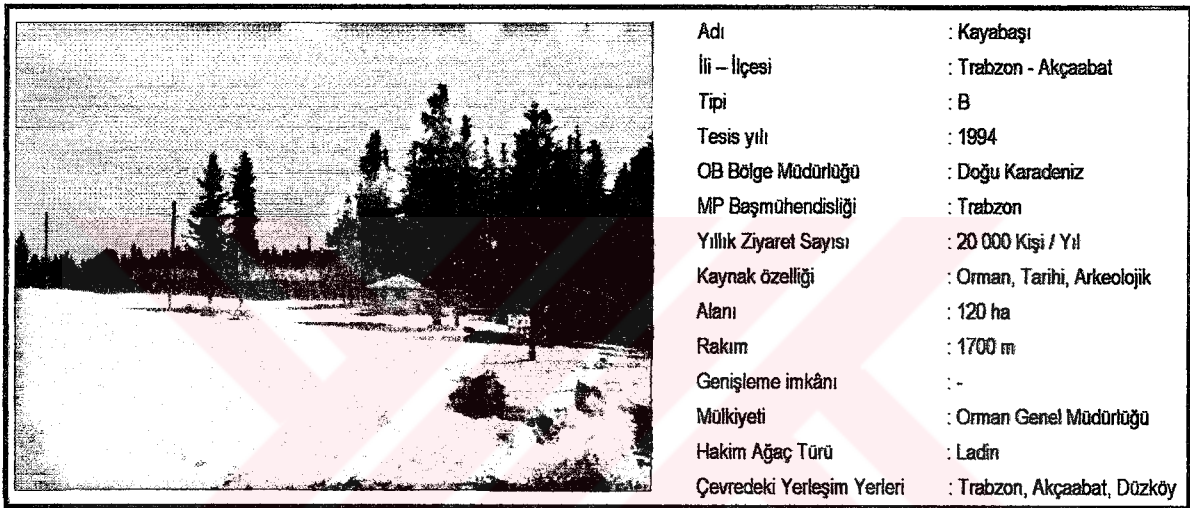
Trabzon – Rize karayolu üzerinde, Trabzon'a 45 km, Rize'ye 35 km mesafede yer alan Çamburnu OİDY; doğada yürüyüş ve gününbirlik kullanıma uygun olup, OİDY'nin denizle buluştuğu sahil şeridinde ise, su sporları yapılabilmektedir. Sahanın bir diğer özelliği ise, Sarıçam ve Ladin ağaç türlerinin Türkiye'de deniz kıyısına kadar doğal olarak inebildiği bir noktada bulunmasıdır (Terzioğlu, 1998).

Alanda, rekreasyonel faaliyetlerde bulunmak için gerekli olan üst ve alt yapının mevcut olduğu ve yöre halkı tarafından çok yoğun bir şekilde kullanıldığı belirtilmektedir.

Çamburnu OİDY, bulunduğu yer itibariyle günübirlik kullanımdan ziyade, şehirlerarası yol üzerinde olması nedeniyle, adeta kısa süreli bir dinlenme yeri niteliği taşıyan bir OİDY'dir.

2.3.2.2. Kayabaşı Orman İçi Dinlenme Yeri

Kayabaşı OİDY, Trabzon ve ona bağlı diğer yerleşim birimlerinin rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, 1994 yılında B tipi OİDY olarak 120 ha alanda tesis edilmiştir (Anonim, 2001a). Kayabaşı OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler Şekil 10'da verilmiştir.

Şekil 10. Kayabaşı OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler

Trabzon'a 56, Akçaabat'a 43 ve Maçka'ya 32 km uzaklıktaki Kayabaşı OİDY'ye ulaşım; Akçaabat İlçesi, Işıklar Beldesi – Işıklar Yayla yolu ile sağlanmaktadır. Kayabaşı OİDY, günübirlik piknik yapmaya uygun, Ladin meşcereleri ile kaplı, çok güzel manzara açımları olan ve kullanım periyodunda serinletici rüzgârlar alan, yeşil dokunun çok güzel örneklerini kapsayan ve Osmanlı-Rus savaşlarından kalan siperleriyle de tarihi kaynak değeri taşıyan önemli bir rekreasyon alanıdır (Anonim, 2001a).

2.3.2.3. Sazalan Orman İçi Dinlenme Yeri

Sazalan OİDY, çevre il ve ilçelerde yaşayan insanların rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, 1988 yılında B tipi OİDY olarak 5 ha alanda tesis edilmiş bir rekreasyon alanıdır (Anonim, 2001a).

Tonya'ya 26 km, Şalpazarı'na 31 km ve Trabzon 90 km mesafede yer alan Sazalan OİDY'ye ulaşım, Tonya ve Şalpazarı üzerinden Kadırga ve Erikbeli yaylalarına giden yollarla sağlanabilmektedir (Anonim, 2001a). Ayrıca, Sazalan OİDY'de rekreasyonel yararlanma için gerekli olan imkânlar, çok sınırlı düzeyde sağlanmıştır. Sazalan OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler, Şekil 11'de verilmiştir.

Şekil 11. Sazalan OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler

2.3.2.4. Soğuksu Orman İçi Dinlenme Yeri

Soğuksu OİDY, Gümüşhane ili ve ilçelerinin özellikle ve de Torul ilçesinin rekreasyonel ihtiyacını karşılamak amacıyla, 1990 yılında 9 ha alanda tesis edilmiş ve 2000 yılında 9 ha daha genişletilerek, toplam 18 ha alan olarak halkın hizmetine sunulmuştur (Anonim, 2001a).

Torul ilçesine 12 km uzaklıkta yer alan Soğuksu OİDY, etrafını çevreleyen Sarıçam ormanlarının oluşturduğu gölge unsuru ve peyzaj değeri ile günübirlik kullanım için uygun bir rekreasyon alanı olarak dikkat çekmektedir.

Rekreasyonel yararlanma için gerekli olan imkânlar, Soğuksu OİDY'de sınırlı da olsa sağlanmış durumdadır. Ancak, içme suyu konusunda önemli sıkıntıların olduğu, ziyaretçiler ve yetkililer tarafından ifade edilmektedir. Soğuksu OİDY'ye ilişkin bir görüntü ve özet bilgiler Şekil 12'de verilmiştir.

Şekil 12. Soğuksu OİDY'ye ait bir görüntü ve özet bilgiler

Soğuksu OİDY ve çevresi, iklim itibariyle kışları soğuk, karlı ve donlu olup, yazları kurak ve sıcak geçmektedir. Söz konusu iklim özelliklerine bağlı olarak, genellikle yılın Haziran – Eylül döneminde alanda ziyaretçi görülebilmektedir (Anonim, 2001a).

3. BULGULAR

Bu bölümde, çalışma amacına ulaşmak için anketler yardımıyla toplanan verilere, yöntem bölümünde açıklanan tekniklerin uygulanması sonucu elde edilen bulgular; OİDY ziyaretçilerinin sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özelliklerine ait yüzde analizi bulguları, OİDY'lerden rekreasyonel amaçlarla yararlanma değerlerine ait bulgular, OİDY'leri ziyaretçilerinin yıllık ziyaret sayısını ve giriş ücreti ödeme eğilimini etkileyen değişkenlere ilişkin bulgular ve son olarak elde edilen bu değerler açısından OİDY'lerin karşılaştırılmasına ait bulgular aşağıda alt başlıklar halinde verilmiştir.

3.1. Ziyaretçilerin Özelliklerine İlişkin Bulgular

Çalışma alanı olarak seçilen 7 OİDY'yi ziyaret eden insanların ziyaretlerine ve ziyaretçilerle ilgili sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özelliklerine ilişkin olarak elde edilen bulgular, yüzde analizi yöntemiyle ortaya konulmuştur.

3.1.1. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Geldikleri Yerleşim Yerleri

Araştırma alanı olarak seçilen Çamburnu, Kayabaşı, Sazalan, Soğuksu, Kapiçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'leri ziyaret eden kullanıcıların geldikleri yerleşim yerleri, YYT itibarıyla, Tablo 7'de verilmiştir. Bunun yanında, araştırmaya konu olan sözkonusu 7 OİDY'yi ziyaret eden ziyaretçi sayısı, ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerleri ve anket yapılan ziyaretçi grubu içerisindeki yüzde ağırlıkları, her bir OİDY için ayrı ayrı belirlenmiş ve Ek 4'de verilmiştir.

Tablo 7. Ankete katılan ziyaretçilerin YYT'ye göre dağılımı

Yerleşim Yeri Türü	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Köy	7	5,4	0	0,0	20	30,3	8	11,0	12	6,2	11	6,3	3	1,9
Belde	2	1,5	0	0,0	1	1,5	0	0,0	13	6,7	0	0,0	0	0,0
İlçe	44	33,8	47	42,3	44	66,7	53	72,6	8	4,1	18	10,3	6	3,7
Şehir	77	59,2	64	57,7	1	1,5	12	16,4	161	83,0	146	83,4	152	94,4
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Tablo 7’de görüldüğü gibi, Çamburnu ve Kayabaşı OİDY’leri sırasıyla, %59.2 ve %57.7’lik oranlarla şehirlerden, %33.8 ve %42.3’lük oranlarla da ilçelerden gelen ziyaretçiler tarafından en çok kullanılmaktadır.

Soğuksu dışındaki bütün OİDY’lerde, köylerden gelen ziyaretçilerin oranlarının çok düşük (%1.9 - %11.0) olmasına karşın, Soğuksu OİDY’deki ziyaretçilerin %30.3’ünün köylerden geliyor olması dikkat çekmektedir.

Diğer yandan, Kapiçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin sırasıyla, %83, %83,4 ve %94,4 oranlarında şehirlerden gelmiş olduğu tespit edilmiştir. Ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yeri türüne ilişkin olarak ifade edilen bu bulgular yanında, OİDY’ler arasında fark olup olmadığını ortaya çıkarmak için yapılan Khi-Kare analizinde de $p(0,000) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusu elde edilmiştir. Bu bulguya göre, ziyaretçilerin geldikleri YYT açısından OİDY’leri arasında istatistiksel anlamda önemli farklılık olduğu görülmüştür.

Bu alt başlık altında 7 OİDY bir arada ele alınarak kullanıcılarının geldikleri yerleşim yerlerinde bulunma nedenleri de incelenmiş olup, elde edilen bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Ziyaretçilerin yaşadıkları yerleşim yerinde bulunma nedenleri

Yerleşim Yerinde Bulunma Nedeni	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Kendi Memleketi	108	83,1	79	71,2	56	84,8	45	61,6	153	78,9	156	89,1	148	91,9
Yıllık İzinde	4	3,1	8	7,2	6	9,1	12	16,4	26	13,4	6	3,4	6	3,7
İşi/Eğitimi Gereği	18	13,8	24	21,6	2	3,0	16	21,9	15	7,7	13	7,4	6	3,7
Diğer	0	0,0	0	0,0	2	3,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,6
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Tablo 8’de görüldüğü gibi, OİDY’leri ziyaret eden ve ankete katılan ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerleri, sırasıyla; Kayabaşı için %83.1, Çamburnu için %71.2, Sazalan için %84.8, Soğuksu için %61.1, Kapiçam için %78.9, Başkonuş için %89.1 ve Dülükbaba için %91.1’lik oranlarla kendi memleketleri olmaktadır. Soğuksu OİDY bu yönüyle de diğerlerinden ayrılmaktadır. Çünkü ziyaretçilerinin %16.4’ü yıllık izinleri, %21.9’u da işi gereği geldiği yerleşim yerinde bulunmaktadır. Benzer şekilde, Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin %21.6’sı, geldiği yerleşim yerinde işi ya da eğitimi gereği bulunmaktadır.

Elde edilen bu bulgular ve Khi-kare analizi sonuçları dikkate alındığında, $p(0,000) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, OİDY'ler arasında, ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerinde bulunma nedenleri yönünden de anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

3.1.2. Ziyaretçilerin Kullandıkları Ulaşım Araçları

Araştırma konusu olarak seçilen OİDY'lerde rekreasyonel etkinliklerde bulunmak amacıyla gelen ve ankete katılan ziyaretçilerin kullandıkları ulaşım aracı türüne göre dağılımları, Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Ankete katılanların kullandıkları ulaşım aracına göre dağılımı

Ulaşım Aracı	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Dol./Minibüs	31	23,8	18	16,2	12	18,2	42	57,5	25	12,9	11	6,3	14	8,7
Motosiklet	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	13	6,7	8	4,6	2	1,2
Bel.Otobüsü	5	3,8	1	0,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,6	0	0,0
Ş. arası Otobüs	0	0,0	1	0,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Özel Otomobil	88	67,7	91	82,0	53	80,3	30	41,1	142	73,2	146	83,4	141	87,6
Özel Otobüs	6	4,6	0	0,0	1	1,5	0	0,0	4	2,1	3	1,7	0	0,0
Yürüyerek	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	1,4	1	0,5	0	0,0	0	0,0
Diğer	-	-	-	-	-	-	-	-	9	4,6	6	3,4	4	2,5
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	0,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Tablo 9'a göre; Kayabaşı, Çamburnu, Sazalan, Kapiçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'lerini ziyaret edenlerin ulaşım aracı olarak, sırasıyla; %67.7, %82.0, %80.3, %73.2, %83.4 ve %87.6 oranlarında özel otomobil kullandıkları, Soğuksu OİDY'ye gelenlerin ise, %57.5 oranında kiraladıkları minibüsleri kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 9'da gösterilen bulgular ve yapılan Khi-kare analizinde elde edilen $p(0,000) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, OİDY'ler arasında, ziyaretçilerin kullandıkları ulaşım aracı yönünden de istatistiksel anlamda farklılık olduğu tespit edilmiştir.

3.1.3. Ziyaretçilerin Orman İçi Dinlenme Yerlerinde Bulunma Amacı

OİDY'lere gelen ziyaretçilerin rekreasyon alanında bulunma amaçlarına ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre, ankete katılan ziyaretçilerin Kayabaşı için %93.1'i, Çamburnu

için %67.6'sı, Sazalan için %72.7'si, Soğuksu için %91.8'i, Kapiçam için %88.7'si, Başkonuş için %86.9'u ve Dülükbaba için %98.8'i piknik yapmak amacıyla ilgili alanda bulunmaktadır. Çamburnu ve Sazalan OİDY'lerinde manzara seyretme amacı ikinci sırada öneme sahip olup, söz konusu OİDY'lerdeki ziyaretçiler, sırasıyla %21.6 ve %21.2 oranlarında doğal manzara seyri için alanda bulunduğunu ifade etmiştir (Tablo 10).

Tablo 10. Ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'lerde bulunma amacına göre dağılımı

Amaçlar	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Yürümek	0	0,0	2	1,8	0	0,0	1	1,4	4	2,1	3	1,7	1	0,6
Piknik Yapmak	121	93,1	75	67,6	48	72,7	67	91,8	172	88,7	152	86,9	159	98,8
Manz. Seyretmek	5	3,8	24	21,6	14	21,2	5	6,8	5	2,6	10	5,7	0	0,0
Av Yapmak	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Kamp Yapmak	0	0,0	0	0,0	1	1,5	0	0,0	0	0,0	2	1,1	0	0,0
Eğitim Gezisi	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,5	0	0,0	0	0,0
Bir Yer.Git Olmak	2	1,5	5	4,5	1	1,5	0	0,0	1	0,5	4	2,3	0	0,0
Diğer	2	1,5	5	4,5	2	3,0	0	0,0	11	5,7	4	2,3	1	0,6
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Yukarıdaki tabloda gösterilen bulgular ve Khi-kare analizi sonuçları dikkate alındığında, $p(0,000) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, ziyaretçileri OİDY'lerinde bulunma amaçları bakımından OİDY'leri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

3.1.4. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Bir Yılda Yaptıkları Ziyaret Sayısı

Araştırma kapsamında yer alan OİDY'leri ziyaret eden grupların, söz konusu alanları bir yıl içerisindeki ziyaret sayılarının ve oranlarının dağılımı, Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Ziyaretçilerin bir yılda yaptıkları ziyaret sayısına göre dağılımı

OİDY'yi Ziyaret Sayısı	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
İlk Kez	56	43,1	33	29,7	8	12,1	15	20,5	66	34,0	72	41,1	30	18,6
1 - 5 Kez	69	53,1	63	56,8	46	69,7	51	69,9	81	41,8	79	45,1	60	37,3
6 - 10 Kez	5	3,8	11	9,9	11	16,7	5	6,8	35	18,0	14	8,0	33	20,5
10'dan fazla	-	-	4	3,6	1	1,5	2	2,7	12	6,2	10	5,7	38	23,6
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Tablo 11 incelendiğinde Kayabaşı, Çamburnu, Kapiçam ve Başkonuş OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçilerin sırasıyla %43.1, %29.7, %34 ve %41.1 oranlarında, Sazalan, Soğuksu ve Dülükbaba OİDY'lerdeki ziyaretçilerin ise, yine sırasıyla %12.1, %20.5 ve %18.6 oranlarında alana ilk kez geldikleri tespit edilmiştir.

Diğer yandan, OİDY ziyaretçilerinin bir yıl içerisinde yaptıkları ziyaretlerin sayısı 1 ile 10 arasında değişmekle birlikte, 1 ile 5 arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Kayabaşı OİDY'nde bir yıl içerisinde 10'dan fazla sayıda ziyaret yapan ziyaretçiye rastlanmazken, Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin %23.6'sının OİDY'yi bir yıl içerisinde 10'dan fazla ziyaret ettiği dikkat çekmektedir.

Kısaca verilen yukarıdaki oranlar ve yapılan Khi-Kare analiziyle elde edilen $p(0,000) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusu dikkate alındığında, OİDY'leri arasında ankete katılan ziyaretçilerin bir yıl içerisinde yaptıkları ziyaret sayısı bakımından istatistiksel anlamda önemli farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.5. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Alanı Ziyaret İçin Tercih Ettikleri Gün

Ankete katılan ziyaretçilerin rekreasyonel etkinliklerde bulunmak üzere, OİDY'leri ziyaret etmek için tercih ettikleri günü tespit etmek amacıyla sorulan soruya alınan cevaplar, Tablo 12'de özetlenmiştir.

Tablo 12. Ziyaretçilerin ziyaret için tercih ettikleri güne göre dağılımı

Tercih edilen Gün	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Hafta içi	2	1,5	1	0,9	2	3,0	0	0,0	1	0,5	1	0,6	0	0
Hafta Sonu	124	95,4	104	93,7	60	90,9	67	91,8	185	95,4	166	94,9	150	93,2
Herhangi bir gün	4	3,1	6	5,4	4	6,1	6	8,2	8	4,1	8	4,6	11	6,8
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Tablo 12'de görüldüğü gibi, ankete katılan ziyaretçilerin Kayabaşı için %95.4'ü, Çamburnu için %93.7'si, Sazalan için %90.9'u, Soğuksu için %91.8'i, Kapiçam için %95.4'ü, Başkonuş için %94.6'sı ve Dülükbaba için %93.2'si ziyaret için hafta sonunu tercih ettiği görülmektedir.

Elde edilen bu bulgular ve Khi-kare analizinde elde edilen $p(0,480) > \alpha(0,05) \rightarrow H_1$ Kabul bulgusuna göre, OİDY'ler arasında, ziyaret için tercih edilen gün açısından istatistiksel anlamda bir farklılık olmadığı görülmektedir.

3.1.6. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Hareket Noktaları ve Gidecekleri Yerler

Araştırma alanı kapsamındaki OİDY'leri rekreasyonel etkinliklerde bulunmak üzere ziyaret eden insanların aynı gün içerisinde başka bir rekreasyon alanına gidip-gitmeyeceklerini tespit etmek amacıyla, hareket ettikleri noktalar ve OİDY'leri ziyaretten sonra gidecekleri yerler sorulmuş ve alınan cevaplar OİDY'lere göre Tablo 13 ve Tablo 14'te özetlenmiştir.

Tablo 13'te görüldüğü üzere, ankete katılan ziyaretçilerin Sazalan'da %83,3'ü, Kapiçam'da %93,3'ü, Başkonuş'ta %96'sı, Dülükbaba'da %96,6'sı, Çamburnu'nda %97,3'ü, Kayabaşı'nda %98,5'i ve Soğuksu'da %98,6'sı, evlerinden doğrudan ilgili OİDY'ye hareket ettiklerini ifade etmişlerdir. Öte yandan, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin yaklaşık %17'sinin işyerinden, akrabaları ziyaretten ve başka bir rekreasyon alanından geliyor olması dikkati çekmektedir.

Tablo 13. Ankete katılan ziyaretçilerin hareket ettikleri yere göre dağılımı

Hareket Noktası	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Evden	128	98,5	108	97,3	55	83,3	72	98,6	181	93,3	168	96,0	156	96,9
İşyerinden	1	0,8	0	0,0	2	3,0	0	0,0	2	1,0	2	1,1	1	0,6
Başka bir gezi	1	0,8	1	0,9	4	6,1	0	0,0	7	3,6	2	1,1	0	0,0
Akr. Ziyaretten	0	0,0	1	0,9	5	7,6	1	1,4	4	2,1	3	1,7	4	2,5
Alış-verişten	0	0,0	1	0,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Diğer	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Ankete katılan ziyaretçilerin hareket noktalarına ilişkin olarak elde edilen bu bulgular, OİDY'lerinin ziyaretçilerinin de büyük oranda gün içerisinde başka rekreasyon alanından gelme eğiliminde olmadığını göstermektedir.

Ayrıca, yapılan Khi-kare analizinde elde edilen $p(0,005) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre de, OİDY'leri arasında, ziyaretçilerin hareket noktaları konusunda istatistiksel anlamda farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Yine benzer şekilde, ziyaretçilerin Sazalan'da %69,7'si, Çamburnu'nda %90,1'i, Kayabaşı'nda %93,8'i, Kapiçam'da %94,3'ü, Başkonuş'ta %94,9'u, Dülükbaba'da %96,9'u ve Soğuksu'da %97,3'ü; ziyaretten sonra evlerine gideceklerini, sadece Sazalan OİDY'indeki ziyaretçilerin %15,2'si başka bir rekreasyon alanına, %13,6'sı da akrabalarını ziyarete gideceğini ifade etmiştir.

Dr. F. YILMAZ
FİZİKSEL AKTİVİTE KURULU
FİZİKSEL AKTİVİTE KURULU
FİZİKSEL AKTİVİTE KURULU

Tablo 14. Ziyaretçilerin geziden sonra gitmeyi planladıkları yere göre dağılımı

Gidilecek Yer	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Eve	122	93,8	100	90,1	46	69,7	71	97,3	183	94,3	166	94,9	156	96,9
İşyerine	1	0,8	1	0,9	1	1,5	0	0,0	3	1,5	4	2,3	1	0,6
Başka bir gezi	7	5,4	7	6,3	10	15,2	1	1,4	3	1,5	1	0,6	2	1,2
Akr. Ziyarete	0	0,0	1	0,9	9	13,6	1	1,4	5	2,6	3	1,7	2	1,2
Alış-verişe	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Diğer	0	0,0	2	1,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,6	0	0,0
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Bu sonuçlar, OİDY'lerinin ziyaretçilerinin de büyük oranda gün içerisinde başka rekreasyon alanına gitme eğiliminde olmadığını göstermektedir. Bu arada, ziyaretçilerin OİDY'den sonra gidecekleri yer konusunda, Khi-kare analizinde $p(0,000) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, istatistiksel anlamda farklılık olduğu tespit edilmiştir.

3.1.7. Orman İçi Dinlenme Yerlerinde Kalınan Süreye İlişkin Bulgular

Ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'lerde rekreasyonel etkinliklerde bulunmak amacıyla harcadıkları zamanı tespit etmek için sorulan soruya alınan cevaplar, Tablo 15'de özetlenmiştir.

Tablo 15. Ankete katılan ziyaretçilerin alanda kalma sürelerine göre dağılımı

Alanda Kalma Süresi	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
30 dak.an az	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0	0	0,0	0	0,0
1/2 – 1 saat	0	0,0	1	0,9	0	0,0	0	0,0	0	0	0	0,0	0	0,0
1 – 3 saat	3	2,3	19	17,1	10	15,2	1	1,4	19	9,8	3	1,7	17	10,6
3 – 5 saat	38	29,2	65	58,6	47	71,2	16	21,9	58	29,9	17	9,7	52	32,3
5 – 7 saat	59	45,4	25	22,5	7	10,6	27	37,0	73	37,6	62	35,4	56	34,8
7 den fazla	30	23,1	1	0,9	2	3,0	29	39,7	44	22,7	93	53,1	36	22,4
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Tablo 15'den de görüleceği üzere; Kayabaşı, Soğuksu ve Başkonuş OİDY'lerindeki ziyaretçiler 3–5, 5–7 ve 7 saatten fazla, Çamburnu ve Sazalan OİDY'lerinde ise, 1 – 3, 3 – 5 ve 5 –7 saat arasında, Kapiçam ve Dülükbaba OİDY'de ise 1-3, 3-5, 5-7 ve 7 saatten fazla alanda kalmaktadırlar. Diğer bir ifade ile, Çamburnu ve Sazalan OİDY ziyaretçileri, alanda diğerlerine göre daha az kalmaktadır. Nitekim, Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin %45,4'ü alanda 5 – 7 saat kalmak isterken, Çamburnu'ndakilerin %58,6'sı

ve Sazalan'dakilerin %71,2'si alanda 3 – 5 saat kalmaktadır. Burada, Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin %53,1'inin alanda 7 saatten fazla kalmak istemesi dikkati çekmektedir.

Yapılan Khi-kare analizinde elde edilen $p(0,000) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusu ve alanda kalma süresine ilişkin olarak tespit edilen yukarıdaki yüzde oranlarına bakıldığında, ziyaretçilerin alanda kalma süresi açısından OİDY'ler arasında istatistiksel anlamda bir farklılık olduğu görülmektedir.

3.1.8. Alternatif Rekreasyon Alanlarının Varlığına İlişkin Bulgular

Ankete katılan ziyaretçilerin araştırmaya konu edilen OİDY'lerin dışında, rekreasyonel etkinliklerde bulunmak amacıyla, gidebilecekleri alternatif alanların varlığını tespit etmek için sorulan soruya alınan cevaplar, Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Ziyaretçilerin alternatif rekreasyon alanlarına sahip olup olmadıkları

Alternatif Rekreasyon Alanı	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Var	111	85,4	77	69,4	14	21,2	55	75,3	138	71,1	141	80,6	58	36,0
Yok	19	14,6	34	30,6	52	78,8	18	24,7	56	28,9	34	19,4	103	64,0
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Tablo 16'da görüldüğü gibi, Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin %85,4'ü, Çamburnu'nun %69,4'ü, Sazalan'ın %21,2'si ve Soğuksu'nun %75,3'ü Kapiçam'ın %71,1'i, Başkonuş'un %80,6'sı ve Dülükbaba'nın %36'sı bu tür başka alanlara gittiğini ifade etmiştir. Bu sonuçlara göre, Kayabaşı, Çamburnu ve Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin büyük oranda başka alanlara da giderken, Sazalan ve Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin sırasıyla %78,8'i ve %64'ünün başka alanlara gitmemesi dikkat çekmektedir.

Yukarıdaki tablo ve yapılan Khi-kare analizi bulguları dikkate alındığında, $p(0,000) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, alternatif alanın varlığı ve ziyareti konusunda OİDY'leri arasında istatistiksel anlamda önemli bir fark olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.9. Ziyaretçilerin Orman İçerisinde Dinlenme Yerlerini Tercih Nedenleri

Ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'leri rekreasyonel etkinliklerde bulunmak amacıyla hangi özelliğinden dolayı tercih ettiklerini tespit etmek için kendilerine yöneltilen

soruya verdikleri cevaplar, Tablo 17’de özetlenmiştir.

Tablo 17. Ankete katılan ziyaretçilerin alanı tercih nedenlerine göre dağılımı

Tercih Nedeni	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Sessiz ve Sakin	23	17,7	7	6,3	17	25,8	29	39,7	101	52,1	53	30,3	36	22,4
Trafikten Uzak	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	1,4	1	0,5	2	1,1	3	1,9
Doğal Manzara	56	43,1	39	35,1	41	62,1	26	35,6	10	5,2	30	17,1	3	1,9
Su Bulunması	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	1,0	3	1,7	5	3,1
Çocuklar İçin	0	0,0	0	0,0	4	6,1	0	0,0	3	1,5	4	2,3	2	1,2
Şehre Yakın	2	1,5	8	7,2	2	3,0	4	5,5	22	11,3	0	0,0	12	7,5
Neden yok	5	3,8	1	0,9	2	3,0	1	1,4	1	0,5	1	0,6	0	0,0
Birden Fazla Ned.	38	29,2	55	49,5	0	0,0	12	16,4	45	23,2	63	36,0	88	54,7
Diğer	6	4,6	1	0,9	0	0,0	0	0,0	9	4,6	19	10,9	12	7,5
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Tablo 17’ye göre, Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin %43,1’i doğal manzarası, %17,7’ si sessiz ve sakin olması ve %29,2’si birden fazla nedenle Kayabaşı’nı; Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin %35,1’i doğal manzarası ve %49,5’i de birden fazla nedenle Çamburnu’nu; Sazalan OİDY ziyaretçilerinin %62,1’i doğal manzarası ve %25,8’i de sessiz ve sakin olması nedeniyle Sazalan’ını; Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin %39,7’si sessiz ve sakin olması, %35,6’sı doğal manzarası ve %16,4’ü de birden fazla nedenle Soğuksu’yu; Kapiçam OİDY ziyaretçilerinin %52,1’i sessiz ve sakin olması, %23,2’si birden fazla nedenden dolayı, %11,3’ü de şehre yakın olması nedeniyle Kapiçam’ı; Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin %30,3’ü sessiz ve sakin olması, %17,1’i doğal manzarası ve %36’sı da birden fazla nedenle Başkonuş’u ve son olarak Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin de %22,4’ü sessiz ve sakin olması, %54,7’si birden fazla nedenden dolayı Dülükbaba’yı tercih ettikleri görülmektedir.

OİDY ziyaretçileri, OİDY’leri tercih nedenleri açısından incelendiğinde, yapılan Khi-kare analiziyle elde edilen $p(0,000) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusu ve yukarıda özetlenen yüzde analizi bulgularına göre, OİDY’ler arasında istatistiksel anlamda önemli farklılık olduğu görülmektedir.

3.1.10. Ziyaretçi Gruplarındaki Birey Sayısı

Ankete katılan ziyaretçilerin beraberindeki insanların sayısını ya da grup büyüklüğünü tespit etmek için sorulan soruya verilen cevaplar, büyük birey ve çocuk sayısı

olarak iki sınıfta olmak üzere, Tablo 18 ve 19’da özetlenmiştir.

Tablo 18’de görüldüğü gibi, ziyaretçi gruplarındaki büyük birey sayısı genellikle 1 ile 4 arasında yoğunlaşmaktadır. Kayabaşı OİDY ziyaretçi gruplarının %49,2’sinde; Çamaburnu’nun %63,1’inde; Sazalan’ın %34,8’inde ve Soğuksu’nun %49’3’ünde; Kapiçam’ın %30,9’unda; Başkonuş’un %43,4’ünde ve Dülükbaba’nın %37,9’unda 2 büyük birey bulunmaktadır. Tüm bu sonuçlar, OİDY’lerin ziyaretçilerinin kalabalık gruplardan oluşmadığını göstermektedir.

Tablo 18. Ziyaretçilerin beraberindeki büyük birey sayısına göre dağılımı

Büyük Birey Sayısı	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
1	4	3,1	4	3,6	2	3,0	2	2,7	10	5,2	9	5,1	0	0,0
2	64	49,2	70	63,1	23	34,8	36	49,3	60	30,9	76	43,4	61	37,9
3	21	16,2	18	16,2	21	31,8	13	17,8	40	20,6	28	16,0	38	23,6
4	25	19,2	11	9,9	15	22,7	13	17,8	30	15,5	29	16,6	34	21,1
5	7	5,4	2	1,8	3	4,5	1	1,4	25	12,9	16	9,1	9	5,6
6	3	2,3	3	2,7	2	3,0	0	0,0	18	9,3	8	4,6	11	6,8
7	3	2,3	2	1,8	0	0,0	7	9,6	6	3,1	3	1,7	4	2,5
8	1	0,8	0	0,0	0	0,0	1	1,4	1	0,5	1	0,6	1	0,6
9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,5	0	0,0	1	0,6
10	0	0,0	1	0,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	1,7	1	0,6
10 <	2	1,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	1,5	2	1,1	1	0,6
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

OİDY ziyaretçileri, ziyaretçi gruplarındaki yaşça büyük birey sayısı yönünden incelendiğinde, yapılan Khi-kare analiziyle elde edilen $p(0,001) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusu ve yukarıda özetlenen yüzde analizi bulgularına göre, OİDY’ler arasında istatistiksel anlamda önemli farklılık olduğu görülmektedir.

Ziyaretçi gruplarındaki çocuk sayısı da büyük birey sayısı gibi, 0 ile 4 arasında değişmekle beraber, genellikle 1 ile 4 arasında yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 19). Bir çocuklu ziyaretçi gruplarının oranı %15,1 (Soğuksu) ile %34,8 (Sazalan) arasında; iki çocuklu ziyaretçi grupları ise %24,2 (Kapiçam) ile %34,8 (Sazalan) arasında, üç çocuklu ziyaretçi grubu ise %9,1 (Sazalan) ile %20,5 (Soğuksu) arasında değişmektedir. Tablo 19’dan da görüldüğü gibi, dört çocuklu ziyaretçi gruplarının oranı, %5,4 (Kayabaşı) ile %13,7 (Soğuksu) arasında değişmektedir.

Tablo 19. Ziyaretçilerin beraberindeki çocuk sayısına göre dağılımı

Çocuk Sayısı	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
0	29	22,3	33	29,7	14	21,2	11	15,1	38	19,6	36	20,6	26	16,1
1	28	21,5	24	21,6	23	34,8	11	15,1	35	18,0	29	16,6	34	21,1
2	40	30,8	32	28,8	23	34,8	23	31,5	47	24,2	52	29,7	46	28,6
3	19	14,6	15	13,5	6	9,1	15	20,5	29	14,9	28	16,0	31	19,3
4	7	5,4	5	4,5	0	0,0	10	13,7	25	12,9	19	10,9	11	6,8
5	4	3,1	1	0,9	0	0,0	1	1,4	10	5,2	5	2,9	5	3,1
6	2	1,5	0	0,0	0	0,0	1	1,4	5	2,6	1	0,6	3	1,9
7	0	0,0	1	0,9	0	0,0	0	0,0	8	4,1	1	0,6	3	1,9
8	1	0,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	1,0	1	0,6	2	1,2
9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	1,0	0	0,0	0	0,0
10	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,5	1	0,6	0	0,0
10'dan fazla	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	1,4	0	0,0	2	1,1	0	0,0
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Yine aynı tabloda, Trabzon MPBM denetimindeki Kayabaşı, Çamburnu, Sazalan ve Soğuksu ÖİDY'lerindeki ziyaretçi gruplarındaki çocuk sayısının 1 ile 4 arasında yoğunlaşmasına karşılık, Kahramanmaraş MPBM denetimindeki Kapiçam, Başkonuş ve Dülükbaba ÖİDY'lerindeki ziyaretçi gruplarındaki çocuk sayısının 1 ile 8 arasında dağılım göstermesi dikkat çekmektedir.

ÖİDY ziyaretçileri, ziyaretçi gruplarındaki çocuk sayısı bakımından incelendiğinde, yapılan Khi-kare analiziyle elde edilen $p(0,001) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusu ve yukarıda özetlenen yüzde analizi bulgularına göre, ÖİDY'ler arasında istatistiksel anlamda önemli farklılık olduğu görülmektedir.

3.1.11. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Cinsiyetleri

Ankete katılan ziyaretçilerin cinsiyetleri, anket formları üzerindeki ilgili bölüm işaretlenerek tespit edilmiş olup, elde edilen bulgular, Tablo 20'de özetlenmiştir.

Tablo 20. Ankete katılan ziyaretçilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

Cinsiyeti	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Erkek	126	96,9	110	99,1	66	100,0	68	93,2	174	89,7	162	92,6	151	93,8
Bayan	4	3,1	1	0,9	0	0,0	5	6,8	20	10,3	13	7,4	10	6,2
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Tablo 20'den de anlaşıldığı gibi, ankete katılan ziyaretçilerin Kayabaşı'nda %96,9'u, Çamburnu'nda %99,1'i, Sazalan'da tamamı ve Soğuksu'da %93,2'si, Kıpıçam'da %89,7'si, Başkonuş'ta %92,6'sı ve Dülükbaba'da %93,8'i erkeklerden oluşmaktadır. Burada, Kıpıçam, Başkonuş, Dülükbaba ve Soğuksu OİDY'de ankete katılan ziyaretçilerin sırasıyla %10,3'ü, %7,4'ünün, %6,2'sinin ve %6,8'inin bayan olması dikkat çekmektedir.

Yukarıda ifade edilen oranlar ve yapılan Khi-kare analizi bulguları dikkate alındığında, $p(0,004) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, ankete katılan ziyaretçilerin cinsiyetleri bakımından, OİDY'leri arasında istatistiksel anlamda farklılık olduğu görülmektedir.

3.1.12. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Medeni Halleri

İnsanların medeni hallerinin OİDY'leri ziyaret konusunda etkili olup olmadıklarını incelemek amacıyla, sadece Trabzon MPBM'ye bağlı OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçilere sorulan ilgili soruya alınan cevaplar, Tablo 21'de özetlenmiştir.

Tablo 21. Ankete katılan ziyaretçilerin medeni hallerine göre dağılımı

Medeni Hal	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Bekar	6	4,6	13	11,7	4	6,1	7	9,6
Evli	123	94,6	98	88,3	62	93,9	66	90,4
Dul	1	0,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Diğer	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	66	100,0

Tablo 21'de görüldüğü üzere, dört OİDY'nin ziyaretçileri arasında; Kayabaşı %94,6, Çamburnu %88,3, Sazalan %93,9 ve Soğuksu %90,4 oranlarında evlilerden oluşmaktadır. Çamburnu OİDY'de %11,7 ve Soğuksu OİDY'de %9,6 oranında bekâr ziyaretçinin olduğu dikkati çekmektedir.

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde verilen oranlar ve yapılan Khi-kare analiziyle elde edilen $p(0,360) > \alpha(0,05) \rightarrow H_1$ Kabul bulgusuna göre, DKB'indeki OİDY'leri arasında, ziyaretçilerin medeni durumları yönünden istatistiksel anlamda farklılık olmadığı anlaşılmaktadır.

3.1.13. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Öğrenim Düzeyleri

İnsanların öğrenim düzeylerinin rekreasyon talebi üzerinde etkili olduğu yerli ve yabancı literatürde çok yoğun olarak görülmektedir. Bu amaçla ziyaretçilere sorulan soruya alınan cevaplar Tablo 22’de özetlenmiştir.

Tablo 22. Ankete katılan ziyaretçilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Okur – Yazar Değil	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	2,1	3	1,7	2	1,2
Okur – Yazar	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	2,1	2	1,1	1	0,6
İlköğretim	42	32,3	18	16,2	14	21,2	20	27,4	94	48,4	78	44,5	101	62,8
Lise	37	28,5	48	43,2	31	47,0	31	42,5	61	31,4	48	27,4	33	20,5
Üniversite	47	36,2	41	36,9	21	31,8	20	27,4	29	14,9	36	20,6	18	11,2
Y. Lisans/Doktora	4	3,1	4	3,6	0	0,0	2	2,7	2	1,0	8	4,6	6	3,7
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Tablo 22’ye göre, ankete katılan ziyaretçilerin Kayabaşı’nda %32.3’ü, Çamburnu’nda %16.2’si, Sazalan’da %21.2’si, Soğuksu’da %27.4’ü, Kapiçam’da 48.4’ü, Başkonuş’ta %44.5’i ve Dülükbaba’da %62.8’i ilköğretim düzeyinde; yine sırasıyla %28.5’i, %43.2’si, %47’si, %42.5’i, %31.4’ü, %27.4’ü ve %20.5’i lise düzeyinde; benzer şekilde sırasıyla, %36.2’si, %36.9’u, %31.8’i, %27.4’ü, %14.9’u, %20.6’sı ve %11.2’si üniversite düzeyinde eğitim almıştır.

Özetlenen bu oranlar ve yapılan Khi-kare analizinde elde edilen $p(0,000) < \alpha(0,05)$ → H_0 Red bulgusuna göre, Ziyaretçilerin öğrenim düzeyleri açısından OİDY’ler arasında istatistiksel anlamda farklılık olduğu tespit edilmiştir.

3.1.14. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Yaşları

Araştırma alanı olarak seçilen 7 OİDY’de ankete katılan ziyaretçilerin yaşlarına göre dağılımı, Tablo 23’de özetlenmiştir.

Tablo 23 incelendiğinde, ankete katılan ziyaretçilerin 16-24 ile 45-54 yaş grupları arasındaki yaş gruplarında yoğunlaştığı görülmektedir. OİDY’lerin ziyaretçilerinin 16-24 yaş grubundaki ve 65 yaş üzerindeki oranların çok düşük olduğu, buna karşılık ağırlıklı olarak bu iki yaş grubu arasındaki yaş gruplarında dağılım gösterdiği görülmektedir.

Tablo 23. Ankete katılan ziyaretçilerin yaş durumlarına göre dağılımı

Yaş Grupları	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
< 16 yaş	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,5	0	0,0	0	0,0
16 – 24	4	3,1	7	6,3	0	0,0	4	5,5	30	15,5	14	8,0	12	7,5
25 – 34	43	33,1	40	36,0	14	21,2	28	38,4	54	27,8	42	24,0	48	29,8
35 – 44	35	26,9	47	42,3	32	48,5	26	35,6	72	37,1	78	44,6	67	41,6
45 – 54	39	30,0	12	10,8	13	19,7	11	15,1	29	14,9	32	18,3	28	17,4
55 – 64	9	6,9	4	3,6	6	9,1	2	2,7	8	4,1	8	4,6	5	3,1
> 65 yaş	0	0,0	1	0,9	1	1,5	2	2,7	0	0,0	1	0,6	1	0,6
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Ankete katılan ziyaretçilerin yaşlarına ilişkin olarak elde edilen yüzde analizi ve Chi-kare analiziyle elde edilen, $p(0,000) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, ankete katılan ziyaretçilerin yaşları açısından OİDY'leri arasında istatistiksel anlamda önemli farklılık bulunmaktadır.

3.1.15. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Birlikte Yaşadıkları Birey Sayısı

Araştırma alanlarından biri olan Trabzon MPBM denetimi altındaki OİDY'lerde uygulanan anket formlarına (ziyaret grubundaki yaşça büyük birey sayısından farklılık gösterebileceği düşüncesiyle, ankete katılan ziyaretçinin kendi ailesinde birlikte yaşadığı yaşça büyük birey ve çocuk sayısının da OİDY'lere yapılan TSM ve alana giriş ücreti konusunda etkili olabileceği düşüncesiyle ilâve edilen) ailedeki yaşça büyük birey sayısı ve çocuk sayısına göre ankete katılan ziyaretçilerin dağılımı, Tablo 24'de verilmiştir.

Tablo 24. Ziyaretçilerin birlikte yaşadıkları büyük birey sayısına göre dağılımı

Ailedeki Büyük Birey Sayısı	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
1	1	0,8	0	0,0	1	1,5	1	1,4
2	84	64,6	83	74,8	41	62,1	53	72,6
3	17	13,1	17	15,3	17	25,8	8	11,0
4	24	18,5	9	8,1	4	6,1	7	9,6
5	2	1,5	0	0,0	1	1,5	3	4,1
6	1	0,8	1	0,9	2	3,0	1	1,4
7	1	0,8	1	0,9	0	0,0	0	0,0
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0

Tablo 24'de de görüldüğü gibi, ankete katılan ziyaretçilerin ailelerinde 2 ile 4 kişi arasında yaşça büyük birey bulunduğu görülmektedir. Ancak, ankete katılan ziyaretçilerin genellikle iki büyük bireyden oluşan ailelerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Nitekim, Sazalan'da %62.1, Kayabaşı'nda %64.6, Soğuksu'da %72.6 ve Çamburnu'nda %74.8 oranında iki (2) yaşça büyük iki birey bulunmaktadır. Kayabaşı OİDY'de ankete katılan ziyaretçilerin %18.5'inin ailesinde yaşça büyük birey sayısının 4 olması dikkat çekmektedir.

OİDY ziyaretçileri, ailelerinde birlikte yaşadıkları yaşça büyük birey sayısı yönünden incelendiğinde, yapılan Khi-kare analiziyle elde edilen $p(0,222) > \alpha(0,05) \rightarrow H_1$ Kabul bulgusu ve yukarıda özetlenen yüzde analizi bulgularına göre, OİDY'ler arasında istatistiksel anlamda önemli farklılık olmadığı görülmektedir.

Yine, yalnızca Trabzon MPBM denetimi altındaki 4 OİDY'de uygulanan anket çalışmasında, ankete katılan ziyaretçilerin ailelerindeki çocuk sayısını tespit etmek amacıyla sorulan soruya alınan cevaplar, Tablo 25'te özetlenmiştir.

Tablo 25. Ziyaretçilerin sahip oldukları çocuk sayısına göre dağılımı

Ailedeki Çocuk Sayısı	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
0	26	20,0	29	26,1	19	28,8	13	17,8
1	25	19,2	33	29,7	21	31,8	14	19,2
2	50	38,5	33	29,7	19	28,8	24	32,9
3	24	18,5	15	13,5	7	10,6	16	21,9
4	5	3,8	0	0,0	0	0,0	5	6,8
5	0	0,0	1	0,9	0	0,0	1	1,4
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0

Tablo 25'te görüldüğü gibi, ankete katılan ziyaretçilerin Kayabaşı'nda %20'sinin, Çamburnu'nun %26.1'inin, Sazalan'ın %28.8'inin ve Soğuksu'nun %17.8'inin ailesinde çocuk bulunmamaktadır. Diğer yandan, ankete katılan ziyaretçilerin ailelerindeki çocuk sayısı 1 ile 3 arasında dağılım göstermektedir. Soğuksu OİDY'deki ziyaretçilerin %6.8'inde ise 4 çocuk bulunması dikkat çekmektedir.

OİDY ziyaretçileri, sahip oldukları ve birlikte yaşadıkları çocuk sayısı yönünden incelendiğinde, yapılan Khi-kare analiziyle elde edilen $p(0,049) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusu ve Tablo 25'te verilen yüzde analizi bulgularına göre, OİDY'ler arasındaki farklılığın istatistiksel anlamda da önemli olduğu görülmektedir.

3.1.16. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Yaşadıkları Konut Tipi

Ziyaretçilerin, yaşadıkları konutların müstakil ya da çok katlı olmasının, rekreasyonel talepler üzerinde etkili olabileceği düşüncesinden hareketle, sadece Trabzon MPBM'deki OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçilere yaşadıkları konut tipi sorulmuş ve alınan cevaplar, Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26. Ankete katılan ziyaretçilerin yaşadıkları konut tipine göre dağılımı

Konut Tipi	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Müstakil (Tek Katlı)	26	20,0	9	8,1	16	24,2	12	16,4
Apartman (Çok Katlı)	104	80,0	102	91,9	50	75,8	61	83,6
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0

Tablo 26'da görüldüğü üzere, ankete katılan ziyaretçiler genellikle çok katlı binalarda yaşamaktadır. Daha açık bir ifade ile, Kayabaşı ziyaretçilerinin %80'i, Çamburnu'nun %91.9'u, Sazalan'ın %75.8'i ve Soğuksu'nun %83.6'sı, çok katlı binalarda yaşamaktadır. Tek katlı binalarda yaşayan ziyaretçilerin oranları ise, %8.1 ile %24.2 arasında değişmektedir.

Ayrıntılı bir şekilde ifade edilen bu oranlar ve yapılan Khi-kare analiziyle elde edilen $p(0,022) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, OİDY'leri arasında, ziyaretçilerin yaşadıkları konut tipi açısından istatistiksel anlamda farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.17. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Çalışma Şekli ve Yaptıkları İş Türü

Rekreasyonel hizmet üretimi amacıyla tahsis edilen OİDY'lerini kullanan ziyaretçilerin çalışma şekillerinin, rekreasyon amaçlı yararlanma talepleri üzerinde etkili olabileceği düşüncesinden hareketle, ankete katılan ziyaretçilere çalışma şekilleri sorulmuş ve alınan cevaplar, Tablo 27'de OİDY'lere göre özetlenmiştir.

Tablo 27. Ankete katılan ziyaretçilerin çalışma şekline göre dağılımı

Çalışma Şekli	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Hafta içi	100	76,9	82	73,9	24	36,4	57	78,1	102	52,6	89	50,9	86	53,4
Hafta sonu	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	2,1	0	0,0	1	0,6
Sürekli	16	12,3	18	16,2	30	45,5	4	5,5	58	29,9	60	34,3	51	31,7
Diğer	14	10,8	11	9,9	12	18,1	11	15,0	30	15,6	26	14,9	23	14,3
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Tablo 27'den de görüleceği gibi, OİDY'lerin ziyaretçileri genellikle hafta içi ve sürekli çalışmaktadır. Nitekim, ankete katılan ziyaretçilerin %50.9 (Başkonuş) ile %78.1 (Soğuksu) arasında değişen oranlarda hafta içi çalıştığını, %12.3 (Kayabaşı) ile %45.5 (Sazalan) arasında değişen oranlarda ise, sürekli çalıştığını ifade etmişlerdir.

Ankete katılan ziyaretçilerin çalışma şekillerine ilişkin olarak yukarıda verilen oranlar ve yapılan Khi-kare analiziyle elde edilen $p(0,000) < \alpha(0.05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, OİDY'leri arasında, ziyaretçilerin çalışma şekilleri bakımından istatistiksel anlamda farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

Ziyaretçilerin çalışma şekilleri yanında, yaptıkları işin türünün ya da mesleklerinin de rekreasyonel talepleri üzerinde etkili olabileceği düşüncesinden hareketle, ankete katılan ziyaretçilere sorulan soruya alınan cevaplar, OİDY'lere göre Tablo 28'de verilmiştir.

Araştırma alanı olarak seçilen 7 OİDY'de ankete katılan ziyaretçilerin, Tablo 28'de gösterilen meslek gruplarında çalıştığı anlaşılmakla birlikte, ziyaretçilerin genellikle işçi, memur ve esnaf iş kollarında yoğunlaştığı görülmektedir. OİDY ziyaretçilerininin %16.8 (Dülükbaba) ile %57.5 (Soğuksu) arasında değişen oranlarda memur, %16.2 (Çamburnu) ile %32.9 (Dülükbaba) arasında değişen oranlarda esnaf olarak çalıştığı görülmektedir.

Tablo 28. Ankete katılan ziyaretçilerin halihazırda yaptıkları iş türüne göre dağılımı

İş Türü	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU		KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
İşçi	15	11,5	11	9,9	4	6,1	2	2,7	24	12,4	30	17,1	22	13,7
Memur	51	39,2	51	45,9	32	48,5	42	57,5	35	18,0	47	26,9	27	16,8
Dr - Müh. - Mirm.	9	6,9	11	9,9	1	1,5	1	1,4	10	5,2	12	6,9	2	1,2
Av - Hakim - Savcı	3	2,3	4	3,6	0	0,0	1	1,4	1	0,5	3	1,7	0	0,0
Özel/Kamu -Yönetici	0	0,0	0	0,0	1	1,5	3	4,1	9	4,6	0	0,0	1	0,6
Esnaf	34	26,2	18	16,2	18	27,3	12	16,4	58	29,9	44	25,1	53	32,9
İşveren	0	0,0	1	0,9	0	0,0	1	1,4	1	0,5	2	1,1	0	0,0
Serbest Meslek	7	5,4	4	3,6	5	7,6	0	0	15	7,7	10	5,7	28	17,4
Emekli	3	2,3	1	0,9	0	0,0	1	1,4	3	1,5	0	0,0	1	0,6
Ev hanımı	1	0,8	0	0,0	0	0,0	3	4,1	10	5,2	3	1,7	7	4,3
Öğrenci	1	0,8	2	1,8	0	0,0	3	4,1	1	0,5	8	4,6	4	2,5
Diğer	6	4,6	8	7,2	5	7,6	4	5,5	27	13,9	16	9,1	16	9,9
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Ayrıntılı bir şekilde verilen bu oranlar ve Khi-kare analiziyle elde edilen, $p(0,000) < \alpha(0.05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, OİDY'leri arasında, ankete katılan ziyaretçilerin çalıştıkları iş kolu açısından anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.18. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Aylık Hanehalkı Gelir Düzeyi

İnsanların gelir düzeylerinin, yerleşim yerinden çeşitli uzaklıklarda yer alan OİDY'lerden rekreasyonel amaçlarla yararlanma talepleri üzerinde etkili olduğu varsayımından hareketle, ankete katılan ziyaretçilere, gelir düzeylerini tespit etmek amacıyla sorulan soruya alınan cevaplar, farklı iki bölgeye ve zamana ait olduğu için Tablo 29a ve 29b şeklinde ayrı iki tabloda verilmiştir.

Tablo 29a. Ziyaretçilerin aylık hanehalkı gelir gruplarına göre dağılımı

Gelir Grupları (Milyon TL)	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
0 – 100	1	0,8	1	0,9	0	0,0	0	0,0
101 – 200	11	8,5	2	1,8	3	4,5	2	2,7
201 – 300	28	21,5	18	16,2	26	39,4	14	19,2
301 – 400	23	17,7	33	29,7	29	43,9	8	11,0
401 – 500	23	17,7	21	18,9	3	4,5	19	26,0
501 – 600	11	8,5	10	9,0	1	1,5	10	13,7
601 – 700	16	12,3	16	14,4	1	1,5	15	20,5
Diğer	17	13,1	10	9,0	3	4,5	5	6,8
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0

İlgili tablodan da takip edilebileceği gibi, DKB'deki OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçilerin gelir düzeylerinin 101 – 200 milyon TL (81\$ – 160\$) ile 601 – 700 milyon TL (481\$ – 560\$) arasındaki gelir gruplarında dağılım göstermesine karşın, genel olarak 201 – 300 milyon TL (161\$ – 240\$), 300 – 400 milyon TL ve 401 – 500 milyon TL (321\$ – 400\$) gelir basamaklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Genel olarak ifade etmek gerekirse, her gelir grubundan insanın bu tür alanlardan rekreasyonel amaçlarla yararlandığı söylenebilir. Öte yandan, 700 milyon TL (560\$)'nin üzerinde gelir düzeyine sahip olan ziyaretçilerin oranının da Kayabaşı OİDY'de %13.1 ve Çamburnu'nda %9.0 olması ve ayrıca Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin ise, hemen hemen bütün gelir basamaklarında dağılım göstermesi ve özellikle de kırsal kesimde yer almasına rağmen, %20.5 oranında 601 – 700 milyon TL gelir basamağında olması dikkat çekmektedir.

Tablo 29a'da ayrıntılı bir şekilde verilen oranlar ve yapılan Khi-kare analiziyle elde edilen $p(0,000) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, DKB'indeki OİDY'leri arasında, ziyaretçilerin aylık hanehalkı gelir düzeyleri yönünden istatistiksel anlamda farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

Bir diğer çalışma bölgesi olan DAB'daki ÖİDY ziyaretçilerinin gelir düzeyleri incelendiğinde¹⁰, ankete katılan ziyaretçilerin aylık gelirlerinin 31-60 milyon TL (113\$ – 218\$) ile 201 – 250 milyon TL (731\$ – 909\$) arasındaki bütün gelir basamaklarında dağılım göstermesine rağmen, 31-60 milyon TL (113\$ – 218\$), 61-100 milyon TL (222\$ – 364\$) ve 101-151 milyon TL (367\$ – 549\$) basamaklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Öte yandan, 0 – 30 milyon TL (0 – 109\$) arasında gelir düzeyine sahip ziyaretçilerin Kapiçam ÖİDY'de %11.3 ve 250 milyon TL (909\$)'den fazla gelire sahip ziyaretçilerin de DAB'daki bütün ÖİDY'lerde çok düşük oranlarda olması dikkat çekmektedir (Tablo 29b).

Tablo 29b. Ziyaretçilerin aylık hanehalkı gelir gruplarına göre dağılımı

Gelir Grupları (Milyon TL)	KAPIÇAM		BAŞKONUŞ		DÜLÜKBABA	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
0 – 30	22	11,3	12	6,9	9	5,6
31 – 60	49	25,3	41	23,4	26	16,1
61 – 100	66	34,0	47	26,9	48	29,8
101 – 150	24	12,4	42	24,0	47	29,2
151 – 200	17	8,8	21	12,0	16	9,9
201 – 250	11	5,7	10	5,7	11	6,8
250 Milyondan Fazla	5	2,6	2	1,1	4	2,5
Toplam	194	100,0	175	100,0	161	100,0

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde verilen oranlar ve yapılan Khi-kare analiziyle elde edilen $p(0,019) < \alpha(0,05) \rightarrow H_0$ Red bulgusuna göre, DAB'daki ÖİDY'leri arasında, ziyaretçilerin aylık hanehalkı gelir düzeyleri yönünden istatistiksel anlamda farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.19. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Otomobil Sahipliliği

İnsanların gelir düzeyleri gibi, otomobil sahibi olup olmamalarının da yerleşim yerinin uzağında yer alan ÖİDY'lerden rekreasyonel amaçlarla yararlanma talepleri üzerinde etkili olabileceği düşüncesinden hareketle, ankete katılan ziyaretçilere otomobil sahibi olup olmadıkları sorulmuş ve alınan cevaplar, Tablo 30'da verilmiştir.

¹⁰ Doğu Akdeniz Bölgesinde yer alan Kahramanmaraş MP BM'indeki ÖİDY'lerindeki anket çalışmaları 1998 yılında gerçekleştirildiği için gelir grupları ilgili yılın rakamları dikkate alınarak düzenlenmiştir.

Tablo 30. Ankete katılan ziyaretçilerin otomobil sahipliliğine göre dağılımı

Ankete Katılan Ziyaretçinin Otomobili	KAYABAŞI		ÇAMBURNU		SAZALAN		SOĞUKSU	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Var	86	66,2	86	77,5	49	74,2	46	63,0
Yok	44	33,8	25	22,5	17	25,8	27	37,0
Toplam	130	100,0	111	100,0	66	100,0	73	100,0

Tablo 30'da görüldüğü gibi, ankete katılan ziyaretçiler, Kayabaşı'nda %66.2, Çamburnu'nda %77.5, Sazalan'da %74.2 ve Soğuksu'da %63 oranında otomobil sahibidirler. Otomobil sahibi olmayanların oranı ise, %22.5 (Çamburnu) ile %37 (Soğuksu) arasında değişmektedir.

Tablo 30'daki bulgular ve yapılan Khi-kare analiziyle elde edilen $p(0,104) > \alpha(0,05) \rightarrow H_1$ Kabul bulgusuna göre, DKB'deki OİDY'ler arasında, ziyaretçilerin otomobil sahipliliği yönünden istatistiksel anlamda farklılık olmadığı anlaşılmaktadır.

3.2. Orman Kaynağından Rekreasyon Amaçlı Yararlanma Değeri Bulguları

Araştırma alanı olarak seçilen 7 OİDY için, SMY ve KDY'ine göre elde edilen rekreasyonel amaçlarla yararlanma değeri bulguları, her OİDY için ayrı ayrı başlıklar halinde aşağıda verilmiştir.

3.2.1. Kayabaşı Orman İçi Dinlenme Yerine İlişkin Bulgular

Kayabaşı OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değeri, Bireysel SMY ve KDY'ye göre tahmin edilmiş olup, elde edilen bulgular alt başlıklar halinde aşağıda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

3.2.1.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları

Kayabaşı OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TR değerini hesaplamak ve talep modelini oluşturmak amacıyla, bu çalışmanın yöntem bölümünde açıklandığı gibi F ve t değerleri bakımından daha iyi sonuç verdiği kabul edilen yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilerek, basit regresyon analizi; ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimi açıkladığı düşünülen bağımsız değişkenleri ve ilişki yönlerini tespit etmek için de çoklu regresyon analizi yapılmış olup, elde edilen

bulgular Tablo 31’de özetlenmiştir.

Tablo 31. Kayabaşı OİDY’ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Yarı Logaritmik (Çoklu)	0,400	0,160	0,124	0,4271		
Yarı Logaritmik (Basit)	0,238	0,057	0,044	0,4462		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Yarı Logaritmik (Ç)	Regresyon	2,433	3	0,811	4,446	0,006
	Farklar	12,768	70	0,182		
	Toplam	15,201	73			
Yarı Logaritmik (B)	Regresyon	0,863	1	0,863	4,333	0,041
	Farklar	14,338	72	0,199		
	Toplam	15,201	73			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ln (YZS) (Ç)	Sabit (α)	1,542	0,287	5,373	0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM6]	-3,618E-08	0,000	-1,674	0,099	
	Yerleşim Yeri Türü [YYT]	0,128	0,056	2,295	0,025	
	Yerleşim Yeri Uzaklığı [YYU]	-1,141E-02	0,005	-2,215	0,030	
Ln(YZS) (B)	Sabit (α)	1,418	0,146	9,698	0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM6]	-4,387E-08	0,000	-2,082	0,041	

Tablo 31’de özetlenen regresyon analizi bulgularına göre, TR değerini belirlemek amacıyla yapılan basit regresyon analizi için seçilen yarı logaritmik (bağımlı) fonksiyon tipi, 0,05 düzeyinde önemli bulunmuştur.

Modelde bağımsız değişken olarak yer alan TSM6 değişkenin katsayısının negatif (-) β değeri alması, bir bireyin Kayabaşı OİDY’ye yaptığı bir ziyaretinin toplam maliyeti ile bir yıl içerisinde yaptığı ziyaret sayısı arasında ters ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, TSM arttıkça, bir kişinin bir yıl içerisinde Kayabaşı OİDY’ye yaptığı ziyaret sayısı azalmaktadır. Bu bulgulara göre, Kayabaşı OİDY’nin talep modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

$$\ln(YZS) = 1,418 - 4,387E-08 \times TSM6 \quad [33]$$

3.2.1.1. 1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları

Kayabaşı OİDY’ye bir kişi tarafından yapılan tek bir ziyaret nedeniyle oluşan BTR değeri, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı olarak açıklanan yolla hesaplanmış ve daha sonra da elde edilen BTR değeri, Kayabaşı OİDY’ye bir yıl içerisinde yapılan toplam

ziyaret sayısı (tahmini) ile çarpılarak, söz konusu alanın yıllık TTR değeri elde edilmiştir.

Bir sonraki aşamada da, elde edilen TTR değeri, Kayabaşı OİDY'nin kapladığı alana bölünerek, hektar başına rekreasyonel yararlanma değeri hesaplanmış ve elde edilen bulgular Tablo 32'de gösterilmiştir.

Tablo 32. Kayabaşı OİDY'ye ait TR değerleri

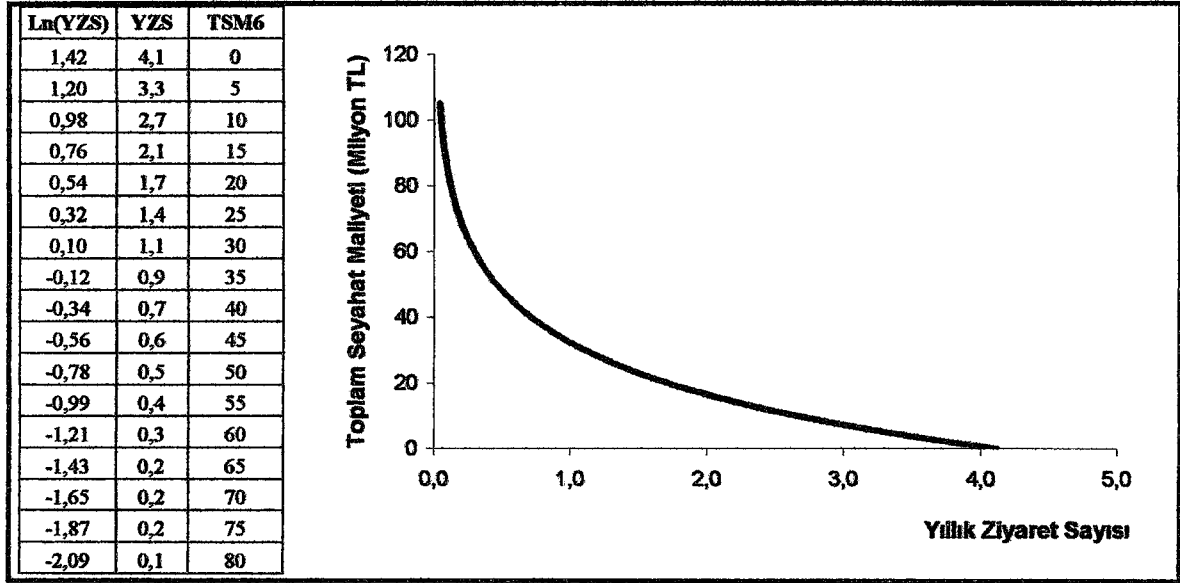
Kapladığı Alan (ha)	120
Yıllık Ziyaret Sayısı (Kişi/Yıl)	20 000
Bireysel Tüketici Rantı (TL/Kişi/Ziyaret)	22 794 620
Toplam Tüketici Rantı (TL/Yıl)	455 892 409 391
Hektar Başına Toplam Tüketici Rantı (TL/ha)	3 799 103 412

Kayabaşı OİDY'nin SMY'ye göre, BTR değeri 22 794 620 TL, TTR değeri ise 455 892 409 391 TL ve hektar başına TTR değeri de 3 799 103 412 TL olarak hesaplanmıştır.

3.2.1.1. 2. Kayabaşı Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreasyon Talep Eğrisi

Tablo 31'de verilen basit regresyon analizi sonucuna göre elde edilen talep fonksiyonu (33 nolu eşitlik) yardımıyla, Kayabaşı OİDY rekreasyon talep eğrisi oluşturulmuştur. Şekil 13'de gösterilen söz konusu talep eğrisinden de anlaşıldığı üzere, Kayabaşı OİDY'ye yapılacak ziyaret sayısı, ziyaretin kişi başına maliyeti arasında ters yönlü bir ilişki söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla, Kayabaşı OİDY için elde edilen talep eğrisinin, SMY uygulamalarındaki teorik beklentilerle uyum içerisinde olduğu görülmektedir.

Yine Şekil 13'de görüldüğü gibi, Kayabaşı OİDY kullanıcılarının söz konusu alanı rekreasyonel amaçlarla ziyaret etmek için katlanabilecekleri (kişi başına bir ziyaretin maliyeti) en yüksek seyahat maliyeti, 30 milyon TL'dir. Daha açık bir ifade ile, seyahat maliyetinin 30 milyon TL olduğu noktaya karşılık gelen yıllık ziyaret sayısı 1,1'dir. Bu noktadan sonra ziyaret sayısının 1'in altına düştüğü görülmektedir. Herhangi bir OİDY'ye kişilerin yaptığı ziyaret sayısının tam sayı olması gereğinden hareketle, söz konusu yargıya varılmıştır. Buna karşılık, ziyaret başına seyahat maliyetinin sıfır (0) olması durumunda, Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin bir yıl içerisinde söz konusu alana sadece 4 kez gidebildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 13. Hipotetik olarak geliştirilen Kayabaşı ÖİDY talep eğrisi

3.2.1.1. 3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler

Kayabaşı ÖİDY'nin rekreasyon talebini etkileyen değişkenlerin ortaya çıkarılması amacıyla, yarı logaritmik ve doğrusal fonksiyon tiplerine göre yapılan çoklu regresyon analizi bulgularına göre, her iki fonksiyon tipinde de analize katılan 17 bağımsız değişkenden sadece; TSM6, YYT ve YYU değişkenleri modele girebilmiştir. Söz konusu fonksiyon tiplerinden; doğrusal fonksiyon tipi 0,05 düzeyinde önemli bulunurken, yarı logaritmik fonksiyon tipinin %1 düzeyinde önemli bulunması ve R^2 değeri bakımından (doğrusal %13, yarı logaritmik %16) da bu fonksiyon tipinin R^2 'sinin yüksek olması nedenleriyle, değerlendirmelerde yarı logaritmik fonksiyon tipi dikkate alınmıştır.

Modele girebilen bağımsız değişkenlerin, YZS bağımlı değişkeni ile arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde, söz konusu bağımsız değişkenlerden TSM6 ve YYU ile arasında ters yönlü bir ilişki, YYT ile pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, kişi başına seyahat maliyeti ve yerleşim yeri uzaklığı arttıkça, kullanıcıların bir yıl içerisinde Kayabaşı ÖİDY'ye yaptıkları ziyaretlerin sayısı beklenildiği gibi azalmaktadır. Diğer yandan, yine kullanıcıların yaşadıkları yerleşim yerinin türü, köyden kente doğru gidildikçe, yıllık ziyaret sayılarında artış olduğu, yani ilçe ve kent gibi yerleşim yerlerinde yaşayan insanların köyde yaşayanlara göre, yıl içerisinde Kayabaşı ÖİDY'yi rekreasyonel amaçlarla daha fazla sayıda ziyaret ettiği anlaşılmaktadır.

Modele bağımsız değişken olarak giren bu üç değişken, istatistiksel anlamda önem düzeyleri bakımından incelendiğinde, TSM'nin 0,10 düzeyinde, YYT ile yerleşim yeri uzaklığının 0,05 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Bu üç değişken, Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin yıllık ziyaret sayılarındaki değişimin ancak %16'sını açıklayabilmektedir.

3.2.1.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları

Kayabaşı OİDY'nin rekreasyonel amaçlı yararlanma değeri, KDY'ne göre, OİDY'nin hipotetik olarak geliştirilen dört farklı durumu için ayrı ayrı hesaplanmış ve değerlendirilmiştir.

3.2.1.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları

Kayabaşı OİDY için hipotetik olarak geliştirilen 4 farklı durum için kişi başına en yüksek giriş ücreti ÖDE ortalamaları, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı bir şekilde açıklanan yolla hesaplanarak, Tablo 33'de gösterilmiştir.

Tablo 33. Kayabaşı OİDY'ye ilişkin OÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Toplam ve Ortalama Değerler		Mevcut Durum – Diğer Durumlar Arasındaki Değişim Oranları (%)
Mevcut Durum	Tercih Sayısı	149	-
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	618 120	-
Gelişmiş Durum 1	Tercih Sayısı	172	13
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	1 079 070	43
Gelişmiş Durum 2	Tercih Sayısı	174	1* - 14
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	1 264 368	15* - 51
Alanın Yansının Kapatılması	Tercih Sayısı	117	- 21
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	432 051	- 30

* Gelişmiş Durum 1 ile Gelişmiş Durum 2 arasındaki değişim oranı

Tablo 33'de incelendiğinde, Kayabaşı OİDY'nin mevcut durumu için ankete katılan ziyaretçiler tarafından toplam 149 tercih yapıldığı ve alana giriş ücreti ÖDE olarak kişi başına ortalama 618 120 TL elde edildiği anlaşılmaktadır.

Alanda bulunan piknik masası, kamelya, çeşme ve tuvalet gibi imkânların sayılarının artırılması durumunda (GD 1), tercih sayısının MD'ye göre %13 oranında artarak 172'ye ve OÖDE değerinin de yine MD'ye göre %43 artarak 1 079 070 TL'ye yükseldiği görülmektedir.

Alanda yapılmasına izin verilen rekreasyonel etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapı imkânlarının artırılması durumunda (GD 2) ise, tercih sayısının MD'ye göre %14, GD 1'e göre de %1 oranında artarak 174'e ve OÖDE değerinin de MD'ye göre %51, GD

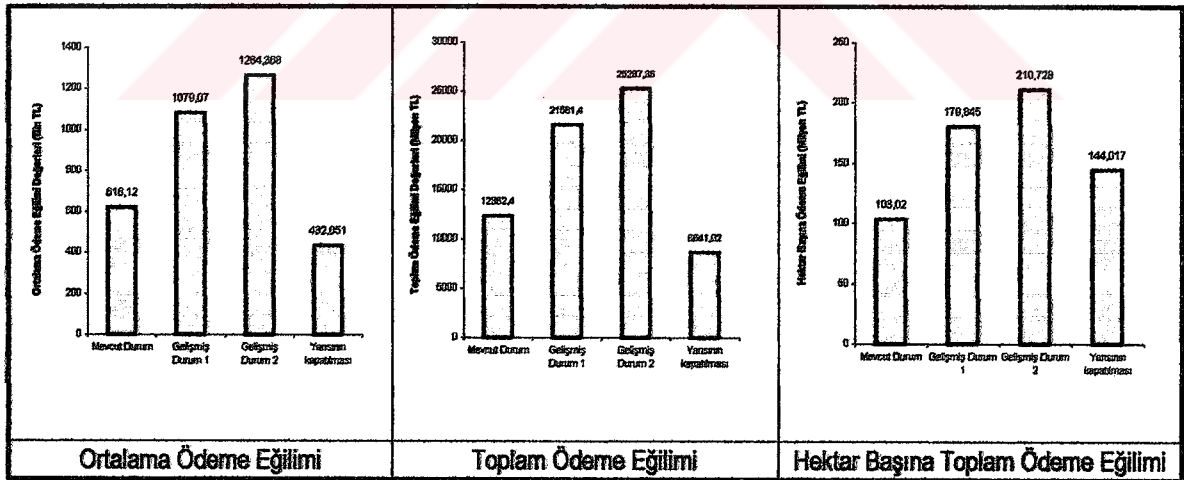
1'e göre de %15 artarak 1 264 368 TL'ye kadar yükseldiği görülmektedir.

Diğer taraftan, mevcut durumdaki imkânlarla birlikte 120 hektar alana sahip olan OİDY'nin 60 hektara indirilmesi durumunda (AYKD) ise, tercih sayısının MD'ye göre %21 azaldığı ve 117'ye düştüğü ve OÖDE değerinin de, yine MD'ye göre %30 oranında azaldığı ve 432 051 TL olarak elde edildiği anlaşılmaktadır.

Elde edilen OÖDE değerlerinden hareketle, Kayabaşı OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden yıllık TÖDE değerleri; OÖDE değerleri ile yıllık ziyaret sayısının çarpılması suretiyle hesaplanmıştır. Daha sonra da hektar başına düşen ÖDE değeri, elde edilen TÖDE değerinin Kayabaşı OİDY'nin kapladığı alana bölünmesiyle elde edilmiş ve elde edilen sonuçlar, Tablo 34 ve Şekil 14'de gösterilmiştir.

Tablo 34. Kayabaşı OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Yıllık Ziyaret Sayısı		20 000 Kişi/Yıl
	Kapladığı Alan		120 ha
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	Toplam Ödeme Eğilimi (TL)	TL/ha
Mevcut Durum	618 120	12 362 400 000	103 020 000
Gelişmiş Durum 1	1 079 070	21 581 400 000	179 845 000
Gelişmiş Durum 2	1 264 368	25 287 360 000	210 728 000
Yansının kapatılması	432 051	8 641 020 000	144 017 000

Şekil 14. Kayabaşı OİDY'nin alternatif durumlarına ilişkin ÖDE değerlerinin değişimi

Kayabaşı OİDY'nin yıllık rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TÖDE, alanın mevcut durumu için yaklaşık 12 milyar 362 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu TÖDE değeri, Kayabaşı OİDY'nin kapladığı 120 hektarlık alana bölündüğünde, hektar başına 103 020 000 TL'lik bir rekreasyonel yararlanma değeri elde edilmektedir. Hipotetik

olarak geliştirilen alternatif durumlarda elde edilmesi gereken TÖDE ve hektar başına TÖDE değerleri, OÖDE değerine bağlı olarak yükselmektedir. Bununla birlikte, Kayabaşı OİDY'nin kapladığı alanın yarı yarıya daraltılması durumunda elde edilecek TÖDE değerinde mevcut duruma göre, alanın yarıya indirilmesinden kaynaklanan bir azalma söz konusudur.

3.2.1.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler

KDY'nin bu aşamasında, ÖDE değer fonksiyonlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu regresyon analizinde, modele katılabilen değişkenlerin fazlalığı ve önem düzeyi yönünden daha iyi sonuç verdiği için, doğrusal fonksiyon tipi seçilmiştir. Söz konusu fonksiyon tipi 0,01 düzeyinde önemli bulunmuş olup, elde edilen bulgular Tablo 35'de verilmiştir.

Tablo 35. Kayabaşı OİDY'ye ait regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Doğrusal (Ç)	0,436	0,190	0,168	410,77		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Doğrusal (Ç)	Regresyon	4429871	3	1476623,596	8,751	0,000
	Farklar	18898125	112	168733,258		
	Toplam	23327996	115			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ödeme Eğilimi [ÖDE1]	Sabit (cc)	283,421	111,314	2,546	0,012	
	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	0,481	0,118	4,055	0,000	
	Ziyaretçi Grubundaki Birey Sayısı [ZGBS]	- 42,346	15,503	- 2,731	0,007	
	Diğer Harcamalar [DHAR]	1,69E-02	0,006	2,853	0,005	

Yukarıdaki katsayılar tablosunda da görüldüğü gibi, analize katılan 16 değişkenden sadece üç tanesi, modele anlamlı bir şekilde girebilmiştir. Modele giren bağımsız değişkenlerden AHG ve Kayabaşı OİDY'ye yapılan bir ziyarette yapılan diğer harcamalar DHAR değişkenleri ile ÖDE arasında pozitif yönlü, ziyaretçi grubundaki birey sayısı (ZGBS) ile, ters yönlü bir ilişki söz konusudur. Bir başka ifade ile, ziyaretçiler, aylık hanehalkı gelirleri ve gerçekleştirdikleri ziyaret için yaptıkları diğer harcamalar arttıkça, Kayabaşı OİDY'ye daha yüksek giriş ücreti ÖDE'dedir. Diğer taraftan, ankete katılan ziyaretçilerin gruplarındaki birey sayısı arttıkça, daha az miktarda kişi başına giriş ücreti

ÖDE’de olduğu görülmektedir.

Modele giren bağımsız değişkenlerden aylık hanehalkı gelirinin 0,01 düzeyinde, ziyaretçi grubundaki birey sayısının 0,07 ve diğer harcamaların 0,05 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Bu üç değişken, ankete katılan ziyaretçilerin Kayabaşı OİDY’nin mevcut durumu için, kişi başına giriş ücreti ödeme eğilimlerindeki değişimin sadece %19’luk bir kısmını açıklamaktadır.

3.2.2. Çamburnu Orman İçi Dinlenme Yerine İlişkin Bulgular

Çamburnu OİDY’nin Bireysel SMY ve KDY’e göre elde edilen rekreasyonel yararlanma değeri bulguları, alt başlıklar halinde aşağıda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

3.2.2.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları

Çamburnu OİDY’nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TR değerini hesaplamak ve talep modelini oluşturmak amacıyla, F ve t değerleri bakımından daha iyi sonuç verdiği kabul edilen yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilerek basit regresyon analizi, ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimi açıkladığı düşünülen bağımsız değişkenleri ve ilişki yönlerini tespit etmek için de çoklu regresyon analizi yapılmış olup, elde edilen bulgular Tablo 36’da özetlenmiştir.

Tablo 36’da özetlenen regresyon analizi bulgularına göre, TR değerini belirlemek amacıyla yapılan basit regresyon analizi için seçilen yarı logaritmik (bağımlı) fonksiyon tipi ile elde edilen model 0,05 düzeyinde önemli kabul edilmiştir.

Modelde bağımsız değişken olarak yer alan TSM1 değişkeninin katsayısının negatif (-)β değeri alması; bir bireyin Çamburnu OİDY’ye yaptığı bir ziyaretin toplam seyahat maliyeti ile, bir yıl içerisinde yaptığı ziyaret sayısı arasında ters ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Bir başka ifade ile, TSM arttıkça, bir yıl içerisinde yapılan ziyaret sayısı azalmaktadır. Bu bulgulara göre, Çamburnu OİDY’nin talep modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

$$\ln(YZS) = 1,479 - 2,733E-08 \times TSM1$$

[34]

Tablo 36. Çamburnu OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Yarı Logaritmik (Ç)	0,488	0,239	0,207	0,4950		
Yarı Logaritmik (B)	0,236	0,056	0,043	0,5437		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Yarı Logaritmik (Ç)	Regresyon	5,525	3	1,842	7,517	0,000
	Farklar	17,641	72	0,245		
	Toplam	23,167	75			
Yarı Logaritmik (B)	Regresyon	1,293	1	1,293	4,376	0,040
	Farklar	21,873	74	0,296		
	Toplam	23,167	75			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ln (YZS)	Sabit (α)	2,378	0,482	4,934	0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM1]	-3,075E-08	0,000	-2,541	0,013	
	Otomobil Sahipliliği [OTOS]	0,410	0,146	2,807	0,006	
	Ankete Katılanların Yaşadıkları Konut Tipi [AKYKT]	-0,609	0,232	-2,627	0,011	
Ln(YZS) (B)	Sabit (α)	1,497	0,134	11,168	0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti (TSM1)	-2,733E-08	0,000	-2,092	0,040	

3.2.2.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları

Çamburnu OİDY'ye bir kişi tarafından yapılan tek bir ziyaret nedeniyle oluşan BTR değeri, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı olarak açıklanan yolla hesaplanmış ve daha sonra da elde edilen BTR değeri, Çamburnu OİDY'ye bir yıl içerisinde yapılan toplam ziyaret sayısı (tahmini) ile çarpılarak, söz konusu alanın yıllık TTR veya TRYD değeri elde edilmiştir.

Bir sonraki aşamada da, elde edilen TTR değeri, Çamburnu OİDY'nin kapladığı alana bölünerek, hektar başına rekreasyonel yararlanma değeri hesaplanmış ve elde edilen bulgular, Tablo 37'de gösterilmiştir.

Tablo 37: Çamburnu OİDY'ye ait TR değerleri

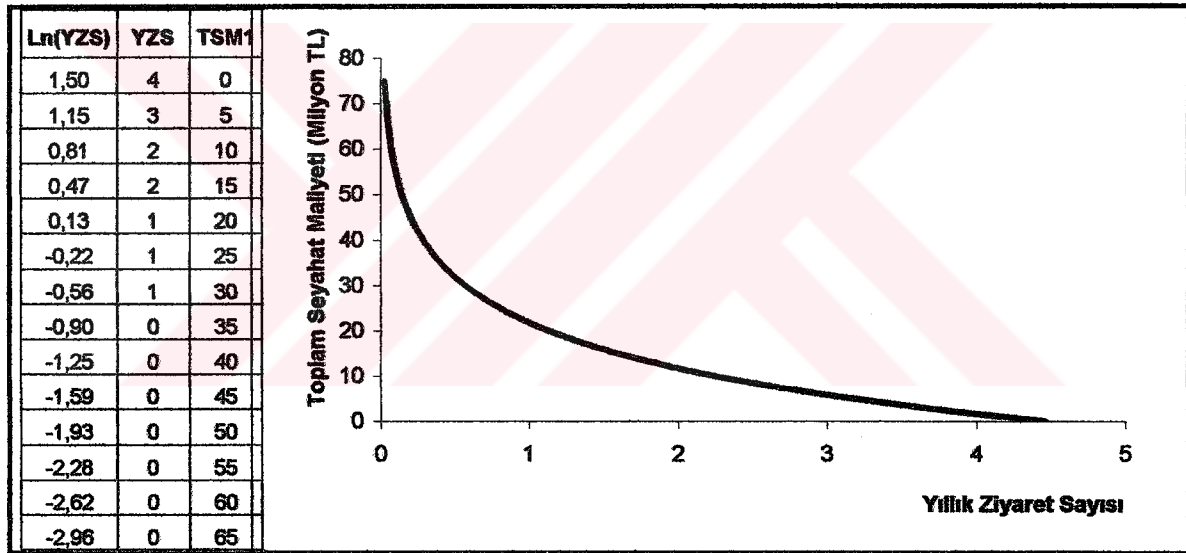
Kapladığı Alan (ha)	30
Yıllık Ziyaret Sayısı (Kişi/Yıl)	3 000
Bireysel Tüketici Rantı (TL/Kişi/Ziyaret)	14 577 621 ¹¹
Toplam Tüketici Rantı (TL/Yıl)	43 732 862 184
Hektar Başına Toplam Tüketici Rantı (TL/ha)	1 457 762 073

¹¹ TSM1, değişkeni grup için sadece yakıt giderine bağlı olarak hesaplanan Toplam Seyahat Maliyeti Değişkeni olduğundan dolayı bireysel tüketici rantını elde etmek için grup için hesaplanan 36 589 828 TL'lik tüketici rantı değeri ortalama grup büyüklüğü olan 2.51'e bölünerek kişi başına tüketici rantı elde edilmiştir.

Çamburnu OİDY'nin SMY'ye göre, BTR değeri 14 577 621 TL, TTR değeri ise 43 732 862 184 TL ve hektar başına TTR değeri de 1 457 762 073 TL olarak hesaplanmıştır.

3.2.2.1.2. Çamburnu Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreasyon Talep Eğrisi

Tablo 36'da verilen basit regresyon analizi sonuçlarındaki katsayılar kullanılmak suretiyle elde edilen talep fonksiyonu (34 nolu eşitlik) yardımıyla, Çamburnu OİDY rekreasyon talep eğrisi oluşturulmuştur. Şekil 15'de gösterilen söz konusu talep eğrisinden de anlaşıldığı üzere, Çamburnu OİDY'ye yapılacak ziyaret sayısı, ziyaretin kişi başına maliyeti arasında ters yönlü bir ilişki söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla, Çamburnu OİDY için elde edilen talep eğrisinin, SMY uygulamalarındaki teorik beklentilerle ve talep yasası varsayımıyla uyum içerisinde olduğu görülmektedir.

Şekil 15. Hipotetik olarak geliştirilen Çamburnu OİDY talep eğrisi

Yine Şekil 15'de görüldüğü gibi, Çamburnu OİDY kullanıcılarının söz konusu alanı rekreasyonel amaçlarla ziyaret etmek için katlanabilecekleri (kişi başına bir ziyaretin maliyeti) en yüksek seyahat maliyeti 30 milyon TL'dir. Buna karşılık, ziyaret başına seyahat maliyetinin sıfır (0) olması durumunda, Çamburnu OİDY kullanıcıları bir yıl içerisinde ancak 4 kez söz konusu alana gitme eğilimi göstermişlerdir.

3.2.2.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler

Çamburnu OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebini etkileyen değişkenlerin ortaya çıkarılması amacıyla, yarı logaritmik ve doğrusal fonksiyon tiplerine göre yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, her iki fonksiyon tipinde de, analize katılan 17 bağımsız değişkenden sadece TSM1, OTOS ve AKYKT değişkenleri modele girebilmiştir. Söz konusu fonksiyon tiplerinin, her ikisi de 0,01 düzeyinde önemli bulunmuş olmasına rağmen; R^2 değeri bakımından (doğrusal %21,1, yarı logaritmik %23,9), yarı logaritmik fonksiyon tipinin daha yüksek olması nedeniyle, değerlendirmelerde yarı logaritmik fonksiyon tipi dikkate alınmıştır.

Modele girebilen bağımsız değişkenlerin YZS bağımlı değişkeni ile arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde, söz konusu bağımsız değişkenlerden TSM1 ve AKYKT ile arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki, OTOS ile ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, kişi başına seyahat maliyetinin artması ve ankete katılan ziyaretçilerin yaşadıkları konut tipinin çok katlı (apartman) olması durumunda, bir yıl içerisinde Çamburnu OİDY'ye yapılan ziyaret sayısı azalmaktadır. Diğer yandan, otomobil sahibi olan ziyaretçilerin rekreasyonel amaçlarla bir yıl içerisinde daha fazla sayıda Çamburnu OİDY'ye geldiği anlaşılmaktadır.

Modele bağımsız değişken olarak giren bu dört değişken, istatistiksel anlamda önem düzeyleri bakımından incelendiğinde, TSM1, OTOS ve AKYKT değişkenleri, 0,01 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Modele girebilen bu değişkenler, Çamburnu OİDY kullanıcılarının yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimin ancak %23,9'ünü açıklayabilmektedir.

3.2.2.2 Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları

Çamburnu OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değeri, KDY'ne göre, OİDY'nin hipotetik olarak geliştirilen dört farklı durumu için ayrı ayrı hesaplanmış ve değerlendirilmiştir.

3.2.2.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları

Çamburnu OİDY için hipotetik olarak geliştirilen 4 farklı durum için kişi başına en yüksek giriş ücreti ÖDE ortalamaları, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı bir şekilde açıklanan yolla hesaplanarak, Tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 38. Çamburnu OİDY’ye ilişkin OÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Toplam ve Ortalama Değerler		Mevcut Durum – Diğer Durumlar Arasındaki Değişim Oranları (%)
Mevcut Durum	Tercih Sayısı	130	-
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	496 538	-
Gelişmiş Durum 1	Tercih Sayısı	127	- 2
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	736 220	33
Gelişmiş Durum 2	Tercih Sayısı	152	1* – 14
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	1 081 910	32* – 54
Alanın Yarısının Kapatılması	Tercih Sayısı	88	- 32
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	284 659	- 43

* Gelişmiş Durum 1 ile Gelişmiş Durum 2 arasındaki değişim oranı

Tablo 38’de görüldüğü gibi, Çamburnu OİDY’nin mevcut durumu için ankete katılan ziyaretçiler tarafından toplam 130 tercih yapılmış ve alana giriş ücreti ÖDE olarak kişi başına ortalama 496 538 TL elde edilmiştir.

Alanda bulunan piknik masası, kamelya, çeşme ve tuvalet gibi imkânların sayılarının artırılması durumunda (GD 1) tercih sayısının MD’ye göre %2 oranında azalarak 127’ye düştüğü, fakat OÖDE değerinin ise, yine MD’ye göre %33 artarak 736 220 TL’ye yükseldiği görülmektedir.

Alanda yapılmasına izin verilen rekreasyonel etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapı imkânlarının artırılması durumunda (GD 2) ise, tercih sayısının MD’ye göre %14, GD 2’ye göre de %1 oranında artarak 152’ye ve OÖDE değerinin de MD’ye göre %54, GD 1’e göre de %32 artarak 1 264 368 TL’ye kadar yükseldiği görülmektedir.

Diğer taraftan, mevcut durumdaki imkânlarla birlikte 30 hektar alana sahip olan OİDY’nin 15 hektara indirilmesi durumunda (AYKD) ise, tercih sayısının MD’ye göre %32 azaldığı ve 88’ye düştüğü ve OÖDE değerinin de yine MD’ye göre %43 oranında azaldığı ve 432 051 TL olarak elde edildiği anlaşılmaktadır.

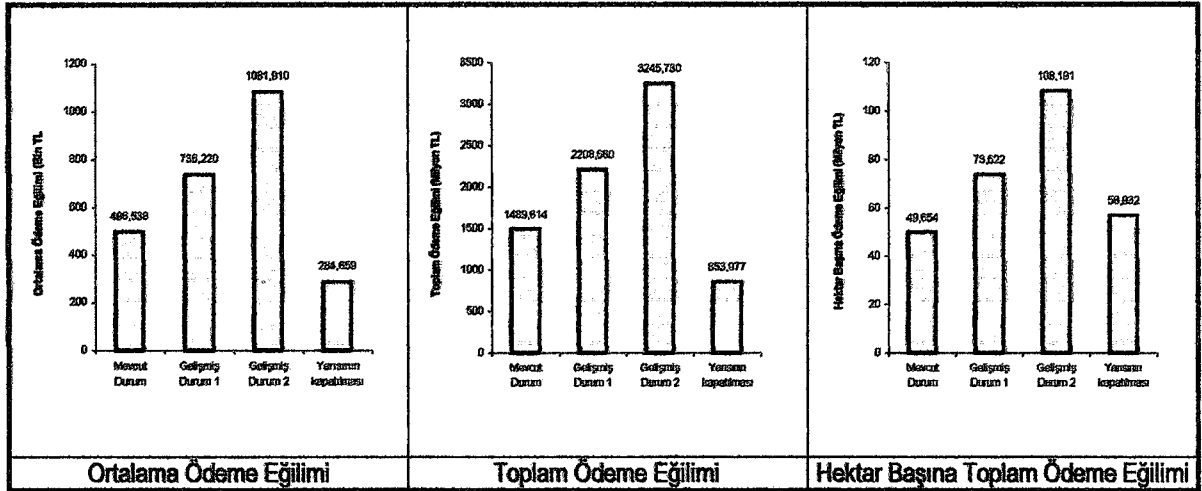
Elde edilen OÖDE değerlerinden hareketle, Çamburnu OİDY’nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden yıllık TÖDE değerleri, OÖDE değerleri ile yıllık ziyaret sayısının çarpılması suretiyle hesaplanmıştır. Bir sonraki aşamada da, hektar başına düşen

ÖDE değeri, elde edilen TÖDE değerinin Çamburnu OİDY'nin kapladığı alana bölünmesiyle elde edilmiş ve ortaya çıkan sonuçlar Tablo 39 ve Şekil 16'da gösterilmiştir.

Tablo 39. Çamburnu OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Yıllık Ziyaret Sayısı		3 000 Kişi/Yıl
	Kapladığı Alan		30 ha
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	Toplam Ödeme Eğilimi (TL)	TL/ha
Mevcut Durum	496 538	1 489 614 000	49 653 800
Gelişmiş Durum 1	736 220	2 208 660 000	73 622 000
Gelişmiş Durum 2	1 081 910	3 245 730 000	108 191 000
Alanın Yansının Kapatılması	284 659	853 977 000	56 931 800

Çamburnu OİDY'nin yıllık rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TÖDE, alanın mevcut durumu için yaklaşık 1 milyar 489 milyon 614 bin TL olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu TÖDE değeri, Çamburnu OİDY'nin kapladığı 30 hektarlık alana bölündüğünde, hektar başına 49 653 800 TL'lik bir rekreasyonel yararlanma değeri elde edilmektedir. Hipotetik olarak geliştirilen alternatif durumlarda elde edilmesi gereken TÖDE ve hektar başına TÖDE değerleri, OÖDE değerine bağlı olarak yükselmektedir. Çamburnu OİDY'nin kapladığı alanın yarı yarıya daraltılması durumunda elde edilecek TÖDE değerinde mevcut duruma göre, alanın yarıya indirilmesi nedeniyle, bir miktar fazlalık söz konusu olmuştur.

Şekil 16. Çamburnu OİDY'nin alternatif durumlarına ait ÖDE değerlerinin değişimi

3.2.2.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler

KDY'nin bu aşamasında, ÖDE değer fonksiyonlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu regresyon analizinde modele katılabilen değişkenlerin fazlalığı ve önem düzeyi yönünden daha iyi sonuç verdiği için, doğrusal fonksiyon tipi seçilmiştir. Söz konusu fonksiyon tipi 0,01 düzeyinde önemli bulunmuş olup, elde edilen bulgular, Tablo 40'da verilmiştir.

Aşağıdaki katsayılar tablosunda da görüldüğü gibi, analize katılan 16 değişkenden sadece dört tanesi, modele anlamlı bir şekilde girebilmiştir. Modele giren bağımsız değişkenlerden; AHG, AKY ve YYN ile ÖDE1 arasında pozitif yönlü, AKMH ile ise ters yönlü bir ilişki söz konusudur. Bu sonuçlar, aylık hanehalkı geliri yüksek olan, ankete katılan ziyaretçilerden daha yaşlı olanların ve ikamet ettikleri yerde tatil amacıyla ya da işi veya eğitimi gereği bulunanların Çamburnu ÖİDY'ye daha yüksek giriş ücreti ÖDE'de olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, medeni durumları itibariyle, bekar ziyaretçilerin evlilerden daha yüksek düzeyde giriş ücreti ÖDE'de oldukları görülmektedir.

Tablo 40. Çamburnu ÖİDY'ye ait regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Doğrusal (Ç)	0,585	0,342	0,314	266,33		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Doğrusal (Ç)	Regresyon	3361554,835	4	840388,709	11,848	0,000
	Farklar	6454669,124	91	70930,430		
	Toplam	9816223,958	95			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ödeme Eğilimi [ÖDE1]	Sabit (α)	602,257	176,723	3,408	0,001	
	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	0,536	0,107	4,983	0,000	
	Ankete Katılanların Medeni Hali [AKMH]	- 419,181	102,857	- 4,075	0,000	
	Ankete Katılanların Yaşı [AKY]	102,664	32,535	3,156	0,002	
	Yerleşim Yeri Niteliği [YYN]	52,903	33,182	1,594	0,114	

Modele giren bağımsız değişkenlerden; AHG, AKMH ve AKY değişkenlerinin 0,01 ve YYN değişkeninin ise 0,15 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Bu dört değişken, ankete katılan ziyaretçilerin Çamburnu ÖİDY'nin mevcut durumu için giriş ücreti ödeme eğilimlerindeki değişimin sadece, %34,2'lik bir kısmını açıklamaktadır.

3.2.3. Sazalan Orman İçi Dinlenme Yerine İlişkin Bulgular

Sazalan OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değeri, Bireysel SMY ve KDY'ye göre elde edilmiş ve bulgular alt başlıklar halinde aşağıda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

3.2.3.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları

Sazalan OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TR değerini hesaplamak ve talep modelini oluşturmak amacıyla, F ve t değerleri bakımından daha iyi sonuç verdiği kabul edilen yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilerek basit regresyon analizi; ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimi açıkladığı düşünülen bağımsız değişkenleri ve ilişki yönlerini tespit etmek için de çoklu regresyon analizi yapılmış olup, elde edilen bulgular Tablo 41'de özetlenmiştir.

Tablo 41. Sazalan OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Yarı Logaritmik (Ç)	0,693	0,480	0,441	0,4405		
Yarı Logaritmik (B)	0,335	0,112	0,096	0,5602		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Yarı Logaritmik (Çoklu)	Regresyon	9,510	4	2,378	12,252	0,000
	Farklar	10,285	53	0,194		
	Toplam	19,795	57			
Yarı Logaritmik (Basit)	Regresyon	2,223	1	2,223	7,085	0,010
	Farklar	17,572	56	0,314		
	Toplam	19,795	57			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ln (YZS) (Ç)	Sabit (α)	0,867	0,359	2,416	0,019	
	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM2]	-1,020E-07	0,000	-3,940	0,000	
	Yerleşim Yerinin Niteliği [YYN]	-,332	0,086	-3,884	0,000	
	Alanda Kalma Süresi [AKS]	0,175	0,049	3,549	0,001	
	Ankete Katılanların Yaş [AKY]	0,127	0,060	2,107	0,040	
Ln (YZS) (B)	Sabit (α)	1,667	0,177	9,416	0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM6]	- 7,839E -08	0,000	- 0,335	0,010	

Tablo 41'de özetlenen regresyon analizi bulgularına göre, TR değerini belirlemek amacıyla yapılan basit regresyon analizi için seçilen yarı logaritmik fonksiyon tipi, 0,01 düzeyinde (Tablo 41, Varyans Analizi, Önem Düzeyi sütunu) önemli bulunmuştur.

Modelde bağımsız değişken olarak yer alan TSM6 değişkeni katsayısının negatif (-)β değer alması, bir bireyin Sazalan OİDY'ye yaptığı bir ziyaretin toplam seyahat maliyeti ile bir yıl içerisinde yaptığı ziyaret sayısı arasında ters ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, TSM arttıkça, bir yıl içerisinde yapılan ziyaret sayısı azalmaktadır. Bu bulgulara göre, Sazalan OİDY'nin talep modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

$$\ln(YZS) = 1,667 - 7,839E-08 \times TSM6 \quad [35]$$

3.2.3.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları

Sazalan OİDY'ye bir kişi tarafından yapılan tek bir ziyaret nedeniyle oluşan BTR değeri, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı olarak açıklanan yolla hesaplanmış ve daha sonra da elde edilen BTR değeri, Sazalan OİDY'ye bir yıl içerisinde yapılan toplam ziyaret sayısı (tahmini) ile çarpılarak, söz konusu alanın yıllık TTR değeri elde edilmiştir.

Bir sonraki aşamada da, elde edilen TTR değeri, Sazalan OİDY'nin kapladığı alana bölünerek, hektar başına rekreasyonel yararlanma değeri hesaplanmış ve elde bulgular, Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 42. Sazalan OİDY'ye ait TR değerleri

Kapladığı Alan (ha)	5
Yıllık Ziyaret Sayısı (Kişi/Yıl)	3 000
Bireysel Tüketici Rantı (TL/Kişi/Ziyaret)	12 756 729
Toplam Tüketici Rantı (TL/Yıl)	38 270 187 527
Hektar Başına Toplam Tüketici Rantı (TL/ha)	7 654 037 505

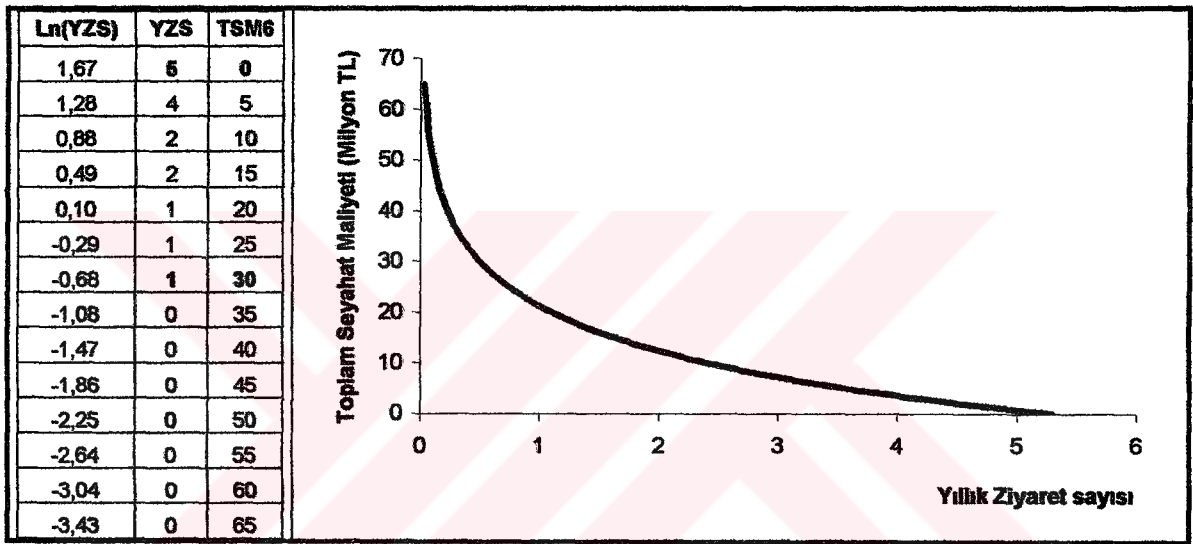
Sazalan OİDY'nin SMY'ye göre, BTR değeri 12 756 729 TL, TTR değeri ise, 38 270 187 527 TL ve hektar başına TTR değeri de 7 654 037 505 TL olarak hesaplanmıştır.

3.2.3.1. 2. Sazalan Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreasyon Talep Eğrisi

Tablo 41'de verilen basit regresyon analizi sonuçlarındaki katsayılar kullanılmak suretiyle elde edilen talep fonksiyonu (35 nolu eşitlik) yardımıyla, Sazalan OİDY rekreasyon talep eğrisi oluşturulmuştur. Şekil 17'de gösterilen söz konusu talep eğrisinden de anlaşıldığı üzere, Sazalan OİDY'ye yapılacak ziyaret sayısıyla, ziyaretin kişi başına

maliyeti arasında ters yönlü bir ilişki söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla, Sazalan OİDY için elde edilen talep eğrisinin, SMY uygulamalarındaki teorik beklentilerle ve talep yasasının temel özelliğiyle uyum içerisinde olduğu görülmektedir.

Yine Şekil 17’de görüldüğü gibi, Sazalan OİDY kullanıcılarının söz konusu alanı rekreasyonel amaçlarla ziyaret etmek için katlanabilecekleri (kişi başına bir ziyaretin maliyeti) en yüksek seyahat maliyeti 30 milyon TL’dir. Buna karşılık, ziyaret başına seyahat maliyetinin sıfır (0) olması durumunda, Sazalan OİDY kullanıcıları bir yıl içerisinde ancak 5 kez söz konusu alana gitme eğilimi göstermişlerdir.

Şekil 17. Hipotetik olarak geliştirilen Sazalan OİDY talep eğrisi

3.2.3.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler

Sazalan OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebini etkileyen değişkenlerin ortaya çıkarılması amacıyla, yarı logaritmik ve doğrusal fonksiyon tiplerine göre yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, her iki fonksiyon tipinde de analize katılan 17 bağımsız değişkenden sadece TSM2, YYN, AKS ve AKY değişkenleri modele girebilmiştir. Söz konusu fonksiyon tiplerinin her ikisi de 0,01 düzeyinde önemli bulunmuş olmasına rağmen, R^2 değeri bakımından doğrusal fonksiyon tipinin %35, yarı logaritmik fonksiyon tipinin %48 olması nedeniyle, değerlendirmelerde yarı logaritmik fonksiyon tipi dikkate alınmıştır.

Modele girebilen bağımsız değişkenlerin YZS bağımlı değişkeni ile arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde, söz konusu bağımsız değişkenlerden TSM2 ve YYN ile

arasında ters yönlü bir ilişki, AKS ve AKY ile ise pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, kişi başına seyahat maliyetinin artması ve ankete katılan ziyaretçilerin yaşadıkları YYN'nin kendi memleketi olmasından, tatil amacıyla veya işi ya da eğitimi gereği o yerleşim yerinde bulunuyor olmasına doğru değiştikçe, bir yıl içerisinde Sazalan OİDY'ye yapılan ziyaret sayısı azalmaktadır. Diğer yandan, alanda kalınan süre uzadıkça ve ziyaretçilerin yaşları arttıkça, rekreasyonel amaçlarla bir yıl içerisinde daha fazla sayıda ziyaretçinin Sazalan OİDY'ye geldiği anlaşılmaktadır.

Modele bağımsız değişken olarak giren bu dört değişken, istatistiksel anlamda önem düzeyleri bakımından incelendiğinde; TSM2, YYN ve AKS değişkenlerinin 0,01 düzeyinde ve AKY değişkeninin ise, 0,05 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Modele girebilen bu değişkenler, Sazalan OİDY kullanıcılarının yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimin ancak %48'ini açıklayabilmektedir.

3.2.3.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları

Sazalan OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değeri, KDY'ye göre, bu OİDY'nin hipotetik olarak geliştirilen dört farklı durumu için ayrı ayrı hesaplanmış ve değerlendirilmelere konu edilmiştir.

3.2.3.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları

Sazalan OİDY için hipotetik olarak geliştirilen 4 farklı durum için kişi başına ek yüksek giriş ücreti ÖDE ortalamaları, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı bir şekilde açıklanan yolla hesaplanarak Tablo 43'de gösterilmiştir.

Tablo 43. Sazalan OİDY'ye ilişkin OÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Toplam ve Ortalama Değerler		Mevcut Durum – Diğer Durumlar Arasındaki Değişim Oranları (%)
	Tercih Sayısı	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	
Mevcut Durum	Tercih Sayısı	66	-
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	471 212	-
Gelişmiş Durum 1	Tercih Sayısı	124	88
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	758 468	38
Gelişmiş Durum 2	Tercih Sayısı	66	(- 47)* – 0
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	775 758	2* – 39
Alanın Yansının Kapatılması	Tercih Sayısı	63	-5
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	503 175	7

* Gelişmiş Durum 1 ile Gelişmiş Durum 2 arasındaki değişim oranı

Tablo 43’de görüldüğü gibi, Sazalan OİDY’nin mevcut durumu için ankete katılan ziyaretçiler tarafından toplam 66 tercih yapılmış ve alana giriş ücreti ÖDE olarak kişi başına ortalama 471 212 TL elde edilmiştir.

Alanda bulunan imkânların sayılarının artırılması durumunda (GD 1) tercih sayısının MD’ye göre %88 oranında azalarak 124’e düştüğü, OÖDE değerinin ise, yine MD’ye göre %38 artarak 736 220 TL’ye yükseldiği anlaşılmaktadır.

Alanda yapılmasına izin verilen rekreasyonel etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapı imkânlarının arttırılması durumunda (GD 2) ise, tercih sayısının MD ile aynı kaldığı, GD 2’ye göre ise, %47 oranında azalarak 66’ya düştüğü ve OÖDE değerinin de MD’ye göre %39, GD 1’e göre de %2 artarak 775 758 TL’ye kadar yükseldiği görülmektedir.

Diğer taraftan, mevcut durumdaki imkânlarla birlikte 5 hektar alana sahip olan OİDY’nin 2,5 hektara indirilmesi durumunda (AYKD) ise, tercih sayısının MD’ye göre %5 azalarak 63’e düştüğü ve OÖDE değerinin ise, yine MD’ye göre %7 oranında artarak 503 175 TL’ye yükseldiği anlaşılmaktadır.

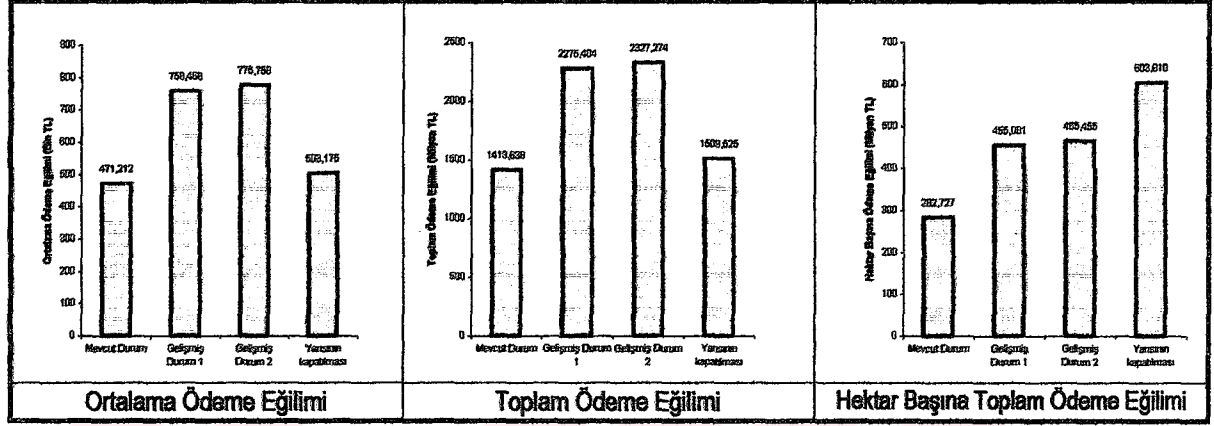
Elde edilen OÖDE değerlerinden hareketle, Sazalan OİDY’nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden yıllık TÖDE değerleri, OÖDE değerleri ile yıllık ziyaret sayısının çarpılması suretiyle hesaplanmıştır. Daha sonraki aşamada ise, hektar başına düşen ÖDE değeri, elde edilen TÖDE değerinin Sazalan OİDY’nin kapladığı alana bölünmesiyle elde edilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 44 ve Şekil 18’de gösterilmiştir.

Tablo 44. Sazalan OİDY’ye ilişkin ÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Yıllık Ziyaret Sayısı		3 000 Kişi/Yıl
	Kapladığı Alan		5 ha
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	Toplam Ödeme Eğilimi (TL)	TL/ha
Mevcut Durum	471 212	1 413 636 000	282 727 200
Gelişmiş Durum 1	758 468	2 275 404 000	455 080 800
Gelişmiş Durum 2	775 758	2 327 274 000	465 454 800
Alanın Yansının Kapatılması	503 175	1 509 525 000	603 810 000

Sazalan OİDY’nin yıllık rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TÖDE, alanın mevcut durumu için yaklaşık 1 milyar 413 milyon 636 bin TL olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu TÖDE değeri, Sazalan OİDY’nin kapladığı 5 hektarlık alana bölündüğünde hektar başına 282 727 200 TL’lik bir rekreasyonel yararlanma değeri elde edilmektedir. Hipotetik olarak geliştirilen alternatif durumlarda elde edilmesi gereken TÖDE ve hektar başına değerler, OÖDE değerine bağlı olarak yükselmektedir. Sazalan OİDY’nin kapladığı

alanın yarı yarıya daraltılması durumunda elde edilecek TÖDE değerinde, mevcut duruma göre, alanın yarıya indirilmesine rağmen, OÖDE’de herhangi bir azalma olmayıp, aksine bir miktar artış olması ve ziyaret sayısının aynı kalması nedenleriyle, hektar başına TÖDE değerinde iki katı bir artış meydana gelmiştir.

Şekil 18. Sazalan OİDY'nin alternatif durumlarına ilişkin ÖDE değerlerinin değişimi

3.2.3.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler

KDY'nin bu aşamasında, ÖDE değer fonksiyonlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu regresyon analizinde modele katılabilen değişkenlerin fazlalığı ve önem düzeyi yönünden daha iyi sonuç verdiği için, doğrusal fonksiyon tipi seçilmiştir. Söz konusu fonksiyon tipi 0,01 düzeyinde önemli bulunmuş olup, elde edilen bulgular Tablo 45'da verilmiştir.

Tablo 45. Sazalan OİDY'ye ait regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Doğrusal (Ç)	0,641	0,410	0,401	136,97		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Doğrusal (Ç)	Regresyon	822516,024	1	822516,024	43,842	0,000
	Farklar	1181945,515	63	18761,040		
	Toplam	2004461,538	64			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ödeme Eğilimi [ÖDE1]	Sabit (α)	222,647	41,145	5,411	0,000	
	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	0,731	0,110	6,621	0,000	

Tablo 45’de de görüldüğü gibi, analize katılan 16 farklı değişkenden sadece AHG değişkeni anlamlı bir şekilde modele girebilmiştir. Söz konusu değişken ile ÖDE1 bağımlı değişkeni arasında, pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Modele giren AHG değişkeninin, model içerisinde 0,01 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Bu değişken, ankete katılan ziyaretçilerin Sazalan OİDY’nin mevcut durumu için giriş ücreti ÖDE’deki değişimin %41’lik bir kısmını açıklamaktadır.

3.2.4. Soğuksu Orman İçi Dinlenme Yerine İlişkin Bulgular

Soğuksu OİDY’nin rekreasyonel yararlanma değeri, Bireysel SMY ve KDY’ye göre tahmin edilmiş olup, elde edilen bulgular alt başlıklar halinde aşağıda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

3.2.4.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları

Soğuksu OİDY’nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TR değerini hesaplamak ve talep modelini oluşturmak amacıyla, F ve t değerleri bakımından daha iyi sonuç verdiği kabul edilen yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilerek, basit regresyon analizi; ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimi açıkladığı düşünülen bağımsız değişkenleri ve ilişki yönlerini tespit etmek için de, çoklu regresyon analizi yapılmış olup, elde edilen bulgular Tablo 46’da verilmiştir.

Elde edilen regresyon analizi bulgularına göre, tüketici rantı değerini belirlemek amacıyla yapılan basit regresyon analizi için seçilen yarı logaritmik fonksiyon tipi, 0,05 düzeyinde (Tablo 46, Varyans Analizi, Önem Düzeyi sütunu) önemli bulunmuştur.

Modelde bağımsız değişken olarak yer alan TSM6 değişkeninin katsayısının negatif (-)β değer alması; bir bireyin Soğuksu OİDY’ye yaptığı bir ziyaretinin toplam maliyeti ile bir yıl içerisinde yaptığı ziyaret sayısı arasında ters ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Başka bir ifade ile, TSM arttıkça, Soğuksu OİDY’ye bir yıl içerisinde yapılan ziyaret sayısı azalmaktadır. Bu bulgulara göre, Soğuksu OİDY’nin talep modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

$$\ln(YZS) = 1,574 - 8,641E-08 \times TSM6$$

[36]

Tablo 46. Soğuksu OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Yan Logaritmik (Ç)	0,397	0,158	0,127	0,4648		
Yan Logaritmik (B)	0,292	0,085	0,068	0,4800		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Yan Logaritmik (Ç)	Regresyon	2,187	2	1,093	5,061	0,010
	Farklar	11,666	54	0,216		
	Toplam	13,853	56			
Yan Logaritmik (B)	Regresyon	1,179	1	1,179	5,115	0,028
	Farklar	12,674	55	0,230		
	Toplam	13,853	56			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ln (YZS)	Sabit (∞)	1,751	0,192		0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM6]	- 8,867E-08	0,000	-0,299	0,020	
	Otomobil Sahipliliği [OTOS]	- 0,273	0,127	-0,270	0,035	
Ln (YZS) (B)	Sabit (∞)	1,574	0,179	8,793	0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti (TSM6)	- 8,641E -08	0,000	- 0,292	0,028	

3.2.4.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları

Soğuksu OİDY'ye bir kişi tarafından yapılan tek bir ziyaret nedeniyle oluşan BTR değeri, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı olarak açıklanan yolla hesaplanmış ve daha sonra da elde edilen BTR değeri, Soğuksu OİDY'ye bir yıl içerisinde yapılan toplam ziyaret sayısı ile çarpılarak, söz konusu alanın yıllık TTR değeri elde edilmiştir.

Bir sonraki aşamada ise, elde edilen TTR değerinin Soğuksu OİDY'nin kapladığı alana bölünerek, hektar başına rekreasyonel yararlanma değeri hesaplanmış ve elde edilen bulgular, Tablo 47'de gösterilmiştir.

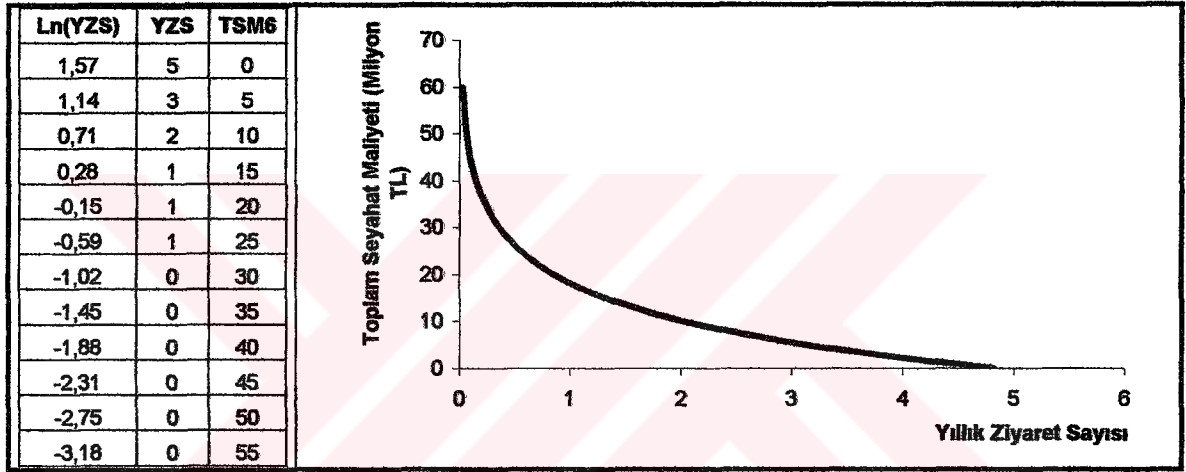
Tablo 47. Soğuksu OİDY'ye ait TR değerleri

Kapladığı Alan (ha)	18
Yıllık Ziyaret Sayısı (Kişi/Yıl)	2 000
Bireysel Tüketici Rantı (TL/Kişi/Ziyaret)	11 572 735
Toplam Tüketici Rantı (TL/Yıl)	23 145 469 274
Hektar Başına Toplam Tüketici Rantı (TL/ha)	1 285 859 404

Soğuksu OİDY'nin SMY'ye göre, BTR değeri 11 572 735 TL, TTR değeri ise 23 145 469 274 TL ve hektar başına TTR değeri de 1 285 859 404 TL olarak hesaplanmıştır.

3.2.4.1.2. Soğuksu Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreyasyon Talep Eğrisi

Tablo 46'da verilen basit regresyon analizi sonuçlarındaki katsayılar kullanılmak suretiyle elde edilen talep fonksiyonu (36 nolu eşitlik) yardımıyla, Soğuksu OİDY rekreyasyon talep eğrisi oluşturulmuştur. Şekil 19'da gösterilen söz konusu talep eğrisinden de anlaşıldığı gibi, Soğuksu OİDY'ye yapılacak ziyaret sayısı, ziyaretin kişi başına maliyeti arasında ters yönlü bir ilişki söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla, Soğuksu OİDY için elde edilen talep eğrisinin, SMY uygulamalarındaki teorik beklentilerle uyum içerisinde olduğu görülmektedir.

Şekil 19. Hipotetik olarak geliştirilen Soğuksu OİDY talep eğrisi

Yine, Şekil 19'da görüldüğü gibi, Soğuksu OİDY kullanıcılarının söz konusu alanı rekreasyonel amaçlarla ziyaret etmek için katlanabilecekleri (kişi başına bir ziyaretin maliyeti) en yüksek seyahat maliyeti 25 milyon TL'dir. Buna karşılık, ziyaret başına seyahat maliyetinin sıfır (0) olması durumunda Soğuksu OİDY kullanıcıları bir yıl içerisinde ancak 5 kez söz konusu alana gitme eğilimi göstermektedir.

3.2.4.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler

Soğuksu OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebini etkileyen değişkenlerin ortaya çıkarılması amacıyla yarı logaritmik ve doğrusal fonksiyon tiplerine göre yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, analize katılan 17 bağımsız değişkenden doğrusal fonksiyon tipinde sadece TSM6 ve yarı logaritmik fonksiyon tipinde ise, TSM6 ve OTOS değişkenleri modele girebilmiştir. Doğrusal fonksiyon tipi 0,05 düzeyinde önemli

bulunurken, yarı logaritmik fonksiyon tipinin 0,01 düzeyinde önemli bulunmuştur. Modele giren bağımsız değişken sayısı ve R^2 değeri bakımından yarı logaritmik fonksiyon tipinin (%15.8), doğrusal fonksiyon tipinden (%8) yüksek olması nedeniyle, değerlendirmelerde yarı logaritmik fonksiyon tipi dikkate alınmıştır.

Modele girebilen bağımsız değişkenlerin YZS bağımlı değişkeni ile arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde, söz konusu bağımsız değişkenlerden TSM6 ve OTOS ile arasında ters yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, kişi başına seyahat maliyetinin artması ve ankete katılan ziyaretçinin otomobil sahibi olması, bir yıl içerisinde Soğuksu OİDY'ye yapılan ziyaret sayısının azalmasına neden olmaktadır.

Modele bağımsız değişken olarak giren bu iki değişken, istatistiksel anlamda önem düzeyleri bakımından incelendiğinde, TSM6 ve OTOS değişkenlerinin 0,05 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Modele girebilen bu değişkenler, Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin yıllık ziyaret sayılarındaki değişimin ancak %15,8'ini açıklayabilmektedir.

3.2.4.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları

Soğuksu OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değeri, OİDY'nin hipotetik olarak geliştirilen dört farklı durumu için ayrı ayrı hesaplanmış ve değerlendirilmiştir.

3.2.4.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları

Soğuksu OİDY için hipotetik olarak geliştirilen 4 farklı durum için kişi başına en yüksek giriş ücreti ÖDE ortalamaları, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı bir şekilde açıklanan yolla hesaplanarak, Tablo 48'de gösterilmiştir.

Tablo 48. Soğuksu OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Toplam ve Ortalama Değerler		Mevcut Durum - Diğer Durumlar Arasındaki Değişim Oranları (%)
	Tercih Sayısı	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	
Mevcut Durum	Tercih Sayısı	89	-
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	501 720	-
Gelişmiş Durum 1	Tercih Sayısı	83	- 7
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	772 890	35
Gelişmiş Durum 2	Tercih Sayısı	106	28* - 19
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	988 680	22* - 49
Alanın Yansının Kapatılması	Tercih Sayısı	58	- 35
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	371 550	- 26

* Gelişmiş Durum 1 ile Gelişmiş Durum 2 arasındaki değişim oranı

Tablo 48'de görüldüğü gibi, Soğuksu OİDY'nin mevcut durumu için ankete katılan ziyaretçiler tarafından toplam 89 tercih yapılmış ve alana giriş ücreti ÖDE olarak kişi başına ortalama 501 720 TL elde edilmiştir.

Alanda bulunan piknik masası, kamelya, çeşme ve tuvalet gibi imkânların sayılarının artırılması durumunda (GD 1) tercih sayısının MD'ye göre %7 oranında azalarak 83'e düştüğü, OÖDE değerinin ise, yine MD'ye göre %35 artarak 772 890 TL'ye yükseldiği anlaşılmaktadır.

Alanda yapılmasına izin verilen rekreasyonel etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapı imkânlarının artırılması durumunda (GD 2) ise, tercih sayısının MD'ye göre %19, GD 2'ye göre ise %28 oranında artarak 106'ya ve OÖDE değerinin de MD'ye göre %49, GD 1'e göre de %22 artarak 988 680 TL'ye kadar yükseldiği görülmektedir.

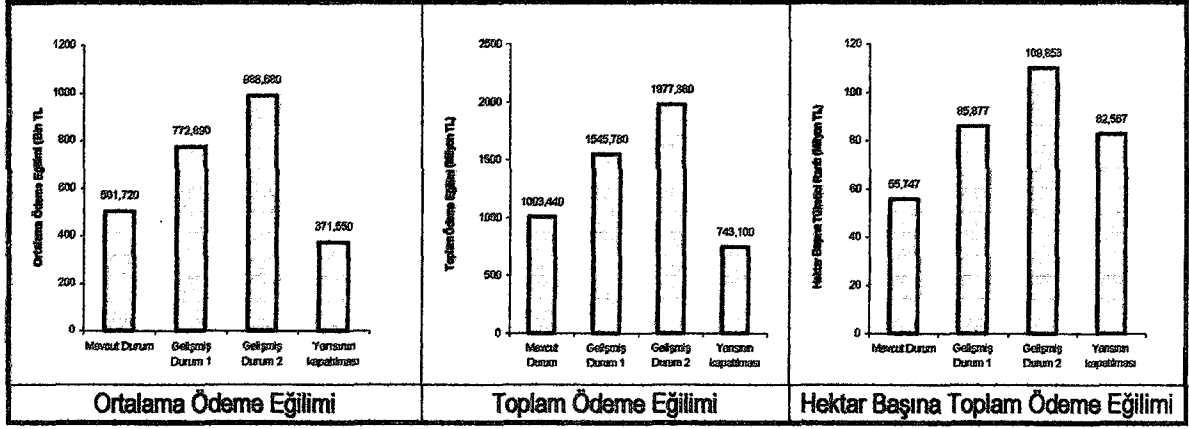
Diğer taraftan, mevcut durumdaki imkânlarla birlikte 18 hektar alana sahip olan OİDY'nin 9 hektara indirilmesi durumunda (AYKD) ise, tercih sayısının MD'ye göre %35 düşerek 58'e ve OÖDE değerinin de yine MD'ye göre %26 oranında azalarak 371 550 TL'ye düştüğü anlaşılmaktadır.

Elde edilen OÖDE değerlerinden hareketle, Soğuksu OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden yıllık TÖDE değerleri, OÖDE değerleri ile yıllık ziyaret sayısının çarpılması suretiyle hesaplanmıştır. Daha sonraki aşamada ise, hektar başına düşen TÖDE değeri, elde edilen TÖDE değerinin Soğuksu OİDY'nin kapladığı alana bölünmesiyle elde edilmiş ve Tablo 49 ve Şekil 20'de gösterilmiştir.

Soğuksu OİDY'nin yıllık rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TÖDE, alanın mevcut durumu için yaklaşık 1 milyar 003 milyon 440 bin TL olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu TÖDE değeri, Soğuksu OİDY'nin kapladığı 18 hektarlık alana bölündüğünde hektar başına 55 746 667 TL'lik bir değer elde edilmektedir.

Tablo 49. Soğuksu OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Yıllık Ziyaret Sayısı		2 000 Kişi/Yıl
	Kapladığı Alan		18 ha
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	Toplam Ödeme Eğilimi (TL)	TL/ha
Mevcut Durum	501 720	1 003 440 000	55 746 667
Gelişmiş Durum 1	772 890	1 545 780 000	85 876 667
Gelişmiş Durum 2	988 680	1 977 360 000	109 853 333
Alanın Yansının Kapatılması	371 550	743 100 000	82 566 667

Şekil 20. Soğuksu OİDY'nin alternatif durumlarına ilişkin ÖDE değerlerinin değişimi

Soğuksu OİDY için hipotetik olarak geliştirilen alternatif durumlardan Gelişmiş Durum 1 ve Gelişmiş Durum 2 için elde edilen TÖDE ve hektar başına TÖDE değerleri, söz konusu her durum için de, OÖDE değerlerine bağlı olarak yükselmektedir. Soğuksu OİDY'nin kapladığı alanın yarı yarıya daraltılması durumunda ise, mevcut duruma göre, alanın yarıya indirilmesi ve OÖDE'deki yaklaşık %25'lik bir azalmaya rağmen, elde edilecek TÖDE değerinde %50'lik bir azalma ve hektar başına TÖDE değerinde de %50'lik bir fazlalık söz konusu olmuştur.

3.2.4.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler

KDY'nin bu aşamasında ÖDE değer fonksiyonlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu regresyon analizinde modele katılabilen değişkenlerin fazlalığı ve önem düzeyi yönünden daha iyi sonuç verdiği için, doğrusal fonksiyon tipi seçilmiştir. Söz konusu fonksiyon tipi 0,01 düzeyinde önemli bulunmuş olup, elde edilen bulgular Tablo 50'de verilmiştir.

Aşağıdaki katsayılar tablosunda da görüldüğü gibi, analize katılan 16 değişkenden sadece bir tanesi modele anlamlı bir şekilde girebilmiştir. Modele giren YYT ile ankete katılan ziyaretçilerin Soğuksu OİDY'ye kişi başına giriş ücreti arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki söz konusudur. Bu sonuç, şehirden gelen ziyaretçilerin daha az giriş ücreti ödeme eğiliminde olduğunu, buna karşılık ilçe ve diğer yerleşim birimlerinden gelen ziyaretçilerin daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Tablo 50. Soğuksu OİDY'ye ait regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Doğrusal (Ç)	0,384	0,148	0,135	335,58		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Doğrusal (Ç)	Regresyon	1287299,178	1	1287299,178	11,431	0,001
	Farklar	7432553,763	66	112614,451		
	Toplam	8719852,941	67			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ödeme Eğilimi [ÖDE1]	Sabit (α)	1002,957	154,646	6,485	0,000	
	Yerleşim Yeri Türü [YYT]	-171,505	50,727	-3,381	0,001	

Modele bağımsız değişken olarak giren YYT değişkeninin, model içerisinde 0,01 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Bu değişken, ankete katılan ziyaretçilerin Soğuksu OİDY'nin mevcut durumu için kişi başına giriş ücreti ödeme eğilimlerindeki değişimin %15'lik bir kısmını açıklamaktadır.

3.2.5. Kapıçam Orman İçi Dinlenme Yerine İlişkin Bulgular

Kapıçam OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değeri, Bireysel SMY ve KDY'ye göre tahmin edilmiş olup, elde edilen bulgular alt başlıklar halinde aşağıda verilmiştir.

3.2.5.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları

Kapıçam OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TR değerini hesaplamak ve talep modelini oluşturmak amacıyla, F ve t değerleri bakımından daha iyi sonuç verdiği kabul edilen yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilerek, basit regresyon analizi; ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimi açıkladığı düşünülen bağımsız değişkenleri ve ilişki yönlerini tespit etmek için de çoklu regresyon analizi yapılmış olup, elde edilen bulgular Tablo 51'de verilmiştir.

Tablo 51'de özetlenen regresyon analizi bulgularına göre, tüketici rantı değerini belirlemek amacıyla yapılan basit regresyon analizi için seçilen yarı logaritmik (bağımlı) fonksiyon tipi, 0,01 düzeyinde önemli bulunmuştur.

Tablo 51: Kapaçam OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Yarı Logaritmik (Ç)	0,280	0,078	0,070	0,6405		
Yarı Logaritmik (B)	0,177	0,031	0,027	0,7186		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Yarı Logaritmik (Ç)	Regresyon	8,003	2	4,001	9,753	0,000
	Farklar	94,360	230	0,410		
	Toplam	102,363	232			
Yarı Logaritmik (B)	Regresyon	4,133	1	4,133	8,004	0,005
	Farklar	127,559	247	0,516		
	Toplam	131,692	248			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		T	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ln (YZS)	Sabit (α)	1,440	0,081	17,184	0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM6]	-3,9E-07	0,000	-3,237	0,001	
	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	3,27E-03	0,001	4,384	0,000	
Ln (YZS) (B)	Sabit (α)	1,813	0,64	28,348	0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti (TSM5)	-4,023E-07	0,000	-2,829134	0,005	

Modelde bağımsız değişken olarak yer alan TSM5 değişkeninin katsayısının negatif (-) β değeri alması; bir bireyin Kapaçam OİDY'ye yaptığı bir ziyaretin toplam seyahat maliyeti ile, bir yıl içerisinde yaptığı ziyaret sayısı arasında ters ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, TSM arttıkça, bir yıl içerisinde yapılan ziyaret sayısı azalmaktadır. Elde edilen bu sonuçlara göre, Kapaçam OİDY'nin talep modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

$$\ln(YZS) = 1,813 - 4,0237E-07 \times TSM5 \quad [37]$$

3.2.5.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları

Kapaçam OİDY'ye bir kişi tarafından yapılan tek bir ziyaret nedeniyle oluşan BTR değeri, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı olarak açıklanan yolla hesaplanmış ve daha sonra da elde edilen BTR değeri, Kapaçam OİDY'ye bir yıl içerisinde yapılan toplam ziyaret sayısı (tahmini) ile çarpılarak, söz konusu alanın yıllık TTR değeri elde edilmiştir. Daha sonra da, elde edilen TTR değerinin Kapaçam OİDY'nin kapladığı alana bölünerek, hektar başına rekreasyonel yararlanma değeri hesaplanmış ve elde edilen bulgular Tablo 52'de gösterilmektedir.

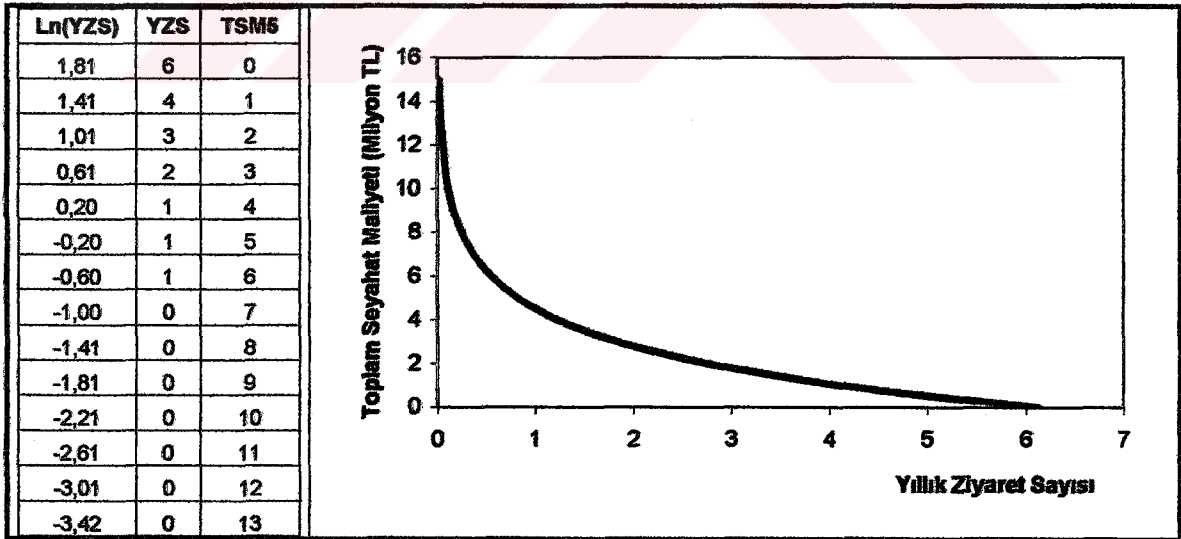
Tablo 52. Kapıçam ÖİDY'ye ait TR değerleri

Kapladığı Alan (ha)	180
Yıllık Ziyaret Sayısı (Kişi/Yıl)	30 000
Bireysel Tüketici Rantı (TL/Kişi/Ziyaret)	12 428 536
Toplam Tüketici Rantı (TL/Yıl)	372 856 077 554
Hektar Başına Toplam Tüketici Rantı (TL/ha)	2 071 422 653

Kapıçam ÖİDY'nin SMY'ye göre; BTR değeri 12 428 536 TL, TTR değeri ise 327 856 077 554 TL ve hektar başına TTR değeri de 2 071 422 653 TL olarak hesaplanmıştır.

3.2.5.1.2. Kapıçam Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreasyon Talep Eğrisi

Tablo 51'de verilen basit regresyon analizi sonuçlarındaki katsayılar kullanılmak suretiyle elde edilen talep fonksiyonu (37 nolu eşitlik) yardımıyla, Kapıçam ÖİDY rekreasyon talep eğrisi oluşturulmuştur. Şekil 21'de gösterilen söz konusu talep eğrisinden de anlaşıldığı üzere, Kapıçam ÖİDY'ye yapılacak ziyaret sayısı, ziyaretin kişi başına maliyeti arasında ters yönlü bir ilişki söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla, Kapıçam ÖİDY için elde edilen talep eğrisinin, SMY uygulamalarındaki teorik beklentilerle ve talep yasasının temel özelliğiyle uyum içerisinde olduğu görülmektedir.

Şekil 21. Hipotetik olarak geliştirilen Kapıçam ÖİDY talep eğrisi

Yine Şekil 21'de görüldüğü gibi, Kapıçam ÖİDY kullanıcılarının söz konusu alanı rekreasyonel amaçlarla ziyaret etmek için katlanabilecekleri (kişi başına bir ziyaretin

maliyeti) en yüksek seyahat maliyeti 30 (1998 fiyatlarıyla 6) milyon TL'dir. Buna karşılık, ziyaret başına seyahat maliyetinin sıfır (0) olması durumunda, Kapıçam OİDY kullanıcıları bir yıl içerisinde ancak 6 kez söz konusu alana gitme eğilimi göstermişlerdir.

3.2.5.1.3.Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler

Kapıçam OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebini etkileyen değişkenlerin ortaya çıkarılması amacıyla yarı logaritmik ve doğrusal fonksiyon tiplerine göre yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, her iki fonksiyon tipinde de analize katılan 14 bağımsız değişkenden sadece, TSM6 ve AHG değişkenleri modele girebilmiştir. Söz konusu fonksiyon tiplerinin aynı düzeyde (0,01) önemli bulunmuş ve R^2 değeri bakımından (doğrusal %10.8, yarı logaritmik %7.8) doğrusal fonksiyon tipinin daha yüksek olmasına rağmen, çalışmanın amaçlarından biri olarak OİDY'ler yıllık ziyaret sayısını etkileyen değişkenler yönünden birbirleriyle karşılaştırılacağından, OİDY'ler arasında bir bütünlük olması açısından, değerlendirmelerde yarı logaritmik fonksiyon tipi dikkate alınmıştır.

Modele girebilen bağımsız değişkenlerin, YZS bağımlı değişken ile arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde, söz konusu bağımsız değişkenlerden TSM6 ile arasında ters yönlü bir ilişki, AHG ile ise pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, kişi başına seyahat maliyeti arttıkça, kullanıcıların bir yıl içerisinde Kapıçam OİDY'ye yaptıkları ziyaretlerin sayısının azalma gösterdiği; diğer yandan, yine ankete katılan ziyaretçinin aylık hanehalkı geliri arttıkça, yıllık ziyaret sayılarının da arttığı anlaşılmaktadır.

Modele bağımsız değişken olarak giren bu dört değişken, istatistiksel anlamda önem düzeyleri bakımından incelendiğinde, TSM6 ve AHG değişkenlerinin 0,01 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Modele girebilen bu değişkenler Kapıçam OİDY kullanıcılarının yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimin ancak, %7.8'ini açıklayabilmektedir.

3.2.5.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları

Kapıçam OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değeri, KDY'ye göre, OİDY'nin hipotetik olarak geliştirilen dört farklı durumu için ayrı ayrı hesaplanmış ve değerlendirmelere konu edilmiştir.

3.2.5.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları

Kapıçam OİDY için hipotetik olarak geliştirilen 4 farklı durum için kişi başına en yüksek giriş ücreti ÖDE ortalamaları, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı bir şekilde açıklanan yolla hesaplanarak, Tablo 53'te gösterilmiştir.

Tablo 53. Kapıçam OİDY'ye ilişkin OÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Toplam ve Ortalama Değerler		Mevcut Durum - Diğer Durumlar Arasındaki Değişim Oranları (%)
Mevcut Durum	Tercih Sayısı	213	-
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	734 750	-
Gelişmiş Durum 1	Tercih Sayısı	183	- 14
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	1 060 400	31
Gelişmiş Durum 2	Tercih Sayısı	267	46* - 25
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	1 421 350	25* - 48
Alanın Yansının Kapatılması	Tercih Sayısı	161	- 24
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	752 350	2

* Gelişmiş Durum 1 ile Gelişmiş Durum 2 arasındaki değişim oranı

Tablo 53'de görüldüğü gibi, Kapıçam OİDY'nin mevcut durumu için ankete katılan ziyaretçiler tarafından toplam 213 tercih yapmış ve alana giriş ücreti ÖDE olarak kişi başına ortalama 734 750 TL elde edilmiştir.

Alanda bulunan piknik masası, kamelya, çeşme ve tuvalet gibi imkânların sayılarının artırılması durumunda (GD 1) tercih sayısının MD'ye göre %14 oranında azalarak 183'e, OÖDE değerinin yine MD'ye göre %31 artarak 1 060 400 TL'ye yükseldiği anlaşılmaktadır.

Alanda yapılmasına izin verilen rekreasyonel etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapı imkânlarının artırılması durumunda (GD 2) ise, tercih sayısının MD'ye göre %25, GD 2'ye göre ise %46 oranında artarak 267'ye ve OÖDE değerinin de MD'ye göre %48, GD 1'e göre de %25 artarak 1 421 350 TL'ye kadar yükseldiği görülmektedir.

Diğer taraftan, mevcut durumdaki imkânlarla birlikte 180 hektar alana sahip olan OİDY'nin 90 hektara indirilmesi durumunda (AYKD) ise, tercih sayısının MD'ye göre %24 azaldığı ve 161'e düştüğü ve OÖDE değerinin de yine MD'ye göre %2 oranında arttığı ve 752 350 TL olarak elde edildiği anlaşılmaktadır.

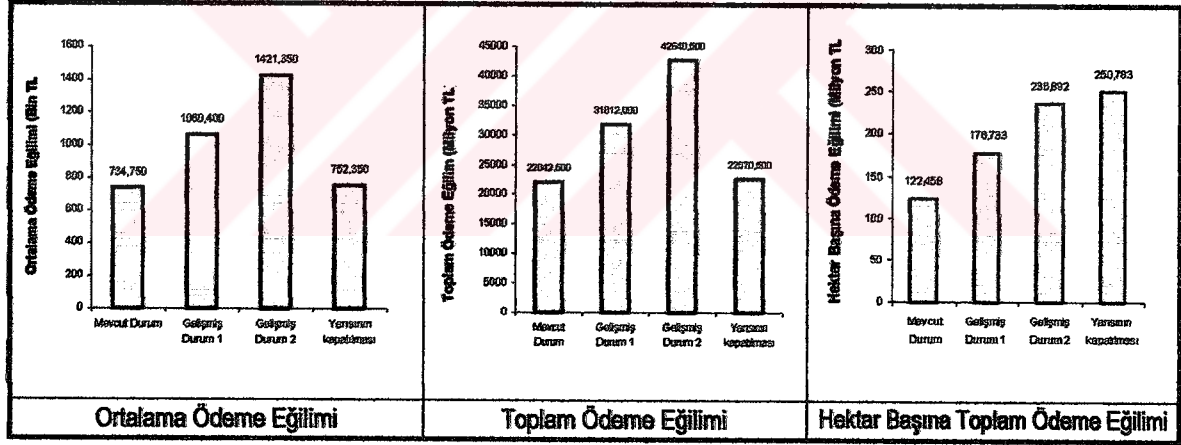
Elde edilen ortalama değerlerinden hareketle, Kapıçam OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden yıllık TÖDE değerleri, OÖDE değerleri ile yıllık ziyaret sayısının çarpılması suretiyle hesaplanmıştır. Bir sonraki aşamada ise, hektar başına ÖDE

değeri, elde edilen TÖDE değerinin Kapıçam OİDY'nin kapladığı alana bölünmesiyle elde edilmiş ve Tablo 54 ve Şekil 22'de gösterilmiştir.

Tablo 54. Kapıçam OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Yıllık Ziyaret Sayısı		20 000 Kişi/Yıl
	Kapladığı Alan		180 ha
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	Toplam Ödeme Eğilimi (TL)	TL/ha
Mevcut Durum	734 750	22 042 500 000	122 458 333
Gelişmiş Durum 1	1 060 400	31 812 000 000	176 733 333
Gelişmiş Durum 2	1 421 350	42 640 500 000	236 891 667
Alanın Yansının Kapatılması	752 350	22 570 500 000	250 783 333

Kapıçam OİDY'nin yıllık rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TÖDE, alanın mevcut durumu için yaklaşık 22 042 500 000 TL olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu TÖDE değeri, Kapıçam OİDY'nin kapladığı 180 hektarlık alana bölündüğünde hektar başına 122 458 333 TL'lik bir rekreasyonel yararlanma değeri elde edilmektedir.

Şekil 22. Kapıçam OİDY'nin alternatif durumlarına ait ÖDE değerlerinin değişimi

Kapıçam OİDY için hipotetik olarak geliştirilen alternatif durumlarda elde edilmesi beklenen TÖDE ve hektar başına değerler, OÖDE değerine bağlı olarak yükselmektedir. Ancak diğer OİDY'lerden farklı olarak, Kapıçam OİDY'nin kapladığı alanın yarı yarıya daraltılmış olmasına rağmen TÖDE değerinde, mevcut duruma göre, alanın yarıya indirilmesi ve OÖDE değerinin daha yüksek olması nedeniyle, hektar başına TÖDE değerinde yaklaşık iki katı bir artış söz konusu olmuştur.

3.2.5.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler

KDY'nin bu aşamasında ÖDE değer fonksiyonlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu regresyon analizinde modele katılabilen değişkenlerin fazlalığı ve önem düzeyi yönünden daha iyi sonuç verdiği için doğrusal fonksiyon tipi seçilmiştir. Söz konusu fonksiyon tipi 0,05 düzeyinde önemli bulunmuş olup, elde edilen bulgular Tablo 55'de verilmiştir.

Tablo 55. Kapıçam ÖİDY'ye ait regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Yan Logaritmik (Ç)	0,260	0,068	0,055	0,7542		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Yan Logaritmik (Ç)	Regresyon	6,179	2	3,089	5,431	0,005
	Farklar	85,320	150	0,569		
	Toplam	91,498	152			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ödeme Eğilimi [LnÖDE1]	Sabit (α)	4,338	0,130	33,450	0,000	
	Yıllık Ziyaret sayısı [YZS]	3,364E-02	0,012	2,841	0,005	
	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	1,643E-03	0,001	1,978	0,050	

Yukarıda verilen katsayılar tablosunda da görüldüğü gibi, analize dahil edilen 16 değişkenden sadece iki tanesi, modele anlamlı bir şekilde girebilmiştir. Modele giren YZS ve AHG ile ankete katılan ziyaretçilerin Kapıçam ÖİDY'ye kişi başına giriş ÖDE eğilimi arasında pozitif yönlü ilişki söz konusudur. Bir başka ifade ile, ankete katılan ziyaretçiler, aylık hanehalkı gelirleri ve yıl içerisinde yaptıkları ziyaret sayısı arttıkça, Kapıçam ÖİDY'ye daha yüksek giriş ücreti ÖDE'dedir.

Modele giren bağımsız değişkenlerden YZS değişkeni 0.01 ve AHG değişkeni de 0,05 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Bu iki değişken, ankete katılan ziyaretçilerin Kapıçam ÖİDY'nin mevcut durumu için giriş ücreti ödeme eğilimindeki değişimin sadece, %6.8'lik bir kısmını açıklamaktadır.

3.2.6. Başkonuş Orman İçi Dinlenme Yeri İlişkin Bulgular

Başkonuş ÖİDY'nin rekreasyonel yararlanma değeri, Bireysel SMY ve KDY'ye göre elde edilmiş olup, bulgular aşağıdaki alt bölümlerde ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

3.2.6.1. Bireysel Seyahat Maliyet Yöntemi Bulguları

Başkonuş OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TR değerini hesaplamak ve talep modelini oluşturmak amacıyla, F ve t değerleri bakımından daha iyi sonuç verdiği kabul edilen yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilerek basit regresyon analizi, ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimi açıkladığı düşünülen bağımsız değişkenleri ve ilişki yönlerini tespit etmek için de çoklu regresyon analizi yapılmış olup, elde edilen bulgular Tablo 56'da verilmiştir.

Tablo 56. Başkonuş OİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Yarı Logaritmik (Ç)	0,533	0,284	0,254	0,6066		
Yarı Logaritmik (B)	0,300	0,090	0,081	0,6733		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Yarı Logaritmik (Ç)	Regresyon	14,011	4	3,503	9,520	0,000
	Farklar	35,323	96	0,368		
	Toplam	49,334	100			
Yarı Logaritmik (B)	Regresyon	4,454	1	4,454	9,825	0,002
	Farklar	44,880	99	0,453		
	Toplam	49,334	100			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ln (YZS)	Sabit (α)	1,992	0,350	5,693	0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM1]	-2,672E-07	0,000	-3,993	0,000	
	Ankete Katılanların Öğrenim Düzeyi [AKÖD]	-4,264E-02	0,015	-2,890	0,005	
	Ankete Katılanların Cinsiyet [AKC]	0,646	0,240	2,688	0,008	
	Alternatif Rekreasyon Alanı [ARA]	-0,332	0,167	-1,993	0,049	
Ln (YZS) (B)	Sabit (α)	1,660	0,115	14,439	0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti (TSM5)	-2,947E-07	0,000	-3,134	0,002	

Tablo 56'da verilen bulgulara göre (Tablonun Varyans Analizi bölümü önem düzeyi sütunu), TR değerini belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi için seçilen yarı logaritmik (bağımlı) fonksiyon tipi, 0,01 düzeyinde önemli bulunmuştur.

Modelde bağımsız değişken olarak yer alan TSM5 değişkeninin katsayısının negatif (-) β değer alması, bir bireyin Başkonuş OİDY'ye yaptığı bir ziyaretin toplam seyahat maliyeti ile, aynı bireyin bir yıl içerisinde yaptığı ziyaret sayısı arasında ters yönlü anlamlı ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Bir başka ifade ile, TSM arttıkça, bir yıl içerisinde yapılan ziyaret sayısı azalmaktadır. Bu sonuçlara göre, Başkonuş OİDY'nin talep modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

$$\ln(\text{YZS}) = 1,660 - 2,947\text{E-}08 \times \text{TSM5} \quad [38]$$

3.2.6.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları

Başkonuş OİDY'ye bir kişi tarafından yapılan tek bir ziyaret nedeniyle oluşan BTR değeri, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı olarak açıklanan yolla hesaplanmış ve daha sonra da elde edilen BTR değeri, Başkonuş OİDY'ye bir yıl içerisinde yapılan toplam ziyaret sayısı ile çarpılarak, söz konusu alanın yıllık TTR değeri elde edilmiştir.

Daha sonraki aşamada ise, elde edilen TTR değerinin Başkonuş OİDY'nin kapladığı alana bölünmesiyle, hektar başına rekreasyonel yararlanma değeri hesaplanmış ve elde edilen bulgular Tablo 57'de gösterilmiştir.

Tablo 57. Başkonuş OİDY'ye ait TR değerleri

Kapladığı Alan (ha)	30
Yıllık Ziyaret Sayısı (Kişi/Yıl)	7 500
Bireysel Tüketici Rantı (TL/Kişi/Ziyaret)	16 966 407
Toplam Tüketici Rantı (TL/Yıl)	127 248 048 863
Hektar Başına Toplam Tüketici Rantı (TL/ha)	4 241 601 629

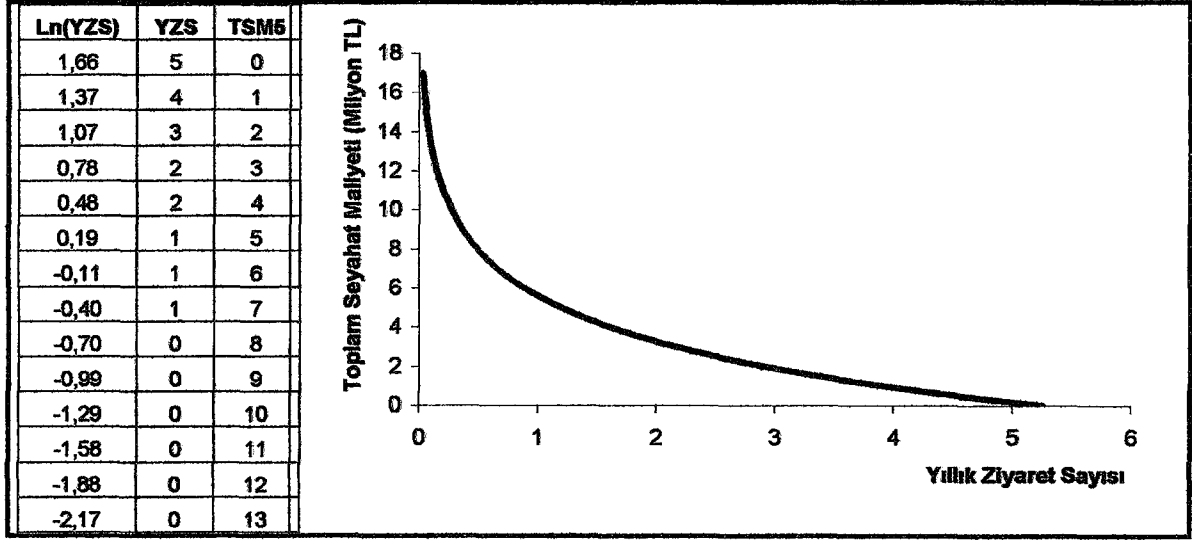
Başkonuş OİDY'nin SMY'ye göre; BTR değeri 16 966 407 TL, TTR değeri ise 127 248 048 863 TL ve hektar başına TTR değeri de 4 241 601 629 TL olarak hesaplanmıştır.

3.2.6.1.2. Başkonuş Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreasyon Talep Eğrisi

Tablo 56'da verilen basit regresyon analizi sonuçlarındaki katsayılar kullanılmak suretiyle elde edilen talep fonksiyonu (38 nolu eşitlik) yardımıyla, Başkonuş OİDY rekreasyon talep eğrisi oluşturulmuştur. Şekil 23'de gösterilen söz konusu talep eğrisinden de anlaşıldığı gibi, Başkonuş OİDY'ye yapılacak ziyaret sayısı, ziyaretin kişi başına maliyeti arasında ters yönlü bir ilişki söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla, Başkonuş OİDY için elde edilen talep eğrisinin, SMY uygulamalarındaki teorik beklentilerle ve talep yasasının özelliği ile uyum içerisinde olduğu görülmektedir.

Yine Şekil 23'de görüldüğü gibi, Başkonuş OİDY kullanıcılarının söz konusu alanı rekreasyonel amaçlarla ziyaret etmek için katlanabilecekleri (kişi başına bir ziyaretin maliyeti) en yüksek seyahat maliyeti, 35 (1998 fiyatlarıyla 7) milyon TL'dir. Buna karşılık, ziyaret başına seyahat maliyetinin sıfır (0) olması durumunda, Başkonuş OİDY

kullanıcıları bir yıl içerisinde ancak 5 kez söz konusu alana gidebilmektedir.

Şekil 23. Hipotetik olarak geliştirilen Başkonuş ÖİDY talep eğrisi

3.2.6.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler

Başkonuş ÖİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebini etkileyen değişkenlerin ortaya çıkarılması amacıyla, yarı logaritmik ve doğrusal fonksiyon tiplerine göre yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, her iki fonksiyon tipinde de analize katılan 14 bağımsız değişkenden sadece; TSM1, AKÖD, AKC ve ARA değişkenleri modele girebilmiştir. Söz konusu fonksiyon tipleri, 0,01 düzeyinde önemli bulunmuş olmasına rağmen, R^2 değeri bakımından (doğrusal %20, yarı logaritmik fonksiyon %28.4), yarı logaritmik fonksiyon tipinin daha yüksek olması nedeniyle, değerlendirmelerde söz konusu fonksiyon tipi dikkate alınmıştır.

Modele girebilen bağımsız değişkenlerin, YZS bağımlı değişkeni ile arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde; söz konusu bağımsız değişkenlerden TSM1, AKÖD ve ARA ile arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki, AKC ile ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, kişi başına seyahat maliyeti arttıkça, ankete katılanların eğitim düzeyleri yükseldikçe ve ziyaretçiler için alternatif rekreasyon alanı varsa, kullanıcıların bir yıl içerisinde Başkonuş ÖİDY'ye yaptıkları ziyaretlerin sayısı azalmaktadır. Diğer yandan, ankete katılan ziyaretçinin cinsiyeti yönünden değerlendirildiğinde, bayanların daha fazla ziyaret yapmak istedikleri anlaşılmaktadır.

Modele bağımsız değişken olarak giren bu dört değişken, istatistiksel anlamda önem düzeyleri bakımından incelendiğinde, TSM1, AKÖD ve ARA değişkenlerinin 0,01 düzeyinde, AKC değişkeninin ise, 0,05 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Modele girebilen bu değişkenler, Başkonuş OİDY kullanıcılarının yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimin ancak %28.4'ünü açıklayabilmektedir.

3.2.6.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları

Başkonuş OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değeri, KDY'ye göre, OİDY'nin hipotetik olarak geliştirilen dört farklı durumu için ayrı ayrı hesaplanmış ve değerlendirmelere konu edilmiştir.

3.2.6.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları

Başkonuş OİDY için hipotetik olarak geliştirilen 4 farklı durum için kişi başına en yüksek giriş ücreti ÖDE ortalamaları, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı bir şekilde açıklanan yolla hesaplanarak, Tablo 58'de gösterilmiştir.

Tablo 58. Başkonuş OİDY'ye ilişkin OÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Toplam ve Ortalama Değerler		Mevcut Durum - Diğer Durumlar Arasındaki Değişim Oranları (%)
	Tercih Sayısı	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	
Mevcut Durum	Tercih Sayısı	194	-
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	521 000	-
Gelişmiş Durum 1	Tercih Sayısı	185	- 5
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	723 250	28
Gelişmiş Durum 2	Tercih Sayısı	257	39* - 32
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	1 215 450	40* - 57
Alanın Yansının Kapatılması	Tercih Sayısı	148	- 24
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	476 500	- 10

* Gelişmiş Durum 1 ile Gelişmiş Durum 2 arasındaki değişim oranı

Tablo 58'de görüldüğü gibi, Başkonuş OİDY'nin mevcut durumu için ankete katılan ziyaretçiler tarafından toplam 194 tercih yapılmış ve alana giriş ücreti ÖDE olarak kişi başına ortalama 521 000 TL elde edilmiştir.

Alanda bulunan piknik masası, kamelya, çeşme ve tuvalet gibi imkânların sayılarının artırılması durumunda (GD 1) tercih sayısının MD'ye göre %5 oranında azalarak 185'e düştüğü, OÖDE değerinin ise, MD'ye göre %28 artarak 723 250 TL'ye yükseldiği

anlaşılmaktadır.

Alanda yapılmasına izin verilen rekreasyonel etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapı imkânlarının artırılması durumunda (GD 2) ise, tercih sayısının MD'ye göre %32, GD 2'ye göre ise %39 oranında artarak 257'ye ve OÖDE değerinin de MD'ye göre %57, GD 1'e göre de %40 artarak 1 215 450 TL'ye kadar yükseldiği görülmektedir.

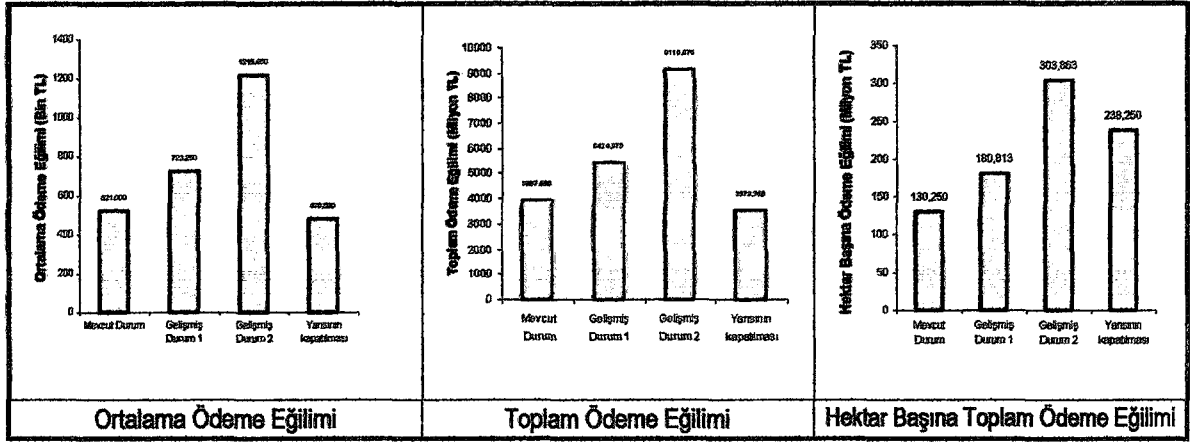
Diğer taraftan, mevcut durumdaki imkânlarla birlikte 30 hektar alana sahip olan OİDY'nin 15 hektara indirilmesi durumunda (AYKD) ise, MD'ye göre, tercih sayısının %24 azalarak 148'e ve OÖDE değerinin de %10 azalarak 476 500 TL'ye düştüğü anlaşılmaktadır.

Elde edilen ortalama değerlerinden hareketle, Başkonuş OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden yıllık TÖDE değerleri, OÖDE değerleri ile yıllık ziyaret sayısının çarpılması suretiyle hesaplanmıştır. Daha sonra da, hektar başına düşen ÖDE değeri, elde edilen TÖDE değerinin Başkonuş OİDY'nin kapladığı alana bölünmesiyle elde edilmiş ve elde edilen sonuçlar, Tablo 59 ve Şekil 24'de gösterilmiştir.

Tablo 59. Başkonuş OİDY'ye ilişkin ÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Yıllık Ziyaret Sayısı		7 500 Kişi/Yıl
	Kapladığı Alan		30 ha
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	Toplam Ödeme Eğilimi (TL)	TL/ha
Mevcut Durum	521 000	3 907 500 000	130 250 000
Gelişmiş Durum 1	723 250	5 424 375 000	180 812 500
Gelişmiş Durum 2	1 215 450	9 115 875 000	303 862 500
Alanın Yarılarının Kapatılması	476 500	3 573 750 000	238 250 000

Başkonuş OİDY'nin yıllık rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TÖDE, alanın mevcut durumu için yaklaşık 3 milyar 907 milyon 500 bin TL olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu TÖDE değeri, Başkonuş OİDY'nin kapladığı 30 hektarlık alana bölündüğünde hektar başına 130 250 000 TL'lik bir rekreasyonel yararlanma değeri elde edilmektedir. Hipotetik olarak geliştirilen alternatif durumlarda elde edilmesi gereken TÖDE ve hektar başına değerler, OÖDE değerine bağlı olarak yükselmektedir. Başkonuş OİDY'nin kapladığı alanın yarı yarıya daraltılması durumunda elde edilecek TÖDE değerinde, mevcut duruma göre, alanın yarıya indirilmesi ve OÖDE'nin yüksek olması nedenleriyle yaklaşık olarak iki kat artmış olduğu görülmüştür.

Şekil 24. Başkonuş ÖİDY'nin alternatif durumlarına ait ÖDE değerlerinin değişimi

3.2.6.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler

KDY'nin bu aşamasında ÖDE değer fonksiyonlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu regresyon analizinde, modele katılabilen değişkenlerin fazlalığı ve önem düzeyi yönünden daha iyi sonuç verdiği için doğrusal fonksiyon tipi seçilmiştir. Söz konusu fonksiyon tipi 0,01 düzeyinde önemli bulunmuş olup, elde edilen bulgular Tablo 60'da verilmiştir.

Tablo 60. Başkonuş ÖİDY'ye ait regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Doğrusal (Ç)	0,388	0,151	0,132	111,34		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Doğrusal (Ç)	Regresyon	295244,923	3	98414,974	7,938	0,000
	Farklar	1661245,113	134	12397,352		
	Toplam	1956490,036	137			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ödeme Eğilimi (ÖDE1)	Sabit (α)	-45,212	85,183	-0,531	0,596	
	Ziyaretçi Grubundaki Birey Sayısı [ZGBS]	17,790	5,084	3,499	0,001	
	Alternatif Rekreasyon Alanı [ARA]	-70,799	26,510	-2,671	0,009	
	Alanda Kalma Süresi [AKS]	25,157	12,408	2,027	0,045	

Tablo 60'da da görüldüğü gibi, analize dahil edilen 16 değişkenden sadece üç tanesi modele anlamlı bir şekilde girebilmiştir. Modele giren bağımsız değişkenlerden ZGBS ve AKS değişkenleri ile ankete katılan ziyaretçilerin Başkonuş ÖİDY'ye kişi başına giriş ücreti arasında pozitif yönlü anlamlı, ARA değişkeni ile ise ters yönlü anlamlı bir ilişki

söz konusudur. Bir başka ifade ile, ankete katılan ziyaretçiler, gruplarındaki birey sayısı arttıkça ve alanda kalınan süre uzadıkça, Başkonuş OİDY'ye daha yüksek giriş ücreti ÖDE'dedir. Diğer taraftan, ziyaretçilerin gidebilecekleri alternatif rekreasyon alanları var ise, daha az miktarda giriş ücreti ÖDE'de oldukları görülmektedir.

Modele giren bağımsız değişkenlerden ziyaretçi grubundaki birey sayısı ve alternatif rekreasyon alanının olmasının 0,01, alanda kalınan sürenin ise, 0,05 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Bu üç değişken, ankete katılan ziyaretçilerin Başkonuş OİDY'nin mevcut durumu için giriş ücreti ödeme eğilimlerindeki değişimin sadece %15,1'lik bir kısmını açıklamaktadır.

3.2.7. Dülükbaba Orman İçi Dinlenme Yerine İlişkin Bulgular

Dülükbaba OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değeri, Bireysel SMY ve KDY'ye göre elde edilmiş ve bulgular alt başlıklar halinde aşağıda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

3.2.7.1. Bireysel Seyahat Maliyet Yöntemi Bulguları

Dülükbaba OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TR değerini hesaplamak ve talep modelini oluşturmak amacıyla, F ve t değerleri bakımından daha iyi sonuç verdiği kabul edilen yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilerek, basit regresyon analizi; ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimi açıkladığı düşünülen bağımsız değişkenleri ve ilişki yönlerini tespit etmek için de çoklu regresyon analizi yapılmış olup, elde edilen bulgular Tablo 61'de verilmiştir.

Tablo 61'de gösterilen regresyon analizi sonuçlarına göre, TR değerini belirlemek amacıyla yapılan basit regresyon analizi için seçilen yarı logaritmik (bağımlı) fonksiyon tipi, 0,01 (Tablo 61, Varyans Analizi bölümü son sütun), düzeyinde önemli bulunmuştur.

Modelde bağımsız değişken olarak yer alan TSM5 değişkeninin katsayısının negatif (-)β değer alması, bir bireyin Dülükbaba OİDY'ye yaptığı bir ziyaretin toplam seyahat maliyeti ile bir yıl içerisinde yaptığı ziyaret sayısı arasında ters ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, TSM arttıkça, bir yıl içerisinde yapılan ziyaret sayısı azalmaktadır. Tablo 61'deki katsayılar bölümündeki basit regresyon analizi sonuçları dikkate alınarak, Dülükbaba OİDY'nin talep modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

$$\ln(\text{YZS}) = 2,027 - 7,385\text{E-}07 \times \text{TSM5}$$

[39]

Tablo 61. Dülükbaba ÖİDY'ye ilişkin olarak yapılan regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Yan Logaritmik (Ç)	0,466	0,217	0,196	0,5993		
Yan Logaritmik (B)	0,272	0,074	0,066	0,7036		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Yan Logaritmik (Ç)	Regresyon	10,959	3	3,653	10,169	0,000
	Farklar	39,512	110	0,359		
	Toplam	50,471	113			
Yan Logaritmik (B)	Regresyon	4,833	1	4,833	9,762	0,002
	Farklar	60,404	122	0,495		
	Toplam	65,237	123			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ln (YZS)	Sabit (α)	1,350	0,180	7,498	0,000	
	Yerleşim Yeri Uzaklığı [YYU]	- 1,9E-02	0,005	- 3,880	0,000	
	Ziyaretçi Grubundaki Birey Sayısı [ZGBS]	8,72E-02	0,034	2,597	0,011	
	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	2,63E-03	0,001	3,818	0,000	
Ln (YZS) (B)	Sabit (α)	2,027	0,089	22,751	0,000	
	Toplam Seyahat Maliyeti (TSM5)	- 7,385E-07	0,000	- 3,124	0,002	

3.2.7.1.1. Tüketici Rantı Değeri Bulguları

Dülükbaba ÖİDY'ye bir kişi tarafından yapılan tek bir ziyaret nedeniyle oluşan BTR değeri, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı olarak açıklanan yolla hesaplanmış ve daha sonra da elde edilen BTR değeri, Dülükbaba ÖİDY'ye bir yıl içerisinde yapılan toplam ziyaret sayısı (tahmini) ile çarpılarak, yıllık TTR değeri elde edilmiştir.

Son aşamada ise, elde edilen TTR değerinin Dülükbaba ÖİDY'nin kapladığı alana bölünmesiyle, hektar başına rekreasyonel yararlanma değeri hesaplanmış ve elde edilen bulgular Tablo 62'da gösterilmiştir.

Tablo 62. Dülükbaba ÖİDY'ye ait TR değerleri

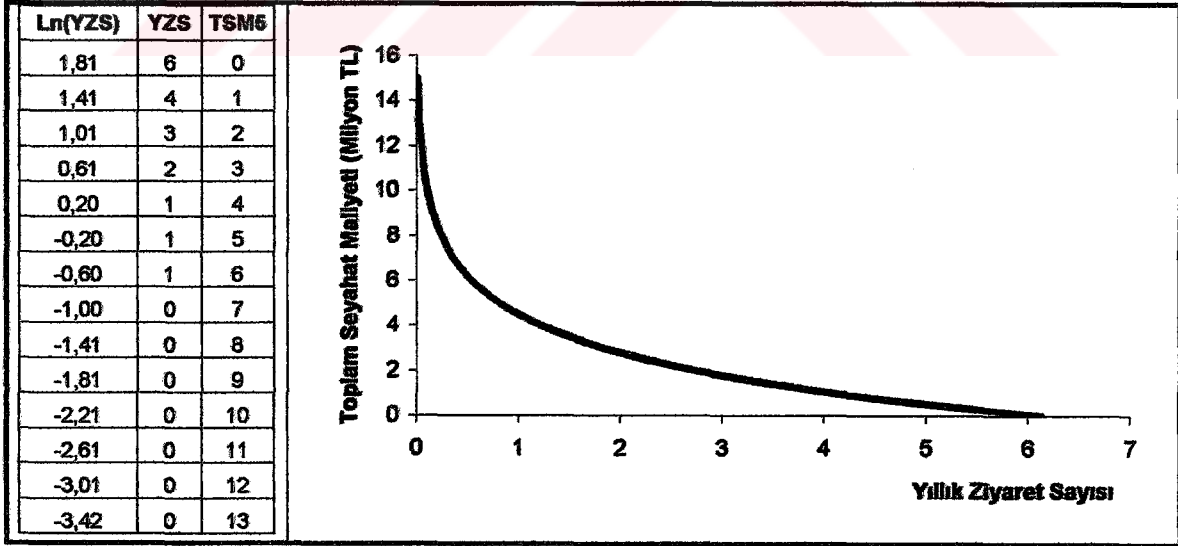
Kapladığı Alan (ha)	200
Yıllık Ziyaret Sayısı (Kişi/Yıl)	420 000
Bireysel Tüketici Rantı (TL/Kişi/Ziyaret)	6 770 481
Toplam Tüketici Rantı (TL/Yıl)	2 843 602 020 000
Hektar Başına Toplam Tüketici Rantı (TL/ha)	14 218 010 100

Dülükbaba OİDY'nin SMY'ye göre; BTR değeri 6 770 481 TL, TTR değeri ise 2 843 602 020 000 TL ve hektar başına TTR değeri de 14 218 010 100 TL olarak hesaplanmıştır.

3.2.7.1.2. Dülükbaba Orman İçi Dinlenme Yeri Rekreasyon Talep Eğrisi

Tablo 61'de verilen basit regresyon analizi sonuçlarındaki katsayılar kullanılmak suretiyle elde edilen talep fonksiyonu (39 nolu eşitlik) yardımıyla, Dülükbaba OİDY rekreasyon talep eğrisi geliştirilmiştir. Şekil 25'de gösterilen söz konusu talep eğrisinden de anlaşıldığı gibi, Dülükbaba OİDY'ye yapılacak ziyaret sayısı, ziyaretin kişi başına maliyeti arasında ters yönlü bir ilişki söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla, Dülükbaba OİDY için elde edilen talep eğrisinin, SMY uygulamalarındaki teorik beklentilerle uyum içerisinde olduğu görülmektedir.

Yine Şekil 25'de görüldüğü gibi, Dülükbaba OİDY kullanıcılarının söz konusu alanı rekreasyonel amaçlarla ziyaret etmek için katlanabilecekleri (kişi başına bir ziyaretin maliyeti) en yüksek seyahat maliyeti 30 (1998 fiyatlarıyla 6) milyon TL'dir. Buna karşılık, ziyaret başına seyahat maliyetinin sıfır (0) olması durumunda, Dülükbaba OİDY kullanıcıları bir yıl içerisinde ancak 6 kez söz konusu alana gidebilmektedir.

Şekil 25. Hipotetik olarak geliştirilen Dülükbaba OİDY talep eğrisi

3.2.7.1.3. Yıllık Ziyaret Sayısını Etkileyen Değişkenler

Dülükbaba OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebini etkileyen değişkenlerin ortaya çıkarılması amacıyla, yarı logaritmik ve doğrusal fonksiyon tiplerine göre yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, her iki fonksiyon tipinde de analize katılan 14 bağımsız değişkenden sadece; YYU, ZGBS ve AHG değişkenleri modele girebilmiştir. Söz konusu fonksiyon tipleri 0,01 düzeyinde önemli bulunmuş olmasına rağmen, R^2 değeri bakımından (doğrusal %20.6, yarı logaritmik %21.7) yarı logaritmik fonksiyon tipinin daha yüksek olması nedeniyle, değerlendirmelerde o dikkate alınmıştır.

Modele girebilen bağımsız değişkenlerin, YZS bağımlı değişkeni ile arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde; söz konusu bağımsız değişkenlerden YYU ile arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki, ZGBS ve AHG ile ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, ankete katılan ziyaretçilerin yaşadıkları yerleşim yerinin Dülükbaba OİDY'ye olan uzaklığı arttıkça, Dülükbaba OİDY'ye yaptıkları ziyaretlerin sayısı azalmaktadır. Diğer yandan, yine ankete katılan ziyaretçiler, gruplarındaki birey sayısı ve aylık hanehalkı geliri arttıkça bir yıl içerisinde daha fazla sayıda Dülükbaba OİDY'yi rekreasyonel amaçlarla ziyaret etme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır.

Modele bağımsız değişken olarak giren bu dört değişken, istatistiksel anlamda önem düzeyleri bakımından incelendiğinde; YYU ve AHG değişkenlerinin 0,01, ZGBS değişkeninin ise, 0,01 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Modele girebilen bu değişkenler, Dülükbaba OİDY kullanıcılarının yıl içerisindeki ziyaret sayılarındaki değişimin ancak %21.7'sini açıklayabilmektedir.

3.2.7.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulguları

Dülükbaba OİDY'nin rekreasyonel yararlanma değeri, KDY'ye göre, OİDY'nin hipotetik olarak geliştirilen dört farklı durumu için ayrı ayrı hesaplanmış ve değerlendirmelere konu edilmiştir.

3.2.7.2.1. Ödeme Eğilimi Bulguları

Dülükbaba OİDY için hipotetik olarak geliştirilen 4 farklı durum için kişi başına en yüksek giriş ücreti ÖDE ortalamaları, çalışmanın yöntem kısmında ayrıntılı bir şekilde açıklanan yolla hesaplanarak, Tablo 63'de gösterilmiştir.

Tablo 63. Dülükbaba ÖİDY'ye ilişkin ÖÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Toplam ve Ortalama Değerler		Mevcut Durum - Diğer Durumlar Arasındaki Değişim Oranı (%)
	Tercih Sayısı	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	
Mevcut Durum	Tercih Sayısı	180	-
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	491 650	-
Gelişmiş Durum 1	Tercih Sayısı	177	-2
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	1 322 750	63
Gelişmiş Durum 2	Tercih Sayısı	159	(-10)* - (-12)
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	1 336 500	1* - 63
Alanın Yansının Kapatılması	Tercih Sayısı	127	-29
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	433 050	-12

* Gelişmiş Duruma 1 ile Gelişmiş Durum 2 arasındaki değişim oranı

Tablo 63'de görüldüğü gibi, Dülükbaba ÖİDY'nin mevcut durumu için ankete katılan ziyaretçiler tarafından toplam 180 tercih yapılmış ve alana giriş ücreti ÖÖDE olarak kişi başına ortalama 491 650 TL elde edilmiştir.

Alanda bulunan piknik masası, kamelya, çeşme ve tuvalet gibi imkânların sayılarının artırılması durumunda (GD 1) tercih sayısının MD'ye göre %2 oranında azalarak 177'ye düştüğü ve ÖÖDE değerinin ise, MD'ye göre %63 artarak 1 322 750 TL'ye yükseldiği görülmektedir.

Alanda yapılmasına izin verilen rekreasyonel etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapı imkânlarının artırılması durumunda (GD 2) ise, tercih sayısının MD'ye göre %12, GD 2'ye göre de %10 oranında azalarak 159'a düştüğü ve ÖÖDE değerinin ise, MD'ye göre %63, GD 1'e göre de %1 artarak 1 336 500 TL'ye kadar yükseldiği görülmektedir.

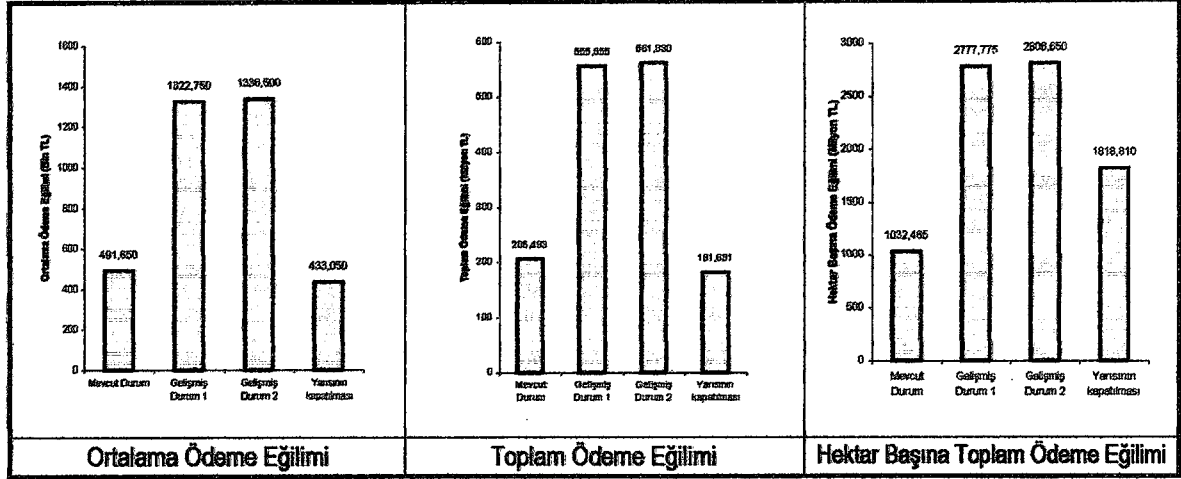
Diğer taraftan, mevcut durumdaki imkânlarla birlikte 200 hektar alana sahip olan ÖİDY'nin 100 hektara indirilmesi durumunda (AYKD) ise, MD'ye göre, tercih sayısının %29 azalarak 127'ye ve ÖÖDE değerinin %12 azalarak 433 050 TL'ye düştüğü anlaşılmaktadır.

Tablo 64. Dülükbaba ÖİDY'ye ilişkin ÖÖDE değerleri

Alternatif Durumlar	Yıllık Ziyaret Sayısı		420 000 Kişi/Yıl
	Kapladığı Alan		200 ha
	Ortalama Ödeme Eğilimi (TL)	Toplam Ödeme Eğilimi (TL)	TL/ha
Mevcut Durum	491 650	206 493 000 000	1 032 465 000
Gelişmiş Durum 1	1 322 750	555 555 000 000	2 777 775 000
Gelişmiş Durum 2	1 336 500	561 330 000 000	2 806 650 000
Alanın Yansının Kapatılması	433 050	181 881 000 000	1 818 810 000

Elde edilen ortalama değerlerinden hareketle, Dülükbaba ÖİDY'nin rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden yıllık TÖDE değerleri, ÖÖDE değerleri ile yıllık ziyaret

sayısının çarpılması suretiyle hesaplanmıştır. Daha sonraki aşamada ise, hektar başına düşen ÖDE değeri; elde edilen TÖDE değerinin, Dülükbaba OİDY'nin kapladığı alana bölünmesiyle elde edilmiş ve ortaya çıkan sonuçlar Tablo 64 ve Şekil 26'da gösterilmiştir.

Şekil 26. Dülükbaba OİDY'nin alternatif durumlarına ait ÖDE değerlerinin değişimi

Dülükbaba OİDY'nin yıllık rekreasyonel yararlanma değerini ifade eden TÖDE, alanın mevcut durumu için yaklaşık 206 493 000 000 TL olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu TÖDE değeri, Dülükbaba OİDY'nin kapladığı 200 hektarlık alana bölündüğünde hektar başına 1 032 485 000 TL'lik bir rekreasyonel yararlanma değeri elde edilmektedir. Hipotetik olarak geliştirilen alternatif durumlarda elde edilmesi gereken TÖDE ve hektar başına değerler, OÖDE değerine bağlı olarak yükselmektedir. Dülükbaba OİDY'nin kapladığı alanın yarı yarıya daraltılması durumunda elde edilecek TÖDE değerinde mevcut duruma göre, alanın yarıya indirilmesi nedeniyle ve OÖDE'nde çok fazla düşüş olmadığı için yaklaşık iki katı bir artış söz konusu olmuştur.

3.2.7.2.2. Ödeme Eğilimini Belirleyen Değişkenler

KDY'nin bu aşamasında, ÖDE değer fonksiyonlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu regresyon analizinde, modele katılabilen değişkenlerin fazlalığı ve önem düzeyi yönünden daha iyi sonuç verdiği için doğrusal fonksiyon tipi seçilmiştir. Söz konusu fonksiyon tipi 0,05 düzeyinde önemli bulunmuş olup (Tablo 65, Varyans Analizi bölümü son sütun), elde edilen bulgular Tablo 65'de verilmiştir.

Tablo 65. Dülükbaba ÖİDY'ye ait regresyon analizi bulguları

Model Özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata		
Doğrusal (Ç)	0,261	0,068	0,044	76,79		
Varyans Analizi						
Model Tipi	Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Doğrusal (Ç)	Regresyon	67462,125	4	16865,531	2,860	0,025
	Farklar	919789,428	156	5896,086		
	Toplam	987251,553	160			
Katsayılar						
Bağımlı Değişken	Model Değişkenleri	Katsayılar		t	Önem Düzeyi	
		β	Standart Hata			
Ödeme Eğilimi [ÖDE1]	Sabit (α)	26,458	18,895	1,400	0,163	
	Yerleşim Yeri Uzaklığı [YYU]	2,478	1,009	2,456	0,015	
	Yıllık ziyaret Sayısı [YZS]	1,822	0,804	2,265	0,025	
	Ziyaretçi Grubundaki Birey Sayısı [ZGBS]	6,015	3,936	1,528	0,128	
	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM1]	-2,541E-05	0,000	-1,388	0,167	

Tablo 65'de verilen katsayılar tablosunda da görüldüğü gibi, analize dahil edilen 12 değişkenden sadece dört tanesi modele anlamlı bir şekilde girebilmiştir. Modele giren bağımsız değişkenlerden; YYU, YZS ve ZGBS değişkenleri ile ankete katılan ziyaretçilerin Dülükbaba ÖİDY'ye kişi başına ÖDE arasında pozitif yönlü anlamlı, TSM1 değişkeni ile ise ters yönlü anlamlı bir ilişki söz konusudur. Bir başka ifade ile, ankete katılan ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerinin uzaklığı, yıl içerisinde yaptıkları ziyaretin sayısı ve gruplarındaki birey sayısı arttıkça Dülükbaba ÖİDY'ye daha yüksek giriş ücreti ÖDE'dedir. Diğer taraftan, ziyaretçilerin Dülükbaba ÖİDY'ye yaptıkları ziyaretin toplam maliyeti yükseldikçe daha az miktarda giriş ücreti ÖDE'de oldukları görülmektedir.

Modele giren bağımsız değişkenlerden YYU ve YZS değişkenlerinin 0,05, ZGBS değişkenininin 0,15 ve TSM1 değişkenininin ise, 0,20 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir (Tablo 65, Katsayılar bölümü son sütun). Bu dört değişken, ankete katılan ziyaretçilerin Dülükbaba ÖİDY'nin mevcut durumu için giriş ücreti ödeme eğilimindeki değişimin sadece %6.8'lik bir kısmını açıklamaktadır.

3.3. Orman İçi Dinlenme Yerlerinin Rekreatyonel Yararlanma Değerlerine İlişkin Karşılaştırmalı Bulgular

Araştırma konusu olarak seçilen ÖİDY'ler için SMY ve KDY yardımıyla tahmin edilen rekreatyonel yararlanma değerleri, BTR ve ÖÖDE değerleri karşılaştırmalı olarak aşağıda alt başlıklar halinde verilmiştir.

3.3.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulgularının Karşılaştırılması

Araştırma alanı olarak seçilen OİDY'lerinin rekreasyonel yararlanma değerlerinin SMY'ne göre belirlenmesinde elde edilen bulgular, tüketici rantı değerleri ve YZS'yi etkileyen değişkenler olmak üzere, iki bölümde ele alınarak, OİDY'ler karşılaştırılmıştır.

3.3.1.1. Tüketici Rantı Değerlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

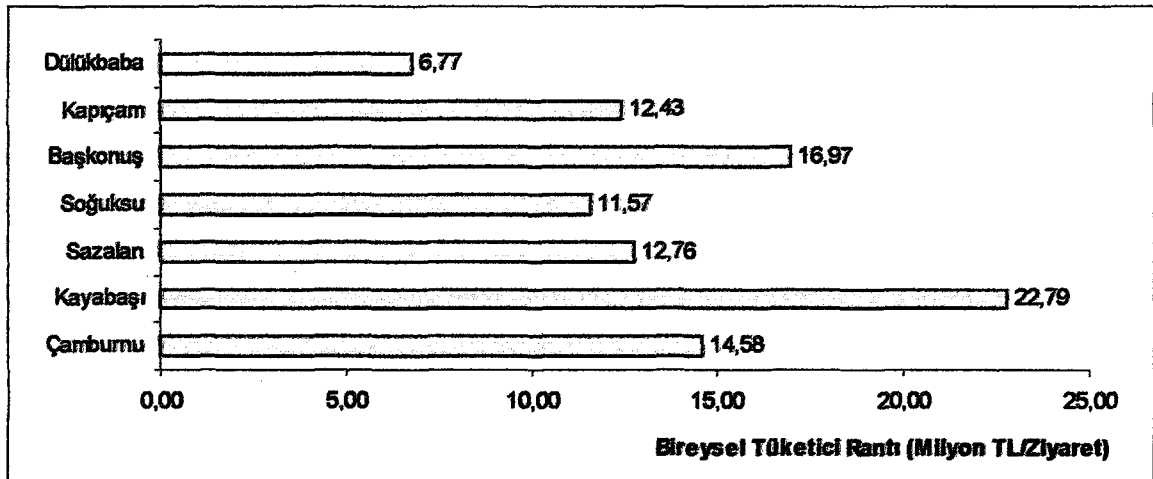
SMY'ye göre, araştırma alanı olarak seçilen OİDY'ler için elde edilen BTR, yıllık TTR ve birim alana ilişkin TTR değerleri, OİDY'leri rekreasyonel yararlanma değeri yönünden karşılaştırmak amacıyla, toplu olarak Tablo 66'da özetlenmiştir.

Tablo 66. Bireysel SMY'ye göre elde edilen rekreasyonel yararlanma değerleri

OİDY	Bireysel TR Değeri [TL]	Yıllık TTR Değeri [TL]	Hektar Başına TTR Değeri [TL/Ha]
Çamburnu	14 577 621	43 732 862 184	1 457 762 073
Kayabaşı	22 794 620	455 892 409 391	3 799 103 412
Sazalan	12 756 729	38 270 187 524	7 654 037 505
Soğuksu	11 572 735	23 145 469 274	1 285 859 404
Başkonuş*	16 966 407	127 248 048 863	4 241 601 629
Kapıçam*	12 428 536	372 856 077 554	2 071 422 653
Dülükbaba*	6 770 481	2 843 601 600 000	14 218 009 479

*1998 yılı fiyatları dolar kuru üzerinden 2001 fiyatlarına dönüştürülmüştür.

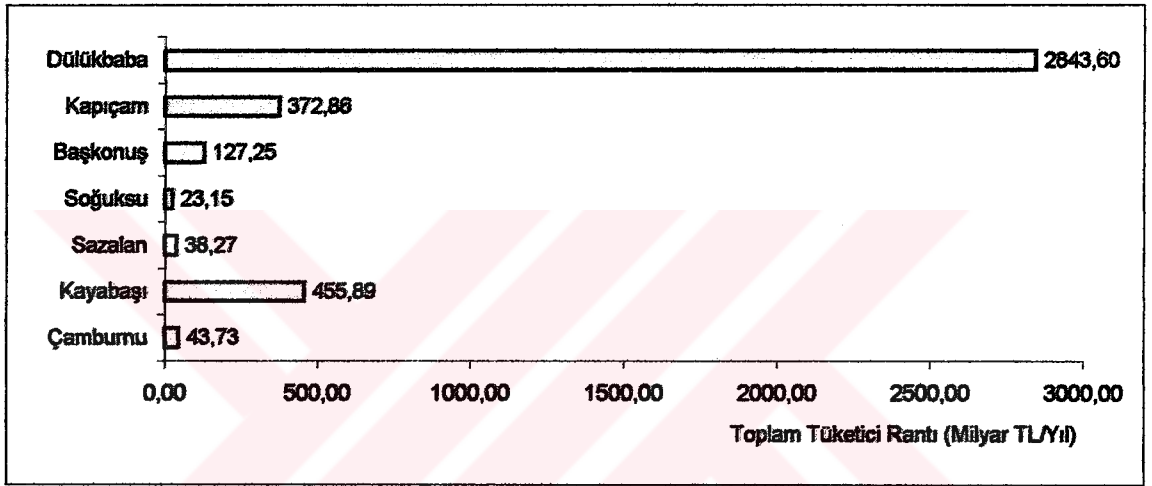
Tablo 66'dan da görüldüğü üzere, BTR, TTR ve birim alana ilişkin TTR değerleri, OİDY'lerin yıllık ziyaret sayısına ve kapladığı alanın büyüklüğüne bağlı olarak farklılık göstermektedir.

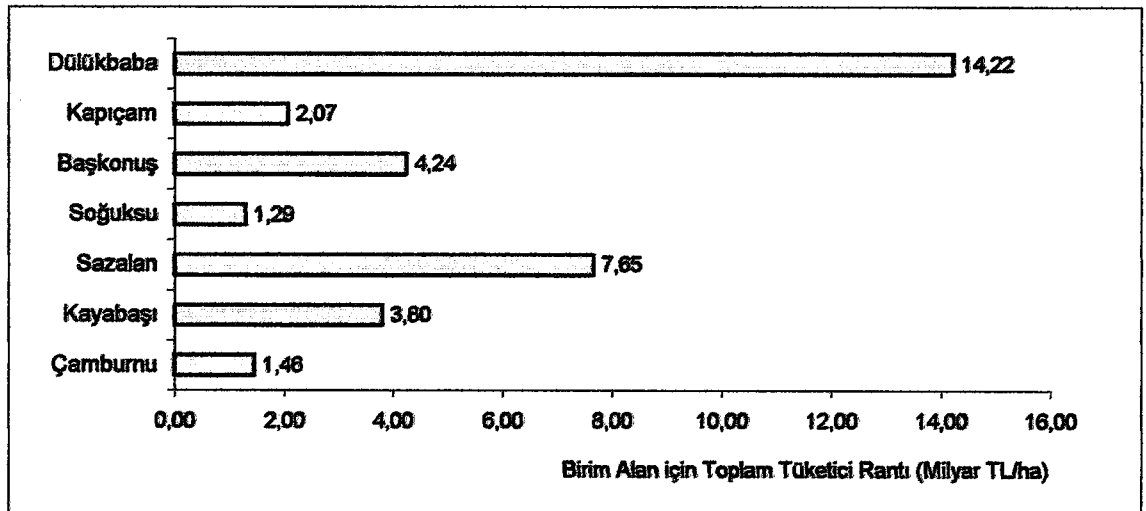
Şekil 27. OİDY'lere ilişkin BTR değerleri

Bu durumda, BTR değerleri açısından OİDY'ler karşılaştırıldığında, Tablo 66'dan ve Şekil 27'den de takip edileceği gibi, en yüksek BTR değeri 22,79 milyon TL/Ziyaret ile Kayabaşı OİDY için ve en dşk BTR değeri ise, Dülükbaba OİDY için 6,77 Milyon TL/Ziyaret olarak hesaplanmıştır.

Benzer Şekilde, OİDY'ler yıllık TTR değerleri açısından ele alındığında, en yüksek TTR değeri Dülükbaba OİDY için 2 843,60 milyar TL/yıl olarak elde edilirken, en dşk yıllık TTR değeri ise Soğuksu OİDY için 23,15 milyar TL/yıl olarak elde edilmiştir (Tablo 66 ve Şekil 28).

Şekil 28. OİDY'lere ilişkin yıllık TTR değerleri

Şekil 29. OİDY'lere ilişkin hektar başına TTR değerleri

Son olarak, OİDY'ler hektar başına yıllık TTR değeri açısından incelendiğinde, yine en yüksek TTR değeri 14,22 milyar TL/ha ile Dülükbaba OİDY için ve en düşük TTR değeri de 1,29 TL/ha ile Soğuksu OİDY için elde edilmiştir (Tablo 66 ve Şekil 29).

3.3.1.2. Rekreasyon Talebini Etkileyen Değişkenlerin Karşılaştırılması

Araştırma konusu 7 OİDY'nin rekreasyon talebini etkileyen değişkenleri belirlemek amacıyla, yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilerek gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi bulgularına göre belirlenen değişkenler, etki ya da ilişki yönleri ve katsayılar, seçilen regresyon modelinin ve her bir değişkenin model içerisindeki önem düzeyi ve modelin rekreasyon talebindeki değişimi açıklama oranı, Tablo 67'de topluca verilmiştir.

Tablo 67. OİDY'lerin rekreasyonel taleplerini etkileyen değişkenler

OİDY	Değişkenler (Faktörler)	Katsayılar	Önem Düzeyi (Değişken)	Önem Düzeyi (Model)	R ² Değeri (Model)
Kayabaşı	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM6]	- 3,618E-08	0,099	0,006	0,160
	Yerleşim Yeri Türü [YYT]	0,128	0,025		
	Yerleşim Yeri Uzaklığı [YYU]	- 1,141E-02	0,030		
Çamburnu	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM1]	- 3,075E-08	0,013	0,000	0,239
	Otomobil Sahipliliği [OTOS]	0,410	0,006		
	Ankete Katılanların Yaşadıkları Konut Tipi [AKYKT]	- 0,609	0,011		
Sazalan	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM2]	-1,020E-07	0,000	0,000	0,480
	Yerleşim Yerinin Niteliği [YYN]	-,332	0,000		
	Alanda Kalma Süresi [AKS]	0,175	0,001		
	Ankete katılanların Yaşı [AKY]	0,127	0,040		
Soğuksu	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM6]	-8,867E-08	0,020	0,010	0,158
	Otomobil Sahipliliği [OTOS]	-0,273	0,035		
Karıncık	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM6]	- 3,9E-07	0,001	0,000	0,078
	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	3,27E-03	0,000		
Başkonuş	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM1]	- 2,672E-07	0,000	0,000	0,284
	Ankete Katılanların Öğrenim Düzeyi [AKÖD]	- 4,264E-02	0,005		
	Ankete Katılanların Cinsiyet [AKC]	0,646	0,008		
	Alternatif Rekreasyon Alanı [ARA]	- 0,332	0,049		
Dülükbaba	Yerleşim Yeri Uzaklığı [YYU]	- 1,9E-02	0,000	0,000	0,217
	Ziyaretçi Grubundaki Birey Sayısı [ZGBS]	8,72E-02	0,011		
	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	2,63E-03	0,000		

Tablo 67'de görüldüğü gibi, OİDY'lerin rekreasyon talebini etkileyen değişkenleri ve bunların talep değişimini açıklama oranlarını şu şekilde ifade etmek mümkündür.

- Kayabaşı OİDY'nin rekreasyon talebini; TSM6, YYT ve YYU değişkenleri

etkilemekte ve bu üç değişken talepteki değişimin sadece %16'sını açıklayabilmektedir.

- Çamburnu OİDY'nin rekreasyon talebini; TSM1, OTOS ve AKYKT değişkenleri etkilemekte olup, talepteki değişimin %24'ünü açıklayabilmektedir.

- Sazalan OİDY'nin rekreasyon talebini üzerinde; TSM2, YYN, AKS ve AKY değişkenleri etkili olabilmekte ve bu dört değişken ankete katılan ziyaretçilerin rekreasyon talebindeki değişimin %48'ini açıklayabilmektedir.

- Soğuksu OİDY'nin rekreasyon talebini sadece TSM6 ve OTOS değişkenlerinin etkilediği ve bu değişkenlerin talep değişiminin ancak %16'sını açıkladığı görülmektedir.

- Kapıçam OİDY'nin rekreasyon talebi üzerinde; TSM6 ve AHG değişkenlerinin etkili olduğu ve talepteki değişimin ancak %7.8'ini açıklayabildiği anlaşılmaktadır.

- Başkonuş OİDY'nin rekreasyon talebini; TSM1, AKÖD, AKC ve ARA değişkenleri etkilemektedir. Söz konusu değişkenler, ankete katılan ziyaretçilerin rekreasyon talebindeki değişimin %28'ini açıklayabildiği görülmektedir.

- Dülükbaba OİDY'nin rekreasyon talebi üzerinde; YYU, ZGBS ve AHG değişkenlerinin etkili olduğu ve talepteki değişimin ancak %22'sini açıklayabildiği anlaşılmaktadır.

Yapılan bu açıklamalar, ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'lerden rekreasyonel amaçlarla yararlanma taleplerini etkileyen değişkenlerin her OİDY'de farklı olduğunu ve söz konusu değişkenlerin de rekreasyon talebindeki değişimi farklı oranlarda açıkladığını göstermektedir.

3.3.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulgularının Karşılaştırılması

Araştırma alanı olarak seçilen OİDY'lerinin rekreasyonel yararlanma değerlerinin KDY'ye göre belirlenmesinde elde edilen bulgular, giriş ücreti ÖDE değerleri ve giriş ücreti ÖDE'yi etkileyen değişkenler olmak üzere iki bölümde ele alınarak, OİDY bulguları karşılaştırılmıştır.

3.3.2.1. Ödeme Eğilimi Değerlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguları

Araştırma alanı olarak seçilerek 7 OİDY'de, öncelikle, ziyaretçilerin OİDY'lere giriş ücreti ÖDE'de olup olmadıkları ve ÖDE'de olmayanların gerekçeleri sorulmuş ve alınan cevaplar bütün OİDY'ler için topluca ele alınmış ve elde edilen bulgular Tablo 68'de

verilmiştir.

Tablo 68'e göre, ziyaretçilerin %88.4'ünün OİDY'lere giriş ücreti ÖDE'de olduğu, sadece %11.6'sının ÖDE'de olmadığı tespit edilmiştir. ÖDE'de olmayan ziyaretçilerin %69.8'i insanların OİDY'lere giriş için ücret ödemek zorunda olmamaları gerektiğini, %20.8'i de giriş ücreti ödemeye maddi gücünün olmadığını ve %3.8'i de OİDY'lerin kendileri için hiçbir değeri olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 68. OİDY'lere giriş ücreti ÖDE olmayan ziyaretçilerin gerekçeleri

Ödeme Eğiliminde Olup Olmama Durumu ve Olmayanların Gerekçeleri	Ziyaretçi Sayısı	Toplam İçindeki Oran (%)	ÖDE'de Olmayanlar İçindeki Oran (%)
Ödeme Eğiliminde Olan Ziyaretçiler	804	88,4	
OİDY'leri İçin Ücret Ödemek Zorunda Olmamalıyız	74	8,1	69,8
OİDY'lerinin Bizim İçin Hiçbir Değeri Yok	4	0,4	3,8
Ödemeye Maddi Gücüm Yok	22	2,4	20,8
Diğer	6	0,7	5,7
Ödeme Eğiliminde Olmayan Ziyaretçiler	106	11,6	100,0
Toplam	910	100,0	

ÖDE'ne ilişkin olarak yapılan bu tespitlerden sonra, KDY'ine göre, OİDY'lerden rekreasyonel amaçlarla yararlanma değerini ifade eden; OÖDE, TÖDE ve hektar başına TÖDE değerleri yönünden OİDY'lerinin karşılaştırılması amacıyla söz konusu değerler, Tablo 69 ve Şekil 30, 31 ve 32'de verilmiştir.

Söz konusu tablo ve şekillerde de görüldüğü gibi, OİDY'ler OÖDE değerleri açısından karşılaştırıldığında, OİDY'lerin hipotetik olarak geliştirilen dört farklı durumu için aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

- OİDY'lerinin *mevcut durumu* için en yüksek ortalama giriş ücreti ÖDE değeri kişi başına 734 750 TL ile Kapiçam OİDY için, en düşük ortalama giriş ücreti ÖDE ise, kişi başına 471 212 TL ile Sazalan OİDY için elde edilmiştir.

- OİDY'lerinde var olan imkânların sayılarını artırıldığı durumu ifade eden *Gelişmiş Durum 1* için ise, en yüksek ortalama giriş ücreti ÖDE, 1 322 750 TL ile Dülükbaba; en düşük ise, Başkonuş OİDY için 723 250 TL olarak hesaplanmıştır.

- OİDY'ler için geliştirilen bir diğer hipotetik durum olan, alanda yapılmasına izin verilen rekreasyonel etkinliklerin OİDY'nin özelliğine göre, sayılarının artırılması durumunu ifade eden *Gelişmiş Durum 2* için, en yüksek değer 1 421 350 TL ile Kapiçam OİDY için, en düşük değer ise 775 758 TL ile Sazalan OİDY için hesaplanmıştır.

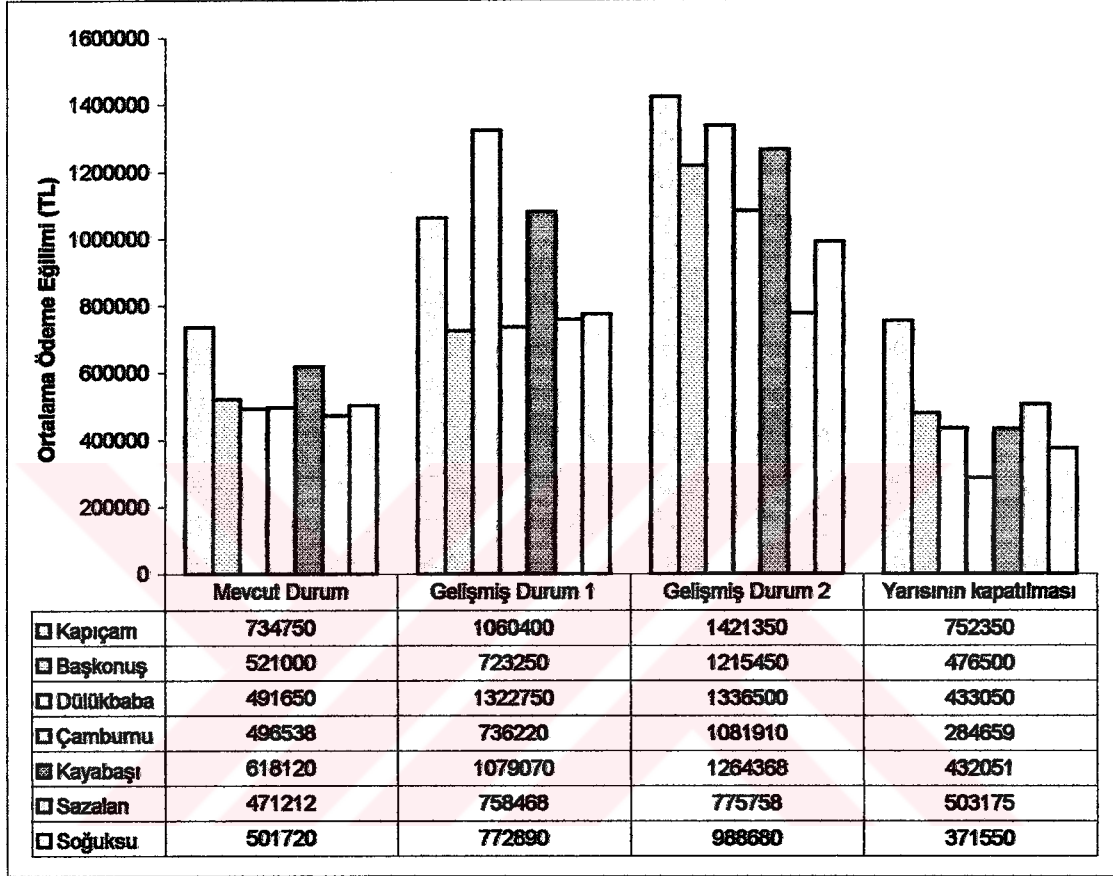
- Alanlardaki imkân ve aktivitelerden sonra, OİDY'lerinin kapladığı alanın yarıya indirilmesi durumundaki giriş ücreti ÖDE'leri incelendiğinde; en yüksek ÖDE, 752 350 TL ile Kapaçam OİDY için hesaplanırken, en düşük ÖDE, 284 659 TL ile Çamburnu OİDY için elde edilmiştir.

Tablo 69. OİDY'ler için KDY'ye göre elde edilen ÖDE Değerleri

OİDY	Alternatif Durumlar	OÖDE (TL/Kişi)	TÖDE (TL/İl)	Hektar Başına TÖDE (TL/ha)
Çamburnu	Mevcut Durum	496 538	1 489 614 000	49 653 800
	Gelişmiş Durum 1	736 220	2 208 660 000	73 622 000
	Gelişmiş Durum 2	1 081 910	3 245 730 000	108 191 000
	Alanın Yansının Kapatılması	284 659	853 977 000	56 931 800
Kayabaşı	Mevcut Durum	618 120	12 362 400 000	103 020 000
	Gelişmiş Durum 1	1 079 070	21 581 400 000	179 845 000
	Gelişmiş Durum 2	1 264 368	25 287 360 000	210 728 000
	Alanın Yansının Kapatılması	432 051	8 641 020 000	144 017 000
Sazalan	Mevcut Durum	471 212	1 413 636 000	282 727 200
	Gelişmiş Durum 1	758 468	2 275 404 000	455 080 800
	Gelişmiş Durum 2	775 758	2 327 274 000	465 454 800
	Alanın Yansının Kapatılması	503 175	1 509 525 000	603 810 000
Soğuksu	Mevcut Durum	501 720	1 003 440 000	55 746 667
	Gelişmiş Durum 1	772 890	1 545 780 000	85 876 667
	Gelişmiş Durum 2	988 680	1 977 360 000	109 853 333
	Alanın Yansının Kapatılması	371 550	743 100 000	82 566 667
Kapaçam	Mevcut Durum	734 750	22 042 500 000	122 458 333
	Gelişmiş Durum 1	1 060 400	31 812 000 000	176 733 333
	Gelişmiş Durum 2	1 421 350	42 640 500 000	236 891 667
	Alanın Yansının Kapatılması	752 350	22 570 500 000	250 783 333
Başkonuş	Mevcut Durum	521 000	3 907 500 000	130 250 000
	Gelişmiş Durum 1	723 250	5 424 375 000	180 812 500
	Gelişmiş Durum 2	1 215 450	9 115 875 000	303 862 500
	Alanın Yansının Kapatılması	476 500	3 573 750 000	238 250 000
Dülükbaba	Mevcut Durum	491 650	206 493 000 000	1 032 465 000
	Gelişmiş Durum 1	1 322 750	555 555 000 000	2 777 775 000
	Gelişmiş Durum 2	1 336 500	561 330 000 000	2 806 650 000
	Alanın Yansının Kapatılması	433 050	181 881 000 000	1 818 810 000

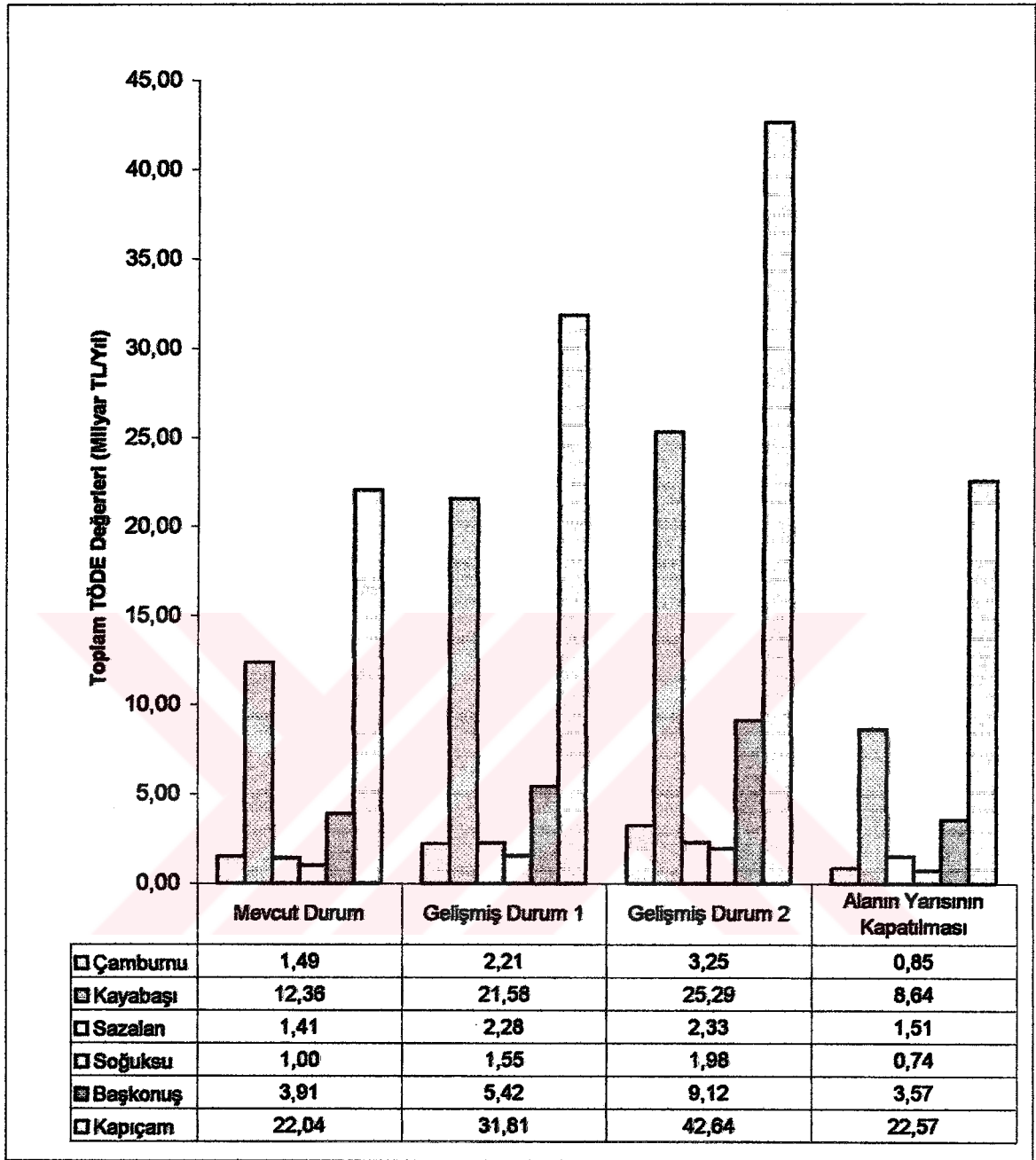
Yukarıda yapılan karşılaştırmalara ilaveten, ziyaretçilerin OİDY'lere giriş ücreti OÖDE değerleri açısından OİDY'ler arasında fark olup olmadığı, Tek Yönlü varyans analizi ile denetlenmiştir. OİDY'ler için geliştirilen hipotetik durumlardan MD, GD 1 ve AYKD durumları için elde edilen (0,002), (0,001) ve (0,000) < α (0,05) \rightarrow H₁ Red

bulgularına göre, OİDY'ler arasında istatistiksel anlamda fark olduğu ortaya çıkarken; $GD 2$ için elde edilen $(0,074) > \alpha (0.05) \rightarrow H_1$ kabul bulgusuna göre, OİDY'ler arasında istatistiksel anlamda fark olmadığı anlaşılmaktadır.

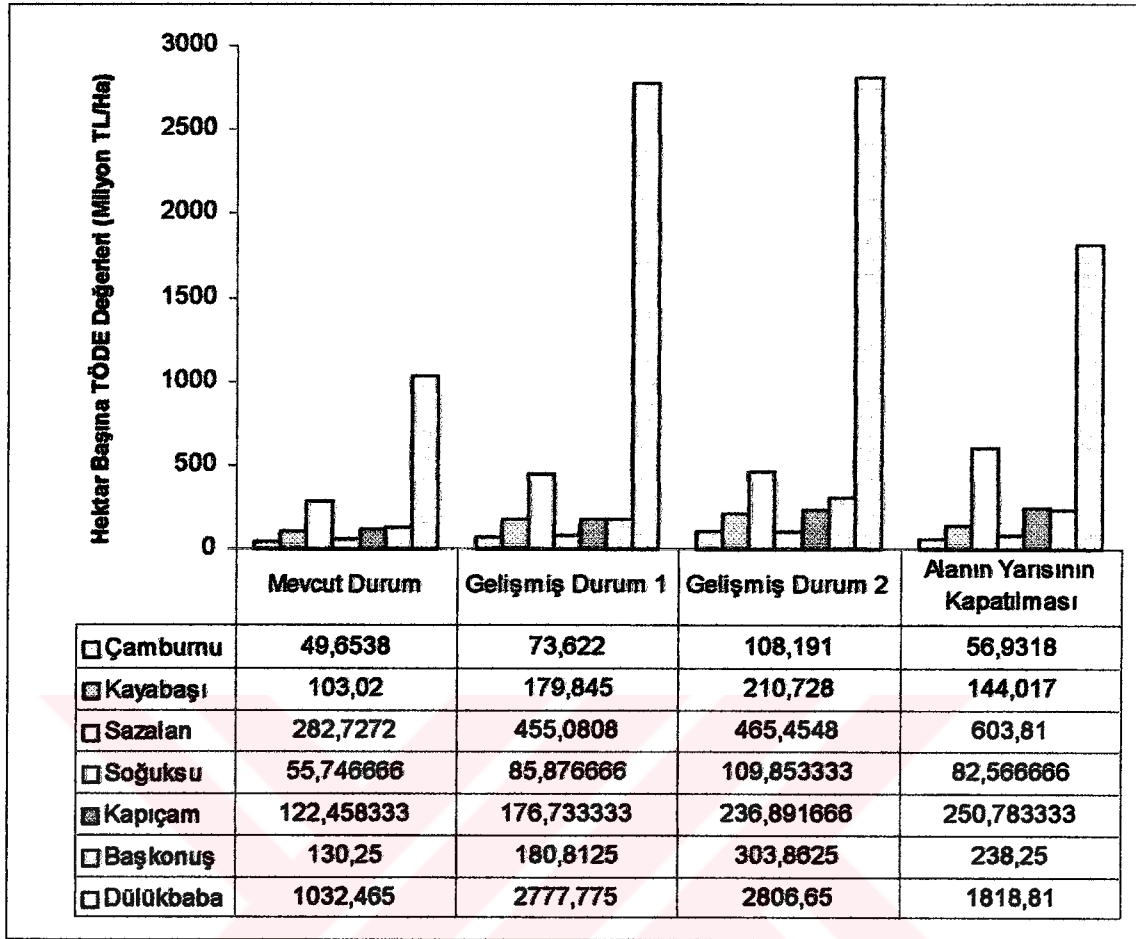
Şekil 30. OİDY'lere ilişkin OÖDE değerleri

Benzer şekilde, OİDY'ler, hipotetik olarak geliştirilen her bir durum için elde edilen OÖDE değeri ve yıllık ziyaret sayısına bağlı olarak hesaplanan yıllık TÖDE değerleri açısından karşılaştırıldığında; OİDY'ler için geliştirilen bütün durumlar için en yüksek TÖDE değerinin, Dülükbaba en düşük TÖDE değerinin de, Soğuksu OİDY için elde edilmiş olduğu görülmektedir. Bu değerlerin ortaya çıkmasında etkili olan en temel unsur, OİDY'lere yapılan yıllık toplam ziyaret sayısıdır. Çünkü, her iki OİDY için hesaplanan OÖDE değerleri arasında fazla bir fark bulunmamaktadır (Şekil 31).

Şekil 31. OİDY'lere ilişkin yıllık TÖDE değerleri

Son olarak, OİDY'ler hektar başına elde edilen TÖDE değerleri açısından karşılaştırılmaktadır. Bu bağlamda, OİDY'ler için geliştirilen bütün durumlar için en yüksek TÖDE değeri Dülükbaba OİDY için elde edilirken, bu kez en düşük değerler Çamburnu OİDY için elde edilmiş olduğu görülmektedir (Şekil 32).

Şekil 32. OİDY'lere ilişkin hektar başına TÖDE değerleri

3.3.2.2. Giriş Ücreti Ödeme Eğilimini Etkileyen Değişkenlerin Karşılaştırılması

Araştırma konusu 7 OİDY ziyaretçilerinin alana giriş ücreti ödeme eğilimlerini etkileyen değişkenleri belirlemek amacıyla, istatistiksel anlamda en uygun sonuç verdiği için doğrusal fonksiyon tipi seçilerek gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi bulgularına göre belirlenen değişkenler, etki ya da ilişki yönleri ve katsayı değerleri, seçilen regresyon modelinin ve her bir değişkenin model içerisindeki önem düzeyi ve modelin rekreasyon talebindeki değişimi açıklama oranları, Tablo 70'de verilmiştir.

Tablo 70'de görüldüğü gibi, OİDY ziyaretçilerinin alana giriş ücreti ödeme eğilimlerini etkileyen değişkenler ve bu değişkenlerin ÖDE'deki değişimi açıklama oranlarını sırasıyla şu şekilde ifade etmek mümkündür.

Tablo 70. Ziyaretçilerin ÖİDY'lere giriş ücreti ÖDE'lerini etkileyen değişkenler

ÖİDY	Değişkenler (Faktörler)	Katsayılar	Önem Düzeyi*	Önem Düzeyi**	R ² Değeri**
Kayabaşı	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	0,481	0,000	0,000	0,190
	Ziyaretçi Grubundaki Birey Sayısı [ZGBS]	- 42,346	0,007		
	Diğer Harcamalar [DHAR]	1,69E-02	0,005		
Çamburnu	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	0,536	0,000	0,000	0,342
	Ankete Katılanların Medeni Hali [AKMH]	- 419,181	0,000		
	Ankete Katılanların Yaşı [AKY]	102,664	0,002		
	Yerleşim Yeri Niteliği [YYN]	52,903	0,114		
Sazalan	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	0,731	0,000	0,000	0,410
Soğuksu	Yerleşim yeri Türü [YYT]	-171,505	0,001	0,001	0,148
Kapıçam	Yıllık Ziyaret sayısı [YZS]	3,364E-02	0,005	0,005	0,068
	Aylık Hanehalkı Geliri [AHG]	1,643E-03	0,050		
Başkonuş	Ziyaretçi Grubundaki Birey Sayısı [ZGBS]	17,790	0,001	0,000	0,151
	Alternatif Rekreasyon Alanı [ARA]	- 70,799	0,009		
	Alanda Kalma Süresi [AKS]	25,157	0,045		
Dülükbaba	Yerleşim Yeri Uzaklığı [YYU]	2,478	0,015	0,025	0,068
	Yıllık ziyaret Sayısı [YZS]	1,822	0,025		
	Ziyaretçi Grubundaki Birey Sayısı [ZGBS]	6,015	0,128		
	Toplam Seyahat Maliyeti [TSM1]	-2,541E-05	0,167		

*Katsayıların model içerisindeki önem düzeyi, **Modelin önem düzeyi ve R² değeri

- Kayabaşı ÖİDY ziyaretçilerinin ödeme eğilimleri üzerinde AHG ve DHAR değişkenlerinin pozitif yönde, ZGBS değişkeninin ise ters yönde etkili olduğu ve ÖDE'deki değişimin sadece %19'unu açıklayabildiği görülmektedir.

- Çamburnu ÖİDY ziyaretçilerinin alana giriş ücreti ödeme eğilimlerini AHG, AKY ve YYN değişkenleri pozitif yönde, AKMH değişkeni ise, ters yönde etkilediği ve değişiminin ancak %34'ünün bu değişkenler tarafından açıklanabildiği anlaşılmaktadır.

- Sazalan ÖİDY ziyaretçilerinin alana giriş ücreti ödeme eğilimleri sadece AHG değişkeni tarafından pozitif yönde etkilenmektedir. Söz konusu değişken, ÖDE'deki değişiminin ancak %41'ini açıklayabilmektedir.

- Benzer şekilde, Soğuksu ÖİDY ziyaretçilerinin giriş ücreti ödeme eğilimleri sadece YYT değişkeni tarafından negatif yönde etkilenmektedir. YYT değişkeni, ÖDE'deki değişimin ancak %15'ini açıklamaktadır.

- Kapıçam ÖİDY ziyaretçilerinin alana giriş ücreti ödeme eğilimleri, YZS ve AHG değişkenleri tarafından pozitif yönde etkilenmektedir. Bu iki değişken ankete katılan ziyaretçilerin ÖDE'deki değişimin ancak %7'sini açıklayabilmektedir.

- Başkonuş ÖİDY ziyaretçilerinin alana giriş ücreti ödeme eğilimlerini, ZGBS ve AKS değişkenleri pozitif yönde, ARA değişkeni ise, negatif yönde etkilemektedir. Bu

değişkenler ankete katılan ziyaretçilerin ödeme eğilimlerindeki değişimin ancak %15'ini açıklayabilmektedir.

- Son olarak, Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin ödeme eğilimleri üzerinde ise; YYU, YZS ve ZGBS değişkenleri pozitif yönde, TSM1 değişkeni ise, negatif yönde etkili olmaktadır. Söz konusu değişkenler, ankete katılan ziyaretçilerin alana giriş ücreti ödeme eğilimlerindeki değişimin, sadece %7'lik bir kısmını izah edebilmektedir.

Görüldüğü gibi, OİDY'lerde yapılan anket çalışmalarına katılan ziyaretçilerin alana giriş ücreti ödeme eğilimlerini etkileyen değişkenler her OİDY'de farklı farklı olmaktadır. Benzer şekilde, istatistiksel anlamda önemli bulunan çoklu regresyon modellerinin, ödeme eğilimlerindeki değişimi açıklama oranları da farklılık göstermektedir.

Kayabaşı, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'lerinde çok sayıda bağımsız değişken modele anlamlı bir şekilde girmiş olmasına rağmen, ÖDE'deki değişimi açıklama oranları çok düşük kalmıştır. Halbuki, Sazalan OİDY'nde tek bir değişken modele girmiş olmasına rağmen, ankete katılanların ödeme eğilimlerindeki değişimin %41'lik bir kısmını açıklayabilmıştır.

4. TARTIŞMA

Araştırmanın bu aşamasında, orman kaynağından rekreasyonel amaçlarla yararlanmanın ekonomik değerinin SMY ve KDY ile ortaya konulması ile bu değerler üzerinde etkili olan değişkenler ve etki yönlerinin ortaya çıkarılması amacıyla, yüzde analizi, regresyon analizi ve Khi-kare analizi gibi istatistiksel yöntemlerin araştırma materyali üzerine uygulanması sonucu elde edilen bulguların, araştırmanın amacı doğrultusunda değerlendirilmesi aşağıdaki alt başlıklar halinde verilmiştir.

4.1. Ziyaretçilerin Özelliklerine İlişkin Bulgularının Değerlendirilmesi

Araştırmaya konu edilen OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçilerin sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özelliklerine ilişkin olarak elde edilen bulgular alt başlıklar halinde tartışılmıştır.

4.1.1. Ziyaretçilerin Geldikleri Yerleşim Yerlerine İlişkin Değerlendirme

Araştırma alanı olarak seçilen 7 OİDY'de yapılan anket çalışmalarına katılan ziyaretçiler %57.7 (Çamburnu) ile %94.4 (Dülükbaba) arasında değişen oranlarda şehir merkezlerinden gelmiş olmasına karşın, Sazalan (%66,7) ve Soğuksu (%72.6) OİDY'lerinde ankete katılan ziyaretçilerin genellikle ilçelerden gelmiş olduğu tespit edilmiştir (Tablo 7). Ortaçesme vd.(1999)'nin aynı amaçla gerçekleştirdikleri çalışmada da Kurşunlu şelalesinde ankete katılan ziyaretçilerin %75'inin Antalya il merkezinden %18.8'inin de Antalya'ya bağlı ilçe, belde ve köylerden geldiği tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar da göstermektedir ki, OİDY'lerin değişik özellikler taşıması, farklı yerlerde bulunması ve çevresindeki yerleşim yerlerinin türü gibi nedenlerle, OİDY'ler arasında, ziyaretçilerin geldikleri YYT açısından farklılıklar bulunmaktadır. Nitekim, Khi-kare analizi bulguları da, bu durumu istatistiksel anlamda doğrulamıştır. Örneğin, Soğuksu OİDY'nin çevresinde, köy, belde ve ilçe türü yerleşim yerinin yoğun olması ve büyük yerleşim yerlerinden uzakta yer alması ve ulaşım yolunun bozuk olması gibi nedenlerle, ağırlıklı olarak yakın çevresinde yer alan köy ve ilçelerden ziyaretçi alabilmektedir.

Bu durumda, Kayabaşı, Çamburnu, Kapaçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'leri ağırlıklı olarak şehirde yaşayan insanların rekreasyon talebine cevap verirken, Sazalan ve Soğuksu OİDY'leri, ilçelerde yaşayan ya da büyük şehirlerden yıllık izinleri dolayısıyla köylerine gelen insanların rekreasyon taleplerine karşılık verdiği anlaşılmaktadır. Nitekim, köyden geldiğini ifade eden ziyaretçilerin oranı, Sazalan'da %30.3 ve Soğuksu'da %11 olarak ortaya çıkmıştır. Burada, Kayabaşı OİDY'nin, Sazalan ve Soğuksu gibi orman üst sınırına yakın olmasına rağmen, ağırlıklı olarak şehir merkezlerinden ziyaretçi alması nedeniyle, DKB'deki diğer OİDY'lerden farklı bir yapı arz ettiği ifade edilebilir.

Sazalan OİDY ziyaretçilerinin %30.3'ünün köylerden gelmiş olmasının nedenlerini irdelemek amacıyla, sözkonusu OİDY'nin ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerinin niteliği, eğitim durumları ve halihazırda yaptıkları iş türü değişkenleri incelendiğinde; Sazalan OİDY ziyaretçilerinin %84.8'i geldiği yerleşim yerinin kendi memleketi olduğu, eğitim düzeyleri itibariyle, ziyaretçilerin %21.2'sinin ilköğretim, %43.2'sinin lise ve %36.9'unun üniversite mezunu olduğu ve son olarak halihazırda yaptıkları iş itibariyle de %48.5'inin geldikleri yerleşim yerlerinde memur olarak çalıştıkları görülmektedir. Bu sonuçlar, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin önemli derecede çevresindeki köylerden gelen insanlardan oluşmasına rağmen, diğer değişkenler yönünden ise, bu ziyaretçilerin köylerde yaşayan eğitim düzeyi yüksek olan ve memur olarak çalışan insanlardan oluştuğunu göstermektedir.

OİDY ziyaretçilerinin köy ve belde gibi kırsal kesim olarak nitelendirilebilecek yerleşim yerlerinden ya da ilçe ve şehir gibi büyük yerleşim birimlerinden geliyor olmaları, OİDY'lerin tefrik ve tesisinden hizmetin ziyaretçilere sunulmasına kadar gerçekleştirilen bütün aşamalarda, işletmeciyi ya da MP yöneticilerini rekreasyon alanlarında sunulacak hizmetlerin niteliği açısından yönlendirici etkenlerden biri olarak değerlendirilmelidir. Nitekim, kırsal kesimden gelen ziyaretçilerin talepleri ile büyük yerleşim yerlerinden gelen ziyaretçilerin talepleri arasında farklılık olacaktır. İşte bu farklı talepler karşısında, işletmeci ya da yöneticiler, tefrik ve tesis edilecek OİDY'nin yerinin seçiminden, üzerindeki alt yapı imkânlarının temin edilmesine kadar, en uygun kararları ve faaliyetleri gerçekleştirmek zorundadırlar.

Günümüzde rekreasyonel etkinliklerin giderek artmasına neden olan en önemli etkenlerden biri de, kentleşme olmaktadır. Nüfus artışının bir sonucu olarak, gittikçe daha fazla kalabalık hale gelen kentlerde, yeşil alanlar yerlerini yükselen beton yığınlarına

bıraktıklarıdır. Bu durumda rekreasyon, salt istenmekle kalmayıp insan yaşantısının ayrılmaz bir parçası olarak kendini kabul ettirmektedir (Güleç, 1983). Bu çalışmada ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerlerinin türüne ilişkin olarak elde edilen sonuçlar, Güleç'in tespitini doğrular niteliktedir. Zira, OİDY'lere rekreasyonel etkinliklerde bulunmak amacıyla gelen ve ankete katılan ziyaretçilerin büyük oranda (%43.2 – %78.3), kentlerden geldiğini ifade etmek mümkündür.

Bu araştırmada ve diğer araştırmalarda elde edilen sonuçlara göre, OİDY ziyaretçilerinin genellikle ilçe ve şehir gibi büyük yerleşim yerlerinden geldikleri görülmektedir. Bu sonuçlar, büyük kentlerde yaşayan insanların rekreasyonel taleplerini karşılamak amacıyla tefrik ve tesis edilen OİDY'lerin kuruluş amaçlarıyla da paralellik arz etmektedir.

OİDY ziyaretçilerinin bir yıl içerisindeki ziyaret sayılarını etkileyebileceği düşüncesiyle, ankete katılan ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerinde sürekli yaşıyor olmaları, işi ya da eğitimi gereği bulunuyor olmaları ve tatil amacıyla bulunuyor olmaları gibi seçenekleri içeren yerleşim yeri niteliği değişkeninin irdelenmesine gerek duyulmuştur. Araştırmanın bulgular bölümünde ayrıntılı olarak verilen sonuçlar irdelendiğinde, ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'lere geldikleri yerlerde bulunma nedenlerini, genellikle "kendi memleketi" olarak ifade ettikleri görülmüştür. Daha açık bir ifade ile, ankete katılan ziyaretçilerin Kayabaşı'nda %83.1'i, Çamburnu'nda %71.2'si, Sazalan'da %84.8'i, Soğuksu'da %61.6'sı, Kapıçam'da %78.9'u, Başkonuş'ta %89.1'i ve Dülükbaba'da %91.9'u geldiği yerin kendi memleketi olduğunu ifade etmiştir. Geldikleri yerleşim yerinde yıllık izinleri dolayısıyla bulunanların oranı %3.1 (Kayabaşı) ile %16.4 (Soğuksu) arasında, işi ya da öğrenimi gereği geldiği yerleşim yerinde bulunanların oranı ise, %3 (Sazalan) ile %21.9 (Soğuksu) arasında değişmektedir.

Bu bulgulara göre, Soğuksu OİDY'de ankete katılan ziyaretçilerin %16.4'ünün yıllık izini, %21.9'unun da işi ya da öğrenimi gereği geldiği yerleşim yerinde bulunması da önem arz etmektedir. Çünkü, Soğuksu OİDY, Gümüşhane'nin Torul ilçesine 12 km uzaklıkta olup, büyük oranda (%83.6) bu ilçeden gelen insanların kullanımında olan bir rekreasyon alanıdır. Yani, çevresinde kalabalık nüfusa sahip bir yerleşim yeri bulunmamaktadır. Ziyaretçilerin yaklaşık %38.3'ünün Soğuksu OİDY'ye rekreasyonel etkinliklerde bulunmak amacıyla geldiği yerleşim yeriyle doğrudan bir ilişkisi bulunmayıp, ya işi gereği ya da yıllık tatilini geçirmek için söz konusu yerleşim yerinde bulunduğu

anlaşılmaktadır. Soğuksu OİDY, bu özelliği ile diğer OİDY'lerinden ayrılmaktadır.

Öte yandan, Karadeniz sahil karayolu üzerinde yer alması nedeniyle ulaşımı çok kolay ve rahat olan Çamburnu OİDY'nin farklı yörelerden ziyaretçilere hizmet verebilecek nitelikte olmasına rağmen, ağırlıklı olarak diğer OİDY'lerde olduğu gibi Çamburnu OİDY'nin de, kendi yakın çevresinden gelen ziyaretçilerin rekreasyonel ihtiyaçlarını gidermesi bir eksiklik olarak ele alınabilir. Bu durumun, diğer OİDY'lerde olduğu gibi, söz konusu OİDY'nin de tanıtımının tam anlamıyla yapılamaması ve OİDY olma özelliğini kaybederek, sadece şehirlerarası karayolu üzerinde bulunan bir dinlenme tesisi niteliği kazanmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Halbuki, etkin ve verimli bir tanıtım çalışmasıyla, bölgede bulunan bütün OİDY'lerin tanıtımı yapılarak çok daha geniş kesimlerden ziyaretçilerin gelmesi sağlanabilir. Çünkü, özellikle DKB, turizm konusunda çok önemli ve ilgi çeken bir bölgedir. Örneğin, 2001 yılında sadece Trabzon'un 740 462 yerli ve 294 695 yabancı olmak üzere toplam 1 035 157 turist tarafından ziyaret edildiği ifade edilmektedir (Anonim, 2002).

Ayrıca, konuyla ilgili kişiler, Trabzon'a gelen yerli ve yabancı turistlerin OİDY benzeri doğal alanları ziyaret etme taleplerinin olduğunu, ancak yıllardan beri BYKP'ları Özel İhtisas Komisyonu Raporlarında ısrarla vurgulanan kurumlar arası iletişim eksikliği nedeniyle, söz konusu talebi, OİDY benzeri doğal alanlar yerine Uzungöl ve Zigana gibi, daha organize olmuş rekreasyon alanlarına yönlendirdiklerini belirtmektedirler. Bu durumda da, konforlu hayattan uzaklaşarak doğal yaşamla iç içe kısa bir süre de olsa yaşamak isteyen turistlerin söz konusu bölgelerde bulunan tesislerden de fazla memnun olmadıkları ifade edilmektedir.

OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yeriyle ilgili olarak geliştirilen YYT ve YYN değişkenleri SMY'nde ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı, KDY'de ise, yine ziyaretçilerin OİDY'lere giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili olup olmadığını irdelemek amacıyla gerçekleştirilen çoklu regresyon analizine bağımsız değişken olarak katılmıştır. Analiz sonucunda, YYT değişkeninin sadece Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkiye, YYN değişkeninin ise, sadece Sazalan OİDY ziyaretçilerinin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı üzerinde negatif yönlü anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan, YYT değişkeninin sadece Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin alana giriş ücreti ödeme eğilimi üzerinde negatif yönlü bir etkiye, YYN değişkeninin ise, Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin

alana giriş ücreti ödeme eğilimi üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Burada, Kayabaşı OİDY'ye il ve ilçelerden gelen ziyaretçilerin bir yıl içerisinde köy ve belden gelen ziyaretçilere göre, Kayabaşı OİDY'yi daha fazla sayıda ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır. Diğer yandan, Sazalan OİDY'ye gelen ziyaretçilerden, geldikleri yerleşim yerinde tatil amacıyla ya da işi gereği bulunanların, geldikleri yerleşim yeri kendi memleketi olanlara göre, bir yıl içerisinde Sazalan OİDY'yi daha az sayıda ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin alana giriş ücreti ödeme eğilimi üzerinde negatif yönlü bir etkiye sahip olduğu tespit edilen YYT değişkenini daha ayrıntılı olarak irdelenmek gerekirse, Soğuksu OİDY'ye şehirlerden gelen ziyaretçilerin diğer yerleşim yerlerinden gelenlere göre, daha düşük düzeyde giriş ücreti ödeme eğiliminde oldukları görülmektedir. Bunun temel nedeni olarak, Gümüşhane ve Trabzon gibi il düzeyindeki yerleşim yerlerinden gelen ziyaretçilerin Torul'dan gelenlere göre, daha yüksek seyahat maliyetine katlanmak zorunda olmalarını göstermek mümkündür. Nitekim, Soğuksu OİDY, söz konusu yerleşim yerlerinden sadece %16.4 oranında ziyaretçi alabilmektedir.

Bu başlık altında irdelenmesi gereken bir diğer konu da, araştırmaya konu edilen OİDY'lerin hemen hemen tamamının yöresel taleplere yönelik olduğudur. Yani, ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yeri türü ve niteliği incelendiğinde, bütün OİDY'lerin ziyaretçilerinin yakın çevresinde bulunan yerleşim yerlerinden geldikleri ve yerli halktan olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun temel nedeninin, Başkonuş dışındaki OİDY'lerin tamamının kamp yapmak (gecelemek) için gerekli tesisleri bünyesinde barındırmaması olduğu düşünülebilir. Bu durumda, ziyaretçilerine geceleme imkânı veren tek OİDY olan, Başkonuş OİDY'nin bile yakın çevresindeki yerleşim yerleri dışından ziyaretçi alamamasının, söz konusu OİDY'nin tanıtımının gerektiği gibi yapılamamasından kaynaklandığı söylenebilir.

4.1.2. Ziyaretçilerin Kullandıkları Ulaşım Araçlarına İlişkin Değerlendirme

OİDY ziyaretçileri, kullandıkları ulaşım aracı yönünden irdelendiğinde, ankete katılan ziyaretçilerin Kayabaşı'nda %67.7'si, Çamburnu'nda %82'si, Sazalan'da %80.3'ü, Soğuksu'da %41.1'i, Kıpçam'da %73.2'si, Başkonuş'ta %83.4'ü ve Dülükbaba'da

%87.6'sı OİDY'lere ulaşım için kendi özel otomobilini kullandığı anlaşılmaktadır. Sazalan, Kayabaşı ve Soğuksu OİDY'lerdeki ziyaretçilerin sırasıyla %16.2, %23.8 ve %57.5'inin söz konusu OİDY'lerin yollarının stabilize ve kötü nitelikte olması nedenleriyle, özel otomobil yerine düzenli bir dolmuş servisi organize edilmemiş olmasına rağmen, kiraladıkları minibüslerle OİDY'lere gittikleri ifade edilebilir.

Elde edilen bulgular (Tablo 9) incelendiğinde, OİDY'ler arasında ziyaretçilerin ulaşım için kullandıkları araç türü yönünden farklılık bulunduğu görülmektedir. Nitekim, yapılan Khi-kare analizinde elde edilen bulgular da bu farklılığın istatistiksel anlamda önemli olduğunu göstermektedir.

Bu kapsamda gerçekleştirilmiş diğer çalışmalar incelendiğinde; Ortaçeşme vd.(1999)'nin yaptığı çalışmada Kurşunlu Şelalesini ziyaret eden ve ankete katılan ziyaretçilerin %88.4'ünün ulaşım için özel otomobil, %10.6'sının ise otobüs ve dolmuş gibi toplu taşıma araçları kullandığı; Gülez (1980)'in DKB kıyı şeridinde 1980 yılında yaptığı çalışmada ise, ankete katılan ziyaretçilerin %30.2'sinin kendi özel otomobiliyle rekreasyon alanlarına geldikleri ve ikinci sırada da yürüyerek gelenlerin olduğu tespit edilmiştir.

Görüldüğü gibi, bu çalışmada ve Ortaçeşme vd.(1999)'in çalışmasında ziyaretçilerin ulaşım için kullandıkları ulaşım araçlarına ilişkin olarak elde edilen bulgular birbirleriyle benzerlik gösterirken, her iki bulgu ile Gülez (1980)'in elde ettiği bulgu arasında büyük fark bulunmaktadır. Söz konusu farkın, insanların ekonomik gelir düzeylerinin, geçen zaman içerisinde yükselmesi ve otomobil sanayiindeki gelişmeler dolayısıyla insanların tasarrufları ile özel otomobil sahibi olma imkânlarının artmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Öte yandan, Çamburnu OİDY'nin Trabzon – Rize ve Kapıçam OİDY'ninde Kahramanmaraş – Gaziantep karayolu üzerinde bulunması nedeniyle, bu iki OİDY ziyaretçilerinin söz konusu yerleşim yerleri arasında çalışan toplu taşıma araçlarından faydalanma imkânları bulunmasına rağmen, Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin %82'si ve Kapıçam OİDY ziyaretçilerinin de %73.2'si ulaşım aracı olarak özel otomobillerini kullandıkları anlaşılmaktadır.

Ayrıca, Kayabaşı OİDY'nin Trabzon Belediyesi tarafından yaz aylarında otobüs servisi düzenlenen rekreasyon alanları arasında bulunmasına rağmen, bu imkânlardan faydalanan ziyaretçilerin de, çok az olduğu (%3.8) görülmektedir.

OİDY ziyaretçilerinin ulaşım aracı olarak büyük oranlarda kendi özel otomobillerini kullanmaları, rekreasyon amaçlı orman işletmeciliğinde, ziyaretçilere ait özel otomobiller için yeterli düzeyde park alanının temin edilmesi gibi önemli bir sorunu gündeme getirmektedir. Özellikle DKB'de, insanlar, en kolay ve yaygın olarak gerçekleştirdikleri rekreasyonel etkinliklerden biri olan piknik için bile yeterli düzeyde alan bulamazken, çeşitli rekreasyonel etkinlikler için çok yoğun olarak kullanılan OİDY'lerde, ziyaretçilere ait otomobiller için yeterli park alanı temin etmenin MPBM açısından çok güç olduğu görülmektedir.

Diğer yandan, OİDY ziyaretçilerinin kullandıkları ulaşım araçlarının türü ile katlanmak zorunda oldukları seyahat maliyeti arasında dolaylı da olsa bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Çünkü, seyahat maliyeti sadece araç türü ile değil ziyaretçi grubundaki birey sayısı ile de ilgilidir. Zira, ulaşım aracı olarak kendi özel otomobilini kullanan ve grubunda çok az kişi olan bir ziyaretçi, çok sayıda fertten oluşan ve toplu taşıma aracını kullanan bir başka ziyaretçi grubundan daha yüksek düzeyde seyahat maliyetine katlanmak durumunda olabilir. Yüksek düzeyde seyahat maliyetine katlanmak zorunda olan ziyaretçilerin de, OİDY'lere daha düşük giriş ücreti ödeme eğiliminde olmaları beklenebilir. Dolayısıyla, ziyaretçilerin kullandıkları ulaşım aracı türü ile SMY ve KDY aracılığıyla elde edilen değerler arasında dolaylı da olsa bir etki söz konusu olmaktadır.

4.1.3. Ziyaretçilerin Temel Amaçlarına İlişkin Değerlendirme

OİDY ziyaretçilerinin ziyaretlerinin temel amacını tespit etmek amacıyla elde edilen bulgular incelendiğinde, araştırma alanını oluşturan 7 OİDY'de anket yapılan ziyaretçilerin %67.6 (Çamburnu) ile %98.8 (Dülükbaba) arasında değişen oranlarda rekreasyonel etkinliklerden *piknik yapmak* amacıyla buldukları anlaşılmaktadır. Aslanboğa (1993) tarafından yapılan bir başka çalışmada da, ziyaretçilerin %98'inin piknik yapmak amacıyla OİDY'lere geldiği belirtilmektedir. Gülez (1983) ise, orman içi rekreasyon etkinlikleri arasında en çok yapılanının piknik olduğunu ifade etmektedir.

Diğer yandan, doğal manzaraya sahip olan Sazalan ve orman ile denizin birleştiği noktada çok güzel bir manzarayı bünyesinde barındıran Çamburnu OİDY'lerindeki ziyaretçilerin sırasıyla %21.2 ve %21.6'sı, bir diğer rekreasyonel etkinlik olan *manzara seyretmek* amacıyla söz konusu OİDY'lere gittiklerini de ifade etmek gerekmektedir.

Elde edilen yüzde analizi bulguları incelendiğinde, ziyaretçilerin OİDY'leri ziyaret amaçları açısından, OİDY'ler arasında fark olduğu görülmekle beraber, söz konusu farklılık Khi-kare analizi yardımı ile denetlenmiş ve sonuçta OİDY'ler arasındaki farklılığın istatistiksel anlamda da önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Bu farklılığın, OİDY'lerin sahip oldukları coğrafi konum, iklim, yerleşim yerlerine uzaklık ve ulaşım yolunun niteliği gibi özellikler yanında ziyaretçi taleplerinin de farklı olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Öte yandan, ziyaretçilerin rekreasyon alanlarını ziyaret amaçları, rekreasyon alanlarının özelliğine göre farklılık gösterebilmektedir. Nitekim, Ortaçesme vd.(1999)'nin görsel özelliklerin yoğun olduğu Kurşunlu Şelalesi'nde yaptığı çalışmada, ankete katılan ziyaretçilerin ağırlıklı olarak (%31.5) manzara seyretmek, ikinci sırada yürüyüş yapma (%18.9), üçüncü sırada bitkileri inceleme (%16.3) ve piknik yapma (%13.9) amaçlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Görüldüğü gibi, bu çalışmada piknik yapma amacıyla Kurşunlu Şelalesi'ne gelen ziyaretçilerin oranı, şelalenin manzara özelliğinin ön planda olması nedeniyle geri planlarda kalmaktadır.

Bu sonuçlara göre, özellikle araştırma alanı olarak seçilen OİDY'lerde rekreasyonel etkinlikler kapsamında ele alınan piknik yapma etkinliği, ankete katılan ziyaretçiler tarafından çok yoğun bir şekilde tercih edilmekte olup; spor amaçlı yürüyüş, av yapmak, kamp yapmak ve eğitim amaçlı rekreasyonel etkinliklerin, ilgili alanlarda yoğun bir şekilde tercih edilir hale gelmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki, henüz söz konusu OİDY'lerin çoğunda piknik yapmak için bile yeterli düzeyde alt yapı tesisi bulunmamaktadır. Ayrıca, MP yetkilileri tarafından, özellikle DKB'deki OİDY ziyaretçilerinde rekreasyon kültürünün tam anlamıyla gelişemediği, henüz insanların aileleriyle birlikte OİDY'lerde piknik yapma kültürünün ancak oluşturulabildiği ifade edilmektedir.

Makro bazda yapılan bir değerlendirmede ise, OİDY'lerin MP yönetimi tarafından alınan tedbirlere rağmen, genelde ve özellikle yerli ziyaretçiler tarafından aşırı ölçülerde yemek yenip, alkol alınan, çevredekileri rahatsız edecek şekilde gürültülü eğlenilen ve artık maddelerin rastgele atıldığı ormanlık alanlar olarak kullanılmaktadır (DPT, 1990) şeklindeki tespitlerin olduğu da ifade edilmelidir.

Halbuki, bu çalışmada ankete katılan OİDY ziyaretçilerinin, OİDY'lerde bulunan mevcut imkânların iyileştirilmesi ve OİDY'de izin verilen etkinliklere OİDY'nin özelliğine göre, doğal yapıyı bozmadan bazı ilâve etkinliklere de imkân tanınmasını ve

üstelik o durumda çok daha fazla giriş ücreti ödeme eğilimine katlanmak istedikleri, OİDY'lerden rekreasyonel amaçla yararlanma değerini tahmin etmek amacıyla kullanılan KDY için geliştirilen hipotetik senaryolar ile ortaya çıkarılmıştır.

Dolayısıyla, MPBM yöneticilerinin, ziyaretçilerden gelen bu talepler doğrultusunda, OİDY'lerdeki mevcut imkân ve etkinliklerin sayılarını arttırarak, OİDY'leri çok amaçlı ziyaretlere uygun hale getirmek durumunda oldukları düşünülmektedir. Örneğin, Kayabaşı, Sazalan ve Soğuksu OİDY'deki mevcut imkânlar, ziyaretçiler tarafından piknik yapmak için bile yeterli bulunmamaktadır. Başkonuş OİDY'de ise, piknik yapmak için gerekli imkânların yetersiz olmasına karşın, ziyaretçilere geceleme imkânı da veren tesislerin olduğu dikkat çekmektedir. Diğer yandan, Kapıçam Dülükbaba ve Çamburnu OİDY'lerde ziyaretçilerin piknik yapmaları için gerekli alt yapı tesislerinin yeterli düzeyde olduğu görülmekle birlikte, söz konusu OİDY'lerde rekreasyonel etkinlik çeşitlemesi yoluna gidilmesinin gerektiği ve OİDY'lerin de bu tür geliştirme çalışmalarına uygun olduğu gözlenmiştir.

4.1.4. Ziyaretçilerin Yıllık Ziyaret Sayısına İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu OİDY ziyaretçilerinin bir yıl içerisinde OİDY'lere gerçekleştirdikleri ziyaretlerin sayıları irdelendiğinde, ankete katılan ziyaretçilerin, %12.1 (Sazalan) ile %43.1 (Kayabaşı) arasında değişen oranlarda OİDY'lere ilk kez geldikleri tespit edilmiştir. Diğer yandan, OİDY ziyaretçilerinin bir yıl içerisinde yaptıkları toplam ziyaret sayısının 1 ile 10 arasında değişmekle birlikte, genellikle 1 ile 5 arasında yoğunlaştığı görülmektedir.

Bulgular bölümündeki Tablo 11 incelendiğinde, yerleşim yerlerinden uzakta yer alan ve ulaşım yolu niteliği iyi olmayan Kayabaşı, Sazalan ve Soğuksu OİDY'lere, bir yıl içerisinde ancak 1 – 5 kez gidilebildiği görülmektedir. Öte yandan, yerleşim yerine yakın ve şehirler arası karayolları üzerinde bulunan Dülükbaba, Kapıçam ve Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin yıl içerisinde daha fazla sayıda ziyarette bulunabildikleri anlaşılmaktadır.

OİDY ziyaretçilerinin ziyaret sıklığının sadece OİDY'lerin yerleşim yerlerine olan mesafesi ve ulaşım yolunun niteliği ile ilgili olmadığı, ziyaretçilerin aylık hanehalkı gelir düzeyi, öğrenim düzeyi ve yaş gibi diğer özellikleriyle de yakın ilişkisinin olduğu düşünülmektedir. Nitekim, yapılan analizlerde, yerleşim yeri uzaklığı Kayabaşı ve Dülükbaba OİDY'de, aylık hanehalkı geliri yine Dülükbaba ve Kapıçam OİDY'de,

öğrenim düzeyi de sadece Başkonuş OİDY'de ziyaretçilerin yıllık ziyaret sayıları üzerinde etkili bulunmuştur.

Elde edilen bu sonuçlar (Tablo11), ziyaretçilerin bir yıl içerisinde OİDY'lere yaptıkları toplam ziyaret sayısı yönünden, OİDY'ler arasında farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Nitekim, yapılan Khi-kare analizinde elde edilen sonuçlar da, bu yargıyı güçlendirmektedir. Yani, ziyaretçilerin bir yıl içerisinde yaptıkları ziyaret sayısının OİDY'lere göre değiştiği istatistiksel anlamda da doğrulanmıştır.

Bu kapsamda yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin, Pehlivanoglu (1986) tarafından yapılan bir çalışmada, ziyaretçilerin OİDY'leri yılda en çok 1-5 kez ziyaret ettikleri tespit edilmiştir.

Öte yandan, araştırma alanlarından biri olan Dülükbaba OİDY'deki ziyaretçilerin %23.6'sının OİDY'yi bir yıl içerisinde 10'dan fazla ziyaret ediyor olması dikkat çekmektedir. Söz konusu OİDY'nin Gaziantep ilinin çok yakınında ve şehirler arası karayolu güzergahı üzerinde yer alması ve de ulaşımın çok kolay olması gibi nedenlerden dolayı, bir yıl içerisinde fazla sayıda ziyaret edildiği düşünülebilir.

Yıl içerisindeki ziyaret sayısına ilişkin olarak dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da, OİDY'lerin yıl içerisindeki yararlanma süreleridir. DKB'de yer alan Kayabaşı, Çamburnu, Sazalan ve Soğuksu OİDY'lerinin yararlanma sürelerinin; DAB'daki Kapıçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'lerine göre, yerleşim yerlerine daha fazla uzaklıkta olmaları ve ulaşım yollarının bozuk ve stabilize olması nedeniyle, daha kısa olduğu düşünülmektedir. Bunun bir sonucu olarak da, DKB'deki OİDY'lerde YZS, 1-5 arasında yoğunlaşırken, DAB'da bu sayı 10'a hatta 10'dan fazlaya bile çıkabilmektedir. Nitekim, Kapıçam OİDY ziyaretçilerinin %10.8'i bu alanı 10 kez, %6.7'si de 10 dan fazla ziyaret ettiğini ifade ederken, Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin %13'ü alanı 10 kez, %23.6'sı da 10 dan fazla ziyaret ettiğini belirtmiştir.

Güleç (1980)'in yaptığı çalışmada, rekreasyon merkezlerinde yapılan ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun (%80.7), aynı yeri birden fazla ziyaret ettiği, rekreasyon merkezlerine ilk kez gelenlerin önemli bir kısmı (%72.8), o rekreasyon yerine bilerek geldiklerini ifade etmiştir. Güleç tarafından ziyaretçilerin yıllık ziyaret sıklığına ilişkin olarak elde edilen bu sonuç, 7 OİDY için gerçekleştirilen bu çalışmada tespit edilen sonuçlarla karşılaştırıldığında, ziyaretçilerin ortalama %28.4'ünün OİDY'leri ilk kez, %71.6'sının da birden fazla ziyaret ettiği ve dolayısıyla, Güleç'in elde ettiği sonuçla

benzerlik arz ettiği görülmektedir. Bu benzerliğin, Gülez'in de çalışmasını aynı bölgede yapmış olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Bu sonuçlar, ziyaretçilerin yıl içerisindeki ziyaret sayılarının, OİDY'nin bulunduğu coğrafi konum, iklim özelliği, yol durumu ve ulaşım imkânlarına bağlı olarak farklılık gösteren kullanım süresine göre değiştiğini göstermektedir. Böylece, yerleşim yerlerine yakın mesafede yer alan ve hakim iklim özelliğine bağlı olarak değişen kullanım süresi uzun olan OİDY'lere giden ziyaretçiler, bir yıl içerisinde daha çok sayıda ziyaret gerçekleştirebilirken, yerleşim yerlerinden uzak mesafede yer alan ve iklim özellikleri açısından daha kısa süreli kullanıma uygun olan OİDY'lereki ziyaretçiler daha az sayıda ziyaret gerçekleştirmektedirler.

Ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı (YZS) değişkeni, OİDY'lerden rekreasyonel amaçlarla yararlanma değerini tahmin etmek için kullanılan SMY'nin bağımlı değişkeni olarak ele alınmış ve irdelenmiştir. Araştırma konusu 7 OİDY için gerçekleştirilen çoklu regresyon analizlerinde, söz konusu bağımlı değişkenin, ziyaretçilerin sosyo-ekonomik, demografik ve kültürel özelliklerine ilişkin olarak geliştirilen çok sayıdaki bağımsız değişken tarafından istatistiksel anlamda etkilendiği tespit edilmiştir. Diğer yandan, YZS değişkeni, ziyaretçilerin OİDY'lere giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili olabileceği düşüncesinden hareketle, KDY analizlerine bağımsız değişken olarak katılmış ve Kıpçam ile Dülükbaba OİDY'lerde ziyaretçilerin ödeme eğilimleri üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkiye sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

O halde, ziyaretçilerin OİDY'lere yaptıkları ziyaretlerin sayısı artırılmak istendiğinde, OİDY'lerin coğrafi konumu, iklim özelliği ve yerleşim yerlerine uzaklığının değiştirilmesi mümkün olamayacağına göre, ulaşım yollarının niteliği iyileştirilerek ziyaretçilerin daha hızlı bir şekilde OİDY'lere ulaşması sağlanabilir. Bu da, ziyaretçilerin daha kısa sürede OİDY'ye ulaşmasına ve alanda kalma süresinin uzamasına neden olabilir. Alanda kalma süresinin uzaması da ziyaretçilerin yıllık ziyaret sayılarını etkileyebilecektir. Nitekim, söz konusu değişkenin, yukarıda ifade edilen nedenlerden dolayı, ulaşım için harcanan uzun zaman nedeniyle, alanda kalma süresi çok az olan Sazalan OİDY ziyaretçilerinin yıl içerisindeki ziyaret sayıları üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

4.1.5. Ziyaretçilerin Orman İçi Dinlenme Yerlerini Ziyaret İçin Tercih Ettikleri Güne İlişkin Değerlendirme

OİDY ziyaretçilerinin rekreasyonel etkinliklerde bulunmak amacıyla OİDY'leri ziyaret için tercih ettikleri gün irdelendiğinde, araştırma alanı 7 OİDY'nde ankete katılan ziyaretçilerin; Kayabaşı için %95.4'ü, Çamburnu için %93.7'si, Sazalan için %90.9'u, Soğuksu için %91.8'i, Kapiçam için %95.4'ü, Başkonuş için %94.6'sı ve Dülükbaba için %93.2'si ziyaret amacıyla hafta sonunu tercih ettiği görülmüştür. Bu tercihin, ziyaretçilerin çalışma zamanlarıyla ilişkili olduğu düşünülerek, ankete katılan ziyaretçilerin çalışma şekilleri incelendiğinde; %36.4 (Sazalan) ile %78.1 (Soğuksu) arasında değişen oranlarda hafta içi, %12.3 (Kayabaşı) ile %45.5 (Sazalan) arasında değişen oranlarda sürekli (Cumartesi dahil) çalıştığı görülmüştür. Bu nedenle, ağırlıklı olarak hafta içi çalışan insanların, rekreasyonel ihtiyaçlarını hafta sonu gidermesi beklenen bir sonuçtur. Bu nedenle, OİDY'lerin tesis aşamasında, özellikle yoğun bir şekilde kullanıma konu olan Dülükbaba, Kapiçam, Kayabaşı gibi OİDY'lerde ziyaretçilerin araçlarını park edebilecekleri otopark yerlerinin tahsis edilmesi gerekmektedir.

Elde edilen bulgular (Tablo12) dikkate alındığında, bütün OİDY'lerdeki ziyaretçilerin ağırlıklı olarak (%90.9 - %95.4) ziyaret için hafta sonunu tercih ettiği ve dolayısıyla da ziyaret için tercih edilen gün açısından OİDY'ler arasında önemli bir fark olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim, bu yargıyı denetlemek amacıyla yapılan Khi-kare analizinde elde edilen bulgu da, istatistiksel anlamda OİDY'ler arasında ziyaret için tercih edilen gün açısından önemli bir farkın olmadığını göstermiştir.

Ziyaretçilerin OİDY'leri ziyaret etmek için hafta sonunu tercih etmeleri büyük oranda çalışma zamanlarına bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bununla beraber, insanların genellikle eğlenmek ve dinlenmek için hafta sonu günlerini tercih etme eğilimlerinin neredeyse bir gelenek haline geldiği gözden kaçırılmamalıdır. Bu yaklaşım çerçevesinde, okul gezilerinin bile hafta sonu yapıldığı görülmektedir.

Diğer yandan, elde edilen bulgularda da görüldüğü gibi, ziyaretçiler ağırlıklı olarak OİDY'lerde piknik yapmak amacıyla bulunmaktadır. Söz konusu etkinliğin uzun zaman gerektirmesi nedeniyle, ziyaretçiler hafta sonu günlerini, amaçları doğrultusunda rahatça kullanabilmektedirler.

OİDY'lerin hafta sonu günler yanında hafta içi günlerde de rekreasyonel amaçlarla kullanılmasını sağlamak için, öncelikle hafta içi günlerde OİDY'lerden faydalanabilecek

hafta içi çalışmayan (emekli ve işsiz) insanların buralara yönelmesinin sağlanması ve hedef kitlenin daha az zaman gerektiren farklı rekreasyonel etkinlik talebinin oluşması ve MP yönetiminin de bu taleplere cevap verebilecek şekilde OİDY'leri yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Öte yandan, insanların, yerleşim yerlerinden önemli derecede uzak mesafede yer alan OİDY'lerden rekreasyonel amaçlarla faydalanabilmeleri, onların belli düzeyde ekonomik güce sahip olmalarıyla ancak mümkün olabilmektedir. Ülkemiz şartlarında emekli ve işsizlerin rekreasyonel etkinlik için harcayabilecekleri çok fazla zaman olmasına karşın, ekonomik imkânlarının yeterli olmaması nedeniyle, bu tür rekreasyon alanlarından çok fazla faydalanamadıkları düşünülmektedir.

4.1.6. Ziyaret İçin Hareket Edilen ve Ziyaret Sonrası Gidilecek Yerlere İlişkin Değerlendirme

Ziyaretçilerin aynı gün içerisinde birden fazla rekreasyon alanına gidip gitmedikleri konusu, SMY ile rekreasyonel yararlanma değerinin belirlenmesinde, özellikle de TSM'nin hesaplanmasında önem arz etmektedir. Bu nedenle, ankete katılan ziyaretçilere, ilgili OİDY'ye gelirken hareket ettikleri nokta ve OİDY'de rekreasyonel etkinlikte bulunduktan sonra gidecekleri yer sorulmuştur.

Bu kapsamda elde edilen bulgular incelendiğinde, ziyaretçilerin Sazalan'da %83.3'ünün, Kapiçam'da %93.3'ünün, Başkonuş'ta %96'sının, Dülükbaba'da %96.6'sının, Çamburnu'nda %97,3'ünün, Kayabaşı'nda %98,5'inin ve Soğuksu'da %98,6'sının, ilgili alana gelmek amacıyla evlerinden hareket ettikleri tespit edilmiştir. Sazalan OİDY'nin ise, ziyaretçilerinin yaklaşık olarak %17'sinin işyerinden, akrabaları ziyaretten ve başka bir rekreasyon alanından geliyor olması ile diğer OİDY'lerden farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Söz konusu farklılığı denetlemek amacıyla yapılan Khi-kare analizinde elde edilen sonuç da, farklılığın istatistiksel anlamda önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Bu kapsamda yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. Örneğin, Ortaçesme vd. (1999) yaptığı çalışmada ankete katılan ziyaretçilerin, Kurşunlu Şelalesi'ne gelmek için %66.2'sinin kendi evinden, %33.8'inin ise, başka bir konaklama yerinden hareket ettiği ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmanın anket çalışmaları esnasında yapılan gözlemlerde de Sazalan OİDY'nin, yakın çevrede bulunan Kadirga ve Erikbeli gibi yaylalara ve yerleşim yerlerine giden insanların yemek ihtiyaçlarını gidermek için kısa süreli olarak uğradıkları bir nokta olduğu dikkat çekmiştir. Nitekim, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin %71.2'sinin alanda kalma süresinin 3-5 saat arasında olması da bu OİDY'nin, bir geçiş noktası özelliğinde olduğunu gösteren bir kanıt olarak değerlendirilebilir. Çünkü diğer OİDY'lerde 3-5 saat kalan ziyaretçilerin oranı %21.9 ile %58.6 arasında değişmektedir.

Sazalan OİDY'ye ilişkin olarak ulaşılan bu sonucu destekleyen bir diğer kanıt da, Sazalan OİDY'deki ziyaretçilerin %15.2'sinin başka bir rekreasyon alanına, %13.6'sının da akrabalarını ziyarete giderken; diğer OİDY'lerdeki ziyaretçilerin, ziyaret gününün sonunda %90.1 ile %97.3 arasında değişen oranlarda evlerine gitme eğiliminde olmasıdır.

Benzer şekilde, Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin %97.3'ünün doğrudan evden gidiyor olmasına karşın, %6.3'ünün gün içinde başka bir rekreasyon alanına gitme eğiliminde olması dikkat çekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Çamburnu OİDY'nin kısmen de olsa bir geçiş noktası niteliğine bürünmüş olduğu ya da şehirlerarası karayolu üzerinde yer alan dinlenme tesisi niteliği kazandığı söylenebilir. Nitekim, Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin %17.1'i 1-3 saat, %58.6'sı da 3-5 saat alanda kalmaktadır. Diğer OİDY'lere göre, alanda kalma süresinin kısa olması da, Çamburnu OİDY'nin geçiş noktasındaki bazı imkânlarla sahip konaklama yeri olma özelliği taşıdığını gösteren bir bulgudur.

Elde edilen bu sonuçlar, ziyaretçilerin rekreasyonel etkinlikten sonra gidecekleri yer açısından OİDY'ler arasında farklılık olduğunu göstermektedir. Söz konusu farklılığın, istatistiksel anlamda da önemli olduğu Khi-kare analizi ile tespit edilmiştir.

4.1.7. Orman İçi Dinlenme Yerlerinde Kalma Süresine İlişkin Değerlendirme

Ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'lerinde kalma sürelerine ilişkin olarak elde edilen bulgular incelendiğinde; ankete katılan ziyaretçilerin genellikle 3-5, 5-7 ve 7 saatten fazla bir süre alanda kalmakta olmasına karşılık; Çamburnu, Kıpçam ve Dülükbaba gibi şehirlerarası karayolu üzerinde ya da yerleşim yerlerine çok yakın mesafede yer alan veya Sazalan gibi başka rekreasyon alanlarına giden yollar üzerinde bulunan OİDY'lerde kalma süresi ise, 1-3 saate kadar düşebilmektedir.

Elde edilen bu sonuçlara göre, ziyaretçilerin OİDY'lerde kalma süresi, OİDY'nin yerleşim yerlerine uzaklığı ve ulaşım imkânlarına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Tespit edilen bu farklılığın istatistiksel anlamda da önemli olup olmadığı Khi-kare analizi yardımıyla denetlenmiş ve söz konusu farklılığın anlamlı olduğu görülmüştür.

OİDY'lerde kalma süresinin büyük oranda yolun niteliğine ve dolayısıyla ulaşım için harcanan süreye ve OİDY'lerin bulunduğu bölgedeki hakim iklim özelliğine göre değiştiği düşünülmektedir. Nitekim, alanda kalma süresine ilişkin olarak elde edilen bulgular dikkate alındığında, ziyaretçilerin yerleşim yerlerine yakın mesafede yer alan ve iklim özelliklerinin rekreasyonel etkinliklere daha fazla müsaade ettiği Dülükbaba ve Kapıçam, kısmen de Soğuksu OİDY'lerde daha uzun süre kalmasına rağmen, yerleşim yerlerine uzak mesafede yer alan ve ulaşım yolu stabilize ve çok bozuk olan Sazalan ve kısmen de Kayabaşı OİDY'de ise, doğal olarak daha az bir süre kalma eğiliminde oldukları görülmektedir.

Çamburnu OİDY'nin şehirlerarası karayolu üzerinde yer alması ve ulaşımın çok kolay olmasına rağmen, ziyaretçilerin söz konusu OİDY'de de, daha az süre kalma eğiliminde olmaları dikkat çekmektedir. Bu durumun, OİDY'nin olması gerekenden farklı bir özellik kazanmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Zira, söz konusu OİDY, insanların rahatça kullanabildiği bir ortam olmaktan uzaklaşmış, adeta özel bir işletme halini almıştır. Rekreasyonel etkinliklerde bulunmak amacıyla söz konusu OİDY'ye gelen ziyaretçiler büyük oranda işletme tarafından sunulan hizmetlerden faydalanmakta ve dolayısıyla çok fazla zaman harcamak zorunda kalmamaktadırlar. Diğer yandan, OİDY'nin kapladığı alanın çok dar olması ve eğimli bir arazide bulunması nedeniyle, piknik yapmak dışında, yürüyüş yapmak ve diğer sportif faaliyetler için uygun olmaması da, OİDY'de daha az süre kalınmasına neden olmaktadır.

Öte yandan, Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin büyük oranda (%53.1) 7 saatten fazla OİDY'de kalma eğiliminde olması, söz konusu OİDY'yi diğerlerinden farklı kılmaktadır. Bu durumun, OİDY'de ziyaretçilere geceleme imkânı da veren tesislerin mevcut olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bir diğer önemli nedenin de, Başkonuş OİDY'nin araştırma konusu diğer iki OİDY'ye göre, çok daha sakin ve daha zengin bir doğal güzelliğe sahip olmasının olduğu düşünülebilir.

Bu kapsamda yapılan çalışmalarda da hemen hemen benzer sonuçların elde edildiği tespit edilmiştir. Örneğin, Pehlivanoglu (1986)'nun yaptığı çalışmada ziyaretçilerin

OİDY'lerde kalma süresi 5-10 saat olarak, Ortaçeşme vd.(1999)'nin çalışmasında ise, ziyaretçilerin Kurşunlu Şelalesinde kalma süreleri 1-10 saat arasında dağılım göstermesine rağmen, 1-6 saat arasında yoğunlaşma olduğu görülmektedir.

Bütün bu sonuçlar, OİDY'lerin genellikle günübirlik kullanıma uygun olduğu ve bu amaçla kullanıldığını göstermektedir. Nitekim, ülkemizde tefrik ve tesis edilen B tipi OİDY'ler şehir merkezlerinin yakın çevresinde yüksek ziyaretçi potansiyeli taşıyan, günübirlik kullanım için gerekli tesisler bulunan alanlar (Aslankara, 1998) şeklinde tanımlanmaktadır. Halbuki, büyük yerleşim yerlerinden uzakta yer alan Kayabaşı, Sazalan ve Soğuksu gibi OİDY'lerde gerekli alt yapı tesisleri ikmal edilerek geceleme (kamp yapma) imkânı da sağlanabilir ve bu yöndeki talepler karşılanabilir. Fakat, öncelikle söz konusu OİDY'lerde bu tür rekreasyonel etkinliklere talep olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir.

4.1.8. Alternatif Rekreasyon Alanlarının Varlığına İlişkin Değerlendirme

OİDY ziyaretçilerinin yıllık ziyaret sayıları ve OİDY'lere giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili olup olmadığını irdelemek amacıyla, ankete katılan ziyaretçilerin alternatif rekreasyon alanı imkânına sahip olup olmadıklarına ilişkin olarak elde edilen bulgular incelendiğinde; Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin %85,4'ünün, Çamburnu'nun %69,4'ünün Sazalan'ın %21,2'sinin ve Soğuksu'nun %75,3'ünün Kapıçam'ın %71,1'inin, Başkonuş'un %80,6'sının ve Dülükbaba'nın %36'sının bu tür başka alanlara gittikleri ya da alternatif rekreasyon alanlarına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ziyaretçilerin alternatif rekreasyon alanına sahip olup olmadıkları Ortaçeşme vd. (1999) tarafından da incelenmiş ve sonuçta ankete katılan ziyaretçilerin %78,2'sinin gidebileceği başka rekreasyon alanının olduğu tespit edilmiştir.

Ziyaretçilerin alternatif rekreasyon alanına sahip olmaları açısından OİDY'ler arasında farklılık olduğu görülmektedir. Sazalan OİDY ziyaretçilerinin diğerlerine göre çok düşük oranda (%21.2) alternatif rekreasyon alanına sahip olması ya da gitmesi bulgusundan kaynaklanan söz konusu farklılığın istatistiksel anlamda önemli olup olmadığı Khi-kare analizi yardımıyla denetlenmiş ve sonuçta OİDY'ler arasındaki farklılığın anlamlı olduğu görülmüştür.

Sazalan OİDY ziyaretçilerinin genellikle yakın çevresindeki köy ve ilçelerden geliyor olması ve Trabzon'da bulunan diğer OİDY'lerin de, söz konusu yerleşim yerlerine uzak

olması nedeniyle, ziyaretçilerin benzer nitelikteki diğer OİDY'ler yerine ağırlıklı olarak Sazalan OİDY'yi tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Bu sonuçlara göre, Kayabaşı, Çamburnu ve Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin büyük oranda başka alanlara da gitmesine karşılık, Sazalan ve Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin sırasıyla %78,8 ve %64'ünün başka alanlara gitmemesi dikkat çekmektedir. Bunun nedeninin, Sazalan OİDY'nin bulunduğu bölgede yöre halkına ait çok sayıda yayla olmasına rağmen, benzer imkânları (lokanta, çay ocağı vd.) bünyesinde barındıran başka bir rekreasyon alanının olmaması, Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin ise, söz konusu OİDY'nin şehrin çok yakınında yer alması ve onun dışında başka bir orman alanının ya da benzer niteliklere sahip rekreasyon alanının bulunmaması olarak ifade edilebilir.

Diğer yandan, ankete katılan ziyaretçilerin alternatif rekreasyon alanına sahip olup olmadıkları ya da bu alanlara gidip gitmediklerine ilişkin değişkenin, sadece Başkonuş OİDY'deki ziyaretçilerin yıllık ziyaret sayıları ve alana giriş ücreti ödeme eğilimi üzerinde beklenildiği gibi negatif yönde etkili olduğu görülmektedir. Daha açık bir ifade ile, Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin büyük oranda (%80.6) gidebilecekleri alternatif rekreasyon alanının olması, onların bir yıl içerisinde Başkonuş OİDY'yi daha az sayıda ziyaret etmelerine ve daha az giriş ücreti ödeme eğilimine katlanmalarına neden olmaktadır.

4.1.9. Ziyaretçilerin Tercih Nedenlerine İlişkin Değerlendirme

Ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'leri tercih nedenleri incelendiğinde; araştırma alanı olarak seçilen 7 OİDY için; sessiz ve sakin olmaları (%6.3 - %52.1), doğal manzara ve yaban hayatı (%1.9 - %62.1), kısmen de yerleşim yerine yakın olmaları (%1.5 - %11.3) gibi özellikler öne çıkarken, ankete katılan ziyaretçilerin büyük oranda (%16.4 - %54.7) OİDY'nin birden fazla özelliğini bir arada düşünerek söz konusu alanı tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Elde edilen bu sonuçlar, OİDY'lerin tercih edilme nedenlerinin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Nitekim, söz konusu farklılığı denetlemek amacıyla yapılan Khi-kare analizi yöntemiyle elde edilen bulgular da aynı sonucu ifade etmektedir. Yani, OİDY'lerin ziyaretçiler tarafından tercih edilen özellikleri farklıdır ya da ziyaretçilerin tercih nedenleri OİDY'lere göre farklılık göstermektedir.

Diğer yandan, ziyaretçilerin OİDY'leri tercih nedenleri ile ziyaret amaçlarının uyum içerisinde olması beklenir. Yani, herhangi bir OİDY'ye piknik yapmak amacıyla gidilecekse, OİDY'nin birden çok özelliği bir arada düşünülerek tercih edilmesi, yok eğer, ziyaret amacı doğal manzara seyri ise, OİDY'nin sessiz ve sakin olması, doğal manzarasının güzel olması gibi özellikleri nedeniyle tercih edilmesi beklenir. Bu kapsamda elde edilen bulgular incelendiğinde, ziyaretçilerin ağırlıklı olarak piknik yapmak amacıyla OİDY'lere gittiği anlaşılmaktadır. Fakat, OİDY'lerin tercih nedenleri incelendiğinde ise, ziyaretçilerin Çamburnu, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'leri diğer OİDY'lere göre, daha yüksek düzeyde birden çok özellikleri nedeniyle tercih ettikleri görülmektedir. Öte yandan, ziyaretçilerin manzara seyretmek amacıyla geldikleri OİDY'ler kapsamında dikkati çeken Çamburnu ve Sazalan OİDY'lerin de, beklentilerle uyumlu olarak sahip oldukları doğal manzara nedeniyle tercih edildiklerini ifade etmek gerekmektedir.

Yapılan literatür incelemesinde, ziyaretçilerin rekreasyon alanlarını tercih nedenleriyle ilgili olarak gerçekleştirilen benzer nitelikteki çalışmalarda da yakın sonuçların elde edildiği görülmüştür. Örneğin, Kurdoğlu (1999)'unun Hatıla Vadisi Milli Parkı'nda yaptığı çalışmada ankete katılan ziyaretçilerin %29'unun Vadi'nin sessiz ve sakin olması, %26'sı havasının temiz olması ve %22'si de manzarasının güzel olması nedeniyle, ziyaret için Hatıla Vadisi'ni tercih ettiği; Gülez (1980)'in Doğu Karadeniz Kıyı şeridinde rekreasyon potansiyelini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada da rekreasyon alanlarının birinci derecede tercih edilen özelliğinin sessiz ve sakin olma (%22.5) özelliği olduğu, havasının temiz olması (%19.8) ve manzarasının güzel olmasının (%17.4) daha sonra geldiği anlaşılmıştır.

Ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'leri tercih nedenlerine ilişkin olarak elde edilen bu sonuçlar, araştırma konusu edilen OİDY'lerin ziyaretçiler tarafından tercih edilmelerine neden olabilecek çok belirgin bir özelliklerinin olmadığını, Soğuksu ve Dülükbaba gibi OİDY'lerin buldukları bölgede tek olma özellikleri, diğer OİDY'lerinin de bir çok özelliği bünyesinde barındırıyor olmalarının tercih nedeni olabildiği anlaşılmaktadır.

OİDY'lerin tercih edilme nedenlerine ilişkin olarak elde edilen bu sonuçlar, araştırma konusu OİDY'lerden bazılarının, bu tür alanların tefrik ve tesisinde dikkat edilmesi gereken objektif kriterlere göre değil, yerel yönetimler ya da bazı siyasal kuruluşlardan gelen kişisel talepler dikkate alınarak tesis edildiğini göstermekte olduğu söylenebilir. Bu nedenle de, Sazalan, Soğuksu, Limni ve Çamburnu gibi OİDY'lerin rekreasyon amaçlı

orman işletmeciliği açısından etkin ve verimli bir şekilde işletilemediği düşünülmektedir.

Halbuki, OİDY'ler kişisel talepler yerine objektif kriterlere göre, kaynak özelliği ve diğer tercih edilebilir özellikleri itibariyle uygun alanlarda tefrik ve tesis edilmiş olsa, her OİDY'nin belirgin bir özelliği olacak ve insanlar tarafından daha yüksek düzeyde talep edilecek ve dolayısıyla, daha yoğun bir kullanıma konu olacaktır. Yoğun bir şekilde kullanılan OİDY'lerin taleplere en etkin ve verimli bir şekilde cevap verebilmesi için de, işletmeciler ya da MP yöneticileri tarafından yeni işletme amaçları ve stratejileri geliştirilecektir.

4.1.10. Ziyaretçi Gruplarındaki Birey Sayısına İlişkin Değerlendirme

Ankete katılan ziyaretçilerin gruplarındaki birey sayısı, yaşça büyük birey ve çocuk sayısı olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Ziyaretçi gruplarındaki büyük birey sayısının 1 – 4 arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak, büyük birey sayısının küçük oranlarda da olsa (%1.7 - %9.6), 7'ye kadar çıkabildiği tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, ziyaretçi grubundaki yaşça büyük birey sayısı bakımından OİDY'ler arasında farklılık olduğunu göstermektedir. Nitekim, bu farklılığın yapılan Khi-kare analizi yardımıyla da istatistiksel anlamda önemli olduğu tespit edilmiştir.

Ankete katılan ziyaretçilerin gruplarındaki çocuk sayısının da büyük birey sayısı gibi, 0 ile 4 arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Ziyaretçi gruplarında, %15.1 (Soğuksu) ile %29.7 (Çamburnu) arasında değişen oranlarda çocuk olmadığı tespit edilmiştir. Dört çocuklu ziyaretçi gruplarına ise, Soğuksu (%13.7), Kıpçam (%12.9), Başkonuş (%10.9) ve Dülükbaba (%6.8)'da rastlanmıştır.

Görüldüğü gibi, DKB'nin iç kesiminde yer alan Soğuksu ile DAB'da yer alan OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçi gruplarındaki çocuk sayısının diğer OİDY'lere göre, daha fazla olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, OİDY'ler arasında ziyaretçi grubundaki çocuk sayısı yönünden de bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Yapılan Khi-kare analizi de söz konusu farklılığın istatistiksel anlamda önemli olduğunu göstermektedir.

Benzer nitelikteki bir diğer çalışmada (Ortaçşme vd.,1999) da, ankete katılan ziyaretçi gruplarındaki birey sayısı büyük oranda 2-5 arasında ve gruptaki çocuk sayısının da 1-4 arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Dolayısıyla, bütün bu sonuçlardan yola çıkarak, rekreasyon alanlarını ziyaret eden ziyaretçi gruplarının çok fazla kalabalık gruplardan oluşmadığını, kendi özel otomobilleriyle gelebilecek kadar birey sayısından

oluştugu gibi bir genellemede bulunmak mümkün olabilir. Nitekim, 7 farklı OİDY’de yapılan bu araştırmada ankete katılan OİDY ziyaretçilerinin %41.1 ile %87.6 arasında değişen oranlarda ve Ortaçeşme vd. (1999) tarafından yapılan araştırmada da %88.4 oranında kendi özel otomobilleri ile geldikleri tespit edilmiştir.

4.1.11. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Cinsiyetlerine İlişkin Değerlendirme

OİDY ziyaretçileri cinsiyetleri itibarıyla incelendiğinde, araştırma alanı 7 OİDY’de yapılan anket çalışmalarına, anket yapanların erkek olması nedeniyle, genellikle erkeklerin katıldığı (%89.7 - %99.1) tespit edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular (Tablo 20), ankete katılan ziyaretçilerin cinsiyetlerinin OİDY’lere göre farklılık gösterdiğini ifade etmektedir. Ayrıca, OİDY’ler arasındaki bu farklılığın yapılan Khi-kare analiziyle de denetlendiği ve elde edilen sonucun istatistiksel anlamda da önemli olduğu görülmüştür.

Benzer nitelikteki diğer çalışmalarda, örneğin, Ortaçeşme vd. (1999) tarafından Antalya’daki Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı’nda yapılan çalışmada ankete katılan ziyaretçilerin %66’sını, Kurdoğlu (1999) tarafından DKB’nde yer alan Hatila Milli Parkı’nda yapılan çalışmada da ankete katılan ziyaretçilerin %61’ini erkekler oluşturmaktadır.

Ankete katılan bayan ziyaretçilerin Soğuksu, Kapıçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY’lerinde sırasıyla %6.8, %10.3, %7.4 ve %6.2 oranlarında olduğu tespit edilmiştir. Ortaçeşme vd.(1999) ve Kurdoğlu (1999)’nun çalışmalarında da ankete katılan ziyaretçilerin sırasıyla %34 ve %39’u bayanlardan oluşmaktadır.

Diğer yandan, bu çalışmada, bayan ziyaretçilerin çok düşük oranlarda ankete katılmış olması anlamlı bulunmuştur. Çünkü, toplumumuzun genelinde aile reisinin erkek olduğu kabul edildiğinden, aile adına açıklanacak bilgilerin de aile reisi tarafından açıklanması ya da verilmesi gerektiği anlayışına paralel olarak, OİDY’lerde yapılan bu anket çalışmasında da yukarıda belirtilen oranlarda erkek ziyaretçilerin katılması yanında anket yapanların erkek olmasının da bu sonuç üzerinde etkili olduğu düşünülebilir. Ancak, küçük oranlarda da olsa bayanların yapılan anket çalışmalarında ziyaretçi grubu temsilcisi olarak anket sorularına cevap vermesi, söz konusu OİDY’lerin bulunduğu bölgelerde kısmen de olsa yukarıda açıklanan geleneksel anlayışın kırıldığı izlenimini vermektedir.

4.1.12. Ankete Katılan Ziyaretçilerin Medeni Hallerine İlişkin Değerlendirme

Ziyaretçilerin medeni durumlarına ilişkin soru, sadece Trabzon MPBM'ne bağlı OİDY'lerde uygulanan anket formlarında yer aldığından, elde edilen bulgular söz konusu OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçilere ilişkin olarak elde edilmiştir.

Ankete katılan ziyaretçilerin büyük oranda (%88.3 - %94.6) evli olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar dikkatlice incelendiğinde, ankete katılan ziyaretçilerin medeni durumları açısından OİDY'ler arasında fark olduğu görülmektedir. Ancak bu farklılığın Khi-kare analizi bulgusuna göre istatistiksel anlamda önemli olmadığı görülmüştür.

Aynı amaçla yapılan bir diğer çalışmada (Ortaçeşme vd.,1999) da Kurşunlu Şelalesi'ni ziyaret eden ve ankete katılan ziyaretçilerin %82.6'sının evli olduğu tespit edilmiştir. Bütün bu sonuçlar, OİDY'lerde veya geniş halk kitlelerinin yararlandığı rekreasyon alanlarında etkinliklerde bulunmak isteyen insanların tek başlarına değil de, eşleri ve çocuklarıyla birlikte bu ihtiyaçlarını giderdikleri anlamına gelmektedir.

Diğer yandan, bekâr ziyaretçilerin en çok olduğu OİDY'nin, %11.7'lik bir oranla Çamburnu olması anlamlıdır. Çünkü, Çamburnu OİDY, ulaşımın çok kolay olması ve toplu taşıma araçlarının çok rahat bir şekilde kullanılabilmesi nedeniyle, bekâr öğrencilerin veya henüz evlenme arifesinde bulunan gençlerin tercih ettikleri bir rekreasyon alanı olmaktadır.

Nitekim, ulaşım aracı olarak özel otomobilden sonra, %16.2'lik oranla ikinci sırada yer alan dolmuş ya da minibüsün kullanılıyor olması, Çamburnu OİDY'de bekâr ziyaretçilerin bulunmasının bir gerekçesi olarak düşünülebilir. Gülez (1980)'in yaptığı araştırmada ise, bekâr bireylerin rekreasyonel amaçlarla "Deniz ve Kıyısı"ni tercih etme oranının evli bireylerden daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Bu yönüyle bakıldığında, deniz kıyısında yer alan Çamburnu OİDY'de bekar ziyaretçilerin bulunması Gülez'in bu tespitini doğrulamaktadır.

Daha önce de ifade edildiği gibi, OİDY ziyaretçileri ağırlıklı olarak piknik yapmak amacıyla OİDY'leri ziyaret etmektedir. Zira, OİDY'lerin çoğunda, ancak piknik yapmak için gerekli alt yapı tesisleri sınırlı düzeyde de olsa mevcuttur. Diğer yandan, piknik, en az iki kişi ile birlikte gerçekleştirilen bir rekreasyonel etkinlik olup, fertlerin tek başlarına gerçekleştirebilecekleri bir faaliyet değildir. O halde, insanların tek başlarına da OİDY'leri ziyaret etmelerini sağlamak için, öncelikle OİDY'lerde bireysel olarak yapılabilecek

rekreasyonel etkinlikler için gerekli alt yapının oluşturulması gerekmektedir. Daha sonra, insanların OİDY'lere bireysel olarak rahat ve kolay bir şekilde ulaşmalarını sağlamak için toplu taşıma araçlarının yaygınlaştırılmasının gerektiği düşünülmektedir.

4.1.13. Ziyaretçilerin Öğrenim Düzeylerine İlişkin Değerlendirme

İnsanların öğrenim ve kültür düzeylerinin, rekreasyonel talepler üzerinde önemli etkiye sahip olduğu düşünülen sosyo-ekonomik etkenlerden biri olarak öne sürülmektedir (Akesen, 1978; Gülez, 1983). Nitekim, bu kapsamda yapılan yerli ve yabancı bir çok çalışmada, insanların öğrenim düzeylerinin rekreasyonel talepleri üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Smith vd., 1986; Fleischer vd., 2000; Ortaçşme vd., 1999).

Bu araştırmada, OİDY ziyaretçilerinin rekreasyonel talepleri ve OİDY'lere giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili olabileceği düşüncesiyle irdelenen öğrenim düzeyi değişkenine ilişkin olarak elde edilen bulgular incelendiğinde; iki bölgede ve 7 OİDY'de yapılan anket çalışmalarında, DKB'de yer alan Kayabaşı, Çamburnu, Sazalan ve Soğuksu OİDY'lerdeki ilköğretim mezunu ziyaretçilerin %16.2 - %32.3, lise mezunu ziyaretçilerin %28.5 - %47 arasında, üniversite mezunu ziyaretçilerin %27.4 - %36.9 olmasına karşılık; DAB' de yer alan Kapıçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'lerdeki ilköğretim mezunu ziyaretçilerin %44.5 - %62.8, lise mezunu ziyaretçilerin %20.5 - %31.4 ve üniversite mezunu ziyaretçilerin %11.2 - %20.6 arasında olduğu görülmüştür. Elde edilen bu farklı sonuçlar, iki bölgede yer alan OİDY'lerin ziyaretçilerinin sosyo-kültürel yönden karşılaştırılması bakımından önemli bir sonuç olarak ele alınabilir. Aynı amaçla yapılan diğer bir çalışmada (Ortaçşme vd., 1999) da, ziyaretçilerin %23.2'si ilköğretim, %28.6'sının lise ve %42.1'inin üniversite mezunu olduğu ortaya konulmuştur.

Elde edilen bu sonuçlara göre; DKB'deki OİDY'lerin ziyaretçilerinin öğrenim düzeylerinin, DAB'dakilerden daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan bu sonuçlar, DKB'deki okuma-yazma oranının DAB'a göre daha yüksek olduğu sonucuna götürebilir. Nitekim, DKB'de yer alan Trabzon ili ile DAB'daki Kahramanmaraş ili, okur-yazar oranı ve üniversite bitirenler oranı bakımından karşılaştırıldığında da; Trabzon'un %81.08 ve %4.10 oranlarıyla Kahramanmaraş'tan (%73.98 ve %3.07) önde olduğu anlaşılmaktadır (KÖK, 1998). Diğer yandan, DKB'sindeki OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçiler arasında okur-yazar olmayan ve sadece oku-yazar olan ziyaretçilere

rastlanmazken, DAB'ndeki OİDY'lerde çok düşük de olsa (%1.2. - %2.1 ve %0.6 - %2.1) okur-yazar olmayan ve sadece okur-yazar olan ziyaretçilere rastlanmış olması, okur-yazar oranı konusunda ileri sürülen görüşü desteklemektedir.

Öte yandan, OİDY ziyaretçilerinin öğrenim durumları ve ona bağlı olarak gelişen gelir düzeyleri nedeniyle de, ziyaretçilerin rekreasyonel talepleri ve OİDY'lerden beklentileri konusunda farklılıklar olabileceği düşünülmektedir. Örneğin, ziyaretçilerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe, rekreasyon talepleri de artacak ve OİDY'lerden daha farklı beklentilere de sahip olacaklardır. Nitekim, araştırma konusu 7 OİDY için yapılan analizlerde sadece Başkanlık OİDY'de ziyaretçilerin öğrenim düzeyleri ile yıllık ziyaret sayıları arasında negatif yönlü bir ilişki ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, öğrenim düzeyi yüksek olan ziyaretçiler Başkanlık OİDY'yi bir yıl içerisinde daha az sayıda ziyaret etmektedir. Bu da, araştırma konusu OİDY'lerin öğrenim düzeyi yüksek olan ziyaretçilerin taleplerine yeterli düzeyde cevap vermediğini ve dolayısıyla söz konusu OİDY'leri daha az sayıda ziyaret etkilerini gösterebilir.

Bu durumda, OİDY'lerin öğrenim ve dolayısıyla gelir düzeyi yüksek ziyaretçilere de hitap edebilir duruma gelmesi için, söz konusu ziyaretçilerin talep ve isteklerinin de dikkate alınarak OİDY'lerin yeniden düzenlenmesi ya da ilâve düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

4.1.14. Ziyaretçilerin Yaşlarına İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu OİDY ziyaretçilerinin yaşlarına ilişkin bulgular (Tablo 23) incelendiğinde, ankete katılan ziyaretçilerin bütün OİDY'lerde 25-34, 35-44 ve 45-54 yaş gruplarında yoğunlaştığı görülmektedir. Daha açık bir ifade ile, ankete katılan ziyaretçilerinin %21.2 (Sazalan) ile %38.4 (Soğuksu) arasında değişen oranlarda 25-34 yaş grubunda olduğu, yine benzer şekilde %26.9 (Kayabaşı) ile %48.5 (Sazalan) arasındaki oranlarda 35-44 yaş grubunda ve son olarak da %10.8 (Çamburnu) ile %30 arasındaki oranlarda da 45-54 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, ankete katılan ziyaretçilerin yaşları açısından OİDY'ler arasında farklılık olduğunu göstermektedir. Söz konusu farklılığın istatistiksel anlamda önemli olup olmadığını incelemek için yapılan Khi-kare analizinde elde edilen sonuçlar da OİDY'ler arasındaki farklılığı doğrulamaktadır.

Öten yandan, 24 yaşından küçük ve 55 yaşından büyük ziyaretçilerin OİDY'lerde yok denecek kadar az sayıda olduğu görülmektedir. Bu durum, söz konusu yaş

gruplarındaki insanların OİDY'lere gitmediği anlamına gelmemelidir. Çünkü, elde edilen rakamlar ankete katılan ziyaretçilerle ilgilidir. Her ziyaretçi grubundan bir temsilci ile anket yapıldığından, söz konusu yaş gruplarındaki ziyaretçilerin ziyaretçi grubunda olmasına rağmen, ankete katılmadığı düşünülebilir.

Elde edilen bu sonuçlar, OİDY'lerden rekreasyonel amaçlarla faydalanan insanların genellikle genç ve orta yaş grubu bireylerden oluştuğunu göstermektedir. Nitekim, Ortaçesme vd. (1999) tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Şöyle ki, söz konusu çalışmada yapılan anket çalışmalarına katılan ziyaretçilerin %33.6'sı 26-35, %35.7'sinin de 36-45 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir. Pehlivanoğlu (1986)'nun yaptığı bir diğer araştırmada da, daha çok genç ve orta yaş gruplarındaki insanların orman içinde dinlenmeyi tercih ettikleri ortaya konulmuştur. Dolayısıyla, 7 OİDY'de yapılan bu çalışmada elde edilen bulguların, daha önce benzer amaçlarla yapılan diğer çalışmalarda elde edilen bulgularla benzerlik gösterdiğini ifade etmek mümkün olmaktadır.

OİDY ziyaretçilerinin öğrenim düzeyleri gibi yaşları da rekreasyonel talepleri ve beklentileri üzerinde etkili olmaktadır. Nitekim, rekreasyon alanlarının ekonomik değerlerinin belirlenmesine yönelik olarak yapılan daha önceki çalışmalarda da ziyaretçilerin yaşları ile bir yıl içerisindeki ziyaret sayıları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur (Damigos vd., 2001; Fleischer vd., 2000; Ortaçesme vd., 1999). Bu çalışmada ise, sadece Sazalan OİDY'de ankete katılan ziyaretçilerin yaşları ile bir yıl içerisindeki ziyaret sayıları arasında pozitif yönlü bir ilişki ortaya çıkmıştır. Söz konusu ilişkinin diğer OİDY'lerde ortaya çıkmaması, yaşlıların OİDY'ye gitmediğini göstermemektedir. Yapılan bütün değerlendirmeler ankete katılan ziyaretçiler dikkate alınarak yapılmaktadır. Aslında, hemen hemen bütün OİDY'lerde her ziyaretçi grubunda en az bir yaşlı insan bulunduğu gözlenmiştir. Ancak, bütün ziyaretçilerle anket yapılamadığından ve anket sorularına ziyaretçi grubundaki yaşlı bireyler yerine daha genç olanların cevap vermiş olması nedeniyle, yaşlılar değerlendirmeye alınamamış ve dolayısıyla yaş ile yıllık ziyaret sayısı arasındaki beklenen ilişki, bütün OİDY'ler için ortaya konulamamıştır.

Ziyaretçilerin yaşlarının OİDY'lerde yapmak istedikleri etkinlikler üzerinde de etkili olabileceği düşünülmektedir (Uzun, 1990; Gülez, 1980; Akesen, 1978). İleri yaştaki ziyaretçilerle daha genç yaştaki ziyaretçilerin gerçekleştirmek istedikleri rekreasyonel

etkinliklerin farklılık göstermesi beklenmektedir. Yaşlı ziyaretçilerin dinlenme amaçlı pasif etkinlikleri tercih etmesi, genç ziyaretçilerin ise, daha aktif rekreasyonel etkinlikleri tercih etmeleri beklenmelidir.

Dolayısıyla, OİDY'lerin tefrik ve tesisinden işletilmesine kadar bütün aşamalarda, ziyaretçilere ilişkin öğrenim düzeyi, medeni hal gibi diğer faktörlerle birlikte yaş faktörü de göz önünde bulundurulmalıdır. Yani, OİDY'lerde ziyaretçilerin yaş profillerine göre, talep edilen etkinlikler için gerekli alt yapı tesislerinin oluşturulması da gerekmektedir.

4.1.15. Ziyaretçilerin Ailelerindeki Birey Sayısına İlişkin Değerlendirme

OİDY ziyaretçilerinin ailelerindeki birey sayısına ilişkin olarak elde edilen bulgular irdelendiğinde, ankete katılan ziyaretçilerin birlikte yaşadıkları aile içerisinde yaşça büyük bireylerin sayısının 1-7 arasında dağılım gösterdiği anlaşılmakla beraber, bu sayının 2-4 arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Ailesinde 4 büyük birey bulunan ziyaretçiler, Kayabaşı OİDY'de ankete katılan ziyaretçilerin %18.5'ini, Çamburnu'nda %8.1'ini, Sazalan'da %6.1'ini ve Soğuksu'da %9.6'sını teşkil ettiği, buna karşılık ailesinde 2 büyük birey olan ziyaretçilerin oranı ise, yine sırasıyla adı geçen OİDY'lerde %64.6, %74.8, %62.1 ve %72.6'dır (Tablo 24).

Bu sonuçlara göre, OİDY'lerde yapılan anket çalışmalarına katılan ziyaretçilerin ağırlıklı olarak anne ve babadan oluşan çekirdek aile tipi özelliği gösterdiği, geniş aile tipi özelliğine sahip ailelerin oranının çok düşük olduğu ya da geniş aile tiplerinin, belki de, bir otomobilin yeterli olmaması nedeniyle, OİDY'leri ziyaret etme eğiliminde olmadıkları anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin %18.5'inin ailesindeki büyük birey sayısının 4 olması, çekirdek aile tipi genellemesiyle örtüşmemektedir. Söz konusu OİDY ziyaretçi gruplarında yaşça büyük bireylerin sayısının artması, çekirdek aileden uzaklaşıldığını, geniş aile tipine sahip olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle, bu aileler, kırsal kesimden gelen ve geleneklerin hâlâ yaşatıldığı aileler olmakta olduğu söylenebilir.

Bütün bu değerlendirmelerden sonra, aynı bölgede yer alan OİDY ziyaretçilerinin ailelerinde, birlikte yaşadıkları büyük birey sayısı bakımından OİDY'lerin birbirine benzediği anlaşılmaktadır. Nitekim, Khi-kare analizinde elde edilen sonuç ta, ailedeki büyük birey sayısı yönünden OİDY'ler arasında fark olmadığını göstermektedir.

Ankete katılan ziyaretçiler, ailelerindeki çocuk sayısı bakımından incelendiğinde, OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçilerin %17.8 (Soğuksu) ile %28.8 (Sazalan) arasında değişen oranlarda çocuk sahibi olmadığı, buna karşılık ailedeki çocuk sayısının 1-3 arasında yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 25). Ancak, ilgili tablo incelendiğinde, OİDY'ler arasında, ailedeki çocuk sayısı bakımından farklılık olduğu görülmektedir. Örneğin, Soğuksu OİDY ziyaretçilerin, diğerlerine göre, çocuk sahibi olmayanların daha düşük oranda olması ve daha yüksek oranda 4 çocuk sahibi olması gibi farklılıklar söz konusudur. Nitekim, yapılan Khi-kare analizinde de bu farklılığın istatistiksel anlamda önemli olduğu tespit edilmiştir.

Öte yandan, ailesinde çocuk olan ziyaretçilerin, çocuk olmayanlara göre daha fazla olması, çocuk sahibi ailelerin rekreasyonel taleplerinin daha fazla olduğu ve yapılan anket çalışmalarında da çoğunluğu teşkil ettiği görülmektedir. Bu durumun temel nedeni, OİDY'lerde gerçekleştirilen bir çok etkinliğin en az iki kişi ile yapılabilmesidir. OİDY ziyaretçilerinin genellikle kendi aileleriyle birlikte OİDY'lere gittikleri düşünüldüğünde, ziyaretçi grubundaki birey sayısı ailedeki birey sayısı ile aym olacaktır. Dolayısıyla, ziyaretçi grubundaki birey sayısı arttıkça, bir yıl içerisindeki ziyaret sayısında da artış olması beklenmektedir. Nitekim, Dülükbaba OİDY'de ziyaretçilerin gruplarındaki birey sayısının artması durumunda, yıllık ziyaret sayılarının da arttığı tespit edilmiştir.

4.1.16. Ziyaretçilerin Yaşadıkları Konut Tipine İlişkin Değerlendirme

İnsanların yaşadıkları konut tipinin, sürekli yaşadıkları ortam dışında rekreasyonel etkinlikte bulunma istekleri üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Nitekim, Haubner'in araştırmalarına göre, bahçeli konutlarda yaşayan ailelerin yoğun olduğu küçük beldelerde, rekreasyon için kent dışına gidenlerin oranı %9 iken, bu oran bahçeli konutların çok az olduğu 100 000 ve daha fazla nüfuslu kentlerde %42'ye yükselmiştir (Güleç, 1983) şeklindeki bulgudan hareketle, anket formunun düzenlenmesi aşamasında, ülkemizde yaşayan insanların yaşadıkları konutun çok katlı ya da tek katlı olmasının rekreasyonel talepleri üzerinde etkili olabileceği varsayımı ile, ankete katılan ziyaretçilere yaşadıkları konut tipi sorulmuştur.

Ziyaretçilerin yaşadıkları konut tipine ilişkin olarak elde edilen bulgular incelendiğinde; ankete katılan ziyaretçilerin %75.8 (Sazalan) ile %91.9 (Çamburnu) arasında değişen oranlarda çok katlı (apartman) binalarda yaşadığı tespit edilmiştir.

Sonuçlardan da anlaşıldığı gibi, ziyaretçilerin yaşadıkları konut tipi açısından OİDY'ler arasında farklılık bulunmaktadır. Söz konusu farklılık, Khi-kare analizi ile elde edilen bulgulara göre istatistiksel anlamda da önemli bulunmuştur.

Ulaşılan bu sonuç, araştırmanın başlangıcında ileri sürülen varsayımın doğru çıktığını ortaya çıkarmıştır. Yani, çok katlı binalarda yaşayan insanların tek katlı ya da müstakil bahçeli evlerde yaşayan insanlara nazaran daha fazla eğlenme ve dinlenme eğiliminde olduğu varsayımı doğrulanmıştır. Ancak, ziyaretçilerin yaşadıkları konut tipinin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısını etkileyip etkilemediği noktasında yapılan analizlerde, sadece Çamburnu OİDY'de bu ilişki ortaya çıkmıştır. Fakat bu ilişkinin yönü, beklenilen tersine negatif yönlü olarak gerçekleşmiştir. Bu kapsamda, analizlerde beklenen ilişkinin ortaya çıkmamasının temel nedeninin, OİDY ziyaretçilerinin ağırlıklı olarak çok katlı konutlarda yaşıyor olmaları, yani konut tipi açısından OİDY'ler arasında farklılık olmasına rağmen, her OİDY ziyaretçisinin kendi içerisinde yeterli düzeyde farklılık olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir.

4.1.17. Ziyaretçilerin Çalışma Şekli ve Yaptıkları İşlere İlişkin Değerlendirme

İnsanların zaman itibarıyla çalışma şekillerinin rekreasyonel talepleri üzerinde etkili olabileceği düşüncesinden hareketle, ankete katılan ziyaretçilerin çalışma şekilleri incelenmiştir. Bu kapsamda, ankete katılan ziyaretçiler, %50.9 (Başkonuş) ile %78.1 (Soğuksu) arasında değişen oranlarda hafta içi çalıştığını, %12.3 (Kayabaşı) ile %45.5 (Sazalan) arasında değişen oranlarda ise sürekli çalıştığını ifade etmişlerdir.

Elde edilen bu sonuçlar, ziyaretçilerin çalışma şekilleri açısından OİDY'ler arasında farklılık olduğunu göstermektedir. Nitekim, söz konusu farklılığı denetlemek amacıyla yapılan Khi-kare analizinde elde edilen sonuçlar da, OİDY'ler arasındaki farklılığın anlamlı olduğunu göstermiştir.

İnsanların çalışma şekilleri, rekreasyonel amaçlarla OİDY'lere gitme sayısı ve zamanı üzerinde etkili olan belirleyici etkenlerden biri olmaktadır. Nitekim, elde edilen sonuçlarda da görüldüğü gibi, ankete katılan ziyaretçiler, ağırlıklı olarak hafta içi ve Cumartesi gününü de içeren sürekli çalışma şeklinde yoğunlaşmaktadır.

Ankete katılan ziyaretçilerin çalışma zamanlarıyla, OİDY'leri ziyaret için tercih ettikleri gün birlikte değerlendirildiğinde, Kayabaşı, Çamburnu ve Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin ağırlıklı olarak hafta içi çalıştığı ve ziyaret için de hafta sonunu tercih ettiği

görülmektedir. Diğer yandan, Sazalan, Kapıçam, Başkonuş ve Dülükbaba ÖİDY ziyaretçilerinden hafta içi çalışanların oranlarının daha düşük olmasına rağmen, onların da ÖİDY'leri ziyaret için hafta sonunu tercih ettikleri görülmektedir. Bu sonuçların, Kayabaşı, Çamburnu ve Soğuksu ÖİDY ziyaretçilerinin büyük oranda memur olmalarından, diğer ÖİDY ziyaretçilerinin ise, memurlar yanında sürekli çalıştığını ifade eden diğer meslek gruplarından oluşmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamındaki 7 ÖİDY'de ankete katılan ziyaretçilerin halihazırda yaptıkları iş türü de incelenmiş ve çalışma şekillerine de bağlı olarak işçi (%2.7 - %17.1), memur (%18.0 - %57.5) ve esnaflardan (%16.2 - %32.9) oluştuğu görülmüştür. Diğer yandan, ziyaretçilerin %3.6 ile %17.4 arasındaki oranlarda serbest meslek sahibi olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Ankete katılan ziyaretçilerin halihazırda yaptıkları işe ilişkin olarak elde edilen bulgular (Tablo 28) incelendiğinde, Kayabaşı (%39.2), Çamburnu (%45.9), Sazalan (%48.5), Soğuksu (%57.5) ve Başkonuş (%26.9) ÖİDY ziyaretçilerinin büyük oranda devlet memuru olduğu, Kapıçam (%29.9) ve Dülükbaba (%32.9) ÖİDY ziyaretçilerinin ise, ağırlıklı olarak esnaf olduğu görülmektedir. Endüstride, ağır işlerde çalışan işçilerin de eğlenme ve dinlenme ihtiyaçlarını ÖİDY'lerde gidermeleri beklenirken, ankete katılan ziyaretçiler arasındaki işçilerin çok düşük oranlarda (%2.7 - %17.1) olduğu gözlenmektedir. Bu kapsamdaki bulgular ayrıntılı olarak incelendiğinde, DKB'de yer alan ÖİDY'lerdeki işçi ziyaretçilerin oranlarının (2.7 - 11.5) DAB'dakilerden (%12.4 - 17.1) daha düşük oranlarda olduğu görülmektedir. Bu durumun, Trabzon ve çevresinin sanayi ağırlıklı olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Ayrıca, serbest meslek, işadamı ve üst düzey yöneticilerin de ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamadıkları için araştırma konusu ÖİDY'lere fazla rağbet etmedikleri, eğlenme ve dinlenme ihtiyaçlarını, isteklerine daha üst düzeyde cevap veren rekreasyon alanlarında giderdikleri anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, araştırma konusu her iki bölgede de üniversite bulunmasına rağmen, ÖİDY ziyaretçileri arasında öğrencilerin çok düşük oranlarda yer alması manidardır. Ancak, anket çalışmalarının tatil döneminde gerçekleştirilmiş olduğu düşünüldüğünde, bu durumun olağan olarak değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Bu sonuçlar, ankete katılan ziyaretçilerin çalışma zamanları açısından ÖİDY'ler arasında farklılık olduğu gibi, halihazırda yaptıkları iş yönünden de farklılık olduğunu göstermektedir. Nitekim, yapılan Khi-kare analizi de, bu farklılığı doğrulamaktadır.

4.1.18. Ziyaretçilerin Aylık Hanehalkı Gelir Düzeyine İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu OİDY ziyaretçilerinin aylık hanehalkı gelir düzeylerine ilişkin bulgular (Tablo 29a ve 29b) incelendiğinde, DKB'deki OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçilerin gelir düzeylerinin, 201 – 300 milyon TL (161\$-240\$) ile 401 – 500 milyon TL (321\$-400\$) arasındaki gelir gruplarında yoğunlaşmakla birlikte, her gelir grubundan insanın bu tür alanlardan rekreasyonel amaçlarla yararlandığı anlaşılmaktadır. Ancak, Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin %13.1'inin 700 milyon TL (560\$)'nin üzerinde, Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin ise, hemen hemen bütün gelir gruplarında dağılım gösteren gelir düzeyine sahip olması dikkat çekmektedir. Daha açık bir ifade ile, DKB'de yer alan OİDY'lerin, yüksek gelir düzeyindeki insanlar tarafından çok düşük oranlarda tercih edilirken, düşük ve orta gelir düzeyindeki insanlar tarafından daha fazla tercih edildiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla, yüksek gelir düzeyine sahip insanların, rekreasyonel ihtiyaçlarını daha iyi organize edilmiş olan Milli Parklarda veya tatil merkezlerinde giderdikleri tahmin edilmektedir.

Ankete katılan ziyaretçilerin aylık hanehalkı gelir düzeyleri ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin gelir düzeylerinin diğerlerine göre, daha düşük düzeyde olduğu, diğer OİDY ziyaretçilerinin ise, bütün gelir gruplarında hemen hemen dengeli bir şekilde dağılım gösterdiği görülmektedir.

Bu durum, ziyaretçilerin öğrenim düzeyleri ve otomobil sahipliliği değişkenleriyle birlikte değerlendirildiğinde, hanehalkı gelir düzeyi açısından diğer OİDY'lerden farklı görünen Sazalan OİDY, ziyaretçilerin öğrenim düzeyi yönünden DKB'deki diğer OİDY'ler ile, otomobil sahipliliği yönünden de Kayabaşı ile Soğuksu, Çamburnu ile de Sazalan benzerlik göstermektedir. Görüldüğü gibi, birbirini desteklemesi gereken öğrenim düzeyi, hanehalkı gelir seviyesi ve otomobil sahipliliği değişkenleri uyum göstermemektedir. Bu durumun, ankete katılan ziyaretçilerin hanehalkı gelir düzeylerine ilişkin olarak ifade ettikleri rakamların gerçeği tam anlamıyla yansıtmamasından kaynaklandığı ifade edilebilir.

Bir diğer araştırma bölgesi olan DAB'deki OİDY'lerdeki ziyaretçilerin gelir düzeyleri incelendiğinde, ankete katılan ziyaretçilerin aylık gelirlerinin belirlenen bütün gelir basamaklarında dağılım göstermesine rağmen; özellikle 31-60 milyon TL (113\$-218\$), 61-100 milyon TL (222\$-364\$) ve 101-151 milyon TL (367\$-549\$) basamaklarında yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 29b). Elde edilen bu bulgular da, DKB'deki OİDY'lere

benzer özellik göstermektedir. Yani, ankete katılan ziyaretçiler, bu araştırma için belirlenen gelir grupları açısından, düşük ve orta gelir düzeyindeki ziyaretçi gruplarından oluşmaktadır. Yüksek gelir düzeyindeki insanların DAB'ndeki OİDY'leri çok düşük oranlarda tercih ettiği ve rekreasyonel ihtiyaçlarını DKB'dekilere benzer şekilde, daha iyi organize olmuş olan Milli Parklarda ya da tatil merkezlerinde giderdikleri söylenebilir.

Diğer yandan, Kapıçam OİDY ziyaretçilerinin %11.3'ünün gelir düzeyinin 0 – 30 milyon TL arasında olduğu görülmektedir. Bu, en düşük gelir seviyesine sahip insanların, ancak şehir merkezine çok yakın mesafede yer alan ve yüksek düzeyde seyahat maliyeti gerektirmeyen Kapıçam OİDY'ye gidebildiği anlamına geldiği düşünülebilir.

DAB'daki OİDY'ler, ankete katılan ziyaretçilerin hanehalkı gelir seviyeleri ve öğrenim düzeyleri birlikte ele alınarak incelendiğinde, bütün OİDY'lerde bu iki değişkenin uyum içerisinde olduğu, yani öğrenim düzeyi değişkeninin aylık hanehalkı gelir seviyesi değişkenini desteklediği görülmektedir. Zira, DAB'daki her üç OİDY'de de ankete katılan ziyaretçiler ağırlıklı olarak ilköğretim ve lise mezunu ve orta gelir düzeyine sahiptir.

Her iki bölgedeki OİDY'lerin ziyaretçilerinin aylık hanehalkı gelir düzeyleri ABD doları kuru dikkate alınarak birlikte karşılaştırıldığında, DAB'daki OİDY'lerin ziyaretçilerinin gelir seviyelerinin 1998 yılına ait değerler olması nedeniyle, DKB'dekilere göre daha yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir. Bu durumun, son yıllarda ülkemizde yaşanan ekonomik krizler nedeniyle döviz kurlarında meydana gelen aşırı dalgalanmalar sebebiyle, insanların gelirlerindeki artışın dövizdeki artışa paralel olmamasından kaynaklandığı ifade edilebilir.

Ziyaretçilerin gelir seviyesi bakımından bölgeler arasında fark olduğu gibi, her bölgedeki OİDY ziyaretçileri arasında da önemli düzeyde farklılıklar olduğu görülmektedir. Sözgelimi, Tablo 29a'dan da takip edileceği gibi, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin 3. ve 4.gelir basamaklarında yoğunlaşması nedeniyle, DKB'deki OİDY'ler arasında ziyaretçilerin hanehalkı gelir düzeyleri yönünden farklılık ortaya çıkmaktadır. Nitekim, söz konusu farklılığın Khi-kare analizi yöntemine göre, istatistiksel anlamda da önemli olduğu görülmüştür.

Düşük ve orta gelir düzeyindeki OİDY ziyaretçilerinin ağırlıklı olarak, OİDY'lerde piknik yapma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Nitekim, 1994 yılında Orman Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen I.Ormanlık Şurası'nda da, OİDY'lerin orta ve dar gelirli kesime hizmet vermesi nedeniyle, bu alanlarda karşılaşılan sorunların giderilmesinin

yararlı olacağı ifade edilmektedir (T.C Orman Bakanlığı, 1994). Bu çerçevede, söz konusu ziyaretçilere hitap edebilen OİDY'lerin piknik yapmak için gerekli alt ve üst yapı tesislerini üzerinde barındırması gerekmektedir. Mevcut durumlarıyla ziyaretçilerin piknik yapma taleplerine bile tam anlamıyla cevap veremeyen OİDY'lerin, gelir seviyesi yükselen ve rekreasyonel etkinlik talepleri farklılaşan ziyaretçilerin ihtiyaçlarına cevap vermesi pek mümkün görülmemektedir.

Bu durumda, MP yönetiminin ya da OİDY işletmecilerinin bu kapsamda, yapması gereken iki seçeneğin olduğu söylenebilir. Bunlardan biri, OİDY'leri mevcut ziyaretçilerinin piknik yapmak ağırlıklı talepleri dikkate alınarak üzerindeki imkânların sayılarının artırılması ve OİDY'lerde sunulan hizmetlerden bütün ziyaretçilerin dengeli bir şekilde faydalanmasının sağlanmasıdır. Diğer seçenek ise, daha önce ifade edilen değişkenler yanında, insanların öğrenim düzeyi ve gelir seviyesine bağlı olarak gelişen rekreasyonel etkinliklerini tespit ederek, OİDY'nin bulunduğu orman kaynağının imkân verdiği ölçüde, rekreasyonel etkinlik sayısını artırarak, OİDY'leri daha geniş halk kitlelerine hitap edebilir hale getirmektir.

4.1.19. Ziyaretçilerin Otomobil Sahipliliğine İlişkin Değerlendirme

Günümüzde otomobil endüstrisinin gelişmesi mobilitayı artırmaktadır. Birçok kişi yükselen yaşam düzeyine paralel olarak bir araba sahibi olmakta ve böylece kısa bir sürede ve rahat bir şekilde evinden veya bulunduğu iş ortamından, özellikle açık ve yeşil alanlardan yoksun kalan kentlerden uzaklaşabilmektedir (Güleç, 1983). Bu nedenle, insanların kendilerine ait özel otomobillerinin olup-olmadığının rekreasyonel talepleri üzerinde etkili olabileceği düşüncesinden hareketle, ziyaretçilerin medeni durumları ve yaşadıkları konut tipi gibi, otomobil sahibi olup olmadıkları da sadece DKB'deki OİDY'lerde uygulanan anket formunda yer aldığından, elde edilen bulgular söz konusu OİDY'lere ilişkin olarak elde edilmiştir.

Elde edilen söz konusu sonuçlara göre, ankete katılan ziyaretçiler Kayabaşı'nda %66.2, Çamburnu'nda %77.5, Sazalan'da %74.2 ve Soğuksu'da %63 oranında otomobil sahibidir. Otomobil sahibi olmayanların oranı ise, %22.5 (Çamburnu) ile %37 (Soğuksu) arasında değişmektedir. Görüldüğü gibi, otomobil sahipliliğine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar OİDY'lere göre farklılık göstermektedir. Söz konusu farklılık, yapılan Khi-kare analizine göre istatistiksel anlamda da önemlidir.

Bugüne değin orman alanlarına kolay ve dzenli olarak ulaşabilmek için kamu ya da özel kitle taşımacılığından yararlanmak söz konusu olmamıştır. Görünüşe göre yakın gelecekte de olmayacağı varsayılırsa, ormanda dinlenmenin ancak özel otomobil sahibi olmakla mümkün olabileceği söylenebilir. Bu durumda, OİDY'lere ulaşılması, birinci derecede ekonomik gücün varlığına bağlı kalmakta ve dolayısıyla yalnızca kent halkının belli bir kesimi için geçerli olabilmektedir (Aslanboğa, Gl, 2000). nk, zel otomobil sahibi olmak ancak belli seviyenin üzerinde bir gelir düzeyine ulaşmakla mümkün olabilmektedir. Özel oto sahibi bir ailenin rekreasyonel amaçlarla yöneleceği uzaklıklar ve değerlendireceği boş zaman açısından, özel otosu bulunmayan ailelere kıyasla, genellikle daha çok hareket yeteneğine ve kullanma süresine sahip olduğu (Akesen, 1978) bir gerçektir. Nitekim, bu alıma kapsamında ankete katılan ziyaretçilerin de büyük oranda özel oto sahibi olması, Aslanboğa ve Akesen tarafından yapılan tespitleri doğrulamaktadır.

Araştırma konusu OİDY'lerde de ulaşım için kullanılan araç değişkeni ile ziyaretçilerin otomobil sahipliliği değişkeni birlikte değerlendirildiğinde, Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin %66.2'sinin otomobil sahibi olduğu ve %67.7'sinin ulaşım için kendi aracını kullandığı, Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin %77.5'inin özel otomobil sahibi olduğu ve ziyaretçilerin %82'sinin ulaşım için özel otomobil kullandığı, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin %74.2'inin özel otomobil sahibi olduğu ve buna karşılık %80.3'ünün ulaşım için özel otomobil kullandığı ve son olarak Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin %63'ünün özel otomobil sahibi olmasına karşın, ziyaretçilerin ancak %41.1'i ulaşım için özel otomobil kullandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, Kayabaşı, Çamburnu ve Sazalan OİDY'lerde bazı ziyaretçilerin özel otomobil sahibi olmamalarına rağmen, ulaşım için özel otomobil kullandığı, Soğuksu OİDY'de ise, bazı ziyaretçilerin özel otomobil sahibi olmalarına rağmen, ulaşım için minibüs ya da dolmuş kullandığı görülmektedir.

Özellikle DKB'deki OİDY ziyaretçilerinin ulaşım için ağırlıklı olarak özel otomobil kullanmaları, söz konusu OİDY'lerde otopark sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunu ortadan kaldırmak için, yerleşim yerlerine yakın yerlerde bulunan Çamburnu gibi OİDY'ler için toplu taşıma araçlarını yaygınlaştırmak ve cazip hale getirmek gerekmektedir. Diğer yandan, Sazalan, Kayabaşı ve Soğuksu gibi yerleşim yerlerinden uzakta yer alan OİDY'ler için ise, özellikle yaz aylarında Trabzon Belediyesi'nin Kayabaşı OİDY ve bazı yaylalara ziyaretçi taşımak için her yıl dzenli olarak dzenlediği otobüs seferlerinin, talep doğrultusunda sayılarının artırılması ve diğer OİDY'ler için de organize

edilmesi, söz konusu OİDY'lerde ortaya çıkan otopark sorununun çözümüne katkıda bulunabilecektir.

4.2. Rekreatyoneel Yararlanma Değeri Bulgularına İlişkin Değerlendirmeler

Araştırma alanı olarak seçilen 7 adet OİDY için rekreatyoneel yararlanma değerleri, SMY ve KDY'ye göre hesaplanmış ve elde edilen bulgular, kullanılan yöntemlere ilişkin olarak, alt başlıklar halinde ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır.

4.2.1. Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulgularına İlişkin Değerlendirme

SMY'ne göre elde edilen bulgular, BTR değerleri ve OİDY'lerinin rekreatyoneel yararlanma talebini etkileyen değişkenler bakımından her bir OİDY için literatür desteğiyle tartışılmıştır.

4.2.1.1. Tüketici Rantı Değerlerine İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu OİDY'ler için Bireysel SMY'ye göre elde edilen tüketici rantı değerleri, bulgular bölümünde her bir OİDY için ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Bu araştırmada incelenen 7 OİDY için elde edilen tüketici rantı değerleri birlikte incelendiğinde; en düşük BTR değerinin 6 770 481 TL ile Dülükbaba OİDY için, en yüksek BTR değerinin ise, 22 794 620 TL ile Kayabaşı OİDY için hesaplandığı ve diğer OİDY'ler için hesaplanan BTR değerlerinin de bu iki değer arasında yer aldığı görülmektedir.

Görüldüğü gibi, OİDY'ler için hesaplanan en küçük BTR değeri ile en yüksek BTR arasında yaklaşık dört kat bir fark bulunmaktadır. Bilindiği üzere, BTR değeri, OİDY ziyaretçilerinin yıllık ziyaret sayıları ile kişi başına seyahat maliyeti arasındaki ilişki katsayısı dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Söz konusu farklılığın, BTR değerinin hesaplanması amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizinde bağımsız değişken olarak ele alınan TSM değişkenlerinin ilişki katsayılarının ve modelin bağımlı değişkeni olan YZS'deki değişimi açıklama oranının çok düşük olmasından, diğer bir ifade ile, TSM bağımsız değişkeni ile YZS bağımlı değişkeni arasındaki ilişkinin çok zayıf olması ve dolayısıyla da ilişki katsayısının çok düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Elde edilen bu sonucun en önemli nedeni ise, OİDY ziyaretçilerinin geldiği yerleşim

yerlerinin farklılık göstermemesidir. Yani, ziyaretçilerin belirli yerleşim yerlerinde yoğunlaşmasıdır. Nitekim, ziyaretçiler %43.2 ile %78.3 arasında değişen oranlarda aynı yerleşim yerinden gelmişlerdir.

Yıllık TTR ve hektar başına TTR değerlerinin, OİDY'lerin tahmini ziyaretçi sayısına ve kapladığı alana bağlı olarak ortaya çıktığından dolayı, yıllık ziyaret sayısı yüksek olan OİDY'lerin daha yüksek TTR değerine sahip olmaları, kapladığı alan küçük olan OİDY'lerin de hektar başına daha yüksek TTR değerine sahip olmaları beklenmelidir. Nitekim, OİDY'ler için hesaplanan yıllık TTR ve hektar başına TTR değerleri incelendiğinde, Dülükbaba OİDY için yaklaşık olarak yıllık 2 843 601 600 000 TL'lik TTR ve hektar başına ise, yıllık 14 218 000 000 TL'lik bir TTR değeri elde edilmiştir. Kapladığı alan ve yıllık toplam ziyaret sayısı dikkate alındığında, Dülükbaba OİDY'nin diğer OİDY'lerden çok büyük olması nedeniyle, Dülükbaba için hesaplanan yıllık toplam değerler daha yüksek gerçekleşmektedir.

Öte yandan, DKB'deki OİDY'ler dikkate alındığında, en yüksek TTR değerinin Kayabaşı OİDY için hesaplandığı görülmektedir. Kapladığı alanın çok büyük olmasına rağmen, yıllık ziyaret sayısının aynı oranda yüksek olmaması ve Sazalan OİDY'nin kapladığı alanın çok küçük olması nedeniyle, hektar başına TTR değeri yönünden en yüksek TTR değeri Sazalan OİDY için elde edilmiştir.

Bu kapsamda gerçekleştirilmiş çalışmalar incelendiğinde de, benzer sonuçların elde edilmiş olduğu görülmektedir. Örneğin, Hanley (1989) yaptığı Bölgesel SMY çalışmasında, İskoçya'daki Queen Elizabeth Ormanı için fonksiyon tiplerine göre 0,32 ile 15,13 Sterlin arasında değişen BTR değerleri, Willis ve Garrod (1990) ise Bireysel SMY kullanarak yaptığı çalışmada 6 ayrı orman alanı için 0,40 ile 2,32 Sterlin arasında değişen BTR değerleri hesaplamıştır.

Diğer yandan, Willis (1991)'in Büyük Britanya'nın Ormanlık Komisyonu arazilerinde yaptığı bir diğer çalışmada Clawson-Knetsch SMY'ni uygulamış ve 1,34 ile 3,31 Sterlin arasında değişen BTR değerleri, Willis ve Benson (1989)'un birlikte yaptığı bir diğer çalışmada Bölgesel SMY uygulanmış ve 6 farklı orman alanı için 1,26 ile 2,51 Sterlin arasında değişen BTR değerleri, Damigos vd. (2001) Bireysel SMY kullanarak yaptıkları bir çalışmada 269 GRD'lik bir BTR, Bhat vd. (1996) yine Bireysel SMY uygulayarak yaptıkları çalışmada ise 9,85 ile 45,61\$ arasında değişen BTR değerleri, Ward (1999) Fraser Adası'nın rekreasyon ve turizm değerini hesaplamak için yaptığı

çalışmada Bireysel SMY'ni kullanmış ve 1\$ ile 1\$ 265 sent arasında değişen BTR değerleri hesaplamışlardır.

Son olarak, Orttaşme vd. (1999) tarafından Bireysel SMY kullanılarak yapılan ve ülkemizde gerçekleştirilmiş ilk çalışma niteliğinde olan araştırmada ise, Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı için 53 648 TL'lik bir BTR değeri hesaplamışlardır.

Bütün bu sonuçlar göstermektedir ki, herhangi bir rekreasyon alanına ait BTR değeri, analizlerde seçilen fonksiyon tipine ve rekreasyon alanının ve ziyaretçilerinin özelliğine göre farklılık gösterebilmektedir. Elde edilen talep modelinin, talepteki değişimi daha yüksek oranlarda açıklayabilmesi için, ilişki katsayılarının daha yüksek olması, bunun için de, ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerlerinin yüksek düzeyde farklılık göstermesi, yani ziyaretçilerin belirli yerleşim yerlerinde yoğunlaşmaması gerekmektedir.

Her OİDY için geliştirilen rekreasyon talep fonksiyonuna bağlı kalınarak hipotetik olarak geliştirilen talep eğrileri incelendiğinde, ziyaretçilerin katlanabilecekleri en yüksek seyahat maliyeti ve seyahat maliyetinin sıfır (0) olması durumundaki rekreasyonel talep miktarları yönünden OİDY'ler arasında farklılık olduğu görülmektedir. Şöyle ki; kişi başına seyahat maliyeti yönünden; Başkonuş OİDY ziyaretçileri 35 milyon TL'ye, Kayabaşı, Sazalan, Çamburnu, Kapıçam ve Dülükbaba OİDY ziyaretçileri en fazla 30 milyon TL'ye ve son olarak Soğuksu OİDY ziyaretçileri de 25 milyon TL'ye kadar yılda bir kez OİDY'leri ziyaret etme eğilimindedir. Buna karşılık, seyahat maliyetinin sıfır (0) olması durumunda, OİDY ziyaretçilerinin bir yıl içinde yapacakları ziyaret sayısı yönünden irdelemek gerekirse, ziyaretçilerin Kayabaşı ve Çamburnu OİDY'yi 4 kez, Sazalan, Soğuksu ve Başkonuş OİDY'yi 5 kez ve son olarak Kapıçam ve Dülükbaba OİDY'yi de 6 kez ziyaret etme eğiliminde oldukları ifade edilebilir.

Görüldüğü gibi, OİDY ziyaretçilerinin ziyaret için katlanabilecekleri kişi başına en yüksek seyahat maliyeti, Kayabaşı, Çamburnu, Sazalan, Kapıçam ve Dülükbaba OİDY'leri için aynı (30 milyon TL), Soğuksu OİDY için daha düşük (25 milyon TL) ve Başkonuş OİDY için daha yüksek (35 milyon TL) olarak elde edilmiştir. Diğer yandan, Kapıçam ve Dülükbaba gibi şehir merkezine çok yakın mesafede yer alan OİDY'lerin ziyaretçilerinin, herhangi bir seyahat maliyetine maruz kalmadıkları durumda, yıl içerisinde diğer OİDY'lere göre, daha fazla sayıda ziyaret yapma eğiliminde oldukları, yerleşim yerlerinin uzağında yer alan diğer OİDY ziyaretçilerinin ise, daha az sayıda ziyaret yapma eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır.

Talep eğrisine bağlı olarak ifade edilen ziyaret sayıları, ankete katılan ziyaretçilerin yıl içerisinde gerçekleştirdikleri ziyaret sayıları ile birlikte değerlendirildiğinde, ankete katılan ziyaretçilerin yıl içerisinde, ağırlıklı olarak OİDY'leri 1-5 kez ziyaret ettiği ve talep eğrilerine göre ise, sıfır seyahat maliyeti durumunda en fazla 4-6 arasında değişen sayılarda ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır.

Bu durum, seyahat maliyetinin, ziyaretçilerin ziyaret sayıları üzerinde etkili olduğunu, fakat bu sayı üzerinde tek etkili faktör olmadığını göstermektedir. Nitekim, OİDY ziyaretçileri, OİDY'leri sıfır maliyette bile, ancak 4-6 arasında değişen sayılarda ziyaret edebilme eğilimindedir. Dolayısıyla, ziyaretçilerin yıl içerisindeki ziyaret sayıları üzerinde, ileride araştırma konusu her bir OİDY için ayrı ayrı irdeleneceği gibi, OİDY'lerin uzaklıkları, ziyaretçilerin yaşadıkları yerleşim yerinin türü, konut tipi ve otomobil sahipliği gibi bir çok değişkenin de etkisinin olduğu ifade edilmelidir.

4.2.1.2. Rekreasyon Talebini Etkileyen Değişkenlere İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu OİDY'lerin rekreasyonel yararlanma taleplerini ya da ziyaretçilerin bir yıl içerisinde OİDY'lere yaptıkları ziyaretlerin sayısını etkileyen değişkenlere ilişkin olarak, yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilerek yapılan çoklu regresyon analizinde elde edilen bulguları kısaca özetleyerek, bunlara ilişkin değerlendirmeler yapmak ve bu kapsamda yapılan çalışmalarla karşılaştırmalar yapmakta, elde edilen bulguların birbirleriyle benzerliklerini ya da farklılıklarını ortaya çıkarma açısından yarar vardır.

- Kayabaşı OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebi ya da ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı üzerinde etkili olan değişkenlerin; TSM6, YYT ve YYU değişkenleri olduğu ve bu değişkenlerin YZS'deki değişimin %16'lık bir kısmını açıklayabildiği tespit edilmiştir. Söz konusu değişkenlerden, YZS değişkeni ile bağımsız değişkenlerden TSM ve YYU değişkenleri arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu, yani TSM arttıkça YZS'nin azaldığı, azaldıkça YZS'nin arttığı ve Kayabaşı OİDY'ye uzak mesafede yer alan yerleşim yerlerinden gelen ziyaretçilerin, yakın yerleşim yerlerinden gelenlere oranla, yıl içerisinde daha az sayıda Kayabaşı OİDY'yi ziyaret ettikleri görülmektedir. Diğer yandan, YZS ile YYT arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu, ankete katılan ziyaretçilerden, ilçe ve kentlerden gelenlerin köy ve belden gelenlere göre, yıl içerisinde Kayabaşı OİDY'yi daha fazla sayıda ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır.

Kayabaşı OİDY, yerleşim yerlerinden tamamen soyutlanmış, doğal güzelliği ve temiz hava niteliği taşıyan bir rekreasyon alanı olması nedeniyle, büyük oranda (%59.2) çevresindeki en büyük nüfusa sahip yerleşim yeri olan Trabzon'dan gelen ziyaretçiler tarafından tercih edilmekte olup, sürekli doğa ile iç içe olan köy ve beldelerden gelen ziyaretçilerin oranı ise, çok düşük kalmaktadır. Bu nedenle, YYT değişkeninin, Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin rekreasyon talebi üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bu yönüyle bakıldığında, Kayabaşı OİDY ağırlıklı olarak Trabzon ve yakın ilçelerden gelen ziyaretçilere hitap etmektedir. O halde, Kayabaşı OİDY işletmecisi ya da MP yöneticilerinin OİDY üzerinde sunulan hizmetleri nitelik ve nicelik yönünden, ziyaretçilere ilişkin olarak elde edilen diğer özelliklerle birlikte, ziyaretçilerin yaşadıkları ya da geldikleri yerleşim yeri türünü de dikkate alarak yeniden düzenlemek durumunda oldukları düşünülmektedir.

Diğer yandan, Kayabaşı OİDY'nin büyük şehir merkezlerinden uzakta olması ve yolun stabilize olması nedeniyle, ulaşımda karşılaşılan zorluklar nedeniyle, YYU ve ona bağlı olarak gelişen TSM değişkenleri arttıkça, Kayabaşı OİDY'ye yıl içerisinde yapılan ziyaretlerin sayısının düştüğü anlaşılmaktadır. Bu durumda, OİDY'nin Trabzon gibi büyük yerleşim yerlerine olan uzaklığının kısaltılmasının mümkün olmadığına göre, en azından mevcut yolun niteliği daha da iyileştirilerek, mümkünse asfalt yapılarak, cazip hale getirilmesi gerekmektedir. Yolun niteliğinin iyileştirilmesinin, hem yakıt tasarrufuna, yani seyahat maliyetinin düşmesine, hem de ulaşım süresinin azalmasına neden olacağı ve dolayısıyla, Kayabaşı OİDY'ye uzak mesafede yer alan insanların da, daha fazla sayıda ziyaret etmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin yıl içerisindeki ziyaret sayıları üzerinde etkili olduğu ifade edilen bu dört değişkenin, söz konusu OİDY ziyaretçilerinin yıllık ziyaret sayılarındaki değişimin ancak %16'sını açıklaması, her ne kadar istatistiksel anlamda yeterli bulunmasa da, bu kapsamda yapılan yabancı çalışmalarda daha yüksek oranlar elde edilmesine rağmen, ülkemizde Ortaçesme vd. (1999) tarafından gerçekleştirilen çalışmada çok daha düşük bir oranın (%6.2) elde edildiği görülmektedir.

- Çamburnu OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebinin ya da ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı üzerinde etkili olan değişkenlerin TSM1, OTOS ve AKYKT değişkenleri olduğu ve bu değişkenlerin YZS'deki değişimin %24'lük bir kısmını açıklayabildiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu değişkenlerin ilişki yönleri

incelendiğinde; YZS ile TSM ve AKYKT değişkenleri arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu yani, TSM'nin artması ve AKYKT'nin çok katlı (apartman) olması durumunda bir yıl içerisinde Çamburnu OİDY'ye yapılan ziyaret sayısı azalmakta olduğu, diğer yandan, YZS ile OTOS değişkeni arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu yani, otomobil sahibi olan ziyaretçilerin olmayanlara göre, rekreasyonel amaçlarla bir yıl içerisinde daha fazla sayıda Çamburnu OİDY'ye geldiği anlaşılmaktadır.

Çamburnu OİDY'de YZS sayısı ile TSM değişkeni arasında negatif yönlü bir ilişkinin ortaya çıkması, diğer OİDY'lerde de olduğu gibi beklenen bir sonuçtur. Zira, kişi başına seyahat maliyeti arttıkça, yıl içerisinde OİDY'ye gerçekleştirilen ziyaret sayısının azalması beklentilerle uygunluk göstermektedir. Fakat, Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin yıl içerisindeki ziyaret sıklığı üzerinde etkili olan değişkenlerin ortaya konulması amacıyla yapılan analizlerde, ziyaretçilerin yaşadıkları konut tipinin YZS ile pozitif yönlü bir ilişkiye sahip olması beklenirken, söz konusu iki değişken arasında ters yönlü bir ilişkinin ortaya çıkması, beklentilerle ters düşmektedir. Bu durum, Çamburnu OİDY farklı bir özellik taşıdığı ve bu sonucun OİDY'ye ilişkin başka faktörlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

O halde, ziyaretçilerin yaşadıkları konut tipine ilişkin olarak elde edilen bu sonuç, ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yeri türleri, yaşadıkları konut tipi ve Çamburnu OİDY'nin konumu ile birlikte değerlendirildiğinde, ziyaretçilerinin yaklaşık olarak %42,3'ünün ilçe niteliğindeki yerleşim yerlerinden, geriye kalan ziyaretçilerin de Trabzon ve Rize gibi şehirlerden geldiği ve Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin ağırlıklı (%75.8) olarak çok katlı binalarda oturdukları anlaşılmaktadır. Bu da, çok katlı binalarda yaşayan ziyaretçilerin Çamburnu OİDY'yi, gidebilecekleri alternatif rekreasyon alanlarının çokluğu nedeniyle, müstakil evlerde yaşayan ziyaretçilere oranla yıl içerisinde fazla sayıda ziyaret etmedikleri anlamına gelmektedir. Bu durumun, çok katlı binalarda yaşayan insanların, yerleşim yerlerinin hemen yakınında yer alan ve hareket alanı sınırlı olan Çamburnu OİDY yerine, yerleşim yerlerine daha uzak mesafede yer alan rekreasyon alanlarını tercih etmelerinden kaynaklandığı düşünülebilir. Nitekim, ankete katılan Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin yaklaşık %70'i, gidebilecekleri ya da gittikleri alternatif rekreasyon alanlarının varlığından söz etmiştir.

Diğer yandan, Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin yıl içerisindeki ziyaret sıklığı ile otomobil sahipliği arasında beklenildiği gibi pozitif yönlü bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu

durum, Çamburnu OİDY'nin, Trabzon – Rize karayolu üzerinde ve çok sayıda ilçe niteliğindeki yerleşim yerine yakın mesafede yer alması ve ankete katılan ziyaretçilerin büyük oranda (%77.5) özel otomobil sahibi olması gibi nedenlerle, ankete katılan ve özel otomobil sahibi olan Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin, diğer ulaşım aralarıyla gelen ziyaretçilere oranla daha fazla sayıda ziyaret yapabildikleri anlamına gelmektedir.

- Sazalan OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebinin ya da ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı üzerinde etkili olan değişkenlerin TSM2, YYN, AKS ve AKY değişkenleri olduğu ve bu değişkenlerin YZS'deki değişimin %48'lik bir kısmını açıklayabildiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu değişkenlerin ilişki yönleri incelendiğinde; TSM2 ve YYN değişkenleri ile YZS arasında negatif yönlü bir ilişki, AKS ve AKY ile ise, pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, TSM2'nin artması ve YYN'nin kendi memleketi olmasından, tatil amacıyla veya işi ya da eğitimi gereği ilgili yerleşim yerinde bulunuyor olmasına doğru geçtikçe, bir yıl içerisinde Sazalan OİDY'ye yapılan ziyaret sayısı azalmaktadır. Diğer yandan, AKS uzadıkça ve AKY arttıkça ziyaretçilerin rekreasyonel amaçlarla bir yıl içerisinde daha fazla sayıda Sazalan OİDY'ye geldiği anlaşılmaktadır.

Sazalan OİDY, çevresinde köy, belde ve ilçe düzeyindeki yerleşim yerleri yoğun olan, Kadırğa ve Erikbeli gibi yaylara giden yol üzerinde geçit noktası niteliği taşıyan bir noktada yer alan, büyük oranda kentsel yaşamdan soyutlanmış, temiz havası ve doğal yapısı ile dikkat çeken bir rekreasyon alanıdır. Bu nedenlerle, büyük oranda köy, belde ve ilçelerden gelen ziyaretçilerin rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Diğer yandan, ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun (%84.8) Sazalan OİDY'ye geldiği yerleşim yeri, kendi memleketidir. Sazalan OİDY çevresindeki yerleşim yerlerinin köy, belde ve ilçe düzeyinde olması nedeniyle, söz konusu yerleşim yerlerinin bulunduğu bölgede üniversite düzeyinde eğitim kurumu, okul ve sağlık ocakları dışında devlet kuruluşu bulunmaması nedeniyle öğrenimi ya da işi gereği söz konusu yerleşim yerinde bulunanların oranı çok düşük kalmaktadır. Dolayısıyla, ankete katılan ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerinin niteliğine bağlı olarak ziyaretçilerin talepleri de değişmektedir. Bu noktada irdelenmesi gereken bir diğer konu da, bu tür OİDY'lerin büyük yerleşim yerlerinden uzak yerlerde, bilimsel göstergeler dışında tefrik ve tesis edilmesi nedeniyle, ulaşımının zor olması ve yakın çevresi dışındaki yerleşim yerlerinden ziyaretçi alamamasıdır. Aslında, DKB'deki OİDY'lerin genel olarak bölgesel taleplere cevap

verecek nitelikte olmadığı, ancak yerel ihtiyaçlara karşılık verebileceği ifade edilmektedir. Nitekim, DKB'deki araştırma konusu OİDY'lerden Kayabaşı dışındakilerin kapladığı alanın da çok az olması bu düşünceyi desteklemektedir.

Sazalan OİDY ziyaretçilerinin rekreasyon talepleri ya da yıllık ziyaret sıklığı üzerinde pozitif yönde etkili olduğu ortaya çıkan diğer bir değişken de, ziyaretçilerin alanda kalma süreleridir. Sazalan OİDY'ye ulaşımı sağlayan yolların stabilize ve bozuk nitelikte olması nedeniyle, büyük yerleşim yerlerinden gelen ziyaretçilerin ulaşım süresi uzamakta ve dolayısıyla alanda kalma süresi kısalmaktadır. Bu nedenle de, ankete katılan ziyaretçilerin alanda kalma sürelerinin uzaması, yıllık ziyaret sayılarının daha fazla olmasına neden olmaktadır.

Son olarak, ankete katılan ziyaretçilerin yaşları da rekreasyon talepleri üzerinde pozitif yönde etkili olmaktadır. Yani, ileri yaştaki ziyaretçilerin genç yaştaki ziyaretçilere göre, Sazalan OİDY'ye bir yıl içerisinde daha fazla sayıda geldiği ya da gelme eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim ankete katılan ziyaretçilerin yaşları incelendiğinde, 55-64 yaş grubundaki ziyaretçilerin Sazalan OİDY'de diğer OİDY'lerden daha yüksek oranda olduğu görülmektedir.

- Soğuksu OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebinin ya da ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı üzerinde etkili olan değişkenlerin TSM6 ve OTOS değişkenleri olduğu ve bu değişkenlerin YZS'deki değişimin %16'lık bir kısmını açıklayabildiği tespit edilmiştir. Söz konusu değişkenlerin YZS ile ilişki yönleri incelendiğinde, TSM6 ve OTOS ile arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, kişi başına seyahat maliyetinin artması ve ankete katılan ziyaretçinin otomobil sahibi olması, bir yıl içerisinde Soğuksu OİDY'ye yapılan ziyaret sayısının azalmasına neden olmaktadır.

Soğuksu OİDY, Gümüşhane'nin Torul ilçesine 12 km mesafede, kalabalık yerleşim alanlarından uzakta yer alan ve büyük oranda Torul ilçesinde yaşayan insanların eğlenme ve dinlenme ihtiyacını karşılayan bir rekreasyon alanı niteliğindedir. OİDY'nin ilçeye çok yakın olmasına karşılık, yolun stabilize ve bir kısmının çok bozuk nitelikte olması nedeniyle, ziyaretçilerin %63'ünün özel otomobil sahibi olmalarına rağmen, ulaşım aracı olarak %57.5 oranında kiraladıkları minibüsleri, %41.1 oranında da özel otomobillerini kullandıkları görülmektedir. Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin rekreasyon taleplerini etkileyen değişkenlerin belirlenmesi amacıyla yapılan regresyon analizinde, beklenen aksine ziyaretçilerin otomobil sahibi olması ile yıllık ziyaret sayıları arasında ters bir ilişki

ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni olarak, Soğuksu OİDY'nin yolunun stabilize ve bozuk nitelikte olması yüzünden, özel otomobili ile gelen ziyaretçilerin, kiraladıkları minibüslerle gelenlere göre, stabilize yolda araçlarına zarar vermemek için, bir yıl içerisinde daha az sayıda ziyaret etmek eğiliminde oldukları ifade edilebilir.

- Kapıçam OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebinin ya da ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı üzerinde etkili olan değişkenlerin, TSM6 ve AHG değişkenleri olduğu ve bu değişkenlerin YZS'deki değişimin %28.4'lük bir kısmını açıklayabildiği tespit edilmiştir. Söz konusu değişkenlerin YZS ile ilişki yönleri incelendiğinde, TSM6 ile arasında negatif yönlü bir ilişki, AHG ile ise pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, kişi başına TSM arttıkça, ziyaretçilerin bir yıl içerisinde Kapıçam OİDY'ye yaptıkları ziyaretlerin sayısı azalmaktadır. Diğer yandan, yine AHG arttıkça YZS'nin de arttığı anlaşılmaktadır.

Kapıçam, Kahramanmaraş – Gaziantep karayolunun 13.kilometresinde yer alan bir OİDY'dir. Daha önce yapılan diğer çalışmalarda (Hanley, 1989; Willis, 1991; Shammin, 1999; Damigos vd., 2001) da olduğu gibi, TSM ve AHG değişkenlerinin ziyaretçilerin rekreasyon talepleri üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Kapıçam OİDY ziyaretçilerinin yıl içerisindeki ziyaret sıklığı üzerinde etkili olan kişi başına seyahat maliyeti değişkeninin, aslında, bütün OİDY'lerde etkili olması beklenmektedir. Nitekim, elde edilen bulgular incelendiğinde, Dülükbaba OİDY dışındaki bütün OİDY'lerde geliştirilen 6 farklı TSM değişkeninden birinin, ziyaretçilerin yıl içerisindeki ziyaret sıklığı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Kapıçam OİDY'de de, yolculukta ve alanda harcanan zamanın fırsat maliyeti de dikkate alınarak kişi başına maliyet olarak hesaplanan TSM6 değişkeni ile YZS arasında negatif yönlü bir ilişki ortaya çıkmıştır. Seyahat maliyeti değişkeninin, ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerlerinin Kapıçam OİDY'ye uzaklığı ile doğrudan ilgili olduğu ortadadır. Yani, OİDY ile yerleşim yeri arasındaki uzaklık arttıkça, seyahat maliyetinin de artacağı ve yüksek seyahat maliyetine maruz kalan ziyaretçilerin, daha düşük seyahat maliyetine katlanmak durumunda olan ziyaretçilere göre, yıl içerisinde daha az sayıda Kapıçam OİDY'yi ziyaret etme eğiliminde olması beklenen bir sonuçtur. Kapıçam OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerleri incelendiğinde, ziyaretçilerin ağırlıklı (%72,2) olarak 13 km uzaklıkta bulunan Kahramanmaraş'tan, ikinci sırada da en uzak noktada yer alan Gaziantep'ten geldiği görülmektedir. Bu durumda, Gaziantep'ten gelen ziyaretçilerin yıl içerisindeki

ziyaret sıklığı, Kahramanmaraş'tan gelenlere oranla daha düşük olmaktadır.

Diğer yandan, Kapıçam OİDY ziyaretçilerinin aylık hanehalkı gelir seviyeleri ile yıllık ziyaret sayıları arasında pozitif yönlü bir ilişkinin ortaya çıkması da beklenen bir sonuç olarak düşünülebilir. Zira, insanların rekreasyonel etkinlikte bulunma talepleri ile gelir seviyeleri birbiriyle doğrudan ilişkisi olan iki değişkendir. O halde, gelir seviyesi yüksek insanların doğal olarak rekreasyon alanlarını, gelir seviyesi düşük olanlara göre, yıl içerisinde daha fazla sayıda ziyaret etmesi beklenir. Nitekim, Kapıçam OİDY için yapılan analizde de bu sonuç ortaya çıkmıştır. Yani, yüksek gelir düzeyine sahip ziyaretçi gruplarının, düşük gelir düzeyine sahip ziyaretçi gruplarına göre, Kapıçam OİDY'yi daha fazla ziyaret ettiği tespit edilmiştir.

- Başkanuş OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebinin ya da ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı üzerinde etkili olan değişkenlerin TSM1, AKÖD, AKC ve ARA değişkenleri olduğu ve bu değişkenlerin YZS'deki değişimin %28.4'lük bir kısmını açıklayabildiği tespit edilmiştir. YZS ile söz konusu değişkenlerden TSM1, AKÖD ve ARA arasında negatif yönlü bir ilişki, AKC ile de pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, TSM1 arttıkça, AKÖD yükseldikçe ve ARA varsa, ziyaretçilerin bir yıl içerisinde Başkanuş OİDY'ye yaptıkları ziyaretlerin sayısı azalmaktadır. Diğer yandan, yine AKC yönünden değerlendirildiğinde, bayanların yıllık ziyaret sayılarının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Başkonuş, Kahramanmaraş – Andırın Karayolu üzerinde ve Kahramanmaraş'a 50 km mesafede yer alan, doğal yapısı ve temiz havası ile barındırdığı geyik üretim istasyonu nedeniyle ilgi toplayan bir OİDY'dir. Dülükbaba dışındaki diğer OİDY'lerde olduğu gibi, TSM'nin Başkanuş OİDY rekreasyon talebi üzerinde de etkili olduğu anlaşılmaktadır. TSM değişkeninin hesaplanmasında en temel faktör olan OİDY – yerleşim yeri uzaklığını irdelemek için, Başkanuş OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerleri incelendiğinde, ziyaretçilerin ağırlıklı olarak (%78.3), yaklaşık 50 km uzaklıkta bulunan Kahramanmaraş'tan, ikinci sırada da 35 km uzaklıktaki Andırın ilçesinden geldiği görülmektedir. Bu durumda, Andırın'dan gelenlerin katlanmak durumunda oldukları seyahat maliyetinin, Kahramanmaraş'tan gelenlere oranla daha düşük olacağından, Andırın'dan gelen ziyaretçilerin yıl içerisinde Başkanuş OİDY'yi daha fazla sayıda ziyaret etmesi beklenir. Nitekim, yapılan analizlerde elde edilen sonuçlar da bu durumu doğrulamaktadır.

Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin yıl içerisindeki ziyaret sıklığını negatif yönde etkileyen bir diğer değişken de, ankete katılan ziyaretçilerin cinsiyetleridir. Daha açık bir ifade ile, ankete katılan bayan ziyaretçilerin erkeklerden daha çok sayıda Başkonuş OİDY'yi talep ettiği ya da bir yıl içerisinde daha çok sayıda ziyaret etme eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun, bayanların sürekli kapalı ortamlarda buldukları nedeniyle, doğaya açık alanlarda zaman geçirme isteklerinin fazla olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Diğer yandan, ARA ve AKÖD değişkenlerinin de Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin rekreasyon talebini azaltıcı yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin ağırlıklı olarak Kahramanmaraş'tan geliyor olması ve o il çevresinde de gidilebilecek alternatif rekreasyon alanlarının ve özellikle de insanlara ait özel bağ evlerinin yoğun olması nedenleriyle, gidebilecekleri ya da gittikleri alternatif rekreasyon alanı olan ziyaretçilerin yıl içerisinde Başkonuş OİDY'yi, alternatif rekreasyon alanı olmayanlara göre, daha az sayıda ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır. Öte yandan, Başkonuş OİDY'de ankete katılan ziyaretçilerin öğrenim düzeylerinin de, yıllık ziyaret sıklığı üzerinde negatif yönde bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, öğrenim düzeyi yüksek ziyaretçilerin düşük olanlara oranla, Başkonuş OİDY'yi yıl içerisinde daha az sayıda ziyaret ettikleri anlamına gelmektedir. Bir başka ifade ile, öğrenim düzeyi yüksek olan ziyaretçilerin, aynı rekreasyon alanını aynı yıl içerisinde çok sayıda ziyaret etmek yerine, değişik rekreasyon alanlarını gezmeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

- Dülükbaba OİDY'nin rekreasyonel yararlanma talebinin ya da ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı üzerinde etkili olan değişkenlerin YYU, ZGBS ve AHG değişkenleri olduğu ve bu değişkenlerin YZS'deki değişimin %21.7'lik bir kısmını açıklayabildiği tespit edilmiştir. Söz konusu değişkenlerin YZS ile ilişki yönleri incelendiğinde; YYU ile arasında ters yönlü bir ilişki, ZGBS ve AHG ile ise pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifade ile, ankete katılan ziyaretçilerin yaşadıkları yerleşim yerinin Dülükbaba OİDY'ye olan uzaklığı arttıkça, Dülükbaba OİDY'ye yaptıkları ziyaretlerin sayısı azalmaktadır. Diğer yandan, yine ankete katılan ziyaretçiler, ZGBS ve AHG arttıkça bir yıl içerisinde daha fazla sayıda Dülükbaba OİDY'yi rekreasyonel amaçlarla ziyaret etmektedirler.

Dülükbaba OİDY, Gaziantep – Kahramanmaraş Karayolu üzerinde ve Gaziantep'e çok yakın mesafede yer alan, Gaziantep ili çevresinde bulunan OİDY niteliğindeki tek

rekreasyon alanıdır. Bu özellikleri nedeniyle, Dülükbaba OİDY ziyaretçileri için TSM'nin, rekreasyon talepleri üzerinde etkili olmadığı, buna karşılık AHG ve ZGBS'nin artırıcı yönde, YYU'nun ise, azaltıcı yönde etkisinin olduğu görülmektedir.

Dülükbaba OİDY'nin şehir merkezine çok yakın olması nedeniyle, ziyaretçilerin ağırlıklı olarak Gaziantep ve ilçelerinden geldiği görülmektedir (Ek Tablo 1g). Dolayısıyla, ziyaretçilerin katlanmak zorunda oldukları seyahat maliyeti çok düşük olmaktadır. Söz konusu düşük seyahat maliyetinin de Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin yıl içerisindeki ziyaret sayılarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemediği anlaşılmaktadır.

Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin yıllık ziyaret sayıları üzerinde etkili olan ZGBS değişkeni incelendiğinde, ankete katılan ziyaretçilerin gruplarındaki birey sayısı arttıkça yıl içerisinde gerçekleştirdikleri ziyaret sayısı da artmaktadır. Bir diğer ifade ile, ziyaretçi grubundaki birey sayısı fazla olan ziyaretçilerin, az olanlara göre, Dülükbaba OİDY'yi yıl içerisinde daha fazla sayıda ziyaret etmekte olduğu ifade edilebilir.

Ziyaretçilerin yıllık ziyaret sayıları üzerinde etkili olan bir diğer değişken de, ankete katılan ziyaretçilerin aylık hanehalkı gelir düzeyleridir. Söz konusu değişken, Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin yıllık ziyaret sayıları üzerinde beklenildiği gibi pozitif yönde etkili olmaktadır. Yani, yüksek gelir düzeyine sahip ziyaretçilerin, daha düşük gelir düzeyine sahip ziyaretçilere göre, Dülükbaba OİDY'yi daha fazla sayıda ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır.

Öte yandan, ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerinin uzaklığı ise, Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısı üzerinde, beklenildiği gibi, negatif yönde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Daha açık bir ifade ile, Dülükbaba OİDY'ye uzak mesafede yer alan yerleşim yerlerinden gelen ziyaretçilerin, daha yüksek seyahat maliyetine katlanmak zorunda olmaları nedeniyle, yakından gelen ziyaretçilere göre, bir yıl içerisinde, söz konusu OİDY'yi daha az sayıda ziyaret etme eğiliminde olduklarını ifade etmek mümkündür.

Rekreasyon talebini etkileyen değişkenler üzerinde ayrıntılı bir şekilde değerlendirmenin yapıldığı çalışmalar incelendiğinde, araştırma alanları arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Örneğin, Hanley (1989)'in yaptığı çalışmada Bölgesel SMY'de seçilen fonksiyon tipine göre, sadece seyahat maliyeti değişkeni modele dahil edilmiş ve %24 ile %37 arasında R^2 değerleri elde edilmiştir. Damigos vd. (2001)'lerinin yaptığı çalışmada ise, seyahat maliyeti, alternatif alanın varlığı, meslek, yaş ve gelir

düzeyi değişkenleri rekreasyon talebi üzerinde etkili bulunmuş ve ilişkilerin yönü açısından ise, ilk üç ve beşinci değişkenin rekreasyon talebini azaltıcı, dördüncü değişkenin ise artırıcı yönde etkili olduğu anlaşılmıştır. Bütün bu değişkenlerin, YZS'deki değişimin %21'lik bir kısmını açıkladığı ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde Ortaçeşme vd.(1999) tarafından yapılan çalışmada ise, seyahat maliyeti, alternatif alanın varlığı, yaş, öğrenim düzeyi ve gelir düzeyi gibi değişkenler, bazıları %5'in üzerinde önem düzeyine sahip olsa da modele girebilmiştir. Söz konusu değişkenler, ilişki yönleri açısından incelendiğinde; seyahat maliyeti ve alternatif alan varlığı, rekreasyon talebini azaltıcı yönde etkilerken; ziyaretçilerin yaşı, öğrenim düzeyi ve gelir düzeyinin rekreasyon talebini artırıcı yönde etkili olduğu ve bütün bu değişkenlerin, YZS'deki değişimin ancak %6,2'sini açıklayabildiği anlaşılmaktadır.

Yukarıda özetle verilen, Hanley, Damigos vd. ve Ortaçeşme vd. tarafından yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile bu araştırmada iki farklı bölgede yer alan toplam 7 OİDY için elde edilen ve tartışılan bulgular karşılaştırıldığında, seyahat maliyeti ve alternatif rekreasyon alanı değişkenlerinin bütün çalışmalarda, ziyaretçilerin yıllık ziyaret sayılarına ilişkin değişken üzerinde azaltıcı yönde bir etkiye, yaş değişkeninin ise bütün çalışmalarda pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile, ziyaretçilerin rekreasyon alanına girmek için katlanmak zorunda kaldıkları seyahat maliyetinin artması ve gidebilecekleri başka rekreasyon alanının varlığı durumunda, incelenen rekreasyon alanına belirli bir dönemde yaptıkları ziyaretlerin sayısı azalmakta, yaşlı ziyaretçilerin ziyaret sayısı ise artmaktadır. Diğer yandan, öğrenim düzeyi ve gelir düzeyi değişkenleri, Ortaçeşme vd.'lerinin yaptığı çalışma ile bu araştırmada (Başkonuş OİDY) pozitif yönlü bir etkiye sahip olurken, bir başka ifade ile, öğrenim ve gelir düzeyi yüksek olan ziyaretçiler araştırma konusu alanları yıl içerisinde daha fazla sayıda ziyaret ederken, gelir düzeyi değişkeninin Damigos vd. tarafından gerçekleştirilen çalışmada beklenilenin aksine, negatif yönlü bir etkiye sahip olduğu, yani ziyaret sayısını azalttığı anlaşılmaktadır.

Bulgular bölümünde ayrıntılı olarak verildiği ve tartışma bölümünde de irdelendiği gibi, ziyaretçilerin yıl içerisindeki ziyaret sayısını etkilediği varsayılan sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik değişkenler bakımından, bu araştırmada, diğer araştırmalardan çok daha fazla sayıda değişken irdelenmiştir. Fakat, rekreasyon talep modellerine anlamlı bir şekilde girmesi beklenen ziyaretçilere ilişkin öğrenim düzeyi değişkeni sadece Başkonuş

OİDY'de, aylık hanehalkı gelir düzeyi Kapiçam ve Dülükbaba OİDY'lerde, ülkemiz için önemli olduğu düşünülen otomobil sahipliliği değişkeni Çamburnu OİDY'de pozitif, Soğuksu OİDY'de de negatif yönlü olarak modele girebilmiştir.

Bu noktada irdelenmesi gereken bir diğer konu da, elde edilen rekreasyon talep modellerinin, ziyaretçilerin yıllık ziyaret sayılarındaki değişimi açıklama oranlarıdır. Bu araştırmada, SMY'ye göre elde edilen ve ziyaretçilerin belirli bir dönemdeki (örneğin bir yıl) ziyaret sayılarını etkilediği ya da ziyaret sayılarındaki değişimi açıkladığı kabul edilen değişkenlerin, söz konusu değişimi ancak %8 ile %48 arasında değişen oranlarda açıklayabildiği anlaşılmaktadır. Diğer çalışmalarda ise, bu oranların %6.2 ile %34 arasında değiştiği görülmektedir. Dolayısıyla, bu araştırmada elde edilen oranlar, diğer çalışmalarda belirlenen oranlardan daha yüksektir. Ancak, söz konusu oranların %50'nin üzerinde olmasının daha anlamlı olacağı düşünüldüğünden, elde edilen oranların daha yüksek düzeyde gerçekleşebilmesi için rekreasyon alanına ve ziyaretçilerine ilişkin (analize katılan değişkenler dışındaki) başka değişkenlerin de modele katılması, değişkenleri oluşturan verilerin de normal ya da normale yakın bir dağılım göstermesi gerekmektedir.

4.2.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulgularına İlişki Değerlendirmeler

KDY'ne göre OİDY'ler için elde edilen bulgular, giriş ücreti ÖDE değerleri ve bu değerleri etkileyen değişkenler açısından ayrıntılı bir şekilde ve literatüre de bağlı olarak aşağıda ayrı ayrı tartışılmıştır.

4.2.2.1. Giriş Ücreti Ödeme Eğilimi Değerlerine İlişkin Değerlendirme

KDY'nin temel değişkeni, ziyaretçilerin OİDY'lerine giriş ÖDE değerleri olmaktadır. Bu çalışmada, araştırma konusu olarak seçilen 7 OİDY için hipotetik olarak geliştirilen 4 farklı durum için hesaplanan giriş ücreti ÖDE değerlerine ilişkin tartışmalar her bir OİDY için ayrı ayrı aşağıda verilmektedir.

- Kayabaşı OİDY'de kişi başına OÖDE değerleri mevcut durum için 618 120 TL, alanda bulunan imkânların sayılarının artırıldığı durumu için 1 079 070 TL, alanda yapılmasına izin verilen etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapının artırıldığı durum için 1 264 368 TL ve son olarak sahanın mevcut imkânlarla birlikte yarıya indirilmiş olduğu durum için 432 051 TL olarak hesaplanmıştır.

Görüldüğü gibi, Kayabaşı OİDY ziyaretçileri, OİDY'de gerçekleştirilecek gelişmeye paralel olarak, OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimini artırmaktadır. Kayabaşı OİDY'nin mevcut durumu ile imkânların sayılarının artırıldığı durum için elde dilen ortalama ödeme eğilimleri arasında %43'lük bir artış olurken, imkânların sayılarının artırıldığı durum ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum arasında %15'lik bir artış, mevcut durum ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum arasında ise, yaklaşık %51'lik bir artış söz konusu olmuştur. Diğer yandan, mevcut durum ile, alanın yarıya indirilmesi durumu arasında yaklaşık %30'luk bir düşüş ortaya çıkmıştır.

Bu durum, Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin, alanda bulunan imkânların sayılarının artırılmasına taraftar olduğunu ve bunun için OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimini %43 artırdığını, ancak alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılmasına çok fazla taraftar olmadığını, nitekim, bu iki durum arasında ödeme eğilimini sadece %15 arttırdığını ifade etmektedir. Bununla beraber, ziyaretçiler, sadece mevcut durum ile etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum seçenekleriyle karşı karşıya kaldıklarında, ağırlıklı olarak ikinci durumu seçtikleri ve bu durum için OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimlerini %51 arttırdıkları görülmektedir.

Diğer yandan, Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin alanın tamamının ya da yarısının, odun eksenli ürün üretimi amacıyla kapatılması durumunda, ağırlıklı olarak yarısının kapatılması seçeneğini tercih ettikleri ve bu durum için giriş ücreti ödeme eğilimini, mevcut duruma göre %30 oranında düşürdükleri anlaşılmaktadır.

Bu durumda, elde edilen sonuçlar da dikkate alınarak, Kayabaşı OİDY'de bulunan imkânların sayılarını da artırarak doğal yapıyı bozmayacak şekilde, OİDY'de geceleme (kamp yapma), doğal manzara seyretme (gözetleme kulesi), yürüyüş yapma gibi etkinlikler için gerekli alt yapı tesislerinin temin edilmesi önerilebilir.

- Çamburnu OİDY'de kişi başına OÖDE değerleri mevcut durum için 496 538 TL, alanda bulunan imkânların sayılarının artırıldığı durumu için 736 220 TL, alanda yapılmasına izin verilen etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapının arttırıldığı durum için 1 081 910 TL ve son olarak sahanın mevcut imkânlarla birlikte yarıya indirilmiş olduğu durum için 284 659 TL olarak hesaplanmıştır.

Çamburnu OİDY'ye ait OÖDE değerleri dikkatle incelendiğinde, OİDY'nin mevcut durumunda yapılacak iyileştirmeye göre, ziyaretçilerin ortalama giriş ücreti ödeme eğilimlerinde artış olduğu görülmektedir. Daha açık bir ifade ile, Çamburnu OİDY'nin

mevcut durumu ile alanda bulunan imkânların sayılarının artırılması durumu için elde edilen ortalama giriş ücreti ödeme eğilimleri arasında %33'lük bir artış, OİDY'ye ilişkin ikinci durum ile, alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılması durumu arasında da yaklaşık %32'lik bir artış, ilk durum ile üçüncü durum arasında ise, yaklaşık olarak %54'lük bir artış söz konusu olmaktadır. Diğer yandan, Çamburnu OİDY'nin mevcut durumu ile, kapladığı alanın yarıya indirilmesi durumu arasında ise, giriş ücreti ödeme eğiliminde %43'lük bir düşüş olduğu görülmektedir.

Bu durum, Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin, sadece alanda bulunan imkânların sayılarının artırılması yerine, OİDY'nin deniz sahilinde bulunması nedeniyle, çeşitli su sporlarını da içine alacak şekilde, alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılmasını istedikleri ve bu durum için de, alana giriş ücreti ödeme eğilimlerini %54 oranında arttırmayı kabul ettikleri anlamına gelmektedir.

Diğer yandan, Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin alanın tamamının ya da yarısının, odun eksenli ürün üretimi amacıyla kapatılması durumunda, ağırlıklı olarak yarısının kapatılması seçeneğini tercih ettikleri ve bu durum için giriş ücreti ödeme eğilimini, mevcut duruma göre %43 oranında düşürdükleri anlaşılmaktadır.

Elde edilen bu sonuçlar dikkate alınarak, Çamburnu OİDY'de sadece alanda var olan imkânların sayılarının artırılması yerine, doğal yapıyı bozmayacak şekilde, manzara seyri (gözetleme kulesi) ve çeşitli su sporlarını içeren yeni etkinliklere imkân verecek alt yapı tesislerinin temin edilmesi önerilebilir.

- Sazalan OİDY'nin kişi başına OÖDE değerleri mevcut durum için 471 212 TL, alanda bulunan imkânların sayılarının artırıldığı durumu için 758 468 TL, alanda yapılmasına izin verilen etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapının artırıldığı durum için 775 758 TL ve son olarak sahanın mevcut imkânlarla birlikte yarıya indirilmiş olduğu durum için 503 175 TL olarak hesaplanmıştır.

Sazalan OİDY ziyaretçilerinin, OİDY'de yapılacak gelişmeler doğrultusunda, OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimini artırmak istediği görülmektedir. Sazalan OİDY'nin mevcut durumu ile imkânların sayılarının artırıldığı durum için elde edilen ortalama ödeme eğilimleri arasında %38'lik bir artış olurken, imkânların sayılarının artırıldığı durum ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum arasında sadece %2'lik bir artış, mevcut durum ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum arasında ise, yaklaşık %39'luk bir artış söz konusu olmaktadır. Diğer yandan, mevcut

durum ile alanın yarıya indirilmesi durumu arasında da, diğer OİDY'lerin aksine, yaklaşık %7'luk bir artış ortaya çıkmaktadır.

Bu durum, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin, alanda bulunan imkânların sayılarının artırılmasına taraftar olduğunu ve bunun için OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimini %38 oranında artırdığını, ancak alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılmasına çok fazla taraftar olmadığını, nitekim, bu iki durum arasında ödeme eğilimini sadece %2 artırdığını ifade etmektedir. Bununla beraber, ziyaretçilerin sadece mevcut durum ile etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum seçenekleriyle karşı karşıya kaldıklarında, ağırlıklı olarak ikinci durumu seçtikleri ve bu durum için de OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimlerini %39 artırdıkları görülmektedir.

Diğer yandan, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin alanın tamamının ya da yarısının, odun eksenli ürün üretimi amacıyla kapatılması durumunda, ağırlıklı olarak yarısının kapatılması durumunu tercih ettikleri ve bu durum için de giriş ücreti ödeme eğilimini, mevcut duruma göre, %7 oranında artırdıkları anlaşılmaktadır.

Sazalan OİDY'ye ilişkin olarak elde edilen bu sonuçlar dikkate alındığında, Sazalan OİDY ziyaretçileri için alanda bulunan imkânların sayılarının artırılması ile izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılması arasında önemli bir fark olmadığı, her iki durum ayrı ayrı olmak üzere, Sazalan OİDY'nin mevcut durumu ile birlikte ziyaretçilere sunulduğunda, ziyaretçilerin gelişmiş durumları tercih ettikleri ve bu durumlar için de OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimlerini sırasıyla %38 ve %39 oranlarında artırdıkları anlaşılmaktadır. Diğer yandan, OİDY'nin kapladığı alanın yarıya indirilmesinin ziyaretçiler açısından çok önemli olmadığı görülmektedir. Nitekim, söz konusu durumda, ziyaretçiler diğer OİDY'lerinin aksine giriş ücreti ödeme eğilimlerini %7 oranında artırmaktadırlar. Dolayısıyla, mevcut haliyle Sazalan OİDY'nin kapladığı alanın yarıya indirilmesinin ziyaretçiler açısından çok fazla önemli olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü, ziyaretçilerin büyük çoğunluğu Sazalan OİDY'yi, bölgede bulunan Erikbeli ve Kadırga gibi yaylara giderken ihtiyaçlarını giderdikleri bir tesis olarak görmektedirler.

Bu durumda, Sazalan OİDY'de etkin ve verimli bir işletmecilik yapılabilmesi için, öncelikle, alana yönelik rekreasyon talebini artırmak amacıyla, ulaşım yolunun iyileştirilmesi, alanda bulunan imkânların sayılarını artırarak bütün ziyaretçilerin faydalanmasının sağlanması gerekmektedir. Diğer yandan, doğal yapıyı bozmayacak şekilde, OİDY'de geceleme (kamp yapma), doğal manzara seyretme (gözetleme kulesi),

yürüyüş yapma gibi etkinlikler için gerekli alt yapı tesislerinin temin edilmesi önerilebilir.

- Soğuksu OİDY'nin kişi başına OÖDE değerleri mevcut durum için 501 720 TL, alanda bulunan imkânların sayılarının artırıldığı durum için 772 890 TL, alanda yapılmasına izin verilen etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapının artırıldığı durum için 988 680 TL ve son olarak sahanın mevcut imkânlarla birlikte yarıya indirilmiş olduğu durum için 371 550 TL olarak hesaplanmıştır.

Soğuksu OİDY'ye ait OÖDE değerleri dikkatle incelendiğinde, OİDY'nin mevcut durumunda yapılacak iyileştirmeye göre, ziyaretçilerin ortalama giriş ücreti ödeme eğilimlerinin artmakta olduğu görülmektedir. Daha açık bir ifade ile, Soğuksu OİDY'nin mevcut durumu ile alanda bulunan imkânların sayılarının artırılması durumu için elde edilen ortalama giriş ücreti ödeme eğilimleri arasında %35'lik bir artış, OİDY'ye ilişkin ikinci durum ile, alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılması durumu arasında da yaklaşık %22'lik bir artış, ilk durum ile üçüncü durum arasında ise, yaklaşık olarak %49'luk bir artış söz konusu olmaktadır. Diğer yandan, Soğuksu OİDY'nin mevcut durumu ile, kapladığı alanın yarıya indirilmesi durumu arasında ise, %26'lık bir düşüş olmaktadır.

Bu durum, Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin, alanda bulunan imkânların sayılarının artırılmasına taraftar olduğunu ve bunun için OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimini %35 artırdığını, ancak alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılmasını da istemekle birlikte, giriş ücreti ödeme eğilimini sadece %22 oranında arttırmak istediğini ifade etmektedir. Bununla beraber, ziyaretçiler, sadece mevcut durum ile etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum seçenekleriyle karşı karşıya kaldıklarında ise, ağırlıklı olarak ikinci durumu seçtikleri ve bu durum için de, OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimlerini %49 arttırdıkları görülmektedir.

Diğer yandan, Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin alanın tamamının ya da yarısının, odun eksenli ürün üretimi amacıyla kapatılması durumunda, ağırlıklı olarak yarısının kapatılması seçeneğini tercih ettikleri ve bu durum için ise, giriş ücreti ödeme eğilimini, mevcut duruma göre %26 oranında düşürdüğü anlaşılmaktadır.

Bu durumda, elde edilen bu sonuçlar da dikkate alınarak, Soğuksu OİDY'nin kapladığı alan itibarıyla mevcut durumunun korunması, alandaki imkânların sayılarının artırılması ve ayrıca doğal yapıyı bozmayacak şekilde, OİDY'de geceleme (kamp yapma), doğal manzara seyretme (gözetleme kulesi), yürüyüş yapma gibi etkinlikler için gerekli alt

yapı tesislerinin temin edilmesi önerilebilir.

- Kapaçam OİDY'nin kişi başına OÖDE değerleri mevcut durum için 734 750 TL, alanda bulunan imkânların sayılarının artırıldığı durumu için 1 060 400 TL, alanda yapılmasına izin verilen etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapının arttırıldığı durum için 1 421 350 TL ve son olarak sahanın mevcut imkânlarla birlikte yarıya indirilmiş olduğu durum için 752 350 TL olarak hesaplanmıştır.

Kapaçam OİDY ziyaretçilerinin, OİDY'de yapılacak gelişmeler doğrultusunda, OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimini arttırmak istedikleri görölmektedir. Nitekim, Kapaçam OİDY'nin mevcut durumu ile imkânların sayılarının artırıldığı durum için elde edilen ortalama ödeme eğilimleri arasında %31'lik bir artış olurken, imkânların sayılarının artırıldığı durum ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum arasında sadece %25'lik bir artış, mevcut durum ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum arasında ise, yaklaşık %48'lik bir artış söz konusu olmaktadır. Diğer yandan, mevcut durum ile alanın yarıya indirilmesi durumu arasında da, diğer OİDY'lerin aksine, yaklaşık %2'lik bir artış olduğu görölmektedir.

Bu durum, Kapaçam OİDY ziyaretçilerinin, alanda bulunan imkânların sayılarının artırılmasına taraftar olduğunu ve bunun için OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimini %31 oranında arttırmaya razı olduğunu, alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılmasına da taraftar olmakla birlikte, önceki duruma göre, ödeme eğilimini de %25 oranında arttırdığını ifade etmektedir. Bununla beraber, ziyaretçilerin, sadece mevcut durum ile etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum seçenekleriyle karşı karşıya kaldıklarında, ağırlıklı olarak ikinci durumu seçtikleri ve bu durum için de OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimlerini %48 arttırdıkları görölmektedir.

Diğer yandan, Kapaçam OİDY ziyaretçilerinin alanın tamamının ya da yarısının, odun eksenli ürün üretimi amacıyla kapatılması durumunda, ağırlıklı olarak yarısının kapatılması durumunu tercih ettikleri ve bu durum için de giriş ücreti ödeme eğilimini, mevcut duruma göre, %2 oranında arttırdıkları anlaşılmaktadır.

Kapaçam OİDY'ye ilişkin olarak elde edilen bu sonuçlar dikkate alındığında, Kapaçam OİDY ziyaretçileri için alanda bulunan imkânların sayılarının artırılması ile izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılması arasında önemli bir fark olmadığı, her iki durum ayrı ayrı olmak üzere Kapaçam OİDY'nin mevcut durumu ile birlikte ziyaretçilere sunulduğunda, ziyaretçilerin gelişmiş durumları tercih ettikleri ve bu durumlar için de

OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimlerini sırasıyla; %31 ve %48 oranlarında artırdıkları anlaşılmaktadır. Diğer yandan OİDY'nin kapladığı alanın yarıya indirilmesinin ziyaretçiler açısından çok önemli olmadığı görülmektedir. Nitekim, söz konusu durumda, ziyaretçiler diğer OİDY'lerin aksine giriş ücreti ödeme eğilimlerini %2 oranında artırmaktadırlar. Dolayısıyla, mevcut haliyle Kapiçam OİDY'nin kapladığı alanın yarıya indirilmesinin ziyaretçiler açısından çok fazla önemli olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü, Kapiçam OİDY'nin kapladığı alanın çok geniş olmasına karşın, ziyaretçi yoğunluğu o derece yüksek değildir. Dolayısıyla, alanın yarıya indirilmesi, ziyaretçilerin hareket alanını fazla daraltmayacaktır.

Bu durumda, Kapiçam OİDY'de etkin ve verimli bir rekreasyon işletmeciliği yapılabilmesi için, alanda bulunan imkânların sayılarının artırılması ve doğal yapıyı bozmayacak şekilde, OİDY'de geceleme (kamp yapma), yürüyüş yapma ve diğer sportif etkinlikler için gerekli alt yapı tesislerinin temin edilmesi önerilebilir.

- Başkanuş OİDY'nin kişi başına OÖDE değerleri mevcut durum için 521 000 TL, alanda bulunan imkânların sayılarının artırıldığı durumu için 723 250 TL, alanda yapılmasına izin verilen etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapının artırıldığı durum için 1 215 450 TL ve son olarak sahanın mevcut imkânlarla birlikte yarıya indirilmiş olduğu durum için 476 500 TL olarak hesaplanmıştır.

Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin, OİDY'de yapılacak gelişmeler doğrultusunda, OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimini artırmak istedikleri görülmektedir. Nitekim, Başkanuş OİDY'nin mevcut durumu ile imkânların sayılarının artırıldığı durum için elde edilen ortalama ödeme eğilimleri arasında %28'lik bir artış olurken, imkânların sayılarının artırıldığı durum ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum arasında sadece %40'lık bir artış, mevcut durum ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum arasında ise, yaklaşık %57'lik bir artış söz konusu olmaktadır. Diğer yandan, mevcut durum ile alanın yarıya indirilmesi durumu arasında da, diğer OİDY'lerde olduğu gibi, yaklaşık %10'luk bir düşüş olduğu görülmektedir.

Bu durum, Başkanuş OİDY ziyaretçilerinin, alanda bulunan imkânların sayılarının artırılmasından çok, alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılmasını istediklerini ve yapılacak bu iyileştirme karşılığında OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimlerini de %57 oranında arttırdıklarını ifade etmektedir.

Diğer yandan, Başkanuş OİDY ziyaretçilerinin alanın tamamının ya da yarısının,

odun eksenli ürün üretimi amacıyla kapatılması durumunda, ağırlıklı olarak yarısının kapatılması durumunu tercih ettikleri ve bu durum için de giriş ücreti ödeme eğilimini, mevcut duruma göre, %10 oranında düşürdükleri anlaşılmaktadır.

Başkonuş OİDY'ye ilişkin olarak elde edilen bu sonuçlar dikkatle incelendiğinde, Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılması seçeneğini, sadece alanda bulunan imkânların sayılarının artırılması seçeneğinden daha fazla tercih ettikleri görülmektedir. Bu durumda, Başkonuş OİDY'de etkin ve verimli bir işletmecilik yapılabilmesi için, alanda bulunan imkânların sayılarının artırılmasıyla birlikte doğal yapıyı bozmayacak şekilde, OİDY'de zaten var olan geceleme (kamp yapma), yürüyüş yapma ve diğer bazı etkinlikler için gerekli alt yapı tesislerinin daha da iyileştirilmesi önerilebilir.

- Dülükbaba OİDY'nin kişi başına OÖDE değerleri mevcut durum için 491 650 TL, alanda bulunan imkânların sayılarının artırıldığı durumu için 1 322 750 TL, alanda yapılmasına izin verilen etkinliklerin sayılarının ve gerekli alt yapının artırıldığı durum için 1 336 500 TL ve son olarak sahanın mevcut imkânlarla birlikte yarıya indirilmiş olduğu durum için 433 050 TL olarak hesaplanmıştır.

Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin, OİDY'de yapılacak gelişmeler doğrultusunda, OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimini artırmak istedikleri görülmektedir. Nitekim, Dülükbaba OİDY'nin mevcut durumu ile imkânların sayılarının artırıldığı durum için elde edilen ortalama ödeme eğilimleri arasında %63'lük bir artış olurken, imkânların sayılarının artırıldığı durum ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum arasında sadece %1'lik bir artış, mevcut durum ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırıldığı durum arasında ise, yaklaşık %63'lük bir artış söz konusu olmaktadır. Diğer yandan, mevcut durum ile alanın yarıya indirilmesi durumu arasında da, diğer OİDY'lerde olduğu gibi, yaklaşık %12'lik bir düşüş olduğu görülmektedir.

Bu durum, Dülükbaba OİDY ziyaretçiler açısından, alanda bulunan imkânların sayılarının artırılması ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılması arasında bir fark olmadığını, nitekim, bu iki durum arasındaki giriş ücreti ödeme eğilimi farkının sadece %1 olduğunu göstermektedir. Ziyaretçiler hem alanda bulunan imkânların hem de izin verilen etkinliklerin sayılarının artırıldığı durumlar için giriş ücreti ödeme eğilimlerini, OİDY'nin mevcut durumuna göre, %63 arttırmak istemektedirler

Diğer yandan, Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin alanın tamamının ya da yarısının,

odun eksenli ürün üretimi amacıyla kapatılması durumunda, diğer OİDY'lerde olduğu gibi, ağırlıklı olarak yarısının kapatılması durumunu tercih ettikleri ve bu durum için de giriş ücreti ödeme eğilimini, mevcut duruma göre, %12 oranında düşürdükleri anlaşılmaktadır.

Dülükbaba OİDY'ye ilişkin olarak elde edilen bu sonuçlar dikkatle incelendiğinde, Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin alanda bulunan imkânların sayılarının artırılmasını yeterli bulduğu ve bunun için de OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimini %63 oranında arttırmak istediği anlaşılmaktadır. Fakat, ziyaretçilere OİDY'nin mevcut durumu ile alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılması seçenekleri birlikte sunulduğunda, ankete katılan ziyaretçilerin ağırlıklı olarak ikinci durumu seçtiği ve durum için de, giriş ücreti ödeme eğilimini, imkânların sayılarının artırılması seçeneğinde olduğu gibi, %63 oranında arttırdığı görülmektedir. Bu durum, Dülükbaba'nın Gaziantep ili çevresinde bulunan OİDY niteliğindeki tek rekreasyon alanı olması ve çok yoğun bir şekilde kullanımı nedenleriyle, alanda daha fazla etkilige izin verilmesinin pek mümkün olmadığı, sadece alanda bulunan imkânların sayılarının artırılmasının yeterli olacağı anlamına gelmektedir.

O halde, Dülükbaba OİDY'de etkin ve verimli bir işletmecilik yapılabilmesi için, alanda bulunan imkânların sayılarının artırılması ve bütün ziyaretçilerin OİDY'de sunulan hizmetlerden aynı düzeyde faydalanmasının sağlanması gerekmektedir.

Araştırma konusu 7 OİDY için KDY'ye göre elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde, OİDY'ler için hipotetik olarak geliştirilen 4 farklı durum için elde edilen OÖDE değerlerinin, beklendiği gibi birbirinden farklı olarak gerçekleştiği görülmektedir. Genellikle OİDY'lerin *MD'leri* ile *GD 1* ve *GD 2* için giriş ücreti ortalama ÖDE değerleri artmış ve *Alanın Yarısının Kapatıldığı Durum* için ise, Kapıçam ve Sazalan dışındaki bütün OİDY'ler için azalmıştır. Kapıçam OİDY, 180 ha'lık bir alana yayılmış olmasına rağmen, yıllık ziyaretçi sayısı çok düşük kalmakta ve buna bağlı olarak ta yoğun bir kullanıma fazlaca rastlanmamaktadır. Dolayısıyla, alanın yarıya indirilmesi durumunda ziyaretçilerin kullanım alanları çok fazla daralmamaktadır. Dolayısıyla, ankete katılan ziyaretçilerin de alanda herhangi bir yoğunluk yaşamayacaklarından, alana giriş ücreti ÖDE'lerini çok fazla düşürmedikleri anlaşılmaktadır.

Bu tür çalışmaların temel amaçlarında biri olan, fiili olarak alınmakta olan giriş ücreti ve avlanma izinleri gibi kullanım ücretleri ile rekreasyon alanlarının kullanımı arasındaki ilişkileri irdelemek için, KDY'ne göre, OİDY'lerin mevcut durumları için hesaplanan OÖDE değerlerini, MPMGM tarafından 2001 yılında söz konusu OİDY'lerde uygulanmak

üzere belirlenen giriş ücreti tarifeleri ile karşılaştırmak yerinde ve anlamlı bir değerlendirme olacaktır. MPGM, Trabzon MPBM ve Kahramanmaraş MPBM sınırları içerisindeki B tipi OİDY'lerde uygulanmak üzere, sırasıyla; kişi başına 330 000 TL ve 110 000 TL giriş ücreti belirlemiştir (Anonim, 2001c). Halbuki, KDY uygulanarak Trabzon MPBM sınırları içerisinde bulunan Çamburnu için yaklaşık 496 538 TL, Kayabaşı için 618 120 TL, Sazalan için 471 212 TL ve Soğuksu için 501 720 TL giriş ücreti ÖDE değerleri hesaplanmıştır. Diğer yandan, Kahramanmaraş MPBM'deki OİDY'lerden Kıpçam için 734 750 TL, Başkonuş için 521 000 TL ve Dülükbaba için ise 491 650 TL giriş ücreti ÖDE değerleri hesaplanmıştır.

Görüldüğü gibi, KDY ile elde edilen ÖDE değerleri, MPGM tarafından belirlenen giriş ücretlerinin çok üzerinde gerçekleşmiştir. Bu durum, OİDY ziyaretçilerinin, MPGM ve MPBM tarafından OİDY'lerde kendilerine sunulan hizmetler karşılığında, MPGM tarafından belirlenen giriş ücretlerinin çok üzerinde bir giriş ücreti ödemeye razı olduklarını göstermektedir.

Bilindiği gibi, KDY uygulamalarında, rekreasyon alanlarından faydalanma değerlerini tahmin etmek için kuramsal pazarlar geliştirilmektedir. Bu araştırmada geliştirilen kuramsal senaryolarla benzerlik gösteren herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olduğundan, en fazla benzerlik taşıyan bir araştırma niteliğindeki Hanley (1989)'in Queen Elizabeth Ormanı için yaptığı araştırmada, orman alanında yaban hayatı, ormanda araba ile gezinti, peyzaj görüntüsü ve tüm orman olmak üzere 4 farklı özellik için ÖDE değerleri hesaplanmış ve sonuçta 0,80 ile 1,58 Sterlin arasında değişen ÖDE değerleri hesaplanmıştır.

Buraya kadar yapılan değerlendirmelerden de anlaşıldığı üzere, ziyaretçilerin, rekreasyon alanlarının sahip olduğu imkânlar ve diğer özellikleri ile ziyaretçilerin kendi sosyo-ekonomik özelliklerini dikkate alarak, OİDY'lere giriş ücreti ÖDE'de buldukları anlaşılmaktadır.

Nitekim, OİDY'ler için geliştirilen durumlar için tespit edilen ÖDE değerleri incelendiğinde, *GD 1* için elde edilen ÖDE değerlerinin Mevcut Durumdan daha yüksek, *GD 2* için hesaplanan değerlerin de *MD* ve *GD 1*'den daha yüksek olduğu, *AYKD'de* ise, ÖDE değerleri *MD*'ye göre, Kayabaşı, Çamburnu, Soğuksu, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'lerde beklendiği gibi bir düşüş olurken, Sazalan ve Kıpçam OİDY'lerde artış olduğu görülmektedir.

Sazalan ve Kıpçam OİDY'lerinin kapladığı alanın yarıya indirilmesine rağmen

ziyaretçilerin alana giriş ücreti ÖDE değerlerinin artmasının temel nedeni olarak, Sazalan OİDY'nin kapladığı alanın büyüklüğünün ziyaretçiler açısından herhangi bir anlam ifade etmediği, daha önce ifade edildiği gibi, Sazalan OİDY'nin diğer yaylalara giden yollar üzerinde dinlenme tesisi niteliğinde bir yer olması ve lokanta hizmeti veren binanın alanda bulunmasının yeterli görülmesi gibi nedenlerle; Kapıçam OİDY ise, kapladığı alanın çok geniş olmasına rağmen yoğun bir ziyaretçi potansiyeline sahip olmaması ve dolayısıyla alanın yarıya indirilmesinin ziyaretçilerin kullanım alanlarını çok fazla etkilemeyeceği nedeniyle, ziyaretçilerin alanlar yarıya indirilmiş olmasına rağmen, giriş ücreti ÖDE değerlerini düşürmedikleri ve üstelik çok az da olsa arttırdıkları anlaşılmaktadır.

4.2.2.2. Ziyaretçilerin Ödeme Eğilimini Etkileyen Değişkenlerin Değerlendirilmesi

Ankete katılan ziyaretçilerin ödeme eğilimlerinin miktarını etkileyen değişkenlerin tespit edilmesi amacıyla, bu çalışmada mevcut durumun tespit edilmesi hedeflendiğinden, OİDY'lerin mevcut durumu için elde edilen ÖDE değerleri ile ziyaretçilere ilişkin olarak tanımlanan ve yöntem bölümünde ayrıntılı bir şekilde açıklanan sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik değişkenler arasında doğrusal fonksiyon tipi kullanılarak gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonucunda; her bir OİDY için, ziyaretçilerin ÖDE düzeylerini etkileyen değişkenler tespit edilmiş ve bulgular bölümünde ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Elde edilen sonuçların değerlendirilmesinden önce, her bir OİDY için elde edilen sonuçları özetlemekte yarar vardır:

- Kayabaşı OİDY'ye giriş ücreti ÖDE'yi etkileyen değişkenler kapsamında, AHG, DHAR ve ZGBS değişkenleri tespit edilmiştir. Bu değişkenlerle ÖDE değerleri arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde, AHG ve DHAR değişkenleri ile ÖDE arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, yani AHG ve DHAR arttıkça, ziyaretçilerin ÖDE'lerinin de arttığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan, ankete katılan ziyaretçilerin giriş ücreti ÖDE, ZBGS ile ters yönlü olarak değiştiği görülmektedir. Tespit edilen bu değişkenler, ziyaretçilerin ÖDE düzeyindeki değişimin ancak %19'luk bir kısmını açıklayabilmektedir.

Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin alana giriş ücreti ödeme eğilimi üzerinde, ziyaretçilerin AHG'lerinin pozitif yönde etkili olması, yüksek gelir düzeyine sahip olan ziyaretçilerin, düşük gelir düzeyindekilere göre, daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde oldukları anlamına gelmektedir. Bu, teorik beklentilerle de uyumlu bir sonuçtur. Çünkü,

insanların gelir düzeyleri yükseldikçe, doğal olarak faydalandıkları herhangi bir ürün ve hizmet karşısında daha fazla maliyete katlanma eğiliminde olacaklardır. Nitekim, söz konusu değişken 7 ÖİDY'den 4'ünde, ziyaretçilerin giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili bulunmuştur. Bu noktada, Kayabaşı ÖİDY ziyaretçilerinin aylık hanehalkı gelir durumları ile ödeme eğilimleri birlikte değerlendirildiğinde, ÖİDY ziyaretçilerinin araştırma için belirlenen gelir gruplarının hemen hemen tamamında dağılım gösterdiği, yani her gruptan insanın Kayabaşı ÖİDY'yi ziyaret ettiği görülmektedir. Ziyaretçilerin, hanehalkı gelir düzeylerine göre, gösterdikleri bu heterojen dağılım nedeniyle, AHG değişkeni ile ÖDE değişkeni arasında beklenen ilişki ortaya çıkmıştır. Heterojen bir dağılım göstermeyen Soğuksu, Başkonuş ve Dülükbaba ÖİDY'lerde söz konusu ilişki tespit edilememiştir.

Ziyaretçilerin ÖİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu belirlenen bir diğer değişken, ziyaretçilerin seyahat maliyeti dışında yaptıkları diğer harcamalardır. ÖİDY ziyaretçilerinin bu harcamalarını, AHG'lerine paralel olarak yaptıklarını, yani, yüksek gelir düzeyine sahip ziyaretçilerin daha fazla harcamalarda bulunabildikleri ve dolayısıyla da, daha fazla giriş ücreti ÖDE'ye katlanma eğiliminde oldukları düşünülebilir.

Kayabaşı ÖİDY ziyaretçilerinin giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde negatif yönlü etkiye sahip olan tek değişken, ziyaretçi grubunda bulunan birey sayısıdır. Söz konusu değişken, diğer Dülükbaba ve Başkonuş ÖİDY'nin tersine, ziyaretçilerin ödeme eğilimleri üzerinde, beklentilere uygun olarak, negatif yönde etkili bulunmuştur. Yani, gruptaki birey sayısı arttıkça ÖDE değeri azalmakta, tersi durumda ise artmaktadır. Kayabaşı ÖİDY ziyaretçilerinin gruplarında bulunan birey sayıları incelendiğinde, gruptaki birey sayısının 1-5 arasında dağılım gösterdiği, ancak ağırlıklı olarak (%49.2) 2 kişide yoğunlaştığı görülmektedir. AHG değişkeninde olduğu gibi, ziyaretçiler, gruplarındaki birey sayısı bakımından da heterojen bir dağılım göstermeleri nedeniyle, ÖDE değişkeni ile ZGBS değişkeni arasındaki beklenen ilişki ortaya çıkmıştır.

- Çamburnu ÖİDY'ye giriş ücreti ÖDE'yi etkileyen değişkenler kapsamında, AHG, AKMH, AKY ve YYN değişkenleri tespit edilmiştir. Bu değişkenlerle ÖDE değerleri arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde; AHG, AKY ve YYN değişkenleri ile ÖDE arasında pozitif, AKMH değişkeni ile negatif yönlü anlamlı bir ilişki söz konusu olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar, ankete katılan AHG'si yüksek ve yaşlı ziyaretçiler ile ikamet ettikleri yerde tatil amacıyla ya da işi veya eğitimi gereği bulunanların, Çamburnu OİDY'ye daha yüksek giriş ücreti ÖDE'de olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, medeni durumları itibarıyla, bekâr ziyaretçilerin evlilerden daha yüksek düzeyde giriş ücreti ÖDE'de oldukları görülmektedir. Tespit edilen söz konusu değişkenler, ziyaretçilerin ÖDE düzeyindeki değişimin ancak %34.2'lik bir kısmını açıklayabilmektedir.

AHG değişkeninin ziyaretçilerin OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimi üzerinde pozitif yönde etkili olması, yüksek gelir düzeyine sahip ziyaretçilerin, düşük gelir seviyesindeki ziyaretçilere göre, daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde olması anlamına gelmektedir. Bu da, yöntemin teorik beklentileriyle paralellik göstermektedir. Bulgular bölümünde OİDY ziyaretçilerinin hanehalkı gelir düzeylerine ilişkin olarak verilen Tablo 29a incelendiğinde, Çamburnu OİDY'nin hemen hemen her gelir grubundaki ziyaretçiler tarafından ziyaret edildiği görülmektedir. Ziyaretçilerin gelir gruplarındaki bu heterojen dağılım nedeniyle, AHG değişkeni ile ÖDE değişkeni arasındaki beklenen ilişki ortaya çıkmıştır.

Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili olduğu ortaya çıkan bir diğer değişken de, ziyaretçilerin yaşlarına ilişkin değişkendir. Söz konusu değişken ile ÖDE değişkeni arasında, pozitif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Yani, yaşlı insanların genç insanlara göre, daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde oldukları ortaya çıkmaktadır. Bu durum, açık alanda bulunan ve ruhsal olarak insanı rahatlatan OİDY'lerin, yaşlılar için daha önemli ve gerekli olmasından kaynaklanabilir.

Ziyaretçilerin giriş ücreti ödeme eğilimi üzerinde pozitif yönde etkili olan bir diğer değişken de, ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerinin niteliğine ilişkin olarak geliştirilen değişkendir. YYN ile ÖDE arasında ortaya çıkan bu pozitif yönlü ilişki, geldiği yerleşim yerinde tatil amacıyla bulunan ya da işi gereği bulunan ziyaretçilerin, kendi memleketi olan ziyaretçilere göre, daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde olduklarını ifade etmektedir. Çamburnu OİDY ziyaretçileri, geldikleri yerleşim yerini ağırlıklı olarak (%71.2) kendi memleketi olarak ifade etmişlerdir. Ancak, geldiği yerleşim yerinde işi gereği bulunanların oranının da azımsanmayacak düzeyde olduğu görülmektedir. İş gereği geldiği yerleşim yerinde bulunan ziyaretçilerin yerli ziyaretçilere göre daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde olmaları, söz konusu ziyaretçilerin belki de, kendi memleketlerinde, Çamburnu OİDY benzeri bir rekreasyon alanının bulunmaması

nedeniyle, Çamburnu OİDY'ye daha fazla değer atfetmelerinden kaynaklanabilir.

Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde negatif yönlü bir etkiye sahip olan tek değişkenin AKMH olduğu görülmektedir. Çamburnu OİDY, ziyaretçilerin medeni durumları itibariyle incelendiğinde, ziyaretçilerin ağırlıklı olarak (%88.3) evli oldukları görülmektedir. Öte yandan, bekâr ziyaretçilerin oranı itibariyle, Çamburnu OİDY DKB'deki OİDY'ler arasında en yüksek orana (%11.7) sahiptir. AKMH ile ÖDE değişkenleri arasında negatif yönlü olarak ortaya çıkan bu ilişki, bekâr ziyaretçilerin evli ziyaretçilere oranla, Çamburnu OİDY'ye daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde olduklarını ifade etmektedir. Bu da, bekâr ziyaretçilerin diğer harcamalarının evli ziyaretçilere göre, daha düşük düzeylerde olmasından ve bütçelerinden bu tür etkinlikler için daha fazla pay ayırmalarının mümkün olmasından kaynaklanabilir.

- Sazalan OİDY'ye giriş ücreti ÖDE'yi etkileyen değişkenler kapsamında, sadece AHG değişkeni olduğu ve bu değişken ile ÖDE arasındaki ilişkinin pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Daha açık bir ifade ile, aylık hanehalkı geliri yüksek olan ziyaretçiler Sazalan OİDY'ye daha fazla giriş ücreti ÖDE'dedir. Öte yandan, tespit edilen bu değişken, ziyaretçilerin ÖDE düzeyindeki değişimin %41'lik bir kısmını açıklayabilmektedir.

Ankete katılan ziyaretçilerin AHG değişkeninin, diğer OİDY'lerde olduğu gibi, Sazalan OİDY'de de ziyaretçilerin OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili olduğu, yani gelir seviyesi yüksek ziyaretçilerin düşük olanlara göre daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde olduğu görülmektedir. Söz konusu değişkenin, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin ödeme eğilimleri üzerinde etkili olan tek değişken olmasına rağmen, ziyaretçilerin ödeme eğilimlerindeki değişimi diğer OİDY'lere göre daha yüksek oranda açıkladığı anlaşılmaktadır.

Sazalan OİDY ziyaretçileri, ödeme eğilimleri üzerinde tek etkili değişken olan AHG değişkeni yönünden incelendiğinde, ziyaretçilerin ağırlıklı olarak (%83.3) 201 – 300 ve 301 – 400 milyon TL gelir gruplarında yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 29a). Halbuki, diğer OİDY'lerde her gelir grubundan ziyaretçiye rastlamak mümkün olmaktadır. Bu durumun temel nedeninin, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin ağırlıklı olarak köy (%30.3) ve ilçe (%66.7) düzeyindeki yerleşim birimlerinden geliyor olması ve halihazırda yaptıkları iş türü yönünden de memur (%48.5) ve esnaflardan (%27.3) oluşmasının olduğu ifade edilebilir.

Sazalan OİDY ziyaretçilerinin aylık hanehalkı gelirlerinin ağırlıklı olarak 400 milyon TL'nin altında olan ziyaretçilerden oluşması, AHG değişkeninin onların giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili olan tek faktör haline getirdiği düşünülmektedir. Nitekim, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin hipotetik olarak geliştirilen 4 farklı durum için elde edilen ortalama ödeme eğilimi değerleri incelendiğinde, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin OÖDE değerlerinin diğer OİDY'lere ilişkin OÖDE değerlerine göre, daha düşük seviyelerde gerçekleştiği görülmektedir.

- Soğuksu OİDY'ye giriş ücreti ÖDE'yi etkileyen değişkenler kapsamında, sadece YYT değişkeni olduğu ve bu değişken ile ÖDE arasındaki ilişkinin negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, ziyaretçilerin geldikleri YYT köyden şehre doğru değiştikçe, Soğuksu OİDY'de kişi başına giriş ücreti ÖDE'de azalma olduğunu ifade etmektedir. Tespit edilen bu değişken, ziyaretçilerin ÖDE düzeyindeki değişimin ancak %15'lik bir kısmını açıklayabilmektedir.

Görüldüğü gibi, Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin alana giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili olan tek değişken, ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerinin türüdür. Söz konusu değişken, Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin ödeme eğilimleri üzerinde negatif yönlü bir etkiye sahiptir. Bu durum, yerleşim yeri türü itibariyle şehirden gelen ziyaretçilerin, ilçelerden gelen ziyaretçilere göre daha düşük giriş ücreti ödeme eğilimine katlanmak istediğini göstermektedir.

Soğuksu OİDY, daha önce ayrıntılı bir şekilde açıklandığı gibi, Gümüşhane ilinin Torul ilçesine 12 km mesafede yer alan bir OİDY'dir. Ziyaretçilerinin büyük oranda Torul ve çevresinden gelen insanlardan oluştuğu görülmektedir (Ek Tablo 1c). Soğuksu OİDY ziyaretçileri, geldikleri yerleşim yeri türü itibariyle incelendiğinde, ziyaretçilerin ağırlıklı olarak köy (%11.0) ve ilçe (%72.6) düzeyindeki yerleşim birimlerinden geldiği anlaşılmaktadır. Bu OİDY'ye şehirden gelenlerin oranı sadece %16.4'tür. Bu durumun temel nedeninin, OİDY'nin büyük şehir merkezlerinden uzakta yer alması olduğu düşünülebilir. Torul ilçesinden gelen ziyaretçilere göre, daha fazla seyahat maliyetine katlanarak OİDY'ye gelen ziyaretçilerin, temel ihtiyaçlarını bile tam anlamıyla karşılayamayan Soğuksu OİDY'ye yüksek seviyede giriş ücreti ödeme eğiliminde olmamaları normal karşılanmalıdır.

- Kapıçam OİDY'ye giriş ücreti ÖDE'yi etkileyen değişkenler kapsamında, AHG ve YZS değişkenleri olduğu ve bu değişkenler ile ÖDE arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu

tespit edilmiştir. Bir başka ifade ile, ankete katılan ziyaretçiler, aylık hanehalkı gelirleri ve yıl içerisinde yaptıkları ziyaret sayısı arttıkça, Kapıçam OİDY'de daha yüksek giriş ücreti ÖDE'dedir. Tespit edilen bu değişken, ziyaretçilerin ÖDE düzeyindeki değişimin %6.8'lik oldukça küçük bir kısmını açıklayabilmektedir.

Kapıçam OİDY ziyaretçilerinin OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimini etkileyen AGH değişkeni, diğer OİDY'lerde olduğu gibi, ziyaretçilerin ödeme eğilimi üzerinde pozitif yönde etkili olmaktadır. Yani, yüksek gelir düzeyindeki ziyaretçiler, düşük olanlara oranla daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde olmaktadır.

Kapıçam OİDY'nin Kahramanmaraş'a 13 km mesafede yer alan bir rekreasyon alanı olması ve ziyaretçilerin ağırlıklı olarak (%72.2) Kahramanmaraş'tan gelmesi nedenleriyle, ziyaretçiler yüksek seyahat maliyetleriyle karşılaşmamaktadır. Dolayısıyla, her gelir grubundan insan, OİDY'yi rahatlıkla ziyaret edebilmektedir. Seyahat maliyeti değişkeninin, ziyaretçilerin ödeme eğilimi üzerinde etkili olmaması nedeniyle de, ziyaretçiler OİDY'ye daha yüksek giriş ücreti ödeme eğiliminde olmaktadır. Fakat, gelir seviyesi yüksek olan ziyaretçilerin düşük olanlara göre, yıl içerisinde OİDY'yi daha fazla sayıda ziyaret ettikleri ve daha yüksek giriş ücreti ödeme eğilimine katılmak eğiliminde oldukları da görülmektedir.

Kapıçam OİDY ziyaretçilerinin giriş ücreti ödeme eğilimi üzerinde etkili olan bir diğer değişken de, ziyaretçilerin bir yıl içerisinde gerçekleştirdikleri ziyaret sayısıdır. Söz konusu değişken, ziyaretçilerin ödeme eğilimlerini pozitif yönde etkilemektedir. Yani, bir yıl içerisinde daha fazla sayıda ziyarette bulunan ziyaretçiler, daha az sayıda ziyarette bulunanlara göre, daha yüksek düzeyde giriş ücreti ödeme eğilimine katılmak istemektedirler. Bu durumun, normal koşullarda beklentilerle ters olduğu düşünülebilir. Zira, bir yıl içerisinde fazla sayıda ziyarette bulunan ziyaretçilerin daha az giriş ücreti ödeme eğiliminde olmaları beklenebilir. Yukarıda ifade edildiği gibi, Kapıçam OİDY'nin şehir merkezine çok yakın mesafede yer alması nedeniyle, ziyaretçilerin çok düşük seyahat maliyetine maruz kalması ve OİDY'de ihtiyaçlarını istediği düzeyde karşılayabilmesi nedeniyle, yıl içerisinde daha fazla sayıda ziyaret edebilmekte ve daha fazla giriş ücreti ödemeye razı olmaktadır.

- Başkonuş OİDY'ye giriş ücreti ÖDE'yi etkileyen değişkenler kapsamında, ZGBS, ARA ve AKS değişkenleri olduğu ve bu değişkenlerle ÖDE arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde; ZGBS ve AKS değişkenleri ile ankete katılan ziyaretçilerin Başkonuş

OİDY’de kişi başına giriş ücreti ÖDE arasında pozitif yönlü, ARA değişkeni ile ise negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bir başka ifade ile, ankete katılan ziyaretçiler, gruplarındaki birey sayısı arttıkça ve alanda kalınan süre uzadıkça, Başkonuş OİDY’ye daha yüksek giriş ücreti ÖDE’dedir. Diğer taraftan, ziyaretçilerin gidebilecekleri alternatif rekreasyon alanları var ise, daha az miktarda giriş ücreti ÖDE’de oldukları görülmektedir. Tespit edilen bu değişken, ziyaretçilerin ÖDE düzeyindeki değişimin %15.1’lik bir kısmını açıklayabilmektedir.

ZGBS değişkeninin Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde pozitif yönde etkili olması, beklentilerle ters düşmektedir. Zira, ziyaretçi grubundaki birey sayısının artmasının giriş ücreti ödeme eğilimini düşürmesi beklenir. Halbuki, Başkonuş OİDY’de ziyaretçi grubundaki birey sayısının artması, OİDY’ye giriş ücreti ödem eğiliminin artmasına neden olmaktadır. Bu durumun, ziyaretçilerin OİDY’de gerçekleştirdikleri rekreasyonel etkinlik ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Başkonuş OİDY ziyaretçileri, alanda gerçekleştirdikleri rekreasyonel etkinlik yönünden incelendiğinde, ziyaretçilerin ağırlıklı olarak (%86.9) piknik yapmak amacıyla OİDY’yi ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır. Piknik yapma etkinliğinin çok sayıdaki insan grubuyla daha zevkli olacağı düşüncesinden hareketle, OİDY’den daha fazla düzeyde fayda elde eden ziyaretçilerin daha az elde edenlere göre, daha yüksek giriş ücreti ödeme eğiliminde olması olağan karşılanmalıdır.

Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde pozitif yönde etkili olan bir diğer değişken de ziyaretçilerin alanda kalma sürelerine ilişkin değişkendir. Ziyaretçilerin alanda kalma sürelerinin uzaması, OİDY’den sağlanacak faydayı artıracığından; alanda kalma süresi uzun olan ziyaretçiler, kısa olanlara göre daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde olabileceklerdir. Ziyaretçilerin alanda kalma süreleri, genellikle geldikleri yerleşim yerinin OİDY’ye uzaklığıyla ve ulaşım yolunun niteliğiyle doğrudan ilgilidir. Yani, yakın mesafeden gelen ziyaretçiler uzaktan gelenlere oranla, iyi nitelikli ulaşım yoluna sahip olanlar, bozuk nitelikteki ulaşım yoluna sahip olanlara göre, daha uzun süre OİDY’de kalma şansına sahip olabileceklerdir. Dolayısıyla, ziyaretçilerin alanda daha fazla kalarak elde edecekleri faydayı artırmak için, OİDY’ler, ulaşım yönünden insanların rahatlıkla ziyaret edebilecekleri ve yerleşim yerlerine fazla uzak olmayan orman alanlarında tefrik ve tesis edilmelidir.

Ziyaretçilerin gidebilecekleri ya da gittikleri alternatif rekreasyon alanlarının

varlığına ilişkin değişkenin, Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde beklenildiği gibi negatif yönlü bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, gidebileceği alternatif rekreasyon alanı olmayan ziyaretçilerin, olanlara göre, daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde oldukları anlamına gelmektedir. Başkonuş OİDY'yi kendisi için alternatifsiz gören ziyaretçiler, söz konusu OİDY'ye daha fazla giriş ücreti ödeme eğilimine sahip olmaktadır. OİDY ziyaretçileri alternatif rekreasyon alanına sahip olup olmadıkları konusunda incelendiğinde, ziyaretçilerin ağırlıklı olarak (%80.6) alternatif rekreasyon alanına sahip oldukları görülmektedir. Ziyaretçilerin sadece %19.4'lük bir kısmı Başkonuş OİDY'yi kendisi için alternatifi olmayan rekreasyon alanı olarak görmekte ve diğer ziyaretçilere göre daha yüksek giriş ücreti ödemeye katlanmaktadır.

- Dülükbaba OİDY'ye giriş ücreti ÖDE'yi etkileyen değişkenler kapsamında, YYU, YZS, ZGBS ve TSMİ değişkenleri olduğu ve bu değişkenlerle ÖDE arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde; YYU, YZS ve ZGBS değişkenleri ile ankete katılan ziyaretçilerin Dülükbaba OİDY'ye kişi başına ÖDE arasında pozitif yönlü, TSMİ değişkeni ile de negatif yönlü anlamlı bir ilişki söz konusudur. Bir başka ifade ile, ankete katılan ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerinin uzaklığı, yıl içerisinde yaptıkları ziyaretin sayısı ve gruplarındaki birey sayısı arttıkça, Dülükbaba OİDY'ye daha yüksek giriş ücreti ÖDE'de olmaktadır. Diğer taraftan, ziyaretçilerin Dülükbaba OİDY'ye yaptıkları ziyaretin toplam maliyeti yükseldikçe, daha az miktarda giriş ücreti ÖDE'de oldukları görülmektedir. Tespit edilen bu değişken, ziyaretçilerin ÖDE düzeyindeki değişimin %6.8'lik bir kısmını açıklayabilmektedir.

Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerinin OİDY'ye olan uzaklığının, ziyaretçilerin OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde pozitif yönde etkili olduğu görülmektedir. Bu, Gaziantep şehir merkezine çok yakın mesafede bulunan Dülükbaba OİDY'ye merkez ilçelere göre, kısmen daha uzakta bulunan ilçelerden gelen ziyaretçilerin, muhtemelen kendi yaşadıkları yerleşim yerinin yakın çevresinde benzer nitelikleri taşıyan başka rekreasyon alanlarının olmaması nedeniyle, daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde oldukları anlamına gelmektedir.

Ziyaretçilerin bir yıl içerisinde yaptıkları ziyaret sayısı ve ziyaretçi grubundaki birey sayısı değişkenleri, Kapıçam OİDY için ifade edilen nedenlerle, Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin ödeme eğilimleri üzerinde de pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Nitekim, Dülükbaba OİDY, Kapıçam OİDY ile bir çok yönden benzerlik

göstermektedir. Her ikisi de şehir merkezine çok yakın olup, Gaziantep – Kahramanmaraş karayolu üzerinde yer almaktadır. Ziyaretçiler, ulaşımın kolay ve ucuz olması nedenleriyle, yüksek düzeyde seyahat maliyetine katlanmak zorunda olmadıkları için ÖİDY'leri çok sayıda ve genellikle de piknik amaçlı ziyaret ettikleri için fazla sayıda insan bir arada ziyaret etmektedirler. Bu nitelikteki ziyaretleri de gelir seviyeleri yüksek olan ziyaretçilerin gerçekleştirmesi mümkün olabilir. Dolayısıyla, gelir seviyesi yüksek olan ziyaretçilerin de, daha yüksek giriş ücreti ödeme eğiliminde olması beklenmelidir.

Dülükbaba ÖİDY ziyaretçilerinin giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili olan bir diğer değişken de, Kapıçam ÖİDY'de etkili olmayan TSM1 (sadece yakıt giderleri dahil edilerek ziyaretçi grubu için hesaplanan seyahat maliyeti) değişkenidir. Söz konusu değişken diğer değişkenlerin aksine, ziyaretçilerin ödeme eğilimleri üzerinde negatif yönde etkili olmaktadır. Yani, yüksek seyahat maliyetine katlanmak durumunda olan ziyaretçiler, düşük seyahat maliyetine katlananlara göre, daha az giriş ücreti ödeme eğilimindedirler.

Araştırma konusu ÖİDY'lere ilişkin olarak yapılan bu değerlendirmelerden sonra, ziyaretçilerin ÖDE değerleri üzerinde etkili olan değişkenlerin ayrıntılı bir şekilde incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmadığından, sadece Hanley (1989)'in yaptığı çalışmada elde edilen bulgular dikkate alınarak, ziyaretçilerin ÖDE'leri üzerinde etkili olan değişkenler karşılaştırılmıştır. Hanley'in çalışmasında elde ettiği bulgulara göre, seyahat edilen uzaklık, alanda harcanan zaman, yıllık ziyaret sayısı, gelir düzeyi, ziyaretçi grubunun büyüklüğü, yaş, tatilciler/günübirlik ziyaretçiler, amaçlı/amaçsız ziyaretçiler, ziyaretçilerin koruma derneği üyesi olup olmaması, anketlerin yüz-yüze görüşme veya kendi kendine doldurma yoluyla yapılmış olması, soruların açık uçlu/kapalı uçlu sorulardan oluşması gibi 11 değişkenin modele girebilmiş olmasına rağmen, ziyaretçilerin ÖDE'sindeki değişimin ancak %4.5'ini açıklayabildiği anlaşılmaktadır.

Hanley'in incelediği ve bu çalışmada da modele katılan değişkenlerin, ziyaretçilerin ödeme eğilimlerini etkileme yönleri incelendiğinde, 7 ÖİDY'de ÖDE bağımlı değişkeni üzerinde etkili olarak modele giren YYU, ARA, YZS, ZGBS ve AKY değişkenlerinin etki yönleri ile, Hanley'in elde ettiği sonuçlar benzerlik göstermektedir. Fakat, AHG ve AKS değişkenleri Hanley'in çalışmasında negatif yönde etkili olurken, diğer bir ifade ile, ziyaretçilerin gelir düzeylerinin yükselmesi ve alanda kalma süresinin uzaması, ziyaretçilerin alana giriş ücreti ödeme eğilimlerini azaltırken, bu çalışmada incelenen Kayabaşı, Çamburnu, Sazalan ve Kapıçam ÖİDY'lerde pozitif yönde etkili olduğu, yani,

söz konusu değişkenlerin artması durumunda ziyaretçilerin alana giriş ücreti ödeme eğilimlerinin de arttığı görülmektedir.

Ziyaretçilerin rekreasyon alanlarına giriş ücreti ÖDE değerlerini etkileyen değişkenler kapsamında yukarıda verilen sonuçlar ve yapılan değerlendirmeler incelendiğinde; çoklu regresyon analizinde modele anlamlı bir şekilde girebilen değişkenlerin, ÖDE değerlerindeki değişimi açıklama oranlarının %5 ile 50 arasında değiştiği görülmektedir. Aslında bu oranın %50'inin üzerinde olması beklenmektedir. Fakat, bu zamana kadar yapılan çalışmalarda, Hanley'in çalışmasında görüldüğü gibi, genellikle benzer sonuçlar elde edilmiştir. Daha iyi sonuçlar elde etmek amacıyla, çoklu regresyon analizine katılan bağımsız değişkenler dışında ziyaretçilerin sosyo-ekonomik özelliklerine ilişkin başka değişkenlerin de analize katılması gerektiği ifade edilebilir.

4.3. Rekreasyonel Yararlanma Değeri Bulgularının Karşılaştırılması

Araştırma konusu olarak seçilen 7 OİDY'ye ilişkin olarak SMY ve KDY yardımıyla hesaplanan rekreasyonel yararlanma değerleri, çoklu regresyon analizi yardımıyla belirlenen ziyaretçilerin bir yıl içerisindeki ziyaret sayısını ve OİDY'lere giriş ücreti ÖDE'yi etkileyen değişkenler açısından karşılaştırılmış ve elde edilen bulgular alt başlıklar halinde tartışılmıştır.

4.3.1. Orman İçi Dinlenme Yerlerinin Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi Bulguları Açısından Karşılaştırılması

SMY'ye göre elde edilen bulgular, TR değerleri ve YZS'yi etkileyen değişkenler olmak üzere iki alt başlık halinde ele alınmış ve OİDY'ler bu iki açıdan birbirleriyle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

4.3.1.1. Tüketici Rantı Değerlerine İlişkin Bulguların Karşılaştırılması

Araştırma konusu 7 OİDY için SMY ile elde edilen BTR değeri yardımıyla, yıllık TTR değeri ve hektar başına TTR değerleri hesaplanmış ve bulgular ilgili başlıklar altında verilmiştir. Bu bölümde, OİDY'ler için elde edilen TR değerleri birbirleriyle karşılaştırılarak değerlendirilecektir.

BTR değerleri açısından OİDY'ler incelendiğinde; en yüksek BTR değeri 22,79

milyon TL ile Kayabaşı OİDY için ve en düşük BTR değeri ise, Dülükbaba OİDY için 6,77 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Görüldüğü gibi, en düşük BTR değeri ile en yüksek BTR değeri arasında yaklaşık 6 kat fark bulunmaktadır. Bireysel SMY'ye göre elde edilen ve OİDY'lerden rekreasyonel amaçlarla yararlanma değerini ifade eden en küçük değer olan BTR değerleri arasındaki bu farkın, YZS ile TSM arasında gerçekleştirilen regresyon analizinde TSM değişkeninin ilişki katsayısına bağlı olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu kapsamda yapılan diğer araştırmalarda (Hanley, 1998; Willis, 1991; Damigos, 2001) olduğu gibi bu araştırmada da yüksek R^2 değerleri ve ilişki katsayıları elde edilememiştir. Çünkü, ilişkinin ortaya çıkabilmesi için bağımlı değişkenin verileri arasında yeterli varyasyonun (farklılığın) olması gerekmektedir. Dolayısıyla, farklı bölgelerden ziyaretçi alamayan OİDY'lerde SMY yerine KDY'inin uygulanmasının daha faydalı sonuçlar ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir.

Araştırma konusu 7 OİDY için elde edilen BTR değerleri ve OİDY'lerin yıllık ziyaretçi sayıları dikkate alınarak hesaplanan yıllık TTR değerleri incelendiğinde; en yüksek TTR değerinin (2 843 601 600 000 TL) Dülükbaba OİDY'ye, en düşük TTR değerinin (23 145 469 274 TL) ise, Soğuksu OİDY'ye ait olduğu görülmektedir. Burada, Dülükbaba en düşük BTR değerine sahip olmasına rağmen, yıllık ziyaretçi sayısının çok yüksek (420 000 kişi/yıl) olması nedeniyle, en büyük TTR değerine sahip olmaktadır. Diğer yandan, neredeyse Dülükbaba OİDY'nin iki katı BTR değerine sahip olan Soğuksu OİDY ise, yıllık ziyaretçi sayının (2 000 kişi/yıl) çok düşük olması nedeniyle, en düşük TTR değerine sahip olmaktadır.

Bu araştırmada hesaplanan bir diğer TR değeri de, hektar başına TTR değeridir. Söz konusu değer açısından OİDY'ler incelendiğinde; hektar başına en yüksek TTR değerinin (14 218 009 479 TL) yine Dülükbaba OİDY'ye, en düşük değer (1 285 859 404 TL) ise, aynı şekilde Soğuksu OİDY'ye ait olduğu görülmektedir.

4.3.1.2. Rekreasyon Talebini Etkileyen Değişkenlerin Karşılaştırılması

Araştırma konusu OİDY'lerin rekreasyon talebini etkileyen değişkenler kapsamında elde edilen bulgular incelendiğinde, rekreasyon talebini etkileyen değişkenlerin OİDY'lere göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Nitekim, Kayabaşı, Çamburnu ve Dülükbaba OİDY'lerinin rekreasyon talebi üzerinde 4, Sazalan ve Başkonuş OİDY'lerinde 3 ve Soğuksu ile Kapıçam OİDY'lerinde ise, 2 değişken etkili olmaktadır.

OİDY'lerinin rekreasyon talebini etkileyen değişkenler topluca değerlendirildiğinde, TSM, YYT, YYN, YYU, AHG, OTOS, AKYKT, AKÖD, AKC, ARA ve ZGBS değişkenlerinin OİDY rekreasyon taleplerini etkilediği görülmektedir.

Ziyaretçilerin rekreasyon talepleri üzerinde kuvvetli bir şekilde etkili olması beklenen TSM ve AHG değişkenleri incelendiğinde, TSM değişkeninin Dülükbaba OİDY dışındaki 6 OİDY'de etkili olmasına karşılık, AHG değişkeninin sadece Dülükbaba ve Kapıçam OİDY'lerinde etkili olduğu görülmektedir.

TSM değişkeninin Dülükbaba OİDY'nin rekreasyon talebi üzerinde etkili olmamasının nedeninin, söz konusu OİDY'nin Gaziantep ilinin çok yakınında olması nedeniyle seyahat giderlerinin çok fazla olmaması ve buna bağlı olarak ta, ziyaretçilerin çok düşük maliyetlerle rahatlıkla Dülükbaba OİDY'yi rekreasyonel amaçlarla ziyaret edebilmelerinin mümkün olması olduğu düşünülmektedir.

Ankete katılan ziyaretçilerin yaşadıkları yerleşim yerine ilişkin olarak belirlenen değişkenler incelendiğinde, YYT'nin Kayabaşı OİDY'de pozitif yönde, YYU'nun Kayabaşı ve Dülükbaba OİDY'lerde negatif yönde ve son olarak YYN'nin ise, Sazalan OİDY'de negatif yönde etkili olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlara göre, Kayabaşı OİDY yerleşim yerlerine uzak mesafede yer alması nedeniyle YYT ve YYU değişkenlerinin rekreasyon talebi üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Daha açık bir ifade ile, yakın mesafeden ve ilçe - şehir gibi büyük yerleşim yerlerinden gelen ziyaretçiler yıl içerisinde Kayabaşı OİDY'yi daha fazla sayıda, uzak mesafeden ve köy - belde gibi küçük yerleşim yerlerinden gelen ziyaretçiler ise, daha az sayıda ziyaret etmekte ya da ziyaret etme eğilimindedir.

Diğer yandan, YYN değişkeninin Sazalan OİDY'nin rekreasyon talebi üzerinde etkili olması, söz konusu OİDY'nin ziyaretçilerinin yaşadıkları yerleşim yerlerinin büyük oranda (%84.8) kendi memleketi olması nedeniyle, geldiği yerleşim yerleri kendi memleketi olan ziyaretçilerin, öğrenimi ya da işi gereği o yerleşim yerinde bulunan ziyaretçilerden daha fazla sayıda ziyaret ettiği ya da ziyaret etme eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır.

OİDY'lerinin rekreasyon talebi üzerinde etkili olan ziyaretçi özellikleri ele alındığında, Sazalan OİDY'de AKY pozitif yönde, Başkonuş'ta AKC pozitif ve AKÖD negatif yönde, Çamburnu'nda AKYKT negatif yönde etkili olduğu görülmektedir. Diğer yandan, AKS'nin Sazalan'da pozitif, OTOS'un Çamburnu'nda pozitif Soğuksu'da negatif yönde, ARA'nın ise Başkonuş'ta negatif yönde etkili olduğu dikkati çekmektedir.

4.3.2. Koşullu Değerlendirme Yöntemi Bulgularının Karşılaştırılması

Araştırma alanı 7 OİDY için KDY'ye göre elde edilen rekreasyonel yararlanma değeri bulguları, giriş ücreti ÖDE değerleri ve giriş ücreti ÖDE'yi etkileyen değişkenler açısından OİDY'ler karşılaştırılmış ve elde edilen bulgulara ilişkin değerlendirmeler alt başlıklar halinde verilmiştir.

4.3.2.1. Giriş Ücreti Ödeme Eğilimi Değerlerinin Karşılaştırılması

Araştırma kapsamındaki 7 OİDY için KDY ile hesaplanan rekreasyonel yararlanma değerlerini ifade eden ÖDE değerlerinin, OİDY'lere göre farklılık gösterip göstermediği aşağıda irdelenmiştir.

- OİDY'lerinin mevcut durumu için en yüksek ortalama giriş ücreti ÖDE değeri kişi başına 734 750 TL ile Kapıçam OİDY için, en düşük ortalama giriş ücreti ÖDE ise, 471 212 TL ile Sazalan OİDY için elde edilmiştir.

Burada, ankete katılan ziyaretçilerin Kapıçam OİDY'nin Kahramanmaraş'a çok yakın olması, OİDY içinde ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde tesis bulunması ve ziyaretçilerin bu tesislerden yeterince faydalanabilmeleri nedenleriyle, ziyaretçilerin söz konusu OİDY'ye en yüksek giriş ücreti ödeme eğiliminde oldukları görülmektedir. Öte yandan, çok sınırlı düzeyde imkânlarla sahip olan Sazalan OİDY'de ziyaretçiler, var olan imkânlardan bile yeterince faydalanamadıkları için, diğer bütün OİDY'lerden daha düşük bir giriş ücreti ödeme eğilimine katılmak istedikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, ziyaretçilerin OİDY'lere giriş ücreti ödeme eğilimlerinin, OİDY'de bulunan imkânlar ve ziyaretçilerin söz konusu imkânlardan faydalanma düzeyleri ile doğrudan ilişkili olduğunu ifade etmek mümkündür.

- OİDY'lerinde var olan imkânların sayılarının artırıldığı durumu ifade eden *GD 1* için ise, en yüksek ortalama giriş ücreti ÖDE, 1 322 750 TL ile Dülükbaba, en düşük ise, Başkonuş OİDY için 723 250 TL olarak hesaplanmıştır.

Dülükbaba OİDY'de ankete katılan ziyaretçilerin, OİDY'de bulunan imkânların sayılarının artırılması durumunda OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimlerini, mevcut duruma göre, %63 oranında artırarak en yüksek giriş ücreti ödeme eğilimine katılmak istedikleri görülmektedir. Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin OİDY'de yapılacak söz konusu değişiklik için yaptıkları bu artış, OİDY'ler içindeki en yüksek artıştır. Bunun temel nedeni

olarak, Dülükbaba OİDY'nin Gaziantep çevresindeki tek OİDY olması nedeniyle, çok yoğun bir şekilde kullanılması ve alanda yeterince imkân bulunmasına rağmen, aşırı talepten dolayı ziyaretçilerin mevcut imkânlardan istedikleri düzeyde faydalanamamaları gösterilebilir. Bu eksikliğin giderilmesi durumunda ise, ziyaretçilerin çok yüksek giriş ücretine bile katlanabilecekleri görülmektedir. Bu durumda, mevcut saha içerisinde imkânların artırılması mümkün değilse, sahayı olabildiğince genişleterek ziyaretçilerin kullanımına açmak, OİDY'nin koruma-kullanma dengesini sağlamak açısından yararlı olacaktır.

Öte yandan, Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin ise, alandaki mevcut imkânların sayılarının artırılması durumunda, OİDY'ye giriş ücreti ödeme eğilimlerini sadece %28 oranında artırdıkları ve OİDY'ler içerisinde en düşük giriş ücreti ödeme eğilimine katlanmak istedikleri anlaşılmaktadır. Bu durumun temel nedeninin de, OİDY'de bulunan imkânların ziyaretçiler tarafından yeterli kabul edilmesi ve OİDY'nin kapladığı sahanın küçük (30 ha) olması nedeniyle, OİDY'nin doğal yapısının tesis edilecek yeni imkânlarla bozulmasının istenmemesi olduğu düşünülebilir.

- OİDY'leri için geliştirilen bir diğer hipotetik durum olan, alanda yapılmasına izin verilen rekreasyonel aktivitelerin OİDY'nin özelliğine göre, sayılarının artırılması durumunu ifade eden *Gelişmiş Durum 2* için, en yüksek OÖDE değeri 1 421 350 TL ile Kapiçam OİDY için, en düşük OÖDE değeri ise, 775 758 TL ile Sazalan OİDY için hesaplanmıştır.

Kapiçam OİDY'de ankete katılan ziyaretçilerin, OİDY'de izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılması durumunda alana giriş ücreti ödeme eğilimlerini, OİDY'nin mevcut durumuna göre, %48 artırarak en yüksek giriş ücreti ödeme eğiliminde oldukları görülmektedir. OİDY'lerin mevcut durumuna göre de en yüksek OÖDE değerine sahip olan Kapiçam OİDY'nin, alanda izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılması durumunda da en yüksek OÖDE değerine sahip olması, OİDY ziyaretçilerinin alanda bulunan imkânların sayılarının artırılmasından ziyade, izin verilen etkinliklerin sayılarının artırılmasını istedikleri ve bu durum için de, giriş ücreti ÖDE'yi yaklaşık %48 artırdıkları anlaşılmaktadır.

OİDY'lerde izin verilen etkinliklerin artırılması durumunda, ziyaretçilerin mevcut duruma göre, alana giriş ücreti ödeme eğilimlerini %39 artırmalarına rağmen, en düşük OÖDE değerine sahip olan OİDY'nin, Sazalan OİDY olduğu görülmektedir. Zaten, mevcut durum itibarıyla de Sazalan OİDY'nin en düşük OÖDE değerine sahip olduğu

anlaşılmaktadır. Bu düşük OÖDE değerinin, ziyaretçilerin aylık hanehalkı gelir düzeyleriyle doğrudan ilgili olduğu düşünülmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi, aylık hanehalkı gelirleri 201 – 300 ve 301 – 400 milyon TL gelir basamaklarında yoğunlaşan ziyaretçilerin, daha yüksek düzeyde giriş ücreti ödeme eğiliminde olması da beklenmemelidir.

- Alanlardaki imkân ve aktivitelerden sonra, OİDY'lerinin kapladığı alanın yarıya indirilmesi durumundaki giriş ücreti ÖDE'leri incelendiğinde, en yüksek ÖDE, 752 350 TL ile Kapıçam OİDY için hesaplanırken, en düşük ÖDE, 284 659 TL ile Çamburnu OİDY için elde edilmiştir.

OİDY'lerin kapladığı alanların yarıya indirilmesi durumunda, alanın daralması ve imkânların daha yoğun kullanılması nedeniyle, ziyaretçilerin doğal olarak giriş ücreti ödeme eğilimlerini düşürmeleri beklenir. Ancak, Kapıçam ve Sazalan OİDY'lerde mevcut duruma göre, ziyaretçilerin giriş ücreti ödeme eğilimlerinde düşüş yerine sırasıyla, %2 ve %7'lik bir artış söz konusu olduğu görülmektedir. Bu durumda, Kapıçam OİDY için en yüksek OÖDE değerinin elde edildiği anlaşılmaktadır. Kapıçam OİDY'nin kapladığı alanın yarıya indirilmesinin, söz konusu OİDY'nin kapladığı alanın gereğinden fazla olması ve yoğun bir kullanıma konu olmaması nedeniyle, ziyaretçilerin giriş ücreti ödeme eğilimi üzerinde etkili olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, Kapıçam OİDY için tahsis edilen, fakat yoğun bir şekilde kullanılmayan kısmının odun eksenli ürün ya da odun-dışı orman ürünleri üretimi amacıyla kapatılması düşünülebilir.

Diğer yandan, Çamburnu OİDY'nin kapladığı alanın yarıya indirilmesi durumunda ise, ziyaretçilerin giriş ücreti ödeme eğilimlerini %43 oranında düşürdükleri görülmektedir. OİDY'ler topluca incelendiğinde, kapladığı alan yarıya indirilen OİDY'ler içerisinde OÖDE değeri en fazla düşen OİDY'nin Çamburnu olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun, OİDY'nin mevcut halinin zaten yetersiz olması, alanın yarıya indirilmesi durumunda ise, tamamen yetersiz olacağından kaynaklandığı düşünülebilir.

OİDY'ler için elde edilen yıllık TÖDE değerleri açısından ise, OİDY'ler için hipotetik olarak geliştirilen bütün durumlar için en yüksek TÖDE değeri Dülükbaba, en düşük TÖDE değeri ise, Soğuksu OİDY için elde edilmiştir. Görüldüğü gibi, çok yüksek ziyaretçi potansiyeline sahip olması nedeniyle, Dülükbaba OİDY en yüksek TTR ve TÖDE değerlerine sahip olmaktadır.

Son olarak, OİDY'ler hektar başına TÖDE değerleri açısından karşılaştırıldığında,

OİDY'ler için hipotetik olarak geliştirilen bütün durumlar için, en yüksek TÖDE değerinin Dülükbaba, en düşük TÖDE değerinin ise Çamburnu OİDY için elde edilmiş olduğu görülmektedir. Yıllık TÖDE değerleri açısından, Çamburnu OİDY, Sazalan ve Soğuksu OİDY'lere yakın değerlere sahip olmasına rağmen, kapladığı alanın söz konusu OİDY'lerden daha fazla olması nedeniyle, hektar başına daha düşük TÖDE değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Özetle, verilen bu karşılaştırmalardan da anlaşıldığı üzere, OİDY'ler için geliştirilen durumlar için elde edilen ÖDE değerleri arasında farklılık olduğu gibi, OİDY'ler arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Söz konusu farklılığın Tek Yönlü Varyans analizi yardımıyla denetimi yapılmış ve sonuçta *Gelişmiş Durum 2* dışındaki üç durum için elde edilen ÖDE değerleri açısından OİDY'ler arasındaki farklılığın istatistiksel anlamda da önemli olduğu anlaşılmıştır. Bu noktada, OİDY'ler arasındaki bu farklılığın; OİDY'lerin yerleşim yerlerine uzaklıkları, ulaşım imkânları, sahip olduğu imkânlar ve diğer özellikler ile ziyaretçilerin sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özelliklerinin farklı olmasından kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Araştırma konusu OİDY'ler, işletme şekilleri bakımından incelendiğinde, Soğuksu dışındaki 6 OİDY'nin fiili olarak müstecir adı verilen özel işletmeciler tarafından, ziyaretçi potansiyeline göre belirlenen yıllık ücret karşılığı işletildiği tespit edilmiştir. Soğuksu OİDY ise, ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte bazı imkânların tesis edilmiş olmasına rağmen, ziyaretçi potansiyelinin ve hedef kitlesinin çok sınırlı olması ve yeterli içme ve kullanma suyunun bulunmaması nedenleriyle, henüz tam anlamıyla işletilememektedir.

2001 yılı itibariyle OİDY'lerden MP yönetiminin elde ettiği gelirler incelendiğinde, Kayabaşı'ndan 3 milyar 428 milyon TL, Çamburnu'ndan 4 milyar 509 milyon TL, Sazalan'ndan 462 milyon TL (Anonim, 2001), Dülükbaba'dan 116 milyar 686 milyon TL, Kapıçam'dan 11 milyar 536 milyon TL ve son olarak Başkonuş'tan 10 milyar TL (Türkleş, 2001) gelir elde edilmiş olduğu tespit edilmiştir.

OİDY'lerden gerçek anlamda elde edilen yıllık gelirlerin, bu çalışmada KDY ile hesaplanan yıllık TÖDE değerleriyle karşılaştırılmasının anlamlı olacağı düşünülmektedir. Çünkü, MP yönetimi söz konusu OİDY'leri kendisi işlettiğinde, her ne kadar OİDY içerisinde bulunan kır gazinosu, lokanta gibi ünitelerden de gelir elde edecek olsa da, ziyaretçilerden alınacak olan giriş ücretleri ana gelir kalemini oluşturacaktır. KDY ile de

ziyaretçilerin OİDY'lere giriş ücreti ÖDE değerleri belirlendiğinden, bu iki verinin karşılaştırılması daha anlamlı bulunmuştur.

Söz konusu veriler karşılaştırıldığında, gerçek anlamda, Kayabaşı OİDY'den yıllık 3,4 milyar TL, Çamburnu'ndan 4,5 milyar TL, Sazalan'dan 462 milyon TL, Dülükbaba'dan 116,7 milyar TL, Kapıçam'dan 11,5 milyar ve son olarak Başkonuş'tan 10 milyar TL gelir elde edilmiş olmasına karşın; bu araştırmada KDY ile OİDY'lerin mevcut durumlarına, Kayabaşı için 12,4 milyar TL, Çamburnu için 1,5 milyar TL, Sazalan için 1,4 milyar TL, Dülükbaba için 206,5 milyar TL, Kapıçam için 22 milyar TL ve Başkonuş için 3.9 milyar TL'lik bir gelir hesaplanmıştır.

Yapılan bu karşılaştırmalı değerlendirmeden de anlaşıldığı gibi, eğer Kayabaşı, Sazalan ve Kapıçam OİDY'leri, MP yönetimi tarafından işletilmiş ve ziyaretçilerden giriş ücreti alınmış olsa, özel şirkete kiralarak elde ettiği gelirden daha fazla gelir elde edebilecek gibi görünmektedir. Ancak, KDY'ye göre elde edilen değerler, OİDY'lerin bakım, temizlik ve personel giderlerinden arındırıldığında, belki de MP yönetimi bilançosunu zararlar kapayacaktır. Halbuki, söz konusu OİDY'ler ihale yoluyla özel şirketlere devredildiğinde, şirketten alınan ücret bilançolara doğrudan gelir olarak yansımaktadır.

Bu noktada, OİDY'ler için belirlenen ihale bedellerini belirleme yöntemi ve ihale bedeli miktarı önem arz etmektedir. Çünkü, MP yönetiminin OİDY'lerin işletilmesinde gerçek anlamda kârlı olabilmesi için, ihale bedelinin sağlıklı bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, ihale edilen özel şirkete ya da kuruluşa haksız rant sağlanmış olabilir.

Yukarıda ifade edildiği gibi, bazı OİDY'ler için KDY'ye göre, alana giriş ücreti esas alınarak hesaplanan yıllık TÖDE değerleri, OİDY'lerin ihale bedellerinden çok düşük, bazılarında ise çok yüksek olduğu görülmektedir.

OİDY'lerin ihale bedellerinin, yıllık tahmini ziyaretçi sayısı, söz konusu yıl için MPGM tarafından belirlenen giriş ücreti bedeli, alanda bulunan diğer tesislerin (kır gazinosu, lokanta vs.) tahmini gelirleri esas alınmak suretiyle hesaplanan toplam miktarın %50'si alınarak belirlendiği ifade edilmektedir (Anonim, 2001a). Ancak, özellikle DKB'de bulunan OİDY'ler için bu yöntemle hesaplanan ihale bedellerinin çok yüksek bulunması nedeniyle, talipli bulunamadığı gerekçesiyle, ziyaretçi sayısının çok düşük tutulduğu belirtilmektedir. Nitekim, araştırma konusu OİDY'ler yıllık ziyaretçi sayıları itibarıyla

incelendiğinde, DKB'deki OİDY'lerin tahmini ziyaretçi sayılarının zaten çok düşük olduğu görülmektedir. Söz konusu düşük ziyaretçi sayılarının daha da az tutulması durumunda, çok düşük ihale bedellerinin hesaplandığı bir gerçektir. MP yöneticileri bu şekilde belirlenen ihale bedelleriyle bile, bazı OİDY'leri özel işletmecilere devretmekte zorlandıklarını ifade etmektedirler.

MPGM, OİDY'lerin işletmeciliğini, ihale bedelleri gerçekçi bir şekilde belirleyerek özel şirketlere devretmekle, hem ekonomik anlamda zarar etmekten kurtulmakta, hem de söz konusu alanların işletilmesine süreklilik kazandırmaktadır. Nitekim, araştırma alanlarından biri olan Dülükbaba OİDY 1998 yılının ilk 6 ayında Kahramanmaraş MPBM tarafından işletilmiş ve bilâncolarını zararla kapamışken, yılın ikinci 6 ayında özel şirket tarafından işletilmiş ve MPBM 1998 yılı itibariyle yaklaşık olarak 22 milyar TL gelir elde etmiştir (Türkleş, 2001).

Diğer yandan, Çamburnu OİDY için KDY'ye göre hesaplanan TÖDE değerinin, 2001 yılı için alınan kira bedelinin 1/3'ü kadar olduğu görülmektedir. Bu durumda, MP yönetimi Çamburnu OİDY'yi kendisi işletmiş ve giriş ücreti almış olsa, OİDY'nin işletme giderlerini karşılayabilmek için sübvans etmek zorunda kalacaktır. Çamburnu çok eski bir OİDY olmasına rağmen, bugün itibariyle adeta OİDY olma özelliğini kaybederek, şehirlerarası karayolları üzerinde bulunan yolcu dinlenme yeri olma özelliği kazandığı anlaşılmaktadır. Nitekim, Çamburnu OİDY'de yapılan anket çalışmaları sırasında orman içinde rekreasyonel etkinlikte bulunmak amacıyla gelen ziyaretçilerin sayısının çok az olduğu gözlenmiş olup, anket yapmak için bile yeterli sayıda ziyaretçi bulmakta zorluk çekilmiştir.

Öte yandan, OİDY'lere giriş ücreti ÖDE değeri dikkate alınarak elde edilen TÖDE değerleri, OİDY'ler için hipotetik olarak geliştirilen alternatif durumlar açısından değerlendirildiğinde, *GD 1* için elde edilen TÖDE değerinin *MD*'ye göre, *GD 2* için elde edilen TÖDE değerinin de *GD 1*'ge göre artış gösterdiği görülmektedir. Ancak, söz konusu artışın *MD* ile *GD 1* arasında yaklaşık %100 olmasına karşın, *GD 1* ile *GD 2* arasında özellikle Sazalan, Soğuksu ve Dülükbaba OİDY'lerde çok fazla olmadığı görülmektedir. Bu durumun temel nedeninin, ziyaretçilerin OİDY'lerde izin verilen rekreasyonel etkinlikler dışında, OİDY'lerin doğal yapısını bozacak nitelikteki etkinliklere izin verilerek bu etkinlikler için gerekli alt yapının oluşturulmasına fazlaca taraftar olmamasının olduğu düşünülebilir. Nitekim, Sazalan ve Soğuksu OİDY ziyaretçileri, söz konusu OİDY'lerin

sahip olduğu doğal yapının, inşa edilecek olan çeşitli tesislerle bozulacağı endişesi taşıdıkları ve bu nedenle *Gelişmiş Durum 2*'de sunulan etkinlikler için daha fazla giriş ücreti ÖDE'de oldukları tespit edilmiştir.

Diğer yandan, Dülükbaba OİDY, sahip olduğu 420 bin kişilik ziyaretçi sayısı ile aşırı derecede yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bu nedenle, ziyaretçilerin alan üzerinde yeni etkinlikler için alt yapı oluşturulmasına taraftar olmadıkları ve sadece alanda bulunan imkânların iyileştirilmesinin kendileri için yeterli olacağını düşünerek, *GD 1* için giriş ücreti ÖDE'lerini artırdıkları, fakat *GD 2* için daha fazla ÖDE'de olmadıkları anlaşılmaktadır.

4.3.2.2. Ziyaretçilerin Orman İçi Dinlenme Yerlerine Giriş Ücreti Ödeme Eğilimini Etkileyen Değişkenlerin Karşılaştırılması

Araştırma konusu OİDY'lerdeki ziyaretçilerin alana giriş ücreti ÖDE etkileyen değişkenler kapsamında elde edilen bulgular incelendiğinde, ziyaretçilerin ÖDE'si üzerinde etkili olan değişkenlerin OİDY'ler arasında da farklılık gösterdiği görülmektedir.

OİDY'ler arasındaki farklılık, ziyaretçilerin giriş ücreti ÖDE'yi etkileyen değişken sayısı açısından ele alındığında; Çamburnu ve Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin ÖDE'leri üzerinde 4 değişken etkili olurken, Kayabaşı ve Başkonuş OİDY'lerde 3, Kapıçam OİDY'de 2, Sazalan ve Soğuksu OİDY'lerinde ise yalnızca 1 değişkenin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Diğer taraftan, OİDY'lerindeki ziyaretçilerin ÖDE'lerini etkileyen değişkenlerin türleri de farklılık göstermektedir. Nitekim, OİDY'lerdeki ziyaretçilerin ÖDE'lerini etkileyen değişkenler topluca incelendiğinde; AHG, TSM ve DHAR, YYT, YYN, YYU, OTOS, AKYKT, AKÖD, AKY, AKC, AKMH, ARA ve ZGBS değişkenlerinin ziyaretçilerin alana giriş ücreti ÖDE'leri üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Ziyaretçilerin alana giriş ücreti ÖDE'leri üzerinde etkili olduğu ortaya çıkan değişkenlerin yönleri incelendiğinde; yüksek düzeyde bütün OİDY'lerde etkili olması beklenen AHG değişkeninin Kayabaşı, Çamburnu, Sazalan ve Kapıçam OİDY'lerinde beklentilerle uyumlu bir şekilde pozitif yönde etkili olduğu; Soğuksu, Başkonuş ve Dülükbaba'da etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan, yine bireylerin ödeme eğilimleri üzerinde etkili olduğu varsayılan ZGBS değişkeninin, ÖDE bağımlı değişkenini Kayabaşı'da beklentilere uygun olarak negatif yönde, Başkonuş ve Dülükbaba'da ise,

beklentilerin tersine pozitif yönde etkili olduğu görülmektedir.

Ziyaretçilerin OİDY'lere giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili olduğu tespit edilen bir diğer değişken olan YZS de, ÖDE bağımlı değişkenini Kapıçam ve Dülükbaba'da beklentilerin tersine pozitif yönde etkilemektedir. Yani, ziyaretçi grubundaki birey sayısı fazla olan ziyaretçilerin az olan ziyaretçilerden daha az giriş ücreti ödeme eğiliminde olması beklenirken, daha fazla giriş ücreti ödeme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır.

Analize katılan diğer değişkenlerden, YYU'nun pozitif ve TSM1'in negatif yönde sadece Dülükbaba'da, DHAR'ın sadece Kayabaşı'nda pozitif yönde, AKY'nin pozitif ve AKMH'nin negatif yönde sadece Çamburnu'nda, YYT'nin Çamburnu'nda pozitif ve Soğuksu'da negatif yönde, AKS pozitif ve ARA negatif yönde sadece Başkonuş'ta etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu tür çalışmalarda, ziyaretçilerin yıllık ziyaret sayılarını ve alana giriş ücreti ödeme eğilimlerini etkileyip etkilemediğini irdelemek amacıyla incelenen temel değişkenlerden biri olan ARA değişkeninin sadece Başkonuş OİDY'de beklenildiği gibi, hem ziyaretçilerin yıl içerisindeki ziyaret sayısı hem de alana giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde negatif yönde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçla, ziyaretçilerin gidebilecekleri ya da gittikleri başka rekreasyon alanının olması nedeniyle, Başkonuş OİDY'nin talebinin ve alana giriş ücreti ödeme eğiliminin azaldığı yani olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir. Bu durumda, OİDY'lerin tefrik ve tesisinde, OİDY'lerin birbirlerinin rekreasyon taleplerini etkilemeyecek şekilde planlanmasının, rekreasyon işletmeciliği açısından daha yararlı olacağı düşünülebilir.

Görüldüğü gibi, OİDY'lereki ziyaretçilerin alana giriş ücreti ÖDE değerlerini etkileyen değişkenler, sayı ve nitelik yönünden farklılık göstermektedir. Bu farklılığın, OİDY'lerin sahip olduğu imkânların ve diğer özelliklerinin aynı olmaması ve ziyaretçilerin sosyo-ekonomik özelliklerinin ve değer yargılarının farklı olması nedeniyle, OİDY ziyaretçilerine ilişkin olarak elde edilen verilerin ağırlıklı olarak homojen yapı göstermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sözgelimi, ZGBS değişkeninin, DKB'de yer alan Kayabaşı OİDY'deki ziyaretçilerin giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde, beklentilerle uyumlu bir şekilde negatif yönde etkili olmasına karşın; DAB'da yer alan Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'de pozitif yönde etkili olmasının; yani, Kayabaşı OİDY ziyaretçileri gruplarındaki birey sayısının artması durumunda OİDY'ye giriş ücreti ödeme

eğilimlerini düşürürken, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin artırması, söz konusu iki ayrı bölgedeki insanların konuya ilişkin tutumlarının ve değer yargılarının farklı olmasından kaynaklandığı ifade edilebilir.

Ankete katılan ziyaretçilerin OİDY'lere giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde etkili olan bütün değişkenler birlikte değerlendirildiğinde; etkili olan değişkenlerin sayısı, türü ve etki yönleri yanında, elde edilen modelin ÖDE'deki değişimi açıklama oranları bakımından da OİDY'ler arasında belirgin farkların ortaya çıktığı görülmektedir. Sözelimi, Sazalan OİDY ziyaretçilerinin giriş ücreti ödeme eğilimleri üzerinde sadece AHG değişkeni etkili olmasına ve ÖDE'deki değişimi %41 oranında açıklamasına karşın, farklı bölgede yer alan Dülükbaba OİDY'de 4 farklı değişkenin modele girebilmesine rağmen, söz konusu OİDY ziyaretçilerinin ÖDE'lerindeki değişimi, ancak %6.8 oranında açıklayabilmektedir.

5. SONUÇLAR

DKB ve DAB olmak üzere iki ayrı bölgede bulunan 7 OİDY'de, OİDY'lerden rekreasyonel amaçlarla yararlanma değerinin tahmin edilmesi, bu değer üzerinde etkili olan değişkenlerin irdelenmesi ve son olarak OİDY ziyaretçilerinin sosyo-ekonomik özelliklerinin irdelenmesini amaçlayan bu araştırma ile elde edilen sonuçlar, iki alt başlık halinde özetlenmiştir.

5.1. Ziyaretçilerin Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Orman kaynağından rekreasyonel amaçlarla yararlanmanın ekonomik değerinin belirlenmesi amacıyla iki farklı bölgede ve 7 ayrı OİDY'de yapılan bu çalışmada, ziyaretçilerin rekreasyon talepleri ve OİDY'lere giriş ücreti ÖDE'leri üzerinde etkili olduğu kabul edilen ve ziyaretçilerin özellikleriyle ilgili sonuçlar, aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir.

- Anket çalışmalarına katılan ziyaretçilerin, Dülükbaba (%94.4), Başkonuş (%83.4), Kapiçam (%83), Kayabaşı (%59.2) ve Çamburnu (%57.7) OİDY'lerde genellikle şehir merkezlerinden; Sazalan (%66,7) ve Soğuksu (%72.6) OİDY'lerde ise, genellikle ilçelerden geldiği tespit edilmiştir.
- Ziyaretçilerin Dülükbaba (%91.9), Başkonuş (%89.1), Sazalan (%84.8), Kayabaşı (%83.1), Kapiçam (%78.9), Çamburnu (%71.2) ve Soğuksu (%61.6) OİDY'lerinde, ağırlıklı olarak geldiği yerleşim yerinin kendi memleketi olduğu belirlenmiştir.
- Ankete katılan ziyaretçilerin Kayabaşı'nda %67.7'si, Çamburnu'nda %82'si, Sazalan'da %80.3'ü, Soğuksu'da %41.1'i, Kapiçam'da %73.2'si, Başkonuş'ta %83.4'ü ve Dülükbaba'da ise %87.6'sı OİDY'lere ulaşım için kendi özel otomobillerini kullanmaktadır.
- Anket yapılan ziyaretçiler, OİDY'lerde %67.6 (Çamburnu) ile %98.8 (Dülükbaba) arasında değişen oranlarda, *piknik yapmak* amacıyla rekreasyonel etkinlikte bulduklarını ifade etmişlerdir.

- Ankete katılan ziyaretçilerin %12.1 (Sazalan) ile %43.1 (Kayabaşı) arasında değişen oranlarda ilgili OİDY'lere ilk kez geldikleri tespit edilmiştir. Diğer yandan, OİDY ziyaretçilerinin bir yıl içerisinde yaptıkları ziyaretlerin sayısı 1 ile 10 arasında değişmekle birlikte, 1 ile 5 arasında yoğunlaştığı da burada vurgulanmalıdır.
- Ziyaretçilerin Kayabaşı'nda %95.4'ü, Kapıçam'da %95.4'ü, Başkonuş'ta %94.6'sı, Çamburnu'da %93.7'si, Dülükbaba'da %93.2'si, Soğuksu'da %91.8'i ve Sazalan'da %90.9'u ziyaret için hafta sonunu tercih etmektedir.
- Ankete katılan ziyaretçilerin Soğuksu'da %98,6'sı, Kayabaşı'nda %98,5'i, Çamburnu'nda %97,3'ü, Dülükbaba'da %96.6'sı, Başkonuş'ta %96'sı Kapıçam'da %93.3'ü ve Sazalan'da %83.3'ü, ziyaretlerinin başlangıç noktası olarak evlerini seçmektedir.
- Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin %85,4'ü, Başkonuş'un %80.6'sı, Soğuksu'nun %75,3'ü, Kapıçam'ın %71.1'i, Çamburnu'nun %69,4'ü, Dülükbaba'nın %36'sı ve Sazalan'ın %21,2'si, ilgili alana alternatif rekreasyon alanlarına gittikleri ya da gitme imkânına sahip oldukları anlaşılmıştır.
- Yine, ankete katılan ziyaretçilerin büyük oranda (%16.4 - %54.7) ilgili OİDY'nin sessiz ve sakin olması, trafikten uzak olması, alanda bazı imkânların bulunması gibi birden fazla özelliğini bir arada düşünerek OİDY'leri tercih ettiği görülmüştür. .
- Ziyaretçi gruplarındaki yaşça büyük birey sayısının 1 – 4 arasında yoğunlaştığı, ancak, büyük birey sayısının küçük oranlarda da olsa (%1.7 - %9.6) 7'ye kadar çıkabildiği görülmektedir.
- Öte yandan, araştırma kapsamında çok büyük oranda erkek ziyaretçilerin anketlere cevap verdiği (%89.7 - %99.1) ve ankete katılan ziyaretçilerin büyük oranda (%88.3 - %94.6) evli olduğu tespit edilmiştir.
- DKB'de yer alan Kayabaşı, Çamburnu, Sazalan ve Soğuksu OİDY'lerindeki ilköğretim mezunu ziyaretçilerin %16.2 - %32.3, lise mezunu ziyaretçilerin %28.5 - %47 arasında, üniversite mezunu ziyaretçilerin %27.4 - %36.9 olmasına karşılık; DAB'da yer alan Kapıçam, Başkonuş ve Dülükbaba OİDY'lerindeki ilköğretim mezunu ziyaretçilerin %44.5 - %62.8, lise mezunu ziyaretçilerin %20.5 – %31.4 ve üniversite mezunu ziyaretçilerin %11.2 - %20.6 arasında olması, iki bölgede yer alan OİDY'lerinin ziyaretçilerinin sosyo-kültürel yönden farklılığının

karşılaştırılması bakımından çok önemli bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

- Ankete katılan ziyaretçilerin 25-34, 35-44 ve 45-54 yaş gruplarında yoğunlaştığı görülmektedir. OİDY'lerin ziyaretçilerinin 16-24 yaş grubu ve 65 yaş ve üzerindeki ziyaretçilerin sayılarının çok düşük oranlarda olduğu görülmektedir.
- Ankete katılan ziyaretçiler, %75.8 (Sazalan) ile %91.9 (Çamburnu) arasında değişen oranlarda çok katlı (apartman) binalarda yaşadıkları belirlenmiştir.
- Ankete katılan ziyaretçiler, %50.9 (Başkonuş) ile %78.1 (Soğuksu) arasında değişen oranlarda hafta içi, %12.3 (Kayabaşı) ile %45.5 (Sazalan) arasında değişen oranlarda ise sürekli çalıştığını ifade etmişlerdir.
- DKB'deki OİDY'lerde ankete katılan ziyaretçilerinin aylık hanehalkı gelir düzeyleri itibarıyla, genel olarak 201 – 300 milyon TL (161 – 240\$), 300 – 400 milyon TL ve 401 – 500 milyon TL (321 – 400\$) gelir basamaklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Genel olarak ifade etmek gerekirse, her gelir grubundan insanın bu tür alanlardan rekreasyonel amaçlarla yararlandığı söylenebilir. Öte yandan, 700 milyon TL (560\$)'nin üzerinde gelir düzeyine sahip olan ziyaretçilerin oranının da Kayabaşı OİDY'de %13.1 ve Çamburnu'nda %9.0 olması ve ayrıca Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin ise, hemen hemen bütün gelir basamaklarında dağılım göstermesi dikkat çekmektedir.
- DAB'daki OİDY'lerdeki ziyaretçilerin gelir düzeyleri incelendiğinde¹² ise, genellikle 31-60 milyon TL (113 – 218\$), 61-100 milyon TL (222 – 364\$) ve 101-151 milyon TL (367 – 549\$) basamaklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Öte yandan, 0 – 30 milyon TL (0 – 109\$) arasında gelir düzeyine sahip ziyaretçilerin Kapıçam OİDY'de %11.3 ve 250 milyon TL (909\$)'den fazla gelire sahip ziyaretçilerin de DAB'daki bütün OİDY'lerde çok düşük oranlarda olması dikkat çekmektedir.
- Ankete katılan ziyaretçilerin Çamburnu'nda %77.5, Sazalan'da %74.2, Kayabaşı'nda %66.2 ve Soğuksu'da %63 oranında otomobil sahibi oldukları tespit edilmiştir.

¹² Doğu Akdeniz Bölgesinde yer alan Kahramanmaraş MP BM'indeki OİDY'lerindeki anket çalışmaları 1998 yılında gerçekleştirildiği için gelir grupları ilgili yılın rakamları dikkate alınarak düzenlenmiştir.

5.2. Rekreatyyonel Yararlanma Değerlerine İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmada, iki ayrı bölgede yer alan 7 OİDY'ye ilişkin olarak, rekreatyyonel yararlanma değerleri Bireysel SMY ve KDY'ne göre hesaplanmıştır. Bireysel SMY'ye göre elde edilen rekreatyyonel yararlanma değerleri ve ziyaretçilerin rekreatyyon taleplerini etkileyen değişkenlere ilişkin sonuçlar maddeler halinde verilmiştir:

- Bu araştırmada 7 OİDY için elde edilen sonuçlar incelendiğinde, 6 770 481 TL (Dülükbaba) ile 22 794 620 TL (Kayabaşı) arasında değişen BTR değerleri elde edilmiştir.
- OİDY'lerin rekreatyyon talebini etkileyen değişkenler topluca incelendiğinde; TSM, YYT, YYN, AHG ve OTOS, AKYKT, AKÖD, AKY, AKC, ARA ve ZGBS değişkenlerinin OİDY rekreatyyon talepleri üzerinde istatistiksel anlamda etkili olduğu tespit edilmiştir.
- Ziyaretçilerin rekreatyyon talebini etkileyen değişken sayısına bakıldığında; Kayabaşı, Çamburnu ve Dülükbaba OİDY'lerinin rekreatyyon talebi üzerinde 4 değişken etkili olurken, Sazalan ve Başkonuş OİDY'lerinin 3 ve Soğuksu ile Kapiçam OİDY'lerde ise 2 değişken etkili olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan, belirlenen bu değişkenler, ziyaretçilerin rekreatyyon taleplerindeki değişimi %8 (Kapiçam) ile %48 (Sazalan) arasındaki oranlarda açıkladığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın bir diğer değerlendirme yöntemi olan KDY'ye göre, OİDY'ler için hipotetik olarak geliştirilen 4 farklı OÖDE değerleri ve ziyaretçilerin ÖDE değerlerini etkileyen değişkenlere ilişkin olarak elde edilen sonuçlar maddeler halinde özetlenmiştir:

- OİDY'lerinin *mevcut durumu* için en yüksek ortalama giriş ücreti ÖDE değeri, kişi başına 734 750 TL ile Kapiçam OİDY için, en düşük ortalama giriş ücreti ÖDE ise 471 212 TL ile Sazalan OİDY için elde edilmiştir.
- OİDY'lerde var olan imkânların sayılarının artırıldığı durumu ifade eden *GD 1* için ise, en yüksek ortalama giriş ücreti ÖDE değeri, 1 322 750 TL ile Dülükbaba, en düşük ortalama giriş ücreti ÖDE değeri ise Başkonuş OİDY için 723 250 TL olarak hesaplanmıştır.
- OİDY'ler için geliştirilen bir diğer hipotetik durum olan, OİDY'nin özelliğine göre, alanda yapılmasına izin verilen rekreatyyonel etkinliklerin artırılması durumunu ifade eden *GD 2* için en yüksek ortalama giriş ücreti ÖDE değeri 1 421 350 TL ile

Kapıçam ÖİDY için, en düşük ortalama giriş ücreti ÖDE değeri ise 775 758 TL ile Sazalan ÖİDY için hesaplanmıştır.

- Bir diğer alternatif olan ÖİDY'lerin kapladığı alanın yarıya indirilmesi durumundaki giriş ücreti ÖDE değerleri incelendiğinde; en yüksek ortalama giriş ücreti ÖDE değeri 752 350 TL ile Kapıçam ÖİDY için hesaplanırken, en düşük ortalama giriş ücreti ÖDE değeri ise, 284 659 TL ile Çamburnu ÖİDY için elde edilmiştir.
- Ankete katılan ziyaretçilerin ÖDE etkileyen değişkenler topluca incelendiğinde; AHG, TSM ve DHAR, YYT, YYU, OTOS, AKYKT, AKÖD, AKY, AKC, AKMH, ARA ve ZGBS değişkenlerinin ziyaretçilerin alana giriş ücreti ÖDE'leri üzerinde istatistiksel anlamda etkili olduğu anlaşılmaktadır.
- ÖİDY'ler arasındaki farklılık, giriş ücreti ÖDE değerini etkileyen değişken sayısı açısından ele alındığında; Çamburnu ve Dülükbaba ÖİDY'leri ziyaretçilerinin ödeme eğilimleri üzerinde 4 değişken etkili olurken, Kayabaşı ve Başkonuş ÖİDY'lerinin 3, Kapıçam ÖİDY'de 2, Sazalan ve Soğuksu ÖİDY'lerinde ise yalnızca 1 değişkenin etkili olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu değişkenlerin, ziyaretçilerin ÖDE'deki değişimi %7 (Dülükbaba ve Kapıçam) ile %41 (Sazalan) arasında değişen oranlarda açıkladığı tespit edilmiştir.

6. ÖNERİLER

Orman kaynaklarından faydalanma şekillerinden biri olan ve ekonomik değeri tam olarak ifade edilemeyen rekreasyon amaçlı yararlanmanın ekonomik değerinin tahmin edilmesi ve bu değer üzerinde etkili olan değişkenlerin irdelenmesi amacıyla, farklı iki bölgede bulunan 7 OİDY’de gerçekleştirilen anket çalışmalarından ve literatür incelemelerinden elde edilen bulguların değerlendirilmesi sonucunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

6.1. Rekreasyonel Hizmet Üretimi Amaçlı Orman Kaynakları İşletmeciliğine İlişkin Öneriler

Bilindiği gibi, ülkemiz ormancılığında odun üretimi eksenli orman işletmeciliği hakim durumdadır. Ancak, ormancılıkla ilgili evrensel gelişmeler ve bu gelişmelere ülke ormancılık işletmeciliğinin uydurulması taahhütleri, ülke ormancılık amaç, strateji ve politikalarında makro bazda kapsamlı değişiklikleri beraberinde getirmektedir (Türker, 2001). Bu çerçevede, orman kaynağının sunduğu bazı odun dışı ürün ve hizmetler yanında rekreasyonel hizmet üretim amaçlı orman işletmeciliği anlayışı da önem kazanmaya başlamıştır.

Ülkemiz ormancılığında rekreasyonel hizmet üretim amacıyla özellikle OİDY’ler 1956 yılından tefrik ve tesis edilmektedir. Fakat, aynı zamanda Milli Parklardan ve Tabiat Parklarından da rekreasyonel amaçlarla yararlanılmaktadır.

Bilindiği gibi, rekreasyonel hizmet üretimi amacıyla işletilen OİDY’ler, MPBM’lerin teklifi üzerine MPMG tarafından onaylanarak tahsis edilmekte ve MPBM’ler tarafından yönetilmektedir. Söz konusu alanların işletmeciliğinin ise, özel işletmecilere devredilmesi yoluyla yapılması tercih edilmektedir. Ancak, henüz OİDY’lerin tamamının bu yöntemle işletilmesi uygulamasının tamamlanamadığı ifade edilmektedir.

Bütün sektörler için olduğu gibi, ülkemiz ormancılık sektörü için de makro ve mikro bazda hedef ve politikalar belirlenmektedir. Söz konusu makro hedef ve politikalar beş yılda bir hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP) ile ortaya konulmaktadır.

BYKP'larında ifade bulan amaç, hedef ve politikalar kamu kurum ve kuruluşları için emredici, özel sektör için de tavsiye niteliği taşımaktadır.

Ülkemiz Ormanlık sektörü için, planlı dönemin başlangıcı sayılan 1963 yılından itibaren hazırlanan bütün BYKP'larında sınırlı düzeyde, Ormanlık Özel İhtisas Komisyonu Raporlarında ise daha geniş bir şekilde ilke, hedef ve politikalar belirlenmiş olmasına karşın, rekreasyonel hizmet üretim amaçlı orman işletmeciliğine ilişkin olarak, ilk üç BYKP'ında herhangi bir ilke, hedef ve politikaya rastlanmamaktadır. Bu konuda, 4.BYKP'ından sonra sınırlı da olsa bazı ilke, hedef ve politikalara yer verildiği görülmektedir (DPT, 1985; DPT, 1990; DPT, 1995). Ayrıca, ormanlık sektörü için önem arz eden bir diğer plan da, 20 yıllık dönemler için hazırlanan Ormanlık Ana Planı (OAP)'dır.

BYKP'ları ve özellikle de Ormanlık ÖİKR incelendiğinde, rekreasyon alanlarının genişletilmesine ilişkin olarak belirlenen hedeflerin büyük oranda gerçekleştiği görülmekle beraber, söz konusu alanların yönetiminde karşılaşılan sorunların giderilmesi konusunda önemli bir aşama kaydedilemediği anlaşılmaktadır. Diğer yandan, 1990 – 2009 arası yılları kapsayan İkinci OAP'ında, gösterilen hedeflerin gerçekleşmelere göre, çok düşük kaldığı görülmektedir (Anonim, 1988). Bu durumun, OAP'nin uzun dönem için hazırlanmış olması nedeniyle, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeleri önceden tahmin etmenin çok zor olmasından kaynaklandığı ifade edilebilir .

Her iki planda da, rekreasyon alanlarının özellikle de OİDY'lerin tefrik ve tesisine ve yönetimine ilişkin olarak karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri ısrarla gündeme getirilmiş olmasına karşın, bugün itibariyle önemli gelişmeler kaydedilmiş olsa da, giderilemeyen bazı sorunlardan dolayı, etkin ve verimli bir rekreasyon işletmeciliğinin yapıldığını ifade etmek mümkün değildir.

Ülkemiz rekreasyonel hizmet üretim amaçlı orman işletmeciliğinde, 4.BYKP döneminden sonra hemen hemen her dönemde ifade edilen, OİDY'lerin tefrik ve tesisinden hizmetin ziyaretçilere sunulmasına kadar karşılaşılan sorunları kısaca irdelemek ve çözüm önerileri geliştirmekte yararlar vardır. Bu sorunların başında, OİDY'lerin etüt ve envanterini, tefrikini, planlanmasını, yönetimini, tanıtım ve korunmasını genel çizgileriyle kapsayan bir yönetmeliğin bulunmamasıdır (DPT, 1995; Geray, 1998). Bu nedenle de, merkez ve taşra teşkilatlarının günün gereklerine göre kurulamaması önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir diğerk önemli sorunun da, rekreasyon işlevinin uzmanlık ve disiplinler arası çalışma gerektirmesine rağmen, yeterli sayıda uzman teknik eleman ve tali personel istihdam edilememesinin olduğu ifade edilmektedir. Özellikle A ve B tipi OİDY'lerde büyük ihtiyaç duyulan daimi ve geçici işçi kadroları olması gereken sayının, onda biri seviyesine bile ulaşamamıştır (T.C Orman Bakanlığı, 1994; DPT, 1990; DPT, 1995).

Ayrıca, ilgili yönetim kademeleri arasında anlayış birlikteliğinin sağlanamadığı ve genel olarak orman işletmeciliği açısından hantal, karmaşık ve işlevsiz kabul edilen organizasyon yapısı nedeniyle, en alt birim olan MP Mühendisliği ile MPGM arasındaki birimlerde bilgi akışının sağlıklı bir şekilde sağlanamadığı konusunda uygulamacıların tespitleri bulunmaktadır (Pak vd., 2002). İlgili kurumun kendi içerisinde sağlıklı bir koordinasyon olmadığı gibi, diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla da sağlıklı ve sürekli bir koordinasyonun olmadığı ifade edilmektedir (T.C Orman Bakanlığı, 1994; DPT, 1995).

Halbuki, OİDY'leri çalışmaları diğer kamu kuruluşlarının imkânlarından yararlanmayı zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle planlama ve proje uygulamalarında, Kültür ve Turizm, Köyİşleri ve Kooperatifler, Bayındırlık, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı gibi kamu kuruluşları ve eğitim kurumları ile koordinasyon sağlanarak yürütülmeye çalışılmaktadır (DPT, 1985; DPT, 1990).

Uzun yıllardan beri önemi her kalkınma planı döneminde ısrarla vurgulanmasına rağmen, kendi içerisinde bilgi akışını bile sağlayamayan ve diğer ilgili kuruluşlarla sağlıklı bir koordinasyon oluşturamayan bir organizasyon yapısıyla, ülkemiz ormancılığında etkin ve verimli bir rekreasyon işletmeciliğinden söz etmek mümkün değildir

Diğerk yandan, yine personel yetersizliği ve mali kaynak olmaması nedeniyle, rekreasyon amaçlı orman işletmeciliğinde çok önemli olan tanıtım ve halkla ilişkiler çalışmalarının da istenilen düzeye ulaştırılmadığı, tüm hizmetlerin yürütülmesine yönelik araç-gereç ve ekipman temininin mümkün olmadığı ifade edilmektedir (T.C Orman Bakanlığı, 1994).

Rekreasyonel hizmet üretim amacıyla işletilen OİDY'lerin işletilmesinde karşılaşılan sorunları gidermek için öncelikle, OİDY'lerin tespit, tefrik, tesis, planlama ve yönetimini kurallara bağlayan bir yönetmeliğin hazırlanması gerekmektedir (DPT, 1995; Geray, 1998). Daha sonra, yukarıda ifade edilen hantal, karmaşık ve işlevsiz organizasyon yapısı yerine, merkez ve taşra kuruluşu olmak üzere, günün gereklerine ve ihtiyaçlarına göre, basit ama fonksiyonel, gereksiz bürokrasiden uzak, daha az alt ve üst birimi olan bir

organizasyon yapısı oluşturularak, hem birimler arası iletişim sağlıklı bir şekilde sağlanabilir, hem de etkin ve verimli bir işletmecilik ortaya konulabilir. Diğer yandan, hizmetlerin gerektiği şekilde yürütülebilmesi için oluşturulan bu birimlerde istihdam edilecek personelin de istenen düzeyde bilgi birikimine sahip ve yeterli sayıda olması gerekmektedir (T.C Orman Bakanlığı, 1994; DPT, 1995; Pak vd., 2002).

Ülkemiz ormancılığında bazı ormancılık faaliyetlerinin özel sektöre yaptırıldığı gibi, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı, devlet tarafından etkin ve verimli bir şekilde işletilemeyen ve sorunları bir türlü çözülemeyen OİDY'lerin de özel sektör aracılığıyla işletilmesi son zamanlarda Türkiye'de gerçekleştirilen özelleştirme çalışmaları kapsamında yaygınlaştırılmaya çalışılan bir yöntem olarak ele alınabilir. Nitekim, bu tür bir işletmecilik hem ekonomik açıdan ve hem de hizmetlerin niteliğinin yükselmesi açısından çok yararlı ve gerekli görülmektedir. Çünkü, devlet çoğu alanda olduğu gibi ormancılık sektöründe de birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmakta ve bu meselelerin başında da uzman eleman yetersizliği ya da istihdam edilemeyişi gelmektedir. Örneğin, MPGM, OİDY'leri işletebilecek nitelik ve nicelikte personeli istihdam edemediği için bazı (Limni ve Soğuksu gibi) OİDY'leri tefrik ve tesis ettikten sonra ya kendi haline terk etmek zorunda kalmakta ya da işletmeciliğini özel işletmecilere devretmektedir.

Genel anlamda, OİDY'lerdeki hizmetlerin özel sektöre kiralanması yoluyla işletilmesi, hizmetlerin kalitesi ve sürekliliği açısından faydalı görüldüğünden, bu tür uygulamaların etkin denetimle birlikte devam ettirilmesi ve yaygınlaştırılması önerilmektedir. Nitekim özel sektör işletmeciliği, Orman Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı tarafından yürütülmekte olan Ulusal Ormancılık Programının ön çalışmalarından biri olan "Türkiye Ormancılığı için Alternatif Gelişme Senaryolarının Karşılaştırılması ve Uygun Gelişme Senaryosunun Belirlenmesi" adlı çalışmada da (Anonim, 2002) tavsiye edilmektedir.

OİDY'lerin işletmeciliğine ilişkin olarak verilen genel önerilerden sonra bu araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında, çalışma konusu olarak seçilen OİDY'lerin işletilmesine ilişkin olarak aşağıdaki özel öneriler de geliştirilebilir.

- Öncelikle herhangi bir orman alanı OİDY olarak tahsis edilmeden önce, OİDY olarak tahsis edilmesi düşünülen orman alanına yönelik talebin yeterli düzeyde olup-olmadığı, anket ya da gözlem gibi halkla ilişkiler çalışmalarıyla tespit edilmelidir. Daha sonra, belirlenen talep düzeyine göre, OİDY tefrik etmenin ekonomik anlamda kârlı olup

olmadığı yatırım projesi değerlendirme yöntemleri yardımıyla değerlendirilmelidir. Bu ön tespit çalışmaları yapılmadan tefrik ve tahsis edilen OİDY (Limni OİDY’de olduğu gibi), atıl kalmakta ve yeterli düzeyde faydalanılmamaktadır. Dolayısıyla yapılan yatırım için harcanan kaynaklar boşa gitmektedir.

- Bilimsel usullere göre çeşitli yatırım projesi değerlendirme ve halkla ilişkiler yöntemlerinden yararlanarak tesis edilen OİDY’lerin nasıl işletileceğine, yine OİDY’nin özelliğine göre karar verilmelidir. Araştırma konusu OİDY’lerden Soğuksu (ve Limni) dışındaki diğer 6 OİDY özel sektör tarafından işletilmektedir. Soğuksu (ve Limni) OİDY ise, halihazırda sadece Gümüşhane ili ve Torul ilçesinde yaşayan insanların söz konusu alana yönelik rekreasyon taleplerinin olması ve yol, su, alt yapı imkânlarının yetersiz olması nedeniyle özel sektöre ihale edilemediği gibi, MPBM’nin personel yetersizliği nedeniyle kendisi de işletmemektedir. Bu durumda, MPBM ve özel sektör tarafından işletilemeyen, ziyaretçilerinin yaklaşık %83.6’sının Torul’dan geldiği tespit edilen Soğuksu OİDY’nin öncelikle MPBM tarafından işletilmesi, bu mümkün değilse kâr amacı geri planda olan ve hizmet yönü öne çıkan bir sivil toplum örgütü tarafından işletilmesi sağlanabilir.

- Özel sektör tarafından işletilen Kapıçam, Başkonuş, Dülükbaba ve Kayabaşı OİDY’lerin, kısmen de olsa rekreasyonel hizmet üretimi amacına uygun olarak işletildiği söylenebilir. Ancak, Çamburnu ve Sazalan OİDY için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Çünkü, söz konusu OİDY’lerde işletmeciler MPBM tarafından sahada temin edilen piknik masası ve kamelya gibi zaten yetersiz olan imkânları sınırlı bir bölgede toplayarak, kendi ürettikleri hizmetlerden faydalanan insanlar için tahsis etmektedirler. Dolayısıyla, kendi imkânlarıyla söz konusu OİDY’lerde rekreasyonel etkinliklerde bulunmak isteyen ziyaretçiler, sahada bulunan imkânlardan istedikleri düzeyde faydalanamamaktadırlar. Halbuki, OİDY’lerde sunulan hizmetlerden bütün ziyaretçiler aynı düzeyde faydalanabilmelidir. Bunu sağlamak için, öncelikle sahadaki mevcut imkânların sayılarının yeterli düzeyde ve doğal yapıyı bozmayacak şekilde artırılması ve diğer yandan, MPBM yöneticilerinin OİDY’leri ihale ettikleri özel işletmecilerle, söz konusu OİDY’den rekreasyonel amaçla yararlanma talebinde bulunan ziyaretçilerin OİDY’de sunulan bütün imkânlardan eşit düzeyde faydalanmalarını sağlayıcı düzenlemeleri içeren sözleşmeler yapmaları ve bunu sürekli denetlemeleri gerekmektedir.

- Özel işletmeciler tarafından işletilen OİDY'lerde dikkat çeken bir diğer sorun da, alana giriş ücretinin bazı ziyaretçilerden alınıp bazılarında alınmamasıdır. Örneğin, Çamburnu OİDY'de ziyaretçiler eğer işletmecinin sunduğu özel hizmetlerden faydalanyorsa giriş ücreti alınmamakta, aksi durumda, yani ziyaretçinin kendi imkânlarıyla rekreasyonel etkinlikte bulunması durumunda ise, giriş ücreti alınmaktadır. Halbuki, Çamburnu OİDY'den faydalanan ve bu araştırmada gerçekleştirilen anket çalışmasına katılan ziyaretçilerin sahadaki mevcut imkânlardan yararlanma karşılığı, OİDY'ye giriş ücreti olarak kişi başına ortalama 500 000 TL, imkânların iyileştirilmesi durumunda ise, ortalama 736 220 TL ve Çamburnu OİDY'de muhtemel etkinliklere (su sporları gibi) izin verilmesi durumunda, ziyaretçiler ortalama 1 081 000 TL giriş ücreti ödeme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan, Kayabaşı ve Sazalan OİDY işletmecileri ise, hiçbir ziyaretçiden giriş ücreti almayıp, kendi sundukları hizmetlerden faydalanan ziyaretçilere yapacakları satışlardan elde edecekleri gelirlerle yetindikleri anlaşılmaktadır. Bütün bunlar işletmecinin kendine göre belirlediği işletme politikaları olabilir, ancak işletmecinin, OİDY'ye rekreasyonel etkinlikte bulunmak amacıyla gelen bütün ziyaretçilere hizmet sunma ve OİDY'nin tamamının bakım, onarım ve koruma işlerini yerine getirme zorunluluğu olmalıdır. İşletmeci bu sorumluluklarını yerine getirebilmek için ürettiği hizmet karşılığında, OİDY'den faydalanan ziyaretçilerin tamamından giriş ücreti almalıdır.

- KDY ile OİDY'lerin hipotetik olarak geliştirilen durumları için elde edilen rekreasyonel yararlanma değerleri dikkate alınarak, OİDY'lerde hizmet farklılaşmaları ya da geliştirmeleri yapılabilir. Örneğin, bütün OİDY'lerde GD 1 olarak tanımlanan, alandaki mevcut imkânların sayılarının artırılması durumunda, ziyaretçilerin Mevcut Duruma göre daha fazla giriş ücreti ÖDE'de olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuç, ziyaretçilerin alanda bulunan imkânların sayılarının artırılmasını veya iyileştirilmesini talep ettiklerini ve yapılacak bu iyileştirmelere karşılık daha fazla giriş ücreti ÖDE'de oldukları anlamına gelmektedir. O halde işletmeci, ya da MP yönetimi bütün OİDY'lerde mevcut imkânları daha da iyileştirme yoluna gitmelidir.

- Diğer yandan, ziyaretçilerin OİDY'lere giriş ücreti ÖDE açısından, GD 1 ile, alanda izin verilen rekreasyonel etkinliklerin sayılarının artırılmasını içeren GD 2 arasında, Dülükbaba ve Sazalan OİDY'lerde hissedilir düzeyde bir fark görülmezken; Kapıçam, Başkonuş, Kayabaşı, Çamburnu ve Soğuksu OİDY'lerde önemli farklılıklar görülmektedir.

Bu sonuçlara göre, Dülükbaba ve Sazalan OİDY'de mevcut etkinlikler dışında yeni faaliyetlere fırsat verilmesinin ziyaretçiler açısından çok fazla anlamlı olmadığı, diğer OİDY'lerde ise önemli olduğu, hatta OİDY'lerin doğal yapıları korunarak yapılacak düzenlemelere taraftar oldukları ve daha fazla ÖDE'de oldukları anlaşılmaktadır. O halde işletmeci ya da MP yönetimi, Dülükbaba ve Sazalan OİDY'de izin verilen etkinlikler açısından mevcut durumu korumalı, ancak alanda bulunan imkânları iyileştirmeli, diğer OİDY'lerde ise, ziyaretçilerin talepleri ve OİDY'nin yapısı göz önünde bulundurularak yeni düzenlemelere gitmelidir.

6.2. Parasal Değeri Güç İfade Edilen Orman Kaynağından Sağlanan Ürün ve Hizmetlerin Ekonomik Değerlerinin Belirlenmesine İlişkin Öneriler

Rekreasyonel hizmet üretim amacıyla tahsis edilen OİDY'lerin işletilmesi yanında, söz konusu alanlarda üretilen hizmetin ekonomik değerinin belirlenmesi de, hem işletmecilik hem de ülke ekonomisi açısından önemlidir. Çünkü, ekonomik değeri para ile ifade edilemeyen çok sayıda orman ürün ve hizmetinin ekonomik değerinin kayıtlara yansıtılmaması nedeniyle, ormancılık sektörünün ülke ekonomisi içerisindeki payı çok düşük (%0.5) kalmaktadır Ancak, sadece kayıtlara yansımayan özel sektör odun üretimi ve gizli yakacak odun üretimlerinin de hesaplara katılması sonucu %0,5'lik rakamın %1.76'lara yükseldiği de belirtilmektedir (Çakır, 1986; Türker, 1999). Halbuki, orman kaynağının sunduğu ürün ve hizmetlerden odun eksenli ürünlerle bazı odun dışı bitkisel ürünler dışındaki rekreasyon amaçlı yararlanma, karbon depolama ve su üretimi gibi hizmetlerin ekonomik değerleri, geliştirilen bazı yöntemlerle tahmin edilebilmektedir (Bann vd., 2001; Türker vd., 2001a). Orman kaynağının sunduğu ve ekonomik değerinin parayla ifade edilmesi güç olan bu dışsalıklar da dikkate alınarak hesaplanacak toplam ekonomik değer, kesinlikle hali hazırda odun kökenli ürün ağırlıklı olarak hesaplanan üretim değerinden daha büyük olacaktır (Türker vd., 2001b). Fakat, ülkemizde bu yönde yapılan çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Orman kaynağının söz konusu hizmet fonksiyonlarının ekonomik değerlerinin henüz belirlenememiş olması ve ormancılık sektörü bilânçolarına yansıtılmamış olması, ülkemiz ormancılık sektörü açısından öncelikle tamamlanması gereken bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Söz konusu eksikliği gidermek için, bir çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de orman kaynağının sahip olduğu bütün fonksiyonların ekonomik değerleri, orman kaynağının sahip

olduğu dışsallıklar (Türker vd., 2001b) ve Toplam Ekonomik Değer yaklaşımı (Türker vd., 2001a) çerçevesinde ele alınarak, mümkün olduğu ölçüde tespit edilmeli ve hesaplamalara yansıtılmalıdır. Bu kapsamda yürütülmekte olan uluslar arası (MEDFOREX) ve ulusal düzeydeki projeler, örneğin, Ormancılık Sektör İncelemesi Küresel Örtüşme Programı Çalışması kapsamında gerçekleştirilen (Bann vd., 2001) bilimsel çalışmalar desteklenmeli, teşvik edilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

6.3. Araştırmada Kullanılan Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Öneriler

Doğal kaynakların sunduğu ve ekonomik değerleri para ile ifade edilemeyen ürün ve hizmetlere parasal değer tayin etmek için geliştirilen yöntemlerden SMY ve KDY, orman kaynağından rekreasyon amaçlı yararlanmanın ekonomik değerini belirlemek amacıyla da kullanılmaktadır. Nitekim, bu araştırma kapsamında ele alınan 7 OİDY’de rekreasyonel amaçla yararlanmanın ekonomik değerini belirlemek amacıyla her iki yöntemden de istifade edilmiştir.

Söz konusu yöntemlerin uygulanmasında, özellikle ülkemize özgü olduğu düşünülen bazı sorunlarla karşılaşmıştır. Özellikle SMY uygulamasında, DKB’deki OİDY’lerin yıllık ziyaretçi sayılarının tam olarak belirlenememesi ve TSM değişkeninin hesaplanmasında ulaşım giderlerinin ve zamanın fırsat maliyetinin belirlenmesi konularında bir takım zorluklar yaşanmaktadır. TSM’nin temel bileşenlerinden olan ulaşım giderleri ve zamanın fırsat maliyetinin hesaplanmasında dikkate alınması gereken ölçüt ve kriterlerin Ulaştırma Bakanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü gibi kuruluşlarla ekonomik değeri para ile ifade edilemeyen ürün ve hizmetlere değer belirleme çalışmalarıyla ilgili araştırma yapan bilim adamları tarafından bir anlayış birlikteliği oluşturularak tespit edilmesi gerekmektedir. Bu konularda yapılan çalışmaların sayıları arttıkça, bu eksikliklerin de giderileceği umulmaktadır.

OİDY’lere ilişkin toplam rekreasyonel yararlanma değerleri, rekreasyon alanlarının yıllık ziyaretçi sayılarına göre belirlenmektedir. Bu nedenle, SMY ve KDY çalışmalarında daha sağlıklı sonuçlar elde edebilmek için yıllık ziyaretçi sayılarının tam olarak tespit edilmesi ya da bu tür çalışmaların yıllık ziyaretçi sayıları kayıtlarla tespit edilmiş olan, yani, yıllık toplam ziyaret sayısı bilinen rekreasyon alanlarında yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu noktada, ormanlıkta bilgi sisteminin kurulması durumunda ormanlıkla ilgili her türlü envanter bilgilerine kolayca ulaşmak mümkün olacaktır.

Dolayısıyla, orman kaynaklarımızın işletilmesini yönlendirmek, izlemek ve planlamak için ormancılıkta Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS)'nin acilen kurulmasına ihtiyaç vardır (Başkent, 1997; Köse vd., 2001).

SMY uygulamasında ortaya çıkan bir diğer sorun, ÖİDY ziyaretçilerinin büyük oranda aynı yerleşim yerinden geliyor olmaları nedeniyle, ziyaretçi orijinlerinin farklılık göstermemesidir. Bu durum, tüketici rantının hesaplanmasında yararlanılan regresyon analizinde, YZS ile TSM arasındaki ilişki düzeyinin beklenen seviyede çıkmamasına neden olmaktadır. SMY, teorik mantığı gereği, farklı yerleşim yerlerinden ziyaretçi alabilen rekreasyon alanlarında daha sağlıklı sonuçlar vermektedir. Bu yüzden, SMY uygulamalarının farklı yerleşim yerlerinden ziyaretçi toplayabilen rekreasyon alanlarında gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

KDY uygulamasında, özellikle Türkiye gibi gelir ve eğitim seviyesi göstergeleri açısından hayat standardının düşük olduğu ve çevresel kaygıların henüz tam anlamıyla yerleşmediği toplumlarda, ormanların ekonomik değeri belli olmayan ürün ve hizmetleri için KDY ile değer belirlemenin çok zor olduğu düşünülmektedir. Çünkü, bu yöntemle yapılan çalışmalarda bazı stratejik davranışlarla ve protesto içerikli cevaplarla karşılaşmak mümkün olmaktadır. Ancak, bu sorunların gerekli bilgilerle donatılmış uzman anketörler ve uygun ödeme araçları kullanılarak aşılabilmesi mümkün olmaktadır. Nitekim bu çalışmada anketörler anket formunda yer alan her bir soru için ayrıntılı olarak bilgilendirilmiş ve ayrıca anket çalışması esnasında KDY ile ilgili soruların ankete katılan ziyaretçiler tarafından tam anlamıyla anlaşılabilmesi için, söz konusu sorular gösteri kartlarıyla desteklenme ihtiyacı duyulmuştur (Ek 2). Dolayısıyla, bu tür çalışmalarda ankete katılanların konuyu açık ve net bir şekilde anlaması ve ona göre kendi düşüncelerini ifade etmesi gerekmektedir. Bu nedenle, ankete katılan ziyaretçilerin anket sorularını tam anlamıyla anlamalarını sağlayabilmek için anket formları yanında, gösteri kartı gibi yardımcı materyaller de kullanılmalıdır.

SMY ve KDY'e ilişkin olarak ifade edilmesi gereken bir diğer konu, rekreasyon talebini ve ziyaretçilerin ÖDE'lerini etkileyen değişkenlerin, talepteki ve ÖDE'deki değişimin çok az bir kısmını açıklayabilmeleridir. Bu sonuç, ya ankete katılan ziyaretçilerin doğru cevaplar vermekten kaçındıkları, ya da gerçekten söz konusu değişkenlerin yeterli olmadığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, bu sorunu giderebilmek için, öncelikle ankete katılan ziyaretçilere konu tam olarak anlatılarak güvenleri

kazanılmalı ve olabildiğince doğru cevaplar alınmaya çalışılmalı ya da incelenen değişkenler dışında başka değişkenlerin de analize katılması düşünülmelidir.

6.4. Araştırma Konusunun Kapsamına İlişkin Öneriler

Orman kaynaklarından rekreasyon amaçlı yararlanmanın ekonomik değerinin tahmin edilmesi ve bu değer üzerinde etkili olan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla, gerçekleştirilen bu çalışmada, Trabzon ve Kahramanmaraş MPBM'de bulunan 7 farklı OİDY örnek alan olarak seçilmesi ve zaman kısıtı nedeniyle, araştırmanın kapsamı, her bir OİDY için SMY ve KDY'ye göre rekreasyonel yararlanma değerlerinin hesaplanması, OİDY'lerin rekreasyon taleplerini ve OİDY'lere giriş ücreti ÖDE'lerini etkileyen değişkenlerin belirlenmesi, OİDY'leri söz konusu bulgular açısından karşılaştırarak aralarındaki farklılıkların ve benzerlikleri ortaya konulması ile sınırlandırılmak zorunda kalmıştır.

Bundan sonraki çalışmalarda az sayıda örnek OİDY ya da rekreasyon alanı seçilerek, o alana ilişkin muhtemel faydalanma şekilleri ortaya konulmalı ve her alternatif faydalanma şekli için ekonomik değerler hesaplanmalıdır. Örneğin, orman kaynağının odun üretim değeri ile rekreasyon amaçlı yararlanma değeri belirlenerek, bu değerler yardımıyla söz konusu orman kaynağının hangi öncelikli amaçla ya da amaçlarla işletilmesinin uygun olacağına karar verilmelidir.

Görüldüğü gibi, bu tür araştırmalarla orman kaynağının değeri para ile ifade edilemeyen alternatif faydalanma şekilleri için elde edilen parasal değerler, ülkemiz orman işletmeciliğinde amaç ve strateji tayininde eksikliği her zaman hissedilen önemli bir gösterge olarak da kullanılabilir.

Diğer yandan, amenajman planlarında çok amaçlı planlamanın esas olduğu ve bunun temelini de işletme amaçlarına dayandığı bilinmektedir. İşletme amaç dizinlerini oluşturan orman kaynağından faydalanma şekillerinin parasal değerlerinin, bu araştırmada kullanılan SMY, KDY ve diğer değerlendirme yöntemleriyle belirlenmesinin, amenajman planlarının hazırlanmasında ilke bazında da olsa yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Adamowicz, V., 1995, Alternative Valuation Techniques: A Comparison and Movement to a Syntesis, In (Editors) K.G. Willis and J.T.Corkindale (1995), Environmental Valuation: New Perspectives, CAB International.
- Adamowicz, W.L., Fletcher, J.J., Graham-Tomasi, T, 1989, Functional Form and the Statistical Properties of Welfare Measures, American Journal of Agricultural Economics, 71, 1, 414-421.
- Ahmad, Y.J., Salah El Sarafy, Ernst Lutz, 1989, Environmental Accounting for Sustainable Development, Washington, D.C, World Bank.
- Akesen, A., 1978, Açık hava Rekreasyonunda Yaş ve Öğrenim etkenlerinin Rekreasyonel Eylemler Üzerindeki Etkileri, İ.Ü Orman Fak. Der., B Serisi, 28, 1, 166-177.
- Akesen, A., 1978, Türkiye’de Ulusal Parkların Açık hava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları (Örnek: Uludağ Ulusal Parkı), İ.Ü Orman Fakültesi Yayınları, yayın No: 262, İstanbul.
- Akesen, A., 1984, Açık hava Rekreasyonunda Bazı Temel Kavramlar ve Özellikleri, İ.Ü Orman Fakültesi Dergisi, B Serisi, 34, 1, 131-137.
- Akesen, A., 1983, Fethiye Yöre’sinde Rekreasyon Amacı ile Kullanılan Bazı Orman Alanlarında Rekreasyonel Talep Değerinin Belirlenmesi Üzerine Araştırmalar, İ.Ü Orman Fakültesi Yayınları, Yayın No: 346.
- Akgüngör, S., 1997, Doğal Kaynakların Parasal Değerinin Ölçülmesinde Kullanılan Yaklaşım ve Yöntemler, Vural F.Savaş (Moderator) Doğal Kaynak Kullanımında Alternatif Yöntemler Yeni Yaklaşımlar, Marmara Üniversitesi Türkiye Ekonomisi Araştırma Merkezi ve Friedrich-Naumann Vakfı, Ankara.
- Aldhous, J.R., 1997, British Forestry: 70 years of Achievement, Forestry (Journal of the Institute of Chartered Foresters), 70, 4, Oxford University Press.
- Anderson, D., 1990, The Forestry Industry and the Greenhouse Effect, Edinburgh: Forestry Commission and Scottish Forestry Trust.
- Anex, R.P., 1995, A Travel Cost Method of Evaluating Household Hazardous Waste Disposal Services, Journal of Environmental Management, 45, 189-198.
- Anonim, 1988, Ormançılık Ana Planı 1990 - 2009, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayın No:3, Ankara.

- Anonim, 1997a, T.C Orman Bakanlığı 10.06.1999 tarih ve MPG-OİDY-TT-03 Sayılı OİDY Tamimi, Tamim No: 1, Tasnif No: IV-3.
- Anonim, 1997b, Trabzon Köy Hizmetleri XI.Bölge Müdürlüğü Hizmet Haritası (Çizenler: Celattin Bayraktar ve Mümin Aydın), Trabzon.
- Anonim, 1998, Kahramanmaraş Milli Parklar ve Av - Yaban Hayatı Şube Müdürlüğü, Orman İçi Dinlenme Yerleri Tanıtım Dosyası.
- Anonim, 2001a, Trabzon Milli Parklar, Av ve Yaban Hayatı Şube Müdürlüğü Orman İçi Dinlenme Yerleri Tanıtım Dosyası.
- Anonim, 2001b, Capital – Infocard, Aralık 2001
- Anonim, 2001c, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Orman İçi Dinlenme Yerleri 2001 Yılı Ücret tarifesi.
- Anonim, 2001d, Trabzon İl Müdürlüğü Kayıtları.
- Anonim, 2002, Türkiye Ulusal Ormancılık Programının Hazırlanması Projesi, Çalıştay, 4-8 Eylül 2002, Menemen.
- Aslanboğa, İ., Gül, A., 2000, Kemalpaşa Ormanlarının Rekreatif Değer, Orman Mühendisliği Dergisi, 37, 1, 4-10.
- Aslanboğa, İ., 1993, Türkiye’de Orman İçi Dinlenme Alanları, T.C Orman Bakanlığı, I.Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 2), Seri No: 13, Yayın No: 006, s29-35, Ankara.
- Aslanboğa, M.S., 1998, Cumhuriyetimizin 75.Yılında Ormancılığımız, T.C Orman Bakanlığı, Yayın No:120, Ankara.
- Azevedo, C.D, Herriges, J. A., Kling, C.L., 2000, Ask a Hypothetical Question, Get a Valuable Answer? Working Paper 00-WP 260, This publication is available online on the CARD website: www.card.iastate.edu.
- Balkan, E., Khan, J.R., 1988, The Value of Changes in deer Hunting Quality: A Travel Cost Approach, Applied Economics, 20, 533 – 539.
- Bann, C., Clemens, M., 2001, Türkiye’de Orman kaynaklarının Yönetimi ve Ormandan Faydalanma İle İlgili Dışsalıklarda Alt Sınır (Minimum) Değerlerinin Tahmini ve Bu Bilgilerden Yararlanılması Konusunda İlgili Öneriler, Orman Bakanlığı- Dünya Bankası Ormancılık Sektör İncelemesi Küresel Örtüşme Programı Çalışması Final Raporu, İksir Tanıtım Ltd.Şti., Ankara.

- Başkent, E.Z., 1997, Türkiye Ormanlığı İçin Nasıl Bir Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) Kurulmalıdır? Ön Çalışma ve Kavramsal Yaklaşım, Tr.J. of Agriculture and Forestry, 21, 493-505, Tübitak, Ankara.
- Başkent, E.Z., Türker, M.F., 2000, Sürdürülebilir Ormanlığa Doğru: Uluslar arası Standardizasyon, Sertifikasyon ve Ulusal Ormanlık Stratejileri, Doğu Anadolu Ormanlık Araştırma Enstitüsü Dergisi, 1, 3, Erzurum.
- Bateman, I. Garrod, G., Willis, K., 1992, An Introduction to the Benefits of Non-Priced Recreation using the Teavel Cost Method, ESRC Countryside Change Initiative Working Paper No: 36, University of Newcastle, UK.
- Bateman, I. J., Turner, R.K., 1993, Valuation of the Environment, Methods and Techniques: The Contingent Valuation, R.K. Turner (Editör) Sustainable Environmental Economics and Management, Bellhaven Press, London.
- Bateman, I., 1993a, Valuation of the Environment, Methods and Techniques: Revealed Preference Methods, In R.K. Turner (Editör) Sustainable Environmental Economics and Management, Bellhaven Press, London.
- Bateman, I., 1993b, Valuation of the Environment: A Survey of Revealed Preference Methods, CSERGE GEC Working Paper, University of East Anglia, Norwich, and University College, London.
- Bateman, I., Garrod, G.D., Brainard, J.S., Lovett, A.A., 1996, Measurement Issues in the Travel Cost Method: A Geographical Information System Approach, Journal of Agricultural Economics, 47, 2, 191 – 205.
- Bateman, I., Lovett, A., 2000, Valuing and Mapping Woodland Access Potential, Quarterly Journal of Forestry, 94, 3, 215-222.
- Batu, F., 1995, Uygulamalı İstatistik Yöntemler, KTÜ Orman Fakültesi Yayını, No:22, Trabzon
- Bayraktar, A., 1975, Ege Kıyılarında Bazı Tatil Köylerinde Peyzaj ve Rekreasyon Planlamasının Etüdü ile turizm Gelişmesinde Bu Bakımdan Önemli esasların Tespiti, Doçentlik Tezi, Ege Üniversitesi, Ziraat Fak. Yayın No: 249, 144s.
- Bhat, G., Bergstrom, Bowker, J.M., Ve Cordell, H.K., 1996, A Proposed Methodology For Estimating Ecoregional Values for Outdoor recreation in the United States, Faculty Series 96-04, Department of Agricultural and Applied Economics, University of Georgia, Athens.
- Bishop, R.C., Champ, P.A., Mullarkey, D.J., 1995, Contingent Valuation, Daniel W. Bromley (Edit): The Handbook of Environmental Economics, Blackwell Publisher, UK.

- Bojö, J., 1985, A Cost-Benefit Analysis of Forestry in Mountainous Areas: The Case of Valadalen. Stockholm School of Economics, Sweden.
- Bowker, J.M., English, D.B.K, Donovan, J.A., 1996, Toward a Value for Guided Rafting on Southern Rivers, J. of Agricultural and Applied Economics 28, 2, 423-432.
- Bowker, J.M., Leeworthy, V.R. (1998) Accounting for Ethnicity in Recreation Demand: A Flexible Count Data approach, Journal of Leisure Research,..., 1, 64-78.
- Brown, W., Sorhus, C. Chou Yang, B., Richards, J., 1983, Using individual observations to estimate recreation demand functions: A Caution, American Journal of Agricultural Economics, 65, 154-157.
- Cameron, T.A., 1992, Combining Contingent Valuation and Travel Cost data for the Valuation of Nonmarket Goods, Land Economics, 68, 3, 302-17.
- Carson, R.T., 2000, Contingent Valuation: A User's Guide, Environmental Science and Technology, 34, 8, 1413-1418.
- Cesario, F.J., 1976, Value of Time in Recreation Benefit Studies, Land Economics, 52 1, 32-41.
- Cesario, F.J., Knetsch, J.L., 1970, The Time Bias in recreation Benefit estimates. Water Resources Research, 6, 700-704.
- Christensen, J.B., 1985, An Economic Approach to Assessing the Value of Recreation with Special Reference to Forest Areas, PhD Thesis, Wales University, Bangor, UK.
- Clawson, M., Knetsch, J., 1966, Economics of Recreation, John Hopkins University Press, Baltimore, ABD.
- Common, M., 1988, Individual Observations, Per Capita Observations And Zone Averages in The Specification and Estimation of Trip Generating Functions, mimeo Canberra: ANU.
- Çağlayan, A.Y., 1999, Belgrad Ormanlarında Rekreatyon Talep Özelliklerinin Saptanması, İ.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Basılmamış).
- Çakır, M., 1984, Ormancılık Sektörünün Milli Gelir İçindeki Yeri, Orman Mühendisleri Odası Yayınları, No: 9, Ankara.
- Damigos, D., Kaliampakos, D., 2001, Economic Valuation of Mined Land Reclamation: An Application of Individual Travel Cost Method in Greece, International Conference of Mine Producing, Geology and Environment Protection, 03-09/06/2001, Varna-Bulgaria.

- Daşdemir, İ., 2002, Türkiye’de Ormanlık Sektörünün Özellikleri, Doğu Akdeniz Ormanlık Araştırma Enstitüsü Dergisi, Sayı 6, Tarsus.
- Davis, R., 1963, Recreation Planning As An Economic Problem. Natural Resources Journal, 3, 2, 239-249.
- Dobbs, I.M., 1993, Adjusting Sample Selection Bias in the Individual Travel Cost Method, Journal of Agricultural Economics, 44, 2, 235-342. .
- Douglas, A.J., Taylor, J.G., 1999, A New Model for the Travel Cost Method: the Total Expenses Approach, Environmental Modelling and Software, 14, 81-92, Elsevier.
- DPT, 1985, Beşinci Beş Yıllık kalkınma Planı, Ormanlık Özel İhtisas Komisyon Raporu, DPT Yayın No: 2006, ÖİK Yayın No: 310, Ankara.
- DPT, 1990, Altıncı Beş Yıllık kalkınma Planı, Ormanlık Özel İhtisas Komisyon Raporu, DPT Yayın No: 2201, ÖİK Yayın No: 350, Ankara.
- DPT, 1995, Yedinci Beş Yıllık kalkınma Planı, Ormanlık Özel İhtisas Komisyon Raporu, DPT Yayın No: 2400, ÖİK Yayın No: 461, Ankara.
- DPT, 2000, Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT, 2001, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ormanlık Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2531, ÖİK Yayın No:547, Ankara.
- Er, M., 1990, Açık Hava Rekreasyonu Planlamanın Kavramsal ve Teknik Yönden İncelenmesi, İ.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Basılmamış).
- FAO, 2001, State of World’s Forests, Rome, Italy.
- Fleisher, A., Tsur, Y., 2000, Measuring the Recreational Value of Agricultural Landscape, European Review of Agricultural Economics, 27, 3, 385-398.
- Fletcher, J., Adamowicz, Graham – Tomasi, T., 1990, The Travel Cost Model of Recreation Demand, Leisure Sciences, 12, 119-147.
- Forestry Commission İnternet Sayfası:<http://www.forestry.gov.uk>, Erişim Tarihi:15.10.2002
- Garrod , G., Pickering, A., Willis, K., 1991, An Economic Estimate of Recreational Benefits of Four Botanic Gardens, ESCR Countryside Change Initiative Working Paper No: 25, UK.

- Georgiou, S., Whittington, D., Pearce, D., Moran, D., 1997, Economic Values and the Developing World, Edward Elgar Publishing Limited, UK.
- Geray, U., 1972, Ormanın Rekreatif Gayeyle Kullanılmasında Ekonominin Yeri, İ.Ü Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, 22, 1, 1-31.
- Geray, U., 1989, Ormancılığın Çağdaş Çerçevesi, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi., Seri B, 39, 4, 17-27.
- Geray, U., 1998, Ulusal Çevre Eylem Planı-Orman Kaynaklarının Yönetimi, DPT yayını, ISBN 975-19-1917-7, Ankara.
- Gönen, R., 1992, Belgrad Ormanlarına Yönelik Rekreasyon Talebinin Analizi ve Planlama İlişkileri, İ.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Basılmamış).
- Gülez, S., 1983, Doğu Karadeniz Bölgesinde Ormaniçi Rekreasyonun Çevreye Yapabileceği Olumsuz Etkiler ve Koruma Önlemleri, KTÜ Orman Fakültesi Dergisi, 6, 1, 149-157.
- Gülez, S., 1983, Ormaniçi Rekreasyon Planlaması, KTÜ Orman Fak. Der., 6, 2, 288-317.
- Gülez, S., 1980, Doğu Karadeniz Kıyı Şeridinde Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Trabzon.
- Gülez, S., 1980, Doğu Karadeniz Kıyı Şeridinde Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi, KTÜ Orman Fakültesi Dergisi, 3, 1, 105-132.
- Gülez, S., 1983, Ormaniçi Rekreasyon Planlaması, KTÜ Orman Fakültesi Dergisi, 6, 2, 288-317.
- Gülez, S., 1990, Orman İçi Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması için Geliştirilen Bir Değerlendirme Yöntemi, İ.Ü Orman Fakültesi Dergisi, A Serisi, 40, 2, 132-147.
- Hanley, N., 1989, Valuing Rural Recreation Benefits and Emprical Comparison of Two Approaches. American Journal of Agricultural Economics, 40, 3, 361-374.
- Hanley, N., MacMillan, D., Wright, R.E., Bullock, C., Simpon, I., Parsisson, D., Crabtree, B., 1998, Contingent Valuation Versus Choice Experiments: Estimating the Benefits of Environmentally Sensitive Areas in Scotland, Journal of Agricultural Economics, 49, 1, -15.
- Hanley, N., Ruffell, R., 1992, The Valuation of Forest Characteristics, Discussion Paper 849, Institute for Economic Research, Quens University.

- Hanley, N., Ruffell, R., 1993, The Contingent Valuation of Forest Characteristics: Two Experiments, Journal of Agricultural Economics, 44, 218-229.
- Hanley, N., Shogren, J.F., White, B., 1997, Environmental Economics in Theory and Practice, Macmillan Ltd., UK.
- Hanley, N., Spash, C.L., 1992, Cost – Benefit Analysis and the Environment, Department of Economics, University of Stirling, UK.
- Hasdemir, M., 1989, Ormaniçi Rekreasyon Sahalarında Sağlıklı Çevrenin Oluşturulması, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi Seri B, 39, 2, 145-153.
- Holgen, P., Mattsson, L, Li, C.-Z., 2000, Recreation Values of Boreal Forest Stand Types and Landscape resulting from Different Silvicultural Systems: An Economic Analysis, Journal of Environmental Management 60, 173-180.
- Hörnsten, L. ve Fredman, P., 2000, On the distance to recreational forests in Sweden, Landscape and Urban Planning 51, 1-10.
- Karasar, N., 1991, Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler, 4.Baskı, Sanem Matbaacılık, Ankara.
- Karayolları Genel Müdürlüğü İnternet Sayfası: www.kgm.gov.tr Erişim Tarihi: 15.12.2001.
- Karayolları Bilgisayar Paket Programı (www.gencbeyin.cjb.net Erişim Tarihi: 15.11.2001)
- Kaya, G., 2002, Pazarı Olmayan Ürünler Çerçevesinde Orman Kaynaklarının Değerinin Belirlenmesi, İ.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Koçer, S., 1987, Arazi Kullanımında Turizm ve Orman İşletmeciliğinin Karşılaştırılması, İ.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Basılmamış).
- KÖK, 1998, İKaradeniz Kalkınma Kurultayı (17-18 Mayıs 1998), Yayın No:3, Samsun.
- Köse, S., Başkent, E.Z., Sönmez, T. ve Çakır, G., 2001, Ormancılıkta Veri Tabanı Tasarımı ve Örnek Uygulama, Türkiye Ormancılar Derneği, 1.Ulusal Ormancılık Kongresi Bildiriler Kitabı, 105 -117, 19-20 Mart 2001, Ankara.
- Köseoğlu, M., Yamak, R., 2001, Uygulamalı İstatistik ve Ekonometri Ders Notları, Trabzon.
- Kula, E., 1994, Economics of Natural Resources, the Environment and Policies, Chapman&Hall Press, UK, Second Edition.

- Kurdoğlu, B.Ç., 1999, Milli Parkların Rekreatyonel işlevleri Hatıla Vadisi Milli Parkı Örneği, Orman Mühendisliği Dergisi, Yıl 36, Sayı 10, 9-14.
- Lockwood, M., Loomis, J., Lacy, T., 1993, A Contingent Valuation survey and benefit – cost analysis of forest preservation in East Gippsland, Australian Journal of Environmental Management, 38, 233-243.
- Lockwood, M., Tracy, K., 1995, Nonmarket Economic Valuation of an Urban Recreation Park, Journal of Leisure Research, 27, 2, 155-167.
- Loureiro, M.P., 1994, Valoracion Economica de los Bienes Ambientales: Aplicacion del Metodo del Coste de Viaje al Parque Natural de la Dehesa de Moncayo, Thesis de Master, CIHEAM-Instituto Agro. Mediterraneo de Zaragoza, Spain, 128 s.
- Lüle, N., Turan, R.E., Gür, H., Cingöz, M., Savaş, A., 1993, Orman İçi Dinlenme Yerleri, T.C Orman Bakanlığı, I.Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 2), Seri No: 13, Yayın No: 006, s106-112, Ankara.
- Mannesto, G., Loomis, J.B., 1991, Evaluation of Mail and In-Person Contingent Value Surveys: Results of a Study of Recreational Boaters, Journal of Environmental Management, 32, 177-190.
- Marinelli, A., Casini, L., Romano, D., 1990. Economic Valuation of the Aggregate Impact and Direct Benefits of Outdoors Recreation: The Case of a Natural Park in Tuscany. Genio Rurale, 53,9, 51-55.
- McConnel, K.E., 1985, The Economics of Outdoor Recreation, Handbook of Natural Resources and Energy Economics, Volume II, Edited by Knesee, A.V., Sweeney, J.L., Elsevier Science Publishers.
- McConnel, K.E., 1979, Some Problems in Estimating the Demand for Outdoor Recreation, American Journal of Agricultural Economics, 57, 2, 330-334.
- MEDFOREX, 2002, Mediterranean Forests and People: the Total Value, (Editörler: M.Merlo ve L.Croitoru), Padua University Press, CONTAGRA.(Geçici Baskı).
- Mumcuoğlu, N., 1996, Alemdağ İşletmesine Yönelik Rekreatyon Talebinin Analizi ve Planlama İlkeleri, İ.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Nabavi, S.Z., 1994, İstanbul'daki Rekreatyon Alanlarında Kullanıcı (Ziyaretçi) Özelliklerinin Belirlenmesi, İ.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Basılmamış).
- Nillesen, E., 2002, The Travel Cost Approach:An application to Bellenden Ker National Park, MSc Thesis, School of Economics at the University of Queensland, Wageningen University, The Netherlands.

- O'Neill, C.E., Davis, J., 1991. Alternative Definitions of Demand for Recreational Angling in Northern Ireland. Journal of Agricultural Economics, 42, 2, 174-179.
- Orhunbilge, N., 1996, Uygulamalı Regresyon ve Korelasyon Analizi, İ.Ü İşletme Fakültesi Yayın No: 267, İstanbul.
- Ortaçesme, V., Özkan, B., Karagüzel, O., 1997, Doğal Çevrenin Ekonomik Değerinin Saptanmasında Kullanılan Yöntemler, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 10, 1, 249-260.
- Ortaçesme, V., Özkan, B., Karagüzel, O., Atik, M., Akpınar, M.G., 1999, Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkının Ekonomik Değerinin Saptanması, Tarımsal Araştırma Projesi TARP-2152 Nolu Tübitak Projesi, Antalya.
- Özdamar, K., 1999, Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi 1 SPSS – MİNİTAB, 2.Baskı, Kaan Kitapevi, Eskişehir.
- Özdönmez, M., İstanbullu, T., Akesen, A., Ekizoğlu, A., 1996, Ormanlık Politikası, İ.Ü Yayın No: 3968, Orman Fakültesi Yayın No: 435, İstanbul.
- Pak, M., Türker, M.F., Erkut, Y., Esercan, H., 2002, Ülkemizde Rekreatyonel Hizmet Üretim Amaçlı Orman İşletmeciliğinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, II.Ulusal Karadeniz Ormanlık Kongresi Bildiriler Kitabı, Cilt I, 15 – 18 Mayıs 2002, Artvin, s177-188.
- Pehlivanoğlu, M.T., 1976, Rekreatyon ve Ormanlık Rekreatyon Planlaması, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi Seri B, 26, 2, 142-170.
- Pehlivanoğlu, T., 1986, Belgrad Ormanının Rekreatyonel Potansiyeli ve Planlama İlkelerinin Saptanması, İ.Ü Orman Fakültesi, Doktora Tezi.
- Petrol Ofisi A.Ş. Web Sitesi: http://www.poas.com.tr/akaryakit_fiyatlari.htm - Erişim Tarihi:12.12.2001.
- Randall, A.,1994, A Difficulty with the Travel Cost Method, Land Economics, 70 (1): 88-96.
- Riera, P., Descalzi, C., Ruiz, A., 1994, El Valor Recreativo de los Espacios de Interes Natural en Espana, Revista espanola de Economia, Numero Monografico sobre Recursos Naturales y Medio Ambiente.
- Rosenthal, D.H., Loomis, J.B., Peterson, G.L., 1984, The Travel Cost Model: Concepts and Applications, General Technical Report RM – 109, Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station, Fort Collins, Colorado.

- Scarpa, R., 1999, Assessing the Amenity Value of Forests, With Applications to Wisconsin and Ireland, PhD Thesis, University of Wisconsin, Madison.
- Scarpa, R., Hutchinson, U. W. G., Susan M. Chilton, S. M., Buongiorno, J., 2000, Importance of Forest Attributes in The Willingness to Pay For Recreation: A Contingent Valuation Study of Irish Forests, Forest Policy and Economics, 1, 315-329.
- Seyidoğlu, H., 1992, Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük, Adalet Matbaacılık Tic. Ltd. Şti., Ankara
- Shammin, Md. R., 1999, Application of the Travel Cost Method (TCM): A Case Study of Environmental Valuation of Dhaka Zoological Garden, in E. Hecht, (Editör) The Economic value of the Environment: Cases from South Asia, IUCN/US.
- Smith, V.K., 1993, Nonmarket Valuation of Environmental Resources: An Interpretive Appraisal, Land Economics, 1993, 69, 1, 1-26.
- Strange, N., Tarp, P., Helles, F., Brodie, J.D., 1999, A four-stage approach to evaluate management alternatives in multiple-use forestry, Forest Ecology and Management, 124, 79-91.
- Şencan, H., 1993, Bilimsel Araştırma Yöntemleri Ders Notları (Basılmamış), İ.Ü. İşletme Fakültesi, Davranış Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- T.C Orman Bakanlığı, 1994, I.Ormancılık Şurası Kararlar Kitabı, Kamer Matbaacılık, Ankara.
- Terzioğlu, S., 1998, Uzungöl (Trabzon – Çaykara) ve Çevresinin Flora ve Vejetasyonu, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon.
- Topak, M., 1999, Türkiye Orman Ürünlerinin Ekonomik Değeri, AGM Araştırma ve Geliştirme Bülteni, Ankara.
- Torkildsen, G., 1974, Management of Sport and Recreation Centers. Leisure Research, Policy Scottish Academic Press, Edinburgh, UK.
- Türker, A., 2001, Ormancılıkta İdare Süresinin Belirlenmesinde Yeni Bir Yaklaşım, Türkiye Ormancılar Derneği, 1.Ulusal Ormancılık Kongresi Bildiriler Kitabı, 3-17, 19-20 Mart 2001, Ankara.
- Türker, M.F., 1999, Girdi-Çıktı Analizi Yardımıyla Ormancılık Sektörünün Ülke Ekonomisi İçindeki Öneminin Belirlenmesi, Journal of Agriculture and Forestry, 23, Ek sayı 1, 229-237.

- Türker, M.F., 2000, Orman İşletmeciliği Ders Notu, KTÜ, Orman Fakültesi Ders Notları, No:59, Trabzon.
- Türker, M.F., 2001, Ormanlık Sektöründe Stratejik Yönetim Kavramının Sektörün Değişen Çevre Şartları Açısından İrdelenmesi, Türkiye Ormanlılar Derneği, 1.Ulusal Ormanlık Kongresi Bildiriler Kitabı, 279-293, 19-20 Mart 2001, Ankara.
- Türker, M.F., Pak, M., Öztürk, A., 2001a, Toplam Ekonomik Değer Yaklaşımı ve Orman Kaynaklarının Sunduğu Ürün ve Hizmetlerin Bu Kapsamda İrdelenmesi, Türkiye Ormanlılar Derneği, 1.Ulusal Ormanlık Kongresi Bildiriler Kitabı, 171-182, 19-20 Mart 2001, Ankara.
- Türker, M.F., Öztürk, A., Pak, M., 2001b, Dışsallık Kavramının Türkiye Orman Kaynakları ve Orman İşletmeciliği Açısından İrdelenmesi, Türkiye Ormanlılar Derneği, 1.Ulusal Ormanlık Kongresi Bildiriler Kitabı, 154-170, 19-20 Mart 2001, Ankara.
- Türker, M.F., Pak, M., Öztürk, A., 2002, Anatolian Peninsula: Turkey, (Editör) M.Merlo ve L. Croitoru, Mediterranean Forests and People: towards the Total Value, Padua University Press, Contagra.
- Türkleş, Y., 2001, Kahramanmaraş Yöresi Orman İçi Dinlenme Alanlarında Ekonomik İncelemeler ve Projeksiyonlar, KSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış).
- Uzun, G., 1990, Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması, Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Ders Kitabı, No: 48, Adana.
- Ünver, Ö. ve Gamgam, H., 1999, Uygulamalı İstatistik Yöntemler, 3.Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Var, M., 1987, Trabzon ve İlçelerindeki Doğal ve Kültürel Değerlerin Rekreasyonel Açından İncelenmesi, Yıldız Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Walsh, R.G., 1986, Recreation Economics: Comparing Benefits and Costs, Venture Publishing, Inc., State College, Pennsylvania.
- Ward, J., 1999, Measuring The Economic Value of Recreation and Tourism on Fraser Island, Proceedings of the Ecotourism Association of Australia 1999 – The World's Natural Theme Park.
- Whitehead, J.C, Haab, T.C., Huang, J.C., 2000, Measuring Recreation Benefits of Quality Improvements with Revealed and Stated Behavior Data, Resource and Energy Economics, 22, 339-335, Elsevier.

- Whitehead, J.C., 1997, Measuring the Benefits of Estuarine Quality Improvement: Pamlico Sound North Carolina, Web Sayfası: <http://www1.ecu.edu/~ecwhiteh/data/jes1.htm> – Erişim Tarihi: 21.05.1998.
- Willis, K.G., Garrod, G.D., 1991, An Individual Travel Cost Method of Evaluating Forest Recreation, Journal of Agricultural Economics, 42, 33-42.
- Willis, K., Benson, J., 1989, Recreation Value of Forests, Forestry, 62, 2, 93-110.
- Willis, K., Garrod, G., 1990, Valuing Open Access Recreation on Inland Waterways, ESRC Countryside Change Initiative Working Paper 12, Newcastle Upon Tyne, UK.
- Willis, K.G., 1991, The Recreational Value of the Forestry Commission Estate in Great Britain: A Clawson-Knetsch Travel Cost Analysis, Scottish Journal of Political Economy, Vol. 38, No:1, 58-75.
- Willis, K.G., Benson, J.F., 1988, A Comparison of User Benefits and Costs of Nature Conservation at Three Nature Reserves, Regional Studies, 22, 417-428.
- Wilman, E., 1980, The Value of Time in Recreation Benefit Studies, Journal of Environmental Economics and Management, 7, 272-86.
- Wood, S., Trice, A., 1958, Measurement of Recreation Benefits, Land Economics, 34, 195-207.
- Wurman, S.R., Levy, A., Katz, J., 1972, The Nature of Recreation, MIT Press.
- Yavuz, H., 2000, Parametrik Olmayan İstatistiksel Yöntemler, 464 s, Trabzon (Basılmamıştır).
- Yazıcı, K., 1988, Türkiye Ormancılığının Yönetim ve Organizasyon Sorunları, Türkiye'de Orman İşletmeciliğinin Gelişimi Sempozyumu, 1-10, Gelişim Matbaası, Ankara.
- Yıldızcı, A.C., 1990, Doğal Kaynakların Korunması Saklama Anlamına Gelmemelidir, Yeşile Çerçeve Dergisi, Ekim-Kasım Sayısı, İstanbul.

8. EKLER

EK 1. DKB'deki OİDY'lerde uygulanan anket formu*

Anket Yapan		Tarih/...../2001	ANKET NO		
Anket Noktası		Saat		Özel	Genel	

Günaydın/İyi Günler. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi'nde yürütülmekte olan bir araştırma için anket çalışması yapıyoruz. Anketin amacı, Çamburnu/Kayabaşı/Soğuksu/Sazalan/ Limni Orman İçi Dinlenme Yerlerinin Rekreasyon amaçlı kullanımının ekonomik değerini ölçmektir. Ankete katılım isteğe bağlı olup, isim yazılmamaktadır. Bu nedenle içtenlikle cevap vermenizi rica ediyoruz.

BÖLÜM 1: ZİYARETÇİNİN GEZİ TECRÜBESİ			
<i>Bu bölümde ziyaretçinin ilgili Orman İçi Dinlenme Yeri ve daha önce yaptığı ziyaretlerle ilgili bilgilerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Lütfen uygun cevapları işaretleyiniz (✓) ve boşlukları doldurunuz.</i>			
Soru 1. Bu gün bu Orman İçi Dinlenme Yerini gezmek için nereden geldiniz?			
.....İli,ilçesi,Kasabası,Köyü,Mahallesi			
Soru 2. Geldiğiniz yer kendi memleketiniz mi? Yoksa tatil için mi buradasınız?			
O Kendi memleketim	1	O İşim gereği burada yaşıyorum	3
O Yıllık tatil için buradayım	2	O Diğer (Belirtiniz) _____	4
Soru 3. Geldiğiniz yerden buraya kadar olan uzaklığı ve süreyi tahmin edebilirsiniz?			
_____ Km		_____ saat/ _____ dakika	
Soru 4. Bu gün buraya gelmek için kullandığınız ulaşım aracı ne idi? Motor gücü nedir?			
O Taksi/Dolmuş	1	O Özel Otomobil [_____]	4
O Motosiklet	2	O Yürüyerek	5
O Belediye Otobüsü	3	O Diğer (Belirtiniz) _____	6
Soru 5. Bu OİDY'ni ziyaretinizin temel amacı nedir?			
O Orman içinde yürümek	1	O Kamp yapmak	5
O Piknik yapmak	2	O Eğitim gezisi	6
O Manzara ve Yaban hay. seyretmek	3	O Bir yerlere gitmiş olmak	7
O Av yapmak	4	O Diğer (Belirtiniz) _____	8
Soru 6. Öncelikli amacınız şehir hayatından uzaklaşarak dinlenmek ve eğlenmek olmak üzere, geçen bir yıl boyunca bu OİDY' ne kaç kez geldiniz?			
Okez		O İlk defa geliyorum	
Soru 7. Hatırlayabildiğiniz kadarıyla bu Orman İçi Dinlenme Yeri ile ilgili yaptığınız son gezi de evden tekrar evinize dönünceye kadar yaptığınız harcamaların miktarını söyleyebilir misiniz? (Lütfen arabanız için yakıt, sizler için yiyecek, içecek ve bir geziden fazla kullanılamayacak malzemeleri dahil ediniz)			
Yakıt (petrol) için _____ TL		Diğerleri için _____ TL	
Soru 8. Eğer toplam harcamalarınız aşağıdaki gibi olsaydı, orman alanına kaç gezi yapabilirsiniz?			
• Harcamalar % 25 daha fazla olaydı, yılda kaç gezi yapabiliriniz? _____ Gezi			
• Harcamalar % 50 daha fazla olaydı, yılda kaç gezi yapabiliriniz? _____ Gezi			
• Harcamalar % 100 daha fazla olaydı, yılda kaç gezi yapabiliriniz? _____ Gezi			

* DKB'de uygulanan anket formu araştırmada uygulanan en gelişmiş form olduğu için ekte verilmiştir.

Soru 9. Genellikle haftanın hangi günleri buraya gelirsiniz?			
☐ Hafta içi			1
☐ Hafta sonu			2
☐ Herhangi bir gün			3
Soru 10. Burası size en yakın OİDY midir?			
☐ Evet	1	☐ Hayır	2
Soru 11. Bu gün buraya nereden geldiniz?			
☐ Direkt evden	1	☐ Akrabaları ziyaretten	4
☐ İş yerinden	2	☐ Alış-verişten	5
☐ Başka bir geziden	3	☐ Diğer (Belirtiniz) _____	6
Soru 12. Burada ne kadar kaldınız veya kalacaksınız?			
☐ 30 dakikadan az	1	☐ 3 – 5 saat	4
☐ ½ - 1 saat	2	☐ 5 – 7 saat	5
☐ 1 - 3 saat	3	☐ 7 saatten fazla	6
Soru 13. Bu OİDY'ni gezdikten sonra nereye gideceksiniz?			
☐ Eve	1	☐ Akrabaları ziyarete	4
☐ İşyerine	2	☐ Alış-verişe	5
☐ Başka bir geziye	3	☐ Diğer (Belirtiniz) _____	6
Soru 14. Trabzon/Gümüşhane'de bulunan bu tür başka alanlara gider misiniz?			
☐ Evet	1	☐ Hayır	2
Soru 15. Geçen yıl bu OİDY' inden başka gittiğiniz diğer OİDY'leri hangileridir?			
ADI		YERİ	
.....			
.....			
Soru 16. Bu OİDY'ni hangi özelliğinden dolayı tercih ediyorsunuz?			
☐ Sessiz ve sakin olması	1	☐ Çocuklar için uygun olması	5
☐ Trafikten uzak olması	2	☐ Şehre yakın olması	6
☐ Yaban hayatı	3	☐ Herhangi bir nedenden değil	7
☐ İçme suyunun bulunması	4	☐ Diğer (Belirtiniz) _____	8
Soru 17. Sizinle beraber olan kaç kişi var?			
.....büyük veçocuk			
Soru 18. Bu OİDY'nde geliştirilmesini istediğiniz herhangi bir konu var mı?			
.....			

BÖLÜM 2: ORMAN İÇİ DİNLENME YERİ DEĞERLENDİRMESİ

Aşağıdaki sorular tümüyle varsayıma dayanmakta olup, sadece bu OİDY'nin kullanım değerini ekonomik kurallar çerçevesinde ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, şimdi size, birkaç senaryo takdim ederek onlar hakkında düşünmenizi ve tercih ettiğiniz seçeneği söylemenizi istiyoruz. Kartlarda da görüldüğü gibi her senaryoda iki seçenek vardır. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Bu anket, sadece bu OİDY'ni ziyaret edenlerin, ormanların rekreasyon amaçlı kullanımını için ne kadar kıymet takdir ettiklerini tahmin edebilmemiz için yapılmaktadır.

SORULAR		SENARYOLAR				
		S1	S2	S3	S4	S5
Soru 1. Hangisini tercih edersiniz? A veya B?	A	0	0	0	0	0
	B	0	0	0	0	0
Soru 2. Kişi başına giriş ücreti olarak;						
a) 250 000 TL ödemek ister misiniz?	Evet	0	0	0	0	0
	Hayır	0	0	0	0	0
b) 500 000 TL ödemek ister misiniz?	Evet	0	0	0	0	0
	Hayır	0	0	0	0	0
c) 1000 000 TL ödemek ister misiniz?	Evet	0	0	0	0	0
	Hayır	0	0	0	0	0
Soru 3. Ödemek istediğiniz en yüksek miktar nedir? (.000 TL)						

Cevap veren ısrarla giriş ücreti olarak (0) seçiyorsa aşağıdaki soruyu sorunuz.

Soru 4. Senaryoların bir kısmı veya tamamı için giriş ücreti ödemek istememenizin sebebi nedir?

- Orman İçi Dinlenme Yerleri için para ödemek zorunda olmamalıyız.
- Orman İçi Dinlenme Yerlerinin bizim için hiçbir değeri yok.
- Ödemeye maddi gücüm yok.
- Diğer (Lütfen belirtiniz) _____

BÖLÜM 3E GİDİNİZ

BÖLÜM 3: ANKETE KATILAN HAKKINDA BİLGİLER			
<i>Aşağıdaki sorular bu anketlerin sonuçlarını istatistiksel olarak analiz etmemize yardım edecektir. Bazı sorular için duyarlı olabilirsiniz, ancak cevaplarınızın kesinlikle gizli tutulacağını hatırlayınız. (Lütfen uygun cevapları işaretleyiniz veya boşlukları doldurunuz)</i>			
Soru 1. Cinsiyetiniz nedir?			
☐ Erkek	1	☐ Bayan	2
Soru 2. Medenî haliniz?			
☐ Bekar	1	☐ Ayrı yaşıyor	4
☐ Evli	2	☐ Boşanmış	5
☐ Dul	3	☐ Diğer (Belirtiniz) _____	6
Soru 3. Eğitim durumunuz nedir?			
☐ Okur - Yazar Değil	1	☐ Lise	4
☐ Okur - Yazar	2	☐ Üniversite Mezunu	5
☐ İlköğretim	3	☐ Yüksek Lisans/Doktora	6
Soru 4. Hangi yaş grubundasınız?			
☐ 16 yaşından küçük	1	☐ 45 – 54	5
☐ 16 - 24	2	☐ 55 - 64	6
☐ 25 - 34	3	☐ 65 yaşından büyük	7
☐ 35 – 44	4		
Soru 5. Evinizde kaç kişi yaşıyor?			
.....Büyük,18 yaşından küçük			
Soru 6: Ne tür bir evde oturuyorsunuz?			
☐ Müstakil (Tek Katlı)	1	☐ Apartman (Çok Katlı)	2
Soru 7. İş durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?			
☐ Hafta içi çalışıyorum	1	☐ İşsiz	5
☐ Hafta sonu çalışıyorum	2	☐ Ev hanımı	6
☐ Sürekli çalışıyorum	3	☐ Öğrenci	7
☐ Emekli	4	☐ Diğer (Lütfen belirtiniz) _____	8
Soru 8. Mesleğiniz nedir?			

Soru 9 . Aylık gelirinüz aşağıdaki gelir gruplarından hangisine dahil edilebilir? (Hanehalkının toplam geliri yazılmalıdır)			
☐ 0 – 100 Milyon TL	1	☐ 401 – 500 Milyon TL	5
☐ 101 – 200 Milyon TL	2	☐ 501 – 600 Milyon TL	6
☐ 201 – 300 Milyon TL	3	☐ 601 – 700 Milyon TL	7
☐ 301 – 400 Milyon TL	4	☐ Diğer (Belirtiniz) _____ TL	8
Soru 10: Otomobiliniz var mı?			
☐ Evet	1	☐ Hayır	2

Yardımlarınız için çok teşekkür ederiz

Ek 2. Kayabaşı OİDY’de uygulanan anket çalışmasında kullanılan gösteri kartları

SENARYO 1

SEÇENEK A	SEÇENEK B
	
MEVCUT DURUM	ALANIN KAPATILMASI
<ul style="list-style-type: none"> □ Orman İçi Dinlenme Yeri şimdi olduğu gibi rekreasyonel aktiviteler için açık tutulacaktır. □ Sizler bu orman alanını rekreasyonel amaçlarla kullanmaya devam edebileceksiniz. 	<ul style="list-style-type: none"> □ Halkın rekreasyonel kullanım amacıyla alana girişi yasaklanacaktır. □ Alan tomruk ve odun üretimi amacıyla yeniden planlanacaktır. □ Sizler bu orman alanını rekreasyonel amaçlarla kullanamayacaksınız.

SENARYO 2

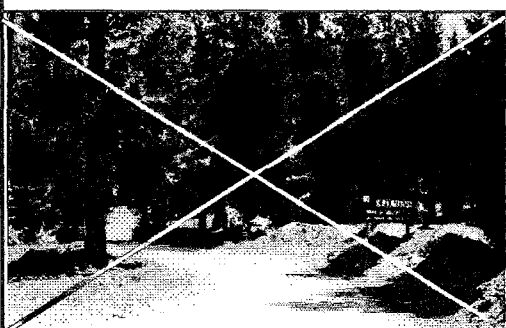
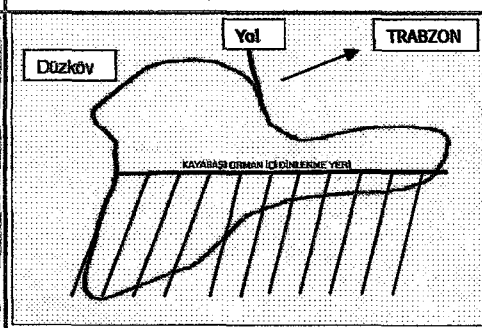
SEÇENEK A	SEÇENEK B		
	İmkânlar	Mevcut	Gelişmiş
	YAĞMUR BARINAĞI	1	2
	KAMELYA	3	6
	PIKNİK MASASI	10	20
	ÇEŞME	2	4
	ÇÖP BIDONU	10	20
MEVCUT DURUM	İMKÂNLARIN İYİLEŞTİRİLMESİ		
<ul style="list-style-type: none"> □ Orman İçi Dinlenme Yeri şimdi olduğu gibi rekreasyonel aktiviteler için açık tutulacaktır. □ Sizler bu orman alanını rekreasyonel amaçlarla kullanmaya devam edebileceksiniz. 	<ul style="list-style-type: none"> □ Yetkililer alanda bulunan tuvalet, çeşme, piknik masası gibi imkânların sayılarının artırılmasını sağlayacaklar. □ Alanın büyüklüğü aynı olduğu için çok sıkışık ve kalabalık olabilir. □ Ancak mevcut durumdan çok daha iyi olacaktır. 		

Ek 2 'nin devamı

SENARYO 3

SEÇENEK A	SEÇENEK B
	
MEVCUT DURUM	AKTİVİTELERİN ARTIRILMASI
<ul style="list-style-type: none"> □ Orman İçi Dinlenme Yeri şimdi olduğu gibi rekreasyonel aktiviteler için açık tutulacaktır. □ Sizler bu orman alanını rekreasyonel amaçlarla kullanmaya devam edebileceksiniz. 	<ul style="list-style-type: none"> □ Alanda izin verilen mevcut aktiviteler yanında, <ul style="list-style-type: none"> • yürüyüş yolları, • Uzun süreli çadırli kamp imkanları, • manzara ve yaban hayatını gözlemek için özel kuleler, • belirlenmiş bazı bölgelerde spor amaçlı av yapmaya izin verilecektir.

SENARYO 4

SEÇENEK A	SEÇENEK B
	
ALANIN KAPATILMASI	ALANIN YARISININ KAPATILMASI
<ul style="list-style-type: none"> □ Halkın rekreasyonel kullanım amacıyla alana girişi yasaklanacaktır. □ Alan tomruk ve odun üretimi amacıyla yeniden planlanacaktır. □ Sizler bu orman alanını rekreasyonel amaçlarla kullanamayacaksınız. 	<ul style="list-style-type: none"> □ Orman alanının yarısı yani 60 ha odun eksenli ürün üretimi yapmak amacıyla rekreasyon amaçlı kullanım için kapatılacaktır. □ Bundan böyle sadece 60 ha alan bu rekreasyonel amaçla kullanılacaktır. Dolayısıyla alan daha kalabalık olacak ve imkânlar yetersiz olacaktır.

Ek 2'nin devamı

SENARYO 5

SEÇENEK A			SEÇENEK B	
İmkânlar	Mevcut	Gelişmiş		
YAĞMUR BARINAĞI	1	2		
KAMELYA	3	6		
PIKNİK MASASI	10	20		
ÇEŞME	2	4		
ÇÖP BIDONU	10	20		
İMKÂNLARIN İYİLEŞTİRİLMESİ			AKTİVİTELERİN ARTIRILMASI	
<ul style="list-style-type: none"> □ Yetkililer alanda bulunan tuvalet, çeşme, piknik masası gibi imkânların sayılarının artırılmasını sağlayacaklar. □ Alanın büyüklüğü aynı olduğu için çok sıkışık ve kalabalık olabilecektir. □ Ancak mevcut durumdan çok daha iyi olacaktır. 			<ul style="list-style-type: none"> □ Alanda izin verilen mevcut aktiviteler yanında, <ul style="list-style-type: none"> • yürüyüş yolları, • Uzun süreli çadırli kamp imkanları, • manzara ve yaban hayatını gözlemlemek için özel kuleler, • belirlenmiş bazı bölgelerde spor amaçlı av yapmaya izin verilecektir. 	

Ek 2'nin devamı

KART A: ULAŞIM ARACI

1. Taksi/Dolmuş
2. Motosiklet
3. Belediye Otobüsü
4. Şehirlerarası Otobüs
5. Özel Otomobil
6. Özel Otobüs
7. Yürüyerek
8. Diğer _____

KART B: GEZİ AMACI

1. Ormanda İçinde Yürüyüş
2. Piknik Yapmak
3. Manzara Seyretmek
4. Av Yapmak
5. Kamp Yapmak
6. Eğitim Gezisi
7. Bir yerlere gitmiş olmak
8. Diğer _____

KART C: GELDİĞİNİZ YER

1. Direkt Evden
2. İşyerinden
3. Başka Bir Geziden
4. Akrabaları Ziyaretten
5. Alış-verişten
6. Diğer (Belirtiniz) _____

KART D: ALANDA KALMA SÜRESİ

1. 30 dakikadan az
2. 1/2 – 1 Saat
3. 1 - 3 Saat
4. 3 – 5 Saat
5. 5 – 7 Saat
6. 7 Saatten fazla

Ek 2'nin devamı

KART E: GİDECEĞİNİZ YER

1. Eve
2. İşyerine
3. Başka Bir Piknik Alanına
4. Akrabaları Ziyarete
5. Alış-verişe
6. Diğer _____

KART F: TERCİH SEBEPLERİ

1. Sessiz ve sakin Olması
2. Trafikten Uzak olması
3. Doğal Manzara
4. İçme Suyunun Bulunması
5. Çocuklar için uygun olması
6. Şehre Yakın Olması
7. Herhangi bir nedenden değil
8. Diğer _____

KART G: EĞİTİM SEVİYESİ

- 1.Okur - Yazar Değil
- 2.Okur - Yazar
- 3.İlköğretim
- 4.Lise
- 5.Üniversite Mezunu
- 6.Yüksek Lisans/Doktora

KART H: YAŞ GRUPLARI

- a. 16 yaşın altında
- b. 16 - 24
- c. 25 - 34
- d. 35 - 44
- e. 45 - 54
- f. 55 - 64
- g. 65'in üzerinde

Ek 2'nin devamı

KART I: ÇALIŞMA DURUMU

- 1.Hafta içi çalışıyorum
- 2.Hafta sonu çalışıyorum
- 3.Sürekli çalışıyorum
- 4.Emekliyim
- 5.İşsizim
- 6.Ev Hanımı
- 7.Öğrenci
- 8.Diğer _____

KART J: GELİR GRUPLARI

- 1.0 – 100 Milyon TL
- 2.101- 200 Milyon TL
- 3.201 – 300 Milyon TL
- 4.301 – 400 Milyon TL
- 5.401 – 500 Milyon TL
- 6.501 - 600 Milyon TL
- 7.601 – 700 Milyon TL
- 8.Diğer _____ TL

EK 3. Anket çalışmasında uyulması gereken kurallar

ANKET ÇALIŞMALARINDA UYULACAK KURALLAR

Çalışma Alanlarının, adları, yerleri, büyüklüğü ve kodları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

OİDY'nin Adı	Mevkii	Büyüklüğü (ha)	Kodu
Çamburnu	Sürmene – Çamburnu/Trabzon	30	ÇB-100
Kayabaşı	Kayabaşı Yaylası - Düzköy/Trabzon	120	KB-200
Sazalan	Elikbeli – Tonya/Trabzon	5	SA-300
Soğuksu	Çayırlar – Torul/Gümüşhane	9 + 9	SS-400
Limli	Zigana Dağı – Torul/Trabzon	71	L-500

KURALLAR

Orman kaynağının rekreasyonel kullanım değerinin tahmin edilmesi için yapılacak olan anket formunun doldurulmasında dikkat edilmesi gereken kurallar aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır:

1. Anketi yapmanın adı, soyadı ile tarih, saat ve anket no kısmının özel kısmı kesinlikle anketör tarafından doldurulacaktır.
2. Başlangıç kısmındaki bilgiler kısaca ve uygun bir dille muhataba aktarılarak anket yapmak için izin istenecektir. Kabul ederse sorular sorulmaya başlanacaktır.
3. Birinci soruda ziyaretçinin söz konusu OİDY'ni ziyaret amacıyla hangi noktadan hareket ettiğini tespit etmek amaçlanmaktadır. Bu nedenle hareket edilen ilk nokta yerleşim yeri olarak mutlaka belirtilecektir.
4. İkinci soruda ziyaretçinin hareket ettiği yerleşim yerinin kendi ikamet ettiği yer olup olmadığı belirlenmeye çalışılmaktadır.
5. Üçüncü soruda ziyaretçinin OİDY'ine ulaşmak için hareket merkezinden itibaren kat ettiği yolu (km) ve harcadığı süreyi (saat / dakika) tespit etmek istenmektedir.
6. Ulaşım için kullanılan araç ve motor gücü aracın kat edilen yolda harcadığı yakıtı tespit etmek için titizlikle tespit edilmelidir.
7. Beşinci soruda ziyaretçinin alanı ziyaretinin asıl amacı belirlenecektir.
8. Altıncı soruda bir yıl içerisinde aynı yeri kaç kez ziyaret ettiği belirlenecektir. (Önemli)
9. Yedinci soruda ziyaretçinin yaptığı akaryakıt ve diğer giderler belirlenecektir. (Önemli)
10. Sekizinci soruda Seyahat masraflarının belirli oranlarda artmasıyla yıllık ziyaret sayılarının değişip değişmeyeceği belirlenecektir.
11. Dokuzuncu soruda ulaşım esnasında ve alanda harcadığı zamanın fırsat maliyetini hesaplamak için ziyaretçinin haftanın hangi günlerini (çalışma günleri/tatil günleri) tercih ettikleri tespit edilecektir.
12. 10., 14. ve 15. sorular ikame rekreasyon alanlarının olup olmadığını tespit etmek için sorulan sorulardır.
13. 11. ve 13. sorularla ziyaretçinin hareket noktasının ev olup, olmadığı veya rekreasyon alanından sonra nereye gideceği, yaptığı yolculuğun başka yerleri de kapsayıp kapsamadığını tespit etmek için gerekmektedir.
14. 12. soruyla ziyaretçinin rekreasyon alanında harcadığı zaman (süre), fırsat maliyetinin tespit edilmesi için gereklidir.
15. 16. soruda ziyaretçinin söz konusu rekreasyon alanını tercih sebebi istenmektedir. Tek bir sebep olabildiği gibi birden fazla sebep de işaretlenebilir.
16. 17. soruyla ziyaretçi grubunun büyüklüğü irdelenmektedir. Mutlaka tam cevap alınmalıdır.
17. 18. soruda ziyaretçinin alanla ilgili varsa olumsuz düşünceleri ve geliştirilmesini istediği unsurlar tespit edilecektir.
18. Bölüm 2'de araştırmada kullanılacak olan *koşullu değerlendirme yöntemi* için gerekli olan sorular yer almaktadır. Bölümün açıklama kısmı deneklere güzel bir ifade edilmelidir. Sorulacak soruların sadece bir varsayım olduğu, gelecekte alana giriş için ücret alınmayacağına ve bunun sadece bir bilimsel çalışma olduğuna denekler inandırılmalıdır.
19. Bölüm 2'deki sorular alana özel geliştirilmiş senaryolarla ilgilidir. Her biri iki alternatif seçenek içeren toplam beş adet senaryo geliştirilmiştir. Öncelikle 1. soruda senaryolar deneklere gösterilerek izah edildikten sonra iki seçenekten birini tercih etmesi istenecektir. Arkasından 2. soruda tercih ettiği seçenek için maksimum ödeme eğilimini tespit etmek için alternatif ödeme miktarları sunulmaktadır. 3. soruda da ziyaretçinin kendi ekonomik şartlarını dikkate alarak ödeyebileceği maksimum miktar sorulmaktadır.
20. Eğer bütün alternatif ödeme miktarlarına denek olumsuz yaklaşıyorsa, yani rekreasyon alanına giriş için ödeme eğiliminde değilse bunun nedeni 4. soruda irdelenmektedir.
21. Bölüm 3'te anket yapılan ziyaretçinin yıllık ziyaret sayısını ve alana giriş için ödeme eğilimini etkileyebileceği varsayılan sosyo-ekonomik ve demografik bazı değişkenlerin tespit edilmesine çalışılmaktadır. Bu sorulara da olabildiğince doğru cevap alınmaya çalışılmalıdır. Bu bölümde dikkat edilmesi gereken soru 9. sorudur. Bu soruda hane halkının toplam aylık gelirinin tespit edilmesi gerekmektedir. Ailede çalışan bireylerin toplam aylık geliri tespit edilmelidir.

EK 4. Ankete katılan ziyaretçilerin geldikleri yerleşim yerlerine göre dağılımı

Ek Tablo 1a. Çamburnu OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı

Yerleşim Yeri	Ziyaretçi Sayısı	Oranı (%)	Birikimli Oran (%)
Trabzon - Merkez	48	43,2	43,2
İshakpaşa - Rize	4	3,6	46,8
Araklı - Trabzon	9	8,1	55,0
Hayrat - Trabzon	2	1,8	56,8
Çayeli - Rize	1	0,9	57,7
Eynesil - Giresun	1	0,9	58,6
Of - Trabzon	6	5,4	64,0
Akçabat - Trabzon	6	5,4	69,4
Yomra - Trabzon	5	4,5	73,9
Maçka - Trabzon	1	0,9	74,8
Sürmene - Trabzon	8	7,2	82,0
Rize - Merkez	15	13,5	95,5
Ordu - Merkez	1	0,9	96,4
Güneysu - Rize	1	0,9	97,3
Şalpazarı - Trabzon	1	0,9	98,2
Arsin - Trabzon	2	1,8	100,0
Toplam	111	100,0	

Ek Tablo 1b. Kayabaşı OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerlerine göre dağılımı

Yerleşim Yeri	Ziyaretçi Sayısı	Oranı (%)	Birikimli Oran (%)
Akçabat-Trabzon	29	22,3	22,3
Trabzon - Merkez	77	59,2	81,5
Darıca/Akçabat-Trabzon	1	0,8	82,3
Vakfikebir - Trabzon	5	3,8	86,2
Arsin - Trabzon	1	0,8	86,9
Işıklar/Akçabat	1	0,8	87,7
Derecik/Akçabat	2	1,5	89,2
Yeşilova/Trabzon	1	0,8	90,0
Alsancak Köyü/Akçabat	1	0,8	90,8
Bahçecik Köyü/Trabzon	3	2,3	93,1
Yomra - Trabzon	1	0,8	93,8
Çarşıbaşı - Trabzon	2	1,5	95,4
Beşikdüzü - Trabzon	6	4,6	100,0
Toplam	130	100,0	

Ek Tablo 1c. Soğuksu OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı

Yerleşim Yeri	Ziyaretçi Sayısı	Oranı (%)	Birikimli Oranı (%)
Gümüşhane - Merkez	10	13,7	13,7
Torul - Gümüşhane	52	71,2	84,9
Çamlıca/Torul	8	11,0	95,9
Soğuksu/Torul	1	1,4	97,3
Trabzon - Trabzon	2	2,7	100,0
Toplam	73	100,0	

Ek Tablo 1d. Sazalanı OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı

Yerleşim Yeri	Ziyaretçi Sayısı	Oranı (%)	Birikimli Oran (%)
Salpazarı - Sinlice Köyü	2	3,0	3,0
Besikduzu - Trabzon	17	25,8	28,8
Vakfikebir - Trabzon	10	15,2	43,9
Tonya - Cayirci Koyu	1	1,5	45,5
Şalpazarı - uzumozu Koyu	3	4,5	50,0
Besikduzu - Akkese Koyu	3	4,5	54,5
Kurtun-kadirga Koyu	1	1,5	56,1
Besikduzu - Sayvancik Koyu	1	1,5	57,6
Tonya - Sayrak	2	3,0	60,6
Giresun - Görele	9	13,6	74,2
Tonya - Kalınçam	2	3,0	77,3
Maçka - Trabzon	1	1,5	78,8
Ordu - Merkez	1	1,5	80,3
Şalpazarı - Trabzon	4	6,1	86,4
Eynesil - Giresun	2	3,0	89,4
Çarşıbaşı - Yoroz Köyü	1	1,5	90,9
Beşikdüzü - Takazlı Köyü	2	3,0	93,9
Tonya - Trabzon	2	3,0	97,0
Beşikdüzü - Ağaçlı Köyü	1	1,5	98,5
Beşikdüzü - Bozlu	1	1,5	100,0
Toplam	66	100,0	

Ek Tablo 1e Kapıçam OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı

Yerleşim Yeri	Ziyaretçi Sayısı	Oranı (%)	Birikimli Oran (%)
Kahramanmaraş - Merkez	140	72,2	72,2
Abbaslar Köyü - Kahramanmaraş	1	0,5	72,7
Tevekkeli Köyü - Kahramanmaraş	2	1,0	73,7
Gaziantep - Merkez	13	6,7	80,4
Narlı - Kahramanmaraş	4	2,1	82,5
Denizli Köyü - Pazarcık	1	0,5	83,0
Güzelyurt - Kahramanmaraş	4	2,1	85,1
Adana - Merkez	1	0,5	85,6
Düztepe - Gaziantep	1	0,5	86,1
Gölbasi - Adıyaman	1	0,5	86,6
Feruş Köyü - Kahramanmaraş	2	1,0	87,6
Yeşilova - Gaziantep	1	0,5	88,1
Karacasu - Kahramanmaraş	3	1,5	89,7
Pazarcık - Kahramanmaraş	6	3,1	92,8
Şahinbey - Gaziantep	1	0,5	93,3
Şehit Kamil - Gaziantep	2	1,0	94,3
Cigilli - Kahramanmaraş	1	0,5	94,8
Davutlar Köyü - Kahramanmaraş	3	1,5	96,4
Öksüzlü Köyü - Kahramanmaraş	1	0,5	96,9
Zeytin Kaplıca - Kahramanmaraş	2	1,0	97,9
Türkoglu - Kahramanmaraş	1	0,5	98,5
Malatya - Merkez	1	0,5	99,0
Ungut Köyü - Kahramanmaraş	1	0,5	99,5
Göksun - Kahramanmaraş	1	0,5	100,0
Toplam	194	100,0	

Ek Tablo 1f. Başkonuş OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı

Yerleşim Yeri	Ziyaretçi Sayısı	Oranı (%)	Birikimli Oranı (%)
Kahramanmaraş	137	78,3	78,3
Dereköy - Kahramanmaraş	1	0,6	78,9
Andırın - Kahramanmaraş	10	5,7	84,6
Yenicekale - Andırın	2	1,1	85,7
Afetevler - Kahramanmaraş	1	0,6	86,3
Göksun - Kahramanmaraş	1	0,6	86,9
Gaziantep - Merkez	7	4,0	90,9
Türkoğlu - Kahramanmaraş	1	0,6	91,4
Osmaniye - Merkez	2	1,1	92,6
Pazarcık - Kahramanmaraş	5	2,9	95,4
Gafarlı Köyü - Kahramanmaraş	1	0,6	96,0
Kocalar Köyü - Kahramanmaraş	1	0,6	96,6
İslahiye - Gaziantep	1	0,6	97,1
Sarıçukur Köyü - Kahramanmaraş	2	1,1	98,3
Güzelyurt Köyü - Kahramanmaraş	2	1,1	99,4
Yaylaüstü Köyü - Andırın	1	0,6	100,0
Toplam	175	100,0	

Ek Tablo 1g. Dülükbaba OİDY ziyaretçilerinin geldikleri yerleşim yerine göre dağılımı

Yerleşim Yeri	Ziyaretçi Sayısı	Oranı (%)	Birikimli Oranı (%)
Şahinbey (Gaziantep)	15	9,3	9,3
Gaziantep	103	64,0	73,3
Nizip (Gaziantep)	4	2,5	75,8
Şehit Kamil (Gaziantep)	16	9,9	85,7
Konak (Gaziantep)	7	4,3	90,1
Karşıyaka (Gaziantep)	9	5,6	95,7
Kilis	2	1,2	96,9
Araban (Gaziantep)	1	0,6	97,5
İslahiye	1	0,6	98,1
İbrahimli Köyü (Gaziantep)	2	1,2	99,4
Sazlık Köyü (Gaziantep)	1	0,6	100,0
Toplam	161	100,0	

ÖZGEÇMİŞ

1970 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı ilde tamamladıktan sonra 1988 yılında İ.Ü Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümüne girdi ve 1993 yılında mezun oldu. Aynı yıl YÖK tarafından yeni üniversitelerin öğretim elemanı ihtiyacını karşılamak amacıyla açılan Yurtdışı Lisansüstü Sınavını (YLS) kazanarak, KSÜ Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği, Orman Ekonomisi Anabilim Dalına Araştırma Görevlisi olarak atandı ve aynı üniversite ve anabilim dalı adına yüksek lisans yapmak üzere 1994 yılından itibaren İngiltere'de görevlendirildi.

University of Hertfordshire'de başladığı İngilizce eğitimini tamamladıktan sonra Ekim 1994 yılında University of Wales, School of Agricultural and Forest Sciences bölümünde MSc Environmental Forestry (Çevresel Ormancılık) Programında yüksek lisansa başladı ve 1996 yılında tamamladı.

1998 – 1999 Bahar yarıyılında doktora öğrenimini yapmak üzere kadrosuyla birlikte atandığı KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalında doktora programına devam etmekte olan Mehmet PAK, doktora çalışmaları sürecinde danışmanı Prof. Dr. Mustafa Fehmi TÜRKER ve çalışma arkadaşı Arş.Gör.Atakan ÖZTÜRK ile birlikte 3 yurtiçi 1 de yurtdışı olmak üzere 4 adet bilimsel makalenin, uluslararası düzeyde düzenlenmiş bilimsel kongre ve sempozyumlarda sunulan ve yayınlanan 4 adet bildirinin, benzer şekilde ulusal düzeyde 8 adet bildirinin hazırlanmasına, ayrıca, Avrupa Ormancılık Enstitüsü Bölgesel Proje Merkezi tarafından desteklenen “Akdeniz Ülkeleri Orman Kaynaklarının Dışsallıkları Projesi - MEDFOREX” kapsamında yürütülen uluslararası bir projenin Türkiye temsilcilerinden biri olarak “The Total Economic Value of Turkish Forests” adlı ülke raporunun hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Mehmet PAK evli ve 3 çocuk babasıdır.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANİSYON MERKEZİ**